Mîzânü'l-İ'tidâl

Kitabından faydalar

Yazar - Rüstem İslam.

Editör – Reyhane İslam

DÖRDÜNCÜ CİLT

1173) “Mescidim, peygamberlerin mescidlerinin sonuncusudur.”

Bezzâr bu hadisi “Müsned”inde daha geniş bir lafızla rivayet etmiştir: “Ahmed b. Mansûr bize rivayet etti; Ubeydullah b. Mûsâ, o da Mûsâ —ki bu İbn Ubeyde’dir—, o da Dâvud b. Medrek’ten, o da Urve’den, o da Âişe’den —Allah ondan razı olsun— rivayet etti; Âişe dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ‘Ben peygamberlerin sonuncusuyum; mescidim de peygamberlerin mescidlerinin sonuncusudur. Ziyaret edilmesi ve yolculuk yapılması en layık olan mescidler şunlardır: Mescid-i Haram ve benim mescidim. Benim mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Haram hariç diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir.’”

İmam Zehebî bu hadisi Dâvud b. Medrek’in terceme-i hâlinde zikretmiş ve onun münker rivayetler naklettiğini, pek de bilinmediğini belirtmiştir.[1] EL-Heysemi “Mecmai Zevaid”te (6/261/№5855) demiştir ki: “İsnadında yer alan Musa b. Ubeyde zayıftır.”

Buhari ve Müslim Ebu Hureyre’den, rivayet ettikleri bir hadiste, O şöyle dedi: Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Mescid-i Haram müstesna, benim mescidimde kılınan bir namaz, diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha hayırlıdır.”[2]

İmam Ahmed kendi “Müsned”inde şöyle bir hadis nakletmiştir: “Şehr b. Havşeb anlatıyor: Tur’da namaz kılınması hakkında konuşulurken Ebû Saîd el-Hudrî’nin şöyle dediğini işittim: ‘Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Namaz kılmak isteyen bir kimsenin, Mescid-i Harâm, Mescid-i Aksâ ve benim şu mescidim dışında herhangi bir mescide gitmek üzere yolculuğa çıkması gerekmez. İslâm’a girmiş bir kadının, kocası veya mahremi olmadan uzun bir yolculuğa çıkması doğru değildir. Gündüz şu iki vakitte namaz kılınmaz: Güneş doğduktan kuşluk vaktine kadar ve ikindiden sonra güneş batıncaya kadar. Yıl boyunca sadece iki gün oruç tutulmaz: Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı’nın (birinci) günü.”

İsnadında yer alan Şehr şaibelidir. Hadisi hasendir.[3]

1174) İbrâhim b. Beşşâr bize rivayet etti; Süfyân, o da Dâvud b. Yezîd’den, o da eş-Şa‘bî’den, o da Hirm b. Hunbüş’ten rivayet etti ki, Peygamber ﷺ şöyle buyurmuştur: “Ramazan’da yapılan bir umre, benimle birlikte yapılmış bir hac gibidir.”

Bu hadisin senedinde Dâvud b. Yezîd el-Evdî el-Kûfî, Ebû Yezîd el-A‘rec bulunmaktadır. Ahmed ve İbn Muîn onu zayıf saymıştır. Sevrî şöyle demiştir: “Şu‘be’nin Dâvud b. Yezîd’den rivayet etmesine şaşılır.” Fellâs şöyle demiştir: “Yahyâ ve İbn Mehdî ondan rivayet etmezlerdi.” Ebû Hâtim şöyle demiştir: “Güçlü değildir.” Ebû Dâvud şöyle demiştir: “Zayıftır.” Nesâî şöyle demiştir: “Güvenilir değildir.” Abbâs, Osman ve İbn ed-Dûrekî’nin İbn Muîn’den nakline göre ise: “Hiçbir şey değildir.”[4]

Hadisi Ebu Davud, ibn Mace ve Tirmizi “Sünen” (№939) eserinde rivayet etmiştir: “Ümmü Ma'kıl (r.anha)’dan rivâyete göre, Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Ramazan ayında yapılan umre hacca bedeldir.” Yani hac gibi sevâb kazandırır.”

[1] “Mizan” 3/34.
[2] “el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan” sayfa 485, №881.
[3] “Mecmai Zevaid” 6/259/№5850.
[4] “Mizan” 3/35-36.

Tirmizi hadisin akabinde demiştir: “Vehb b. Hanbeş’e; Herem b. Hanbeş’te denilir. Beyan ve Câbir rivâyetlerini Şa'bi ve Vehb b. Hanbeş’den diyerek yaparlar. Dâvûd el Evdî ise: Şa'bi ve Harem b. Hanbeş’den diyerek rivâyet ederler. Fakat doğru olan: “Vehb b. Hanbeş” şeklindedir. Ümmü Ma'kıl hadisi bu şekliyle hasen garibtir. Bu konuda İbn Abbâs, Câbir, Ebû Hüreyre, Enes ve Vehb b. Hanbeş’den de hadis rivâyet edilmiştir. Ahmed ve İshâk diyorlar ki: Ramazanda yapılan umrenin bir hacca denk sevap kazandırdığı Rasûlullah ﷺ’den sabit olmuştur. İshâk ise şöyle der: “Bu hadisin manası şöyle anlaşılmalıdır. Peygamberimizden rivâyet edilen; “Kim ihlas sûresini okursa Kur’ân’ın üçte birini okumuş gibi olur” hadisi gibi anlaşılmalıdır. Yani üç ihlas okumakla Kur’ân’ın tamamı okunmuş olmayacağı gibi Ramazanda umre yapmakla da hac yapılmış sayılmaz.”

Şeyh el-Mubarekfuri hadisin şerhinde, buyurmuştur: “Muhakkak ki ‘Ramazan’da yapılan bir umre, bir hacca denktir’ sözü, sevap bakımındandır; farz haccın yerine geçtiği anlamına gelmez. Çünkü icmâ ile sabittir ki umre, farz haccın yerine geçmez. İbnü’l-Arabî şöyle demiştir: ‘Bu umre hadisi sahihtir; bu Allah’tan bir fazilet ve bir nimettir. Umre, Ramazan’ın ona eklenmesiyle hac derecesine ulaşmıştır.

İbn Abbâs hadisine gelince, onu Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir. Câbir hadisine gelince, İbn Mâce onu şu lafızla rivayet etmiştir: Peygamber ﷺ şöyle buyurmuştur: “Ramazan’da yapılan bir umre, bir hacca denktir.” Ebû Hüreyre hadisine gelince, onu rivayet edenlere bakılmalıdır. Enes hadisine gelince, Ebû Ahmed b. Adî onu “el-Kâmil”de şu lafızla rivayet etmiştir: “Ramazan’da yapılan bir umre, benimle birlikte yapılmış bir hac gibidir”; ancak senedinde söz (tenkit) vardır. Vehb b. Hunbüş hadisine gelince, İbn Mâce onu Süfyân’ın, o da Beyân ve Câbir’den, o da eş-Şa‘bî’den, o da Vehb b. Hunbüş’ten merfû olarak şu lafızla rivayet etmiştir: “Ramazan’da yapılan bir umre, bir hacca denktir.” Bu konuda Aynî’nin “Umdetü’l-Kârî” adlı eserinde zikrettiği başka hadisler de vardır.”[5]

Buhari ve Müslim rivayet ettikleri bir hadiste, İbnu Abbas -Allah ondan ve babasından razı olsun- şöyle dedi: Allah Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem Ensar’dan bir kadına: “Bizimle hac yapmana engel olan şey nedir?” diye sordu. Kadın şöyle dedi: Bizim bir devemiz vardı. Kocası ve oğlunu kastederek, falan ve oğlu, o su taşıyan deveye bindiler ve hacca gittiler. Bana ise, bir deve bıraktı. Biz de o deve ile bahçeyi suluyoruz. Allah Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Öyleyse sen de Ramazan ayı gelince Ramazanda ayında umre yap. Çünkü Ramazan ayın da yapılacak bir umrenin sevabı bir hac gibidir”.[6]

Imam Taberani hadisi “el-Mucemul Kebir”de rivayet etmiştir ki: “İbn Abbas ve İbnü'z-Zübeyr'in bildirdiğine göre Resulullah ﷺ şöyle buyurdu: "Ramazanda umre, hac değerindedir.” Ravileri güvenilir kimselerdir.[7]

Ebû Tâlik’in bildirdiğine göre eşi ona şöyle dedi: “Deveni bana ver ki onunla hacca gideyim.” Bunun üzerine o, hanımına: “O, Allah yolunda kullanılmak üzere tahsis edilmiştir” diye karşılık verdi. Hanımı ise: “Onunla hac yapmam da Allah yolunda bir iştir; öyleyse dişi deveyi bana ver, sen de erkek devenin üzerinde hac yaparsın” dedi. O da eşine: “Kimseyi kendime tercih edemem” deyince, hanımı: “O hâlde bana nafakandan ver” dedi. O da: “Yolda harcayacağım miktardan fazlası yok; eğer olsaydı sana verirdim” diye cevap verdi. Bunun üzerine hanımı: “Hac ibadetlerini tamamladıktan sonra Resûlullah ﷺ ile karşılaşırsan ona

[5] “Tuḥfetü’l aḥveẕî şerḥu Câmiʿi’t-Tirmiẕî” 4/7/№943, Darul Fikr.
[6] “el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan” sayfa 442, №786.
[7] “Mecmai Zevaid” 6/163/№5672.

selâmımı ilet ve aramızdaki konuşmayı anlat" dedi. O da Resûlullah ﷺ ile karşılaştığında eşinin selâmını iletip aralarındaki konuşmayı anlattı. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Ümmü Tâlik doğru söylemiştir. Erkek deveni ona verseydin bu Allah yolunda sayılırdı. Nafakandan verseydin Allah onu sana telafi ederdi."

Dedim ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Hacca denk olan nedir?" Buyurdu ki: "Ramazan'da yapılan umredir."

Hadisi Taberânî "el-Mu'cemü'l-Kebîr"de rivayet etmiştir. Bezzâr da onu kısaca rivayet etmiştir. Taberânî'nin râvileri sahih râvilerindendir.[8]

1175) Bize İbrâhim b. Muhammed rivayet etti; o, Amr b. Merzûk'tan, o da Dâvud et-Tafâvî'den, o da Müslim'den, o da Müerrik el-Aclî'den, o da Ubeyd b. Umeyr'den, onun da Ubâde b. es-Sâmit'ten işittiğini rivayet etti; ardından Kur'an hakkında uzun bir hadisi zikretti: Kur'an'ın kabirde okuyana ünsiyet verdiği, kabrinin dört yüz yıllık mesafe kadar genişletildiği, kendisine içi ipek astarlı, dolusu misk olan bir döşek serildiği ve altından bir kandil içinde nurdan bir ışık konulduğu … hadis.

Bu hadisin senedinde Dâvud et-Tafâvî, Ebû Bahr bulunmaktadır. İbn Muîn şöyle demiştir: "Hiçbir şey değildir." el-Ukaylî şöyle demiştir: "Hadisi bâtıldır."

Benzer bir hadisi, İmam Bezzâr "Müsned"inde, Hz Muaz b.Cebel'den rivayet etmiştir: "...(Vefat etmiş Kur'an okuyan adamın yanına) Sonra Kur'an gelir, kendisini selamladıktan sonra der ki: "Özledin mi? Senden ayrıldıktan sonra sadece -yüce ve ulu- Allah'la konuştum. Başka bir şey yapmadım. Sonunda senin için bir döşek, bir örtü ve bir anahtar verdi. Onları sana getirdim. Kalk da melekler döşeğini sersinler." Sonra melekler onu kibarca kaldırırlar, onun için kabrinde 400 yıllık bir yol açarlar. Sonra onun için, örtüsü yeşil ipekten, dolgu maddesi son derece kaliteli misk olan bir döşek serilir. Ayakları ve başucuna yeşil ipek ve atlastan üretilmiş yastıklar konur. Biri başucunda, diğeri ayak kısmında olmak üzere onun için cennet ışıklarından iki kandil yakılır ve bunlar kıyamet gününe kadar aydınlatmaya devam ederler. Sonra melekler onu kıbleye doğru sağ yanı üzerine yatırırlar…."

Hadisin senedi: Bize Seleme b. Şebîb rivayet etti; Bistâm b. Hâlid el-Harrânî haber verdi; Nasr b. Abdullah Ebû'l-Feth, o da Sevr b. Yezîd'den, o da Hâlid b. Ma'dân'dan, o da Muâz b. Cebel'den rivayet etti.

es-Süyûtî "Şerhu's-Sudûr"da hadisin garip olduğunu, senedinde kopukluk ve cehâlet bulunduğunu belirtmiştir.[9]

El-Heysemi "Zevaid"te (4/152/№3530) demiştir: "Halid der ki: İbn Ma'dan, Muaz'dan hadis işitmemiştir. Ben derim ki: Hadisin senedinde biyografisini bulamadığım raviler vardır."

Bistâm b. Hâlid ve şeyhi Nasr meçhuldür.

1176) Davud el-Cevâribi. Rafz (Şiî aşırılık) ve tecsim (Allah'ı cisimlendirme) konusunda öne çıkan biriydi; cehennemin eski yolcularından sayılan bir kimsedir. Ebû Bekr b. Ebî Avn şöyle

[8] "Mecmai Zevaid" 6/163/№5671.
[9] "Şerhu's-Sudûr bi-Şerhi Hâli'l-Mevtâ ve'l-Kubûr ve Yelîhi Kitâbü Buşrâ'l-Keîb bi-Likâi'l-Habîb" sayfa 129, DKİ.

der: “Yezid b. Harun’un şöyle dediğini işittim: el-Cevâribi ile el-Merîsî kâfirdir.” Ardından Yezid, el-Cevâribi hakkında bir hikaye getirerek şöyle dedi: “Davud el-Cevâribi Vâsıt köprüsünden geçerken köprü çöktü ve üzerinde bulunanlar boğuldu; derken bir şeytan ortaya çıkıp ‘Ben Davud el-Cevâribiyim’ dedi.”[10]

1177) İbn Adî rivayet etti: Ebû Halife bize tahdis etti, Müslim bize tahdis etti, ed-Duceyn b. Sabit Ebû’l-Gusn, Ömer’in mevlası Eslem’den nakletti; dedi ki: “Ömer’e, ‘Neden bize Resûlullah ﷺ’den hadis rivayet etmiyorsun?’ dedik.” O da şöyle dedi: “(Rivayette) artırmaktan ya da eksiltmekten korkarım; zira Resûlullah ﷺ’ı şöyle buyururken işittim: ‘Kim bana kasten yalan isnat ederse, cehennemdeki yerine hazırlansın.’”

Bu isnadda yer alan Duceyn, Ebû’l-Gusn b. Sabit el-Yerbûî el-Basrî’dir. ed-Duceyn, Benî Yerbû‘dan bir bedevîdir. İbn Muîn dedi ki: “Onun hadisi bir şey değildir (itibar edilmez).” Ebû Hatim ve Ebû Zur‘a dediler ki: “Zayıftır.” en-Nesâî dedi ki: “Güvenilir değildir.” ed-Dârekutnî ve başkaları da: “Kuvvetli değildir.” dediler.

“Kim benim adıma bilerek yalan söylerse cehennemdeki yerini almaya hazırlansın!” hadisi hakkında en-Nevevi: “Aşere-i mübeşşere de içlerinde olmak kaydıyla, bu hadis 200 kişi tarafından rivayet edilmiştir."der. Bundan başka cennetle müjdelenmiş olan aşere-i mübeşşerenin üzerinde ittifak ettikleri başka bir hadis yoktur.”[11]

1178) Bize Ahmed b. İshak haber verdi: Nasr b. Abdürrezzak haber verdi; Es‘ad b. Yilderek haber verdi; Ali b. Muhammed el-Allâf haber verdi; Ebû’l-Hasen el-Hammâmî haber verdi; Ebû Bekr el-Âcurrî bize tahdis etti; Ca‘fer el-Firyâbî bize tahdis etti; Yezid b. Halid er-Ramlî bize tahdis etti; İbn Vehb, Amr b. el-Hâris’ten nakletti ki, Darrâc Ebû’s-Semh ona, Ebû’l-Heysem’den, onun da Ebû Saîd’den, onun da Resûlullah ﷺ’den rivayet etti: Bir adam dedi ki: “Tûbâ, seni görüp sana iman edene!” Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Tûbâ, beni görüp bana iman edene; sonra yine Tûbâ, yine Tûbâ, beni görmeden bana iman edene!” Bunun üzerine bir adam: “Ey Allah’ın Resûlü, Tûbâ nedir?” diye sordu. Buyurdu ki: “Cennette bir ağaçtır; gölgesi yüz yıllık mesafeyi kaplar; cennet ehlinin elbiseleri onun tomurcuklarından çıkar.”

Bu isnadda yer alan Darrâc, Ebû’s-Semh el-Mısrî’dir. Ahmed dedi ki: “Onun hadisleri münkerdir ve kendisi zayıf görülmüştür.” Abbas, Yahyâ’dan naklen: “Onda bir beis yoktur” demiştir. Osman b. Saîd, Yahyâ’dan naklen: “Sikadır” demiştir. Fadlak er-Râzî dedi ki: “Ne güvenilirdir ne de itibarı vardır.” en-Nesâî dedi ki: “Hadisi münkerdir.” Ebû Hatim dedi ki: “Zayıftır.” en-Nesâî ayrıca: “Kuvvetli değildir” demiştir. İbn Adî onun bazı hadislerini zikretmiş ve şöyle demiştir: “Çoğu, başkalarınca desteklenmeyen rivayetlerdir.” Dârekutnî dedi ki: “Zayıftır.” Bir başka sefer ise: “Metrûktur.”[12]

Hadisi Ahmed, ibn Hibban ve Ebu Ya‘la rivayet etmiştir. Ebu Saîd el-Hudrî bildiriyor: Bir adam, Resulullah ﷺ’e şöyle dedi: “Ya Resulallah! Seni görüp iman eden kişiye ne mutlu!” Resulullah ﷺ: “Beni görüp iman edene ne mutlu. Beni görmediği halde iman edene Tûbâ, sonra Tûbâ, sonra Tûbâ” buyurdu. Adam: “Tûbâ ne demektir?” diye sorunca, Resulullah ﷺ:

[10] “Mizan” 3/38.
[11] Suyuti “Mutevatir hadisler”, Mehmet Emin Akin mukaddimesi, sayfa 15, Misak yayınları.
[12] “Mizan” 3/40-41.

“Büyüklüğü yüz yıllık bir yol mesafesi kadar olan ve cennet ahalisinin giyeceği (elbiselerin) onun meyvelerinden çıktığı cennetteki bir ağaçtır” buyurdu.

Üçünde de İbn Lehîa ve Darrâc vasıtasıyla (rivayet edilmiştir) ve ikisi de zayıftır.

1179) İbn Vehb’in, Amr b. el-Hâris’ten, onun da Darrâc’tan, Ebû’l-Heysem’den, onun da Ebû Saîd’den merfû olarak: “Rüyaların en doğru olanı seher vakitlerinde görülenidir.”[13]

Hadisi Dârimî “Sünen”inde, Hâkim “el-Müstedrek”te, Tirmizî “Sünen”inde (№2274), ibn Hibban “Sahih”inde ve başkaları rivayet etmiştir. İmam Tirmizî hadis hakkında bir değerlendirme yapmamıştır. Hâkim ise şöyle demiştir: “Bu hadis isnadı sahih olup (Sahihayn’da) rivayet edilmemiştir.” İmam Zehebî’nin kitabını okudukça, Hâkim’in bu tür isnadlara sahih hükmü vermesi artık şaşırtıcı gelmemeye başlıyor. Bütün isnadlar Darrâc Ebû’s-Semh üzerinden geçmektedir ve o, zikrettiğimiz üzere son derece güvenilmez bir râvidir.

Şeyh el-Mubarekfuri hadisin şerhinde, demiştir: “Ayrıca senedinde Darrâc’ın Ebû’l-Heysem’den rivayeti vardır. Hâfız, “Tehzîbü’t-Tehzîb”de şöyle der: Âcurrî, Ebû Dâvûd’dan naklen: “Onun hadisleri düzgündür; ancak Ebû’l-Heysem’den, Ebû Saîd’den olanlar hariç.”[14]

1180) Dırâc Ebû’s-Semh, Ebû’l-Heysem’den, o da Ebû Saîd el-Hudrî’den: “Allah’ı o kadar çok zikredin ki size ‘mecnun’ denilsin.”

Hadisi ibn Asakir “Târîhu Medîneti Dımaşk”inde (17/220)[15], Hakim “el-Müstedrek”te (1/683/№1891)[16], ibn Hibban “Sahih”inde, İmam Ahmed “Müsned”inde ve başkaları rivayet etmiştir.

Hakim: “Bu, Mısırlılara ait bir sahifedir; isnadı sahihtir. Ebû’l-Heysem Süleyman b. Utbe el-Atuvârî ise Mısır ehlinin sika râvilerindendir”, demiştir. Muhammed Abdurrauf el-Munavi hadisin akabinde söylemiştir: “Musannif (Suyuti), hadisin sahih olduğuna işaret etmiştir; bu hususta Hâkim’in onu sahih kabul etmesini takip etmiştir. Hâfız İbn Hacer ise “Emâlî”sinde onun hasen olduğunu söylemekle yetinmiştir.”[17] el-Heysemî, “Mecmai Zevaid”de (17/24/№16761) hadis hakkında şöyle bir değerlendirme yapmıştır: “Ahmed ve Ebû Ya‘la rivayet ettiler. Ravilerden Dırâc’ı bazıları zayıf bulmuş, birden çok kişi de güvenilir olduğunu söylemiştir. Ahmed’in isnadlarından birinin ravileri güvenilirdir.”

Ne var ki bu değerlendirmede İmam Heysemî ile mutabık kalmamız mümkün değildir. “Zevaid”inde ele aldığı isnad, Abdullah b. Lehîa – Dırâc – Ebû’l-Heysem – Ebû Saîd el-Hudrî tarikinden gelmektedir. Abdullah b. Lehîa, muhaddislerin büyük çoğunluğu tarafından zayıf kabul edilmiştir. Dırâc’a gelince, aşağıda el-Mizzî’nin “Tehzîbü’l-Kemâl” adlı eserinden İslam âlimlerinin onun hakkındaki görüşlerini nakledeceğiz.

Cerh: Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, babasından naklen şöyle demiştir: “Onun hadisi münkerdir.” Ebû Ubeyd el-Âcurrî, Ebû Dâvûd’dan naklen: “Onun hadisleri düzgündür; ancak

[13] “Mizan” 3/40.
[14] “Tuḥfetü’l aḥveẕî şerḥu Câmiʿi’t-Tirmiẕî” 6/554.
[15] Darul Fikr.
[16] Darul Harameyn.
[17] “Feyżü’l-ḳadîr şerḥ u’l-Câmiʿi’ṣ -ṣaġīr” №1397.

Ebû'l-Heysem'den, Ebû Saîd'den olanlar hariçtir" demiştir. en-Nesâî: "Kuvvetli değildir" demiştir; başka bir yerde ise: "Hadisi münkerdir" demiştir. Ebû Hâtim: "Hadisinde zayıflık vardır" demiştir. ed-Dârekutnî: "Zayıftır" demiştir; başka bir yerde ise: "Metrûktur" demiştir. Ebû Ahmed b. Adî dedi ki: "Muhammed b. Hamdân b. Süfyân et-Tarâifî'yi şöyle derken işittim: Fadlak er-Râzî'ye, Yahyâ b. Muîn'in Dırâc hakkında 'sikadır' sözü zikredildiğinde, Fadlak şöyle dedi: 'O ne güvenilirdir ne de itibarı vardır.'"

Tadil: Osman b. Saîd ed-Dârimî, Yahyâ b. Muîn'den naklen şöyle demiştir: "Sikadır." Osman dedi ki: "Dırâc Ebû's-Semh ile Müşerrah b. Hâ'ân pek o seviyede değillerdir; ancak her ikisi de sadûktur." Abbas ed-Dûrî dedi ki: "Yahyâ b. Muîn'e, Dırâc'ın Ebû'l-Heysem'den, onun da Ebû Saîd'den rivayeti hakkında sordum; o da şöyle dedi: 'Bu isnadla gelen rivayetler böyle ise bunda bir beis yoktur; Dırâc sikadır, Ebû'l-Heysem de sikadır.'"

Altı âlim onu cerh etmiş, bazıları "metrûk" gibi en ağır ifadeleri kullanmıştır. Bu cerh müphem değildir; onun münker hadisler rivayet ettiğini açıkça belirtmişlerdir.

Buna karşılık iki âlim — Yahyâ b. Muîn ve Osman ed-Dârimî — onu güvenilir görmüştür. Usûlde bilindiği üzere, böyle durumlarda gerekçeli cerh, râviyi öven ta'dîlin önüne geçer.

İmam Taberani benzer bir rivayeti aktarmıştır: "Abdullah b. Ahmed bize tahdis etti; Ukbe b. Mükrem el-Amî bize tahdis etti; Saîd b. Süfyân el-Cehderî bize tahdis etti; Hasan b. Ebî Ca'fer, Ukbe b. Ebî Subeyt er-Râsibî'den, o da Ebû'l-Cevzâ'dan, o da İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Resulullah ﷺ şöyle buyurdu: "Allah'ı çokça zikredin; öyle ki münafıklar 'riya yapıyorsunuz' desinler."

Senedinde el-Hasen b. Ebî Ca'fer el-Ca'ferî, Ebû Saîd el-Ezdî vardır. İshak b. Mansur dedi ki: "Ahmed onu zayıf saymıştır." el-Buhârî dedi ki: "Hadisi münkerdir." et-Tirmizî dedi ki: "Yahyâ b. Saîd ve başkaları onu zayıf saymıştır." en-Nesâî dedi ki: "Zayıftır." Başka bir yerde ise: "Hadisi metrûktur." el-Heysemî, "Mecmai Zevaid"de (17/24/№16762) demiştir: "Ravilerden Hasan b. Ebi Cafer (el-Cefri) zayıftır."

1181) "Meclisler üçtür: selîm (zararsız), ğânim (kazançlı) ve şâcib (zararlı)."

Hadisi Ahmed ve Ebu Yala rivayet etmiştir. Darrâc, Ebû's-Semh el-Mısrî' rivayetdir. Metruktur.

Taberânî "el-Mu'cemü'l-Kebîr"de hadisi, Amr b. el-Hâris – Darrâc – Ebû'l-Heysem – Ebû Saîd tarikiyle merfû olarak cüz'î farkla rivayet etmiştir: "İnsanlar üç kısımdır: Ya selamettedir, ya karlıdır ya da zarardadır/gevezedir."

El-Heysemi "Mecmai Zevaid"te (1/343/№541) demiştir: "Senedinde geçen İbn Lehi'a zayıftır." Darrac söylediğimiz gibi zayıftır.

1182) İbn Lehîa, Darrâc'tan, Ebû'l-Heysem'den, Ebû Saîd el-Hudrî'den, Resulullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kış, müminin baharıdır."

Nesâî "es-Sünenü'l-Kübrâ"da (№8253) hadisi daha geniş lafızla rivayet etmiştir: "(Bize haber verdi) Ebû Abdullah el-Hâfız; Ebû'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb bize tahdis etti; Muhammed b. İshak bize tahdis etti; Ebû'l-Esved bize tahdis etti; İbn Lehîa, Darrâc Ebû's-Semh'ten, o da

Ebû'l-Heysem'den, o da Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet etti ki, Resulullah ﷺ şöyle buyurdu: 'Kış, müminin baharıdır; gündüzü kısa olur, oruç tutar; gecesi uzun olur, namaz kılar.'"

El-Heysemi "Mecmai Zevaid"te (5/449/№5217) demiştir: "Hadisi, İmam Ahmed ve Eba Ya'la rivayet etmiştir. İsnadı hasendir." Munavi buyurmuştur: "Musannif (Suyuti) hadisin hasen olduğuna işaret etmiştir ve bu, onun dediği gibidir; zira Heysemî: "İsnadı hasendir" demiştir. İbnü'l-Cevzî ise onu "el-Vâhiyât"ta zikretmiş ve: "Sahih değildir" demiştir.[18]

Allahu a'lem, ancak İbnü'l-Cevzî'nin görüşü daha isabetli görünmektedir. Zira İbn Lehîa zayıftır. Darrâc Ebû's-Semh el-Mısrî metrûktur. Ebû'l-Heysem'den olan rivayetleri ise özellikle zayıftır.

Ebû Nuaym "el-Hilye"de şöyle rivayet etmiştir: "Muhammed b. Ma'mer bize tahdis etti; Abdullah b. Muhammed b. Nâciye bize tahdis etti; Muhammed b. Abdülmecîd et-Temîmî bize tahdis etti; Abdullah b. Vehb bize tahdis etti; Amr b. el-Hâris bana haber verdi; o da Darrâc'tan, o da Ebû Saîd'den rivayet etti ki, Resulullah ﷺ şöyle buyurdu: 'Kış, müminin baharıdır.'" (Hadis) garîb olup yalnızca bu isnadla bilinmektedir; Amr'dan bu rivayette Abdullah tek kalmıştır."

Yine rivayet Darrâc üzerinden gelmektedir; ancak bu durumda hadisin tarikinde de bir karışıklık göze çarpmaktadır. Zira burada o, doğrudan Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet etmektedir.

1183) Resulullah ﷺ şöyle buyurdu: "Miktarı elli bin yıl olan bir günde." (Mearic 4 ayet) Ben: "Bu ne kadar da uzundur!" dedim. O da şöyle buyurdu: ""Nefsimi elinde bulunduran (Allah'a) yemin ederim ki, o gün mümine öyle hafifletilir (ki, dünyada kıldığı farz bir namazdan daha hafif olur.)"

Beyhakî, "el-Ba's ve'n-Nüşûr" adlı eserinde zikretmiştir. Darrâc, Ebû's-Semh el-Mısrî rivayetidir. Metruktur.

1184) Harmala dedi ki: İbn Vehb bize tahdis etti; Abdullah b. Ayyâş b. Abbâs bize tahdis etti; Abdullah b. Süleyman et-Tavîl bize tahdis etti; Dırâc'tan, o da Îsâ b. Hilâl'den, o da Abdullah b. Amr'dan (rivayet etti) ki, Resulullah ﷺ şöyle buyurdu: "Yeryüzleri arasında, her bir yer ile onu izleyen yer arasında beş yüz yıllık mesafe vardır. En üstteki ise, uçları gökte birleşmiş bir balığın sırtı üzerindedir; o da bir kaya üzerindedir ve kaya bir meleğin elindedir."

İbn Mende hadisi "et-Tevhid" (sayfa 163/№62/5)[19] kitabında aktarmıştır.

Hakim hadisi tam lafızla kendi "Müstedrek" (5/57) eserinde rivayet etmiştir: Ebû'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb bize tahdis etti; Bahr b. Nasr bize tahdis etti; Abdullah b. Vehb bize tahdis etti; Abdullah b. (Ayyaş b.) Abbâs bana haber verdi; Abdullah b. Süleyman bana tahdis etti; Dırâc'tan, o da Ebû'l-Heysem'den, o da Îsâ b. Hilâl es-Sadifî'den, o da Abdullah b. Amr'dan (Allah onlardan razı olsun) rivayet etti ki, Resulullah ﷺ şöyle buyurdu: "Yeryüzleri arasında, her bir yer ile onu izleyen yer arasında beş yüz yıllık mesafe vardır. En üstteki, uçları gökte

[18] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi's -ṣaġīr" №4929.
[19] Darul Hediy Nebevi.

birleşmiş bir balığın sırtı üzerindedir; balık bir kaya üzerindedir ve kaya bir meleğin elindedir. İkincisinde rüzgâr görevlendirilmiştir. Allah Âd kavmini helak etmek istediğinde rüzgârın hazinedarına onları helak edecek bir rüzgâr göndermesini emretti. O da: 'Ya Rab, onlara öküzün burun deliği kadar (küçük bir açıklıktan) bir rüzgâr göndereyim' dedi. Bunun üzerine Cebbâr Tebâreke ve Teâlâ şöyle buyurdu: 'O zaman yeryüzü ve üzerindekiler helak olur; bilakis yüzük halkası kadar gönder.' Nitekim bu, Allah'ın yüce kitabında buyurduğu şu rüzgârdır: 'Üzerinden geçtiği hiçbir şeyi bırakmaz, onu kırılıp dökülmüş hale getirir.' Üçüncüsünde cehennemin taşları vardır; dördüncüsünde cehennemin kükürdü vardır." Dediler ki: "Ya Resulallah! Cehennemde kükürt mü vardır?" Buyurdu ki: "Evet, nefsimi elinde bulunduran (Allah'a) yemin ederim ki, onda öyle kükürt vadileri vardır ki, oraya ulu dağlar gönderilse erir. Beşincisinde cehennemin yılanları vardır; ağızları vadiler gibidir, kâfiri bir ısırışta ısırır da kemik üzerinde et bırakmaz. Altıncısında cehennemin akrepleri vardır; onların en küçüğü bile semerlenmiş katırlar gibidir; kâfire bir darbe vurur da o darbeyi, cehennem ateşinin harareti ona unutturur. Yedincisi Sekar'dır; orada İblis demirle bağlanmıştır, bir eli önünde bir eli arkasındadır; Allah onu kullarından dilediği kimseler için salıvermek istediğinde onu salıverir."

Hadisin akabinde Hâkim şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur: "Bu hadis, Ebû's-Semh'in İsâ b. Hilâl'den tek başına rivayet ettiği bir hadistir. Daha önce Yahyâ b. Muîn'in açık beyanıyla onun adaletini zikretmiştim. Hadis sahihtir; ancak Sahihayn'da rivayet edilmemiştir."

Diyorum ki: Yazıklar olsun! Rivayetin metninden, isnadın ayrıntılarına girmeye bile gerek kalmadan, bunun uydurma olduğu açıkça görülmektedir. İbn Muîn'in hakkında olumlu konuştuğu Ebû's-Semh ise yine aynı kişidir: Darrâc Ebû's-Semh el-Mısrî rivayeti. Metrûktur. Hadisin diğer râvisi: Abdullah b. Süleyman b. Züra el-Himyerî, Ebû Hamza el-Basrî et-Tavîl; sadûktur, hata yapardır.

Bu hadis muhtemelen İsrâiliyat nevinden münker rivayetlerdendir. İbn Receb el-Hanbelî, tefsirinde şöyle demiştir: "Bazı müteahhir hâfızlar (bunu Zehebi söylemiştir)[20] şöyle demiştir: 'Bu hadis münkerdir. Abdullah b. Ayyâş el-Katabânî'yi Ebû Dâvûd zayıf saymıştır; Müslim'e göre ise sikadır. Dırâc ise çokça münker rivayetler nakleder. Allah en iyi bilendir.'" Dedim ki: "Bu rivayetin merfû olarak gelmesi çok münkerdir; muhtemelen mevkûftur; bazıları hata ederek onu merfû kılmıştır. Nitekim Atâ b. Yesâr, Ka'b'dan buna benzer bir sözü onun kendi sözü olarak rivayet etmiştir."[21]

1185) Halîfe b. Hayyât dedi ki: Dürüst b. Hamza bize tahdis etti; Matar el-Verrâk bize tahdis etti; Katâde, Enes'ten merfû olarak rivayet etti ki: Resulullah ﷺ şöyle buyurdu: "Allah için birbirini seven iki kuldan biri diğerini karşılayıp musafaha eder ve Peygamber ﷺ'e salât getirirlerse, ayrılmadan önce her ikisi de bağışlanır."

Ebû Ya'lâ "Müsned"inde (№2951) ve Beyhakî "Şuabu'l-İman"da rivayet etmiştir. Elbânî hadisi zayıf saymış ve "Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Daîfe"de onun hakkında "çok münkerdir" demiştir. Bu isnadda Dürüst b. Hamza vardır. Dârekutnî onu zayıf saymıştır. Onun Dürüst b. Ziyâd olduğu da söylenmiştir. Buhârî dedi ki: "Dürüst b. Hamza, Matar'dan yaptığı rivayetlerde takip edilmez."[22]

[20] "Müstedrek" 5/58/№8817, Darul Harameyn.
[21] 1/102, Darul Asima.
[22] "Mizan" 3/42.

İmam Tirmizî benzer bir hadisi "Sünen"inde (№ 2727) aktarmıştır: "Berâ b. Âzib (r.a.)'den rivayete göre şöyle demiştir: Resulullah ﷺ şöyle buyurmuştur: 'İki Müslüman karşılaştıklarında tokalaşırlarsa, birbirlerinden ayrılmadan önce Allah onları bağışlar.'" Tirmizî hadis hakkında şöyle bir değerlendirme yapmıştır: "Ebû İshâk'ın Berâ b. Âzib'den rivayet ettiği bu hadis hasen garîbtir. Bu hadis başka bir şekilde de yine Berâ'dan rivayet edilmiştir."

Şeyh el-Mubarekfuri, demiştir: "Münzirî "et-Terğîb"de Huzeyfe b. el-Yemân'dan (radıyallahu anh) naklen şöyle rivayet etmiştir: Nebî ﷺ buyurdu ki: "Mümin, müminle karşılaşıp ona selam verir, elini tutup musafaha ederse, günahları ağaç yapraklarının dökülmesi gibi dökülür." Bunu Taberânî "el-Evsat"ta rivayet etmiştir; râvileri arasında cerhedilmiş birini bilmiyorum."[23]

1186) Abdülhamid b. Subeyh dedi ki: Dürüst b. Ziyâd bize tahdis etti; Yezîd er-Raḳaşî, Enes'ten rivayet etti; dedi ki: Resulullah ﷺ'in yanında idik, "Falanca öldü" denildi. O da: "Az önce bizimle değil miydi?" buyurdu. "Evet" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Sübhanallah! Sanki bu, bir gazap yakalaması gibidir; mahrûm kişi, vasiyyet etmekten mahrûm olan kimsedir."

Ibn Mace hadisi "Sünen"de (№2700) muhtasar olarak rivayet etmiştir: "Enes bin Mâlik (Radıyallâhü anh)'den rivâyet edildiğine göre; Resülullah (sallalahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu, demiştir: "Mahrûm kişi, vasiyyet etmekten mahrûm olan kimsedir." Zevâid'de şöyle denilmiştir: Bunun senedinde Yezîd bin Ebân er-Rakkaşi bulunur, bu râvi zayıftır.[24]

İlaveten isnadda Dürüst b. Ziyâd el-Basrî el-Kazzâz (el-Hazzâz diye de söylenir) vardır. İbn Muîn: "Bir şey değildir (itibar edilmez)" demiştir. Ebû Zur'a: "Vâhîdir (çok zayıftır)" demiştir. Buhârî: "Hadisi sağlam değildir" demiştir. İbn Adî: "Umarım onda bir beis yoktur" demiştir. Nesâî: "Kuvvetli değildir" demiştir. Dârekutnî ise: "O da, İbn Hamza da zayıftır" demiştir.[25]

Hadisi ayni isnadla Ebu Yala "Müsned"inde aktarmıştır: "İshak b. Ebî İsraîl bize rivayet etmiştir ki, Dürüst b. Ziyâd bize rivayet etmiştir ki, Yezîd er-Rakkaşî, Enes b. Mâlik'ten şöyle nakleder: Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanındaydık. Bir adam gelip: "Ya Resulallah! Falan kişi öldü" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): "Az önce bizimle beraber değil miydi?" diye sorunca: "Evet" dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Sübhanallah! Sanki (ilahi bir) öfke nedeniyle (aniden aramızdan) alınmış gibi. (Gerçek) mahrumiyeti yaşayan kişi, vasiyetini yazmaktan mahrum ola(rak ölen)dir" buyurdu."

Allah, bu rivayeti eserinde zikredip bu defa isnadının hasen olduğunu söyleyen İmam el-Heysemî'ye rahmet etsin.[26] Yezîd er-Raḳkaşî, ilim ehline göre metrûktur; Heysemî'nin bu kitabında naklettiği üzere Şu'be onu zayıf saymıştır. İbn Hibbân "el-Mecrûhîn"de, ayrıca İbn Hacer ve İbn Kesîr de onu zayıf kabul etmiştir.

1187) Dürüst b. Ziyâd, Yezîd er-Rakkaşî'den, o da Enes'ten rivayet etti: "Güneş ve ay, cehennemde boğazlanmış iki öküzdür."

Hadisi İmam Tahâvî "Şerhu Müşkili'l-Âsâr" adlı eserinde rivayet etmiştir: "İshak b. İbrahim el-Bağdâdî bize tahdis etti; Muhammed b. Salih el-Kureşî bize tahdis etti — Ebû Ca'fer dedi ki:

---

[23] "Tuḥfetü'l aḥveẕî şerḥu Câmiʿi't-Tirmiẕî" 7/518, Darul Fikr.
[24] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 7/373.
[25] "Mizan" 3/43.
[26] "Mecmai Zevaid" 7/272/№7080.

kendisine İbn en-Nattâh denilen odur ve velâsı Ca'fer b. Süleyman el-Hâşimî'ye nispet edilir — Dürüst b. Ziyâd el-Kuşeyrî bize tahdis etti; Yezîd bize tahdis etti — Ebû Ca'fer dedi ki: o, er-Rakkaşî'dir — Enes bize tahdis etti; dedi ki: Resulullah ﷺ şöyle buyurdu: "Güneş ve ay, cehennemde boğazlanmış iki öküzdür."[27]

Dürüst b. Ziyâd ve Yezîd er-Rakkaşî zayıftırlar.

Ebû Ca'fer et-Tahavi dedi ki: "Bu hadiste onlar için zikredilen "akretme (boğazlama)"nın anlamı, dil âlimlerine göre, onlara ceza olarak hakikî bir boğazlama değildir; zira bu, onlar hakkında caiz değildir. Çünkü onlar dünyada Allah'a ibadet eden varlıklardandır; nitekim Allah onları kitabında şöyle zikretmiştir: 'Görmedin mi ki, göklerde ve yerde olanlar, güneş ve ay Allah'a secde eder…' ve bu ayette birlikte zikredilenleri saydıktan sonra '…ve birçoğu da azabı hak etmiştir' buyurmuştur. Böylece azabın, dünyada O'na secde edenler dışında kalanlar için hak olduğu bildirilmiştir.

Onlar dünyada, kendilerine takdir edilen yörüngede akıp giderlerdi; nitekim Allah Teâlâ: "Güneş aya yetişemez…" buyurmuştur. Kıyamet gününde ise Allah onları, ateşle görevli diğer melekler gibi bu vazifeye yöneltir; böylece dünyadaki o sürekli akışlarından kesilmiş olurlar. Bu kesiliş, mecazî bir ifadeyle sanki "akre uğramış" gibidir. Bu sebeple onlara "akîrân" denilmiştir; yoksa bu, hakikatte bir boğazlanma anlamı taşımaz. Tevfik Allah'tandır."

Hasan'dan (radıyallahu anh) rivayet edilmiştir; dedi ki: Ebû Hüreyre bize, Resulullah ﷺ'den şöyle nakletti: "Güneş ve ay, kıyamet günü cehennemde dürülmüş iki öküzdür." Bunun üzerine Hasan: "Peki onların günahı nedir?" dedi. O da: "Ben sana Resulullah ﷺ'den hadis rivayet ediyorum!" dedi; bunun üzerine Hasan sustu. Bu rivayeti Beyhakî "Kitâbü'l-Ba's ve'n-Nüşûr"da nakletmiştir.

Ali el-Kari hadisin şerhinde demiştir: "Ben derim ki: Soru soranın maksadı, onların zorunlu boyun eğişleri ve Cebbâr olan Allah'a itaatleri ortadayken ateşe sokulmalarının hikmetini anlamaktır. Zira ateş, aslen kâfirler ve fâcirler için bir helâk yurdudur. Bu durumda Ebû Hüreyre'nin "Ben size Resulullah ﷺ'den işittiğimi naklediyorum; bunun ötesinde bir bilgim yoktur" demesinin anlamı budur. (Bunun üzerine Hasan sustu.) Böylece onun sorusunun yerinde olduğu gibi verilen cevabın da uygun olduğu anlaşılır. Bununla birlikte, onların ateşe konulmasından mutlaka azap görmeleri gerektiği sonucu çıkmaz; nitekim cehennemin bekçileri de böyledir. Bazı âlimler ise şöyle demiştir: Onların ateşe konulması, Allah'tan başkasına ibadet edenleri azarlamak ve susturmak içindir. Kurtubî (rahimehullah) şöyle demiştir: İbn Abbas'tan, Ka'b el-Ahbâr'ın bu sözünü yalanladığı rivayet edilmiştir; ona: "Bu, İslâm'a sokmak istediği bir Yahudi sözüdür. Allah Teâlâ, O'na sürekli itaat hâlinde bulunan bu ikisini azaplandırmaktan münezzehtir" demiştir. Ardından Nebî ﷺ'den, onların yaratıldıkları asla, yani Arş'ın nuruna döneceklerini, orada birleşeceklerini nakletmiştir. Bunun özeti şudur: Onlar iki nur hâline dönerler; nur ise ateşle azap görmez. Nitekim ateş mümine: "Geç ey mümin; zira senin nurun benim alevimi söndürdü" der. Böylece, onların ateşe konulmasının hikmeti, kendilerine ibadet edenleri kınamak olur. Bu bakımdan, Ka'b'ın sözü ile İbn Abbas'ın sözü, iyi düşünüldüğünde çelişmez. Allah yeter ve kâfidir. **Bununla birlikte nakledilen hadis sabit değildir**."[28]

---

[27] 1/48/№136. Thk Muhammed Abdusselam Şahin, DKİ.
[28] Nûreddin Ali b. Sultan Muhammed el-Kârî "Mirkâtü'l-Mefâtîh Şerhu Mişkâti'l-Mesâbîh" 10/355-356/№5692, DKİ.

İmam Buhari “Sahih”inde şöyle rivayet etmiştir: “Bize Abdullah ed-Dânâc -Farsça'dır, ma'nâsı "âlim" demektir- tahdîs edip şöyle dedi: Bana Ebû Seleme ibnu Abdirrahmân, Ebû Hureyre (radıyallahü anh)'den tahdîs etti ki, Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem): "Güneş ve Ay kıyâmet gününde (ziyaları sönüp birbiri içine) dürülürler" buyurmuştur.[29]

1188) Buhârî “et-Târîh”te şöyle rivayet eder: İshak b. Râhûye bize rivayet etti, Muâz bize rivayet etti, o dedi ki: Babam bana rivayet etti; Katâde’den, o Hasan’dan, o da Dağfel b. Hanzala’dan naklen şöyle dedi: Hristiyanlar üzerine Ramazan ayının orucu farz kılınmıştı. Onlara bir kral tayin edildi ve bu kral hastalandı; bunun üzerine “Eğer Allah beni iyileştirirse buna on gün daha ekleyeceğim” dedi. Sonra onlardan sonra başka bir kral geldi; et yedi ve hastalandı, o da “Eğer Allah beni iyileştirirse buna sekiz gün daha ekleyeceğim” dedi. Ardından başka bir kral geldi ve şöyle dedi: “Bu günlerden hiçbirini bırakmayalım, hepsini tamamlayalım ve orucumuzu bahar mevsimine alalım.” Böyle yaptılar ve (oruç) elli güne çıktı.

El-Heysemi “Zevaid”te (5/253/№4771) demiştir: “Hadisi Taberani, “el-Mu'cemu'l-evsat”ta gördüğün gibi merfu olarak rivayet etmiştir. Taberani aynı hadisi, “el-Mu'cemu'l-kebir”de ise Dağfel'e kadar onun sözü (mevkuf olarak) rivayet etmiştir, Her iki isnadın ricali de Sahih ricalidir.”

Sorun, Dağfel b. Hanzala’dadır. Hasan el-Basrî ondan, Nebî ﷺin sünnetleri hakkında bazı rivayetlerde bulunmuştur; ancak bu rivayetlerde ona muhalefet edilmiştir, fakat hiçbir kimse onu açıkça zayıf saymamıştır. Onun sahâbî olduğu da söylenmiştir, fakat bu sabit değildir. Ahmed b. Hanbel: “Onu tanımıyorum” demiştir. Ben (Zehebi) derim ki: Ahmed’in onu tanımamış olması, onun meçhullüğü için yeterlidir.”[30]

Amr b. Alî el-Fellâs şöyle demiştir: Nebî ﷺ’den işittiğinin sahih olduğu doğru değildir. Ebû’l-Hasan b. el-Berâ’nın, Ali b. el-Medînî’den naklettiğine göre Hasan’ın kendilerinden rivayette bulunduğu meçhul kimseler zikredilmiş ve bunların arasında Dağfel b. Hanzala da anılmıştır. Muhammed b. Sa‘d onu Basra ehlinin birinci tabakasında zikretmiş ve şöyle demiştir: Nebî ﷺ’den işitmemiştir; Muâviye’ye (heyetle) gitmiştir. “el-Kebîr” adlı eserinde ise Basralı tâbiîlerin birinci tabakasında, ibn Sad şöyle demiştir: Nebî ﷺ’i idrak etti, fakat ondan hiçbir şey işitmedi; Muâviye b. Ebî Süfyân’a (heyetle) gitti; kendisinin ilmi vardı ve nesep konusunda rivayet sahibi olup bu alanda bilgiliydi. Buhârî de şöyle demiştir: “Dağfel b. Hanzala en-nesseb (soy bilgini); (oruç hadisi kastedilerek) bu rivayette kendisine tâbi olan yoktur; Hasan’ın Dağfel’den işittiği bilinmemektedir ve Dağfel’in Nebî ﷺ’i idrak ettiği de bilinmemektedir.”[31] İmam Tirmizi “Sünen”de (№3652) demiştir: “Dağfel’in, Peygamber ﷺ’i gördüğü ve hadis işittiği sabit değildir.”

1189) Delil b. Abdülmelik b. el-Fazârî el-Halebî. es-Süddî’den, o da Zeyd b. Erkâm’dan rivayet eder. Oğlu Abdülmelik ondan uydurma bir nüsha rivayet etmiştir ki bu (tür hadislerin) kitaplarda zikredilmesi câiz değildir; bunu İbn Hibbân söylemiştir. Ben (Zehebi) derim ki: Bu uydurma rivayetlerden biri de şudur: “Kırmızı yakut asâyı tutmak isteyen, Ali sevgisine sarılsın.”[32]

---

[29] “Sahih”, Kitabu Bedil-Halk, hadis №3236.
[30] “Mizan” 3/44.
[31] Mizzi “Tahzib el-Kemal”
[32] “Mizan” 3/45-46.

1190) Dehsem b. Kurân, Nimrân b. Câriye'den, o da babasından —Benî Hanîfe'den biri olarak— Nebî ﷺ'den şöyle rivayet eder: "(Abdest zamanı) kulaklar için yeni su alınır."

Bu rivayeti İbn Mâce nakletmiştir. Dehsem'in durumu ve Nimrân'ın meçhullüğü sebebiyle sahih değildir. Dehsem b. Kurân zayıftır. Ahmed (b. Hanbel): "Metrûktur" demiştir. Ebû Dâvûd: "Hiçbir şey değildir" demiştir. Nesâî: "Sika değildir" demiştir. İbn Maîn: "Onun hadisi yazılmaz" demiştir. Ebû Bekir b. Ayyâş ondan rivayette bulunmuş, ardından onun Yahyâ b. Ebî Kesîr'den (rivayet ettiğini iddia eden) bir kitap ortaya çıkarması üzerine hadisini terk etmiştir. İbn Hibbân ise onu "sikalar" arasında zikretmekle hata etmiş, "zayıflar" arasında zikretmekle ise isabet etmiştir.[33]

Bu rivayeti elimde bulunan İbn Mâce nüshalarında bulamadım.

Taberani, el-Mu'cemu'l-evsat ve el-Mu'cemu's-sağir'de rivayet ettiği bir hadiste, Ömer b. Eban b. Mufaddal el-Medeni bildiriyor: Enes b. Malik bana abdest şeklini gösterdi. Eline bir tulum alıp sol tarafından döndürerek sağ eline döktü ve onu üç kere yıkadı. Sonra tulumu sağ eline alıp (sol elini) üç kere yıkadı. Başına üç kere mesh verdi. Sonra kulak içi için yeni bir su alıp kulak içini mesh etti. Ben "Ama sen kulaklarını meshettin!" deyince; "Evlat, kulaklar başa aittir. Yüze ait değillerdir" dedi. Sonra "Evlat, gördün mü, anladın mı? Yoksa sana tekrar edeyim mi?" dedi. Ben de "Bu bana yeter. Anladım" dedim. Sonra "Ben, Allah Resulü'nü ﷺ bu şekilde abdest alırken gördüm" diye ekledi.

El-Heysemi "Mecmai Zevaid"te (2/112/№1197) demiştir: "Zehebi "Ömer b. Eban'ın kim olduğu bilinmemektedir" açıklamasını yapmıştır. Ben derim ki: Onu İbn Hibban güvenilir ravilere dair kitabında zikretmiştir."

Ben derim ki, İbn Hibban'ın bir şahsı kendi kitabında zikretmesi, o ravinin itibarına bir şey katmaz. Zira defalarca söylediğimiz gibi, İbn Hibban meçhul ravileri bile "es-Sikat" adlı eserine dahil etmiştir.

İmam Şâfiî'den şöyle dediği rivayet edilir: "Kulakların tamamen mesh edilmesi sünnettir ve elde kalan su ile değil, yeni su ile mesh edilmelidir."[34] Zira bu uygulama için sabit bir delil yoktur.

Haydar Hatipoğlu hoca – Allah ona rahmet eylesin, bu konuda şafiilerin delillerini zikrtetmiştir: "Şâfiîlerin delili ise Beyhakî'nin rivayet ettiği ve senedinin sahih olduğunu söylediği Abdullah b. Zeyd hadisinin şu fıkrasıdır: "Resûlullah —abdest alırken— başının meshi için aldığı sudan başka kulakları için su aldı."[35]

Hadisi İmam Beyhaki "es-Sünen es-Suğra"da rivayet etmiştir: "Ebû Abdillâh el-Hâfız bize haber verdi; Ebû'l-Velîd el-Fakîh bize birden fazla kez rivayet etti; Hasan b. Süfyân bize rivayet etti; Harmala b. Yahyâ bize rivayet etti; İbn Vehb bize haber verdi; Amr b. el-Hâris'ten, o Habbân b. Vâsi"den, o da babasından naklen rivayet etti ki, Abdullah b. Zeyd'i şöyle derken işitmiştir: Nebî ﷺ "Kulaklarını, başını mesh ettiği sudan başka bir su ile mesh etti."

Ve "el-Kübra"da rivayet etmiştir: "Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâfız bize haber verdi; Ebû'l-Hasan Ahmed b. Muhammed b. Abdûs el-ʿAnazî bize rivayet etti; Osman b. Saîd

[33] "Mizan" 3/46.
[34] Tirmizi "Sünen" №37.
[35] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 2/61.

ed-Dârimî bize rivayet etti; Heysem b. Hârice bize rivayet etti; Abdullah b. Vehb dedi ki: Amr b. el-Hâris bana, Habbân b. Vâsiʿ el-Ensârî'den, onun da babasından rivayet ederek haber verdi ki, Abdullah b. Zeyd'i şöyle derken işitmiştir: Resûlullah ﷺ'i abdest alırken gördü; kulakları için, başı için aldığı sudan farklı bir su aldı." (Beyhaki) Bu isnad sahihtir, demiştir.

en-Nevevî "el-Mecmûʿ Şerhu'l-Mühezzeb"de şöyle demiştir: "Bunun yerine Abdullah b. Zeyd'in şu hadisi yeterlidir: "Resûlullah ﷺ'i abdest alırken gördü; kulakları için, başı için aldığı sudan farklı bir su aldı." Bu, hasen bir hadistir; Beyhakî rivayet etmiş ve "isnadı sahihtir" demiştir."[36]

Alimlerin arasında şu konuda maalesef ihtilaf vardır.

İbnü'l-Münzir şöyle demiştir: "Allah Resûlü'nün ﷺ abdestinin sıfatını anlatan sahih rivayetlerde, kulakları için yeni bir su aldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır."[37]

İbnü'l-Kayyim ise şöyle demiştir: "(Nebî ﷺ) kulaklarını başıyla birlikte mesh ederdi; kulaklarının hem dışını hem içini mesh ederdi. Onun kulaklar için yeni bir su aldığı sabit değildir; bu ancak İbn Ömer'den sabit olmuştur."[38]

Mübarekfurî de şöyle demiştir: "Kulakların yeni bir su ile mesh edilmesine delalet eden, tenkide kapalı sahih bir merfû hadis bulamadım; evet, bu uygulama İbn Ömer'den fiil olarak sabit olmuştur."[39]

1191) Deysem. Benî Sedûs'tan bir adamdır. Kim olduğu bilinmemektedir; Beşîr b. el-Hasâsiyye'den rivayet ettiği "Zekât memurları (vâcibten fazla almak suretiyle) bize haksızlık ediyorlar" hadisiyle tanınır. Ondan yalnızca Eyyûb es-Sahtiyânî rivayette bulunmuştur.[40]

Hadisi Ebu Davud "Sünen"de (№1586) rivayet etmiştir: "Beşîr b. el-Hasâsiyye'den; İbn Ubeyd kendi hadisinde "Onun adı (aslında Beşir değildi. Resûlullah ﷺ ona Beşir adını verdi der. Rivayet edildiğine göre O, şöyle demiştir: Biz (Resûlullah ﷺ 'a: Zekât memurları (vâcibten fazla zekât almakla) bize haksızlık ediyorlar. Bundan dolayı onların bize yaptıkları haksızlık kadarım mallarımızdan gizleyebilir miyiz? dedik. O' ﷺ da: "Hayır" buyurdu." Hasan b. Ali ve Yahyâ b. Mûsâ bize rivayet ettiler; ikisi dediler ki: Abdürrezzâk bize rivayet etti; o Ma'mer'den, o da Eyyûb'dan kendi isnadıyla ve aynı mânâ ile rivayet etti; ancak şöyle dedi: "Biz: 'Ey Allah'ın Resûlü ﷺ! Zekât görevlileri haddi aşıyor' dedik." Ebû Dâvûd dedi ki: Abdürrezzâk bunu Ma'mer'den merfû olarak rivayet etmiştir.

Muhammed Şemsü'l-Hakk el-ʿAzîm Âbâdî eşsiz "ʿAvnu'l-Maʿbûd" eserinde demiştir: "Bu hadis ayrıca Abdürrezzâk tarafından da rivayet edilmiştir; Ebû Dâvûd ve Münzirî ise bu rivayet hakkında sükût etmiştir. Senedinde Deysem es-Sedûsî bulunmaktadır; İbn Hibbân onu "es-Sikât"ta zikretmiştir. "et-Takrîb"de ise hakkında "makbûl" denilmiştir. Bu konuda Cerîr b. Abdillâh ve Ebû Hüreyre'den de Beyhakî'de rivayetler vardır. Bu hadisle, zekât memurlarına

[36] Ebû Zekeriyyâ Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref en-Nevevî "el-Mecmûʿ Şerhu'l-Mühezzeb" 1/442, Mektebetül İrşad.
[37] Ebû Bekir Muhammed b. İbrâhîm İbn el-Münzir en-Nîsâbûrî "el-İşrâf ʿalâ Mezâhibi Ehli'l-ʿİlm fi'l-İctimâʿ ve'l-İḫtilâf" 1/153, thk m Hâmid ʿAbdullâh el-Mahlâvî, DKİ.
[38] "Zâdü'l-Meʿâd fî Hedyi Hayri'l-ʿİbâd" 1/134, DKİ.
[39] "Tuḥfetü'l aḥveẕî şerḥu Câmiʿi't-Tirmiẕî" 1/108, DKİ.
[40] "Mizan" 3/46.

karşı —zulmetseler ve haddi aşsalar bile— bir şey gizlemenin câiz olmadığına delil getirilmiştir."[41]

Peygamber ﷺ onlara "gizleyebilirsiniz" deyip müsaade etseydi, bazı mal sahipleri zekât memurunun haksızlık yapıp yapmayacağını bilmeden mal gizleme yolunu tutacaklardı. Yani gerek haksızlık yapan gerekse yapmayan bütün zekât memurlarına aynı şekilde davranacaklardı. Dolayısıyla haksızlık yapmayan zekât memurlarına vacip olandan daha az zekât vermiş olacaklardı ki bu hıyanettir. Şu da var: Belki de Peygamber ﷺ onların mala olan sevgilerinden dolayı haksızlığa uğradıklarını zannettiklerini bildiği için böyle cevap vermiştir. Yoksa verilmesi gerekenden fazlasının zekât memurlarına verilmesinin vacip olmadığı, Peygamber ﷺ'in bazı hadislerinde açıkça belirtilmiştir.

1192) "Yâ Resûlallah ﷺ! Müslüman oldum ve nikâhım altında iki kız kardeş var" dedi. Peygamber ﷺ şöyle buyurdu: "Hangisini istersen seç, ey Fîrûz."

Senedinde Deylem b. el-Hevşe', Ebû Vehb el-Ceyşânî bulunmaktadır. ed-Dahhâk b. Fîrûz ve başkalarından rivayette bulunmuştur. Ondan ise Yezîd b. Ebî Habîb rivayet etmiştir; Mısırlılar arasında sayılır. Buhârî: "Onun isnadında nazar vardır" demiştir.[42]

Hadisi imam Ebu Davud (№2243), Tirmizi (№1129, 1130), ibn Mace (№1951) "Sünen" eserlerinde, ve başkaları rivayet etmiştir: "ed-Dahhâk b. Feyrûz, babası (Feyrûz)'dan rivayet etmiştir; şöyle demiştir: (Ben Rasûl-i Ekrem'e ﷺ hitaben) "Ey Allah'ın Resûlü ﷺ, ben nikâhımda iki kız kardeş varken Müslüman oldum" dedim. Bunun üzerine (Rasûl-i Ekrem ﷺ): "Onlardan istediğin birini boşa!" buyurdu." (Ebu Davud'tan naklen)

Feyrûz, Fars asıllı olup San'â Farslarındandır; Nebî ﷺ'e gelen heyetler arasında yer almıştır. Yemen'de peygamberlik iddiasında bulunan yalancı el-Esved el-'Ansî'yi öldüren odur. Bu hadise Resûlullah ﷺ'in son günlerinde gerçekleşmiş, haberi de onun vefat ettiği hastalığı sırasında kendisine ulaşmıştır.

Hadîs, iki kız kardeşin birlikte bir adamın nikâhı altında bulundurulamayacağına delâlet eder. Müslümanlığı kabul eden bir kimse, İslâmiyet'i kabul etmeden önceki dönemde iki kız kardeşle evli ise, Müslümanlığı kabul edince bunlardan birisini boşamak zorundadır. Hadîs bu hükmü ifade eder. Bu iki kız kardeşin nikâhları ister beraber ve aynı zamanda kıyılmış olsun, ister biri önce, diğeri sonra kıyılmış olsun, fark etmez. Erkek bu iki kadından dilediğini nikâhı altında tutar ve diğerini boşar.

İbn Ebî Şeybe "el-Musannef"te (3/558/№17173)[43] şöyle rivayet etmiştir: Ebû Bekir dedi ki: Bize İbn ʿUleyye rivayet etti; o Avf'tan, o da Bekr kabilesinden bazı şeyhlerden —Kusâme b. Züheyr'in meclis arkadaşlarından— rivayet ettiğine göre, Hemmâm b. Umeyr, Benî Teymullah'tan bir adamdı ve câhiliye döneminde iki kız kardeşi bir nikâh altında toplamıştı. Bu durum, Ömer'in hilâfetine kadar sürdü ve onlardan birini ayırmadı. Sonra onun durumu Ömer'e arz edildi. Ömer ona haber gönderdi ve şöyle dedi: "Birini seç! Vallahi diğerine yaklaşırsan başını vururum."

[41] 5/36, DKİ.
[42] "Mizan" 3/47.
[43] DKİ.

İbn ʿUleyye bize, Yûnus'tan, o da Hasan'dan rivayet etti; Hasan (el-Basri) şöyle demiştir: Bir kimse Müslüman olur ve yanında iki kız kardeş bulunursa, dilerse ilkini yanında tutar.[44]

İmam Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf, Sevrî ve bir cemaat da şöyle hükmetmişlerdir: Eğer iki kız kardeşin nikâh akdi aynı zamanda kıyılmış ise, adam bunların ikisinden de ayrılmak zorundadır. Şayet nikâhları ayrı zamanlarda kıyılmış ise, adam sonradan nikâhı kıyılan kadından ayrılmak zorundadır.[45]

1193) Abdullâh b. Nâciye şöyle demiştir: Enes b. Mâlik'in hizmetkârı olan ve siyahî olan Dînâr'ı şöyle derken işittim: Enes'i işittim —hadisi merfû olarak nakletti—: "Kim bir yiyeceği kırk gün alıkoyar, sonra çıkarıp sadaka olarak verirse, ondan kabul edilmez."

Hadisi Hatib el-Bağdadi "Tarih"inde, ibn Adi "Kamil"de, Suyuti "Leal el-Masnua"da ve başkaları nakletmiştir.[46]

Senedinde Dînâr Ebû Mukeys el-Habeşî bulunmaktadır. Helâk olmuş (çok zayıf) ve itham edilmiştir. İbn Hibbân: "Enes'ten uydurma şeyler rivayet eder" demiştir. İbn Adî ise: "Zayıf, düşmüş (rivayeti terk edilmiş)" demiştir.[47]

Ahmed, Ebû Ya'lâ, Bezzâr ve Taberânî "el-Muʿcemü'l-kebîr"de rivayet etmiştir ki: "İbn Ömer'den rivayete göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kim bir yiyecekte kırk gün stokçuluk yaparsa, o kişi Allah'tan uzaklaşır, Allah da ondan uzak olur. İçlerinde aç birinin sabahladığı avlu sahiplerinden de Allah'ın zimmeti (garantisi) uzaktır."

Bu rivayetin isnadında bulunan râvilerden Ebû Bişr el-Emlukî hakkında İbn Maîn zayıf demiştir.[48]

İmam Ahmed'in rivayet ettiği bir hadiste şöyle denir: Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kim bir gıda maddesinde, Müslümanlara karşı fiyatının yükselmesini arzulayarak ihtikârda bulunursa, o kişi günahkârdır."

Bu rivayetin isnadında bulunan râvilerden Ebû Ma'şer zayıf kabul edilmiştir; ancak onu güvenilir sayanlar da vardır.[49]

1194) İbn Adî şöyle demiştir: Muhammed b. Ahmed b. Habîb el-Kaffâs bize rivayet etti; Dînâr bize rivayet etti; o da mevlâsından, o da Enes'ten —hadisi merfû olarak naklederek— şöyle dedi: "Burundaki kıllar cüzama karşı bir güvencedir."

Dînâr Ebû Mukeys el-Habeşî'nin rivayetidir. Uydurma hadisler rivayet etmiştir.

Ebû Ya'lâ, Bezzâr ve Taberânî, Hz. Âişe annemizden şöyle rivayet etmişlerdir: "Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: 'Burunda kılların olması, cüzam hastalığına karşı güvencedir.'"

---

[44] "el-Musannef" 3/558/№17174.
[45] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 5/425.
[46] Muhammed es-Saʿîd b. Besyûnî Zağlûl "el-Mevsûʿatü'l-Kübrâ li-Aṭrâfi'l-Ḥadîsi'n-Nebeviyyi'ş-Şerîf" 41/522.
[47] "Mizan" 3/48.
[48] "Mecmai Zevaid" 6/560/№6476.
[49] "Mecmai Zevaid" 6/560/№6477.

Senedinde yer alan Ebu er-Rebi' es-Semman zayıftır.[50]

İbn Maîn'e bu hadis sorulduğunda "Bâtıldır" demiştir; Begavî ve İbn Hibbân da aynı şeyi söylemiştir. Müellif (Suyuti) şöyle demiştir: "Daha isabetli olan, bunun mevzû değil zayıf olmasıdır." Begavî: "Bu bâtıldır" demiştir.[51]

İbn Cevzî "el-Mevzûʿât" eserinde bu hadisin Câbir'den, Enes'ten, Ebû Hureyre'den ve Âişe annemizden gelen bütün tariklerini zikretmiş ve hepsinin senedlerindeki illetleri tek tek açıklamıştır. Dileyen oraya bakabilir.[52]

1195) "Allah Teâlâ buyurur: Mümin üzerindeki ak saç benim nurumdandır; ben de nurumu ateşimle yakmaktan münezzehim."

Dînâr Ebû Mukeys el-Habeşî'nin rivayetidir.

1196) "Kim arka tarafından yedi kez gelirse, Allah onun şehvetini önünden arkasına çevirir."

Dübürden ilişki haram olduğunda şüphe yoktur; ancak bu hadis, Enes'ten uydurma rivayetler nakleden Dînâr'ın hadisidir. İbn Cevzî "el-Mevzûʿât"ta (3/114)[53], Şevkânî ise "el-Fevâid"de (s. 205, №14)[54] bu hadisin uydurma olduğuna hükmetmiştir.

1197) "Subhânallâhi ve bi-hamdihî"yi yetmiş defa söyle; yetmiş yılın günahları bağışlanır."

Dînâr Ebû Mukeys el-Habeşî'nin rivayetidir.

1198) "Bir erkek, sevap umarak eşine yaklaşırsa, ayrılmadan önce ikisi de bağışlanır; hatta vergi tahsildarı olsalar bile."

Yalandır. Dînâr Ebû Mukeys el-Habeşî'nin rivayetidir.

1199) "İffetli bekâr kimse cünüp olduğunda, Allah onun menisinden yeşil bir kuş yaratır; o kuş tesbih eder ve sevabı bekâra olur."

Uydurmadır. Dînâr Ebû Mukeys el-Habeşî'nin rivayetidir.

1200) "Kim helal (ilişki) sonrası guslederse, her damla için ona inciden bin köşk verilir ve bin şehidin sevabı verilir."

---

[50] "Mecmai Zevaid" 8/336/№8389.
[51] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi's -ṣaġīr" №9254.
[52] 1/167-171.
[53] Neşr Muhammed Abdulmuhsin. Mektebetüs-Selefiye, Medine.
[54] Thk AbdülVehab Abdül-Letif, DKİ; sayfa 371 türkçe tercemesi.

Uydurmadır. Dînâr Ebû Mukeys el-Habeşî'nin rivayetidir. İmam Zehebi demiştir: "el-Kaffâs bize dedi ki: "Dînâr'dan iki yüz elli hadis ezberledim." Ben derim ki: Eğer bu türden ise, ondan yirmi bin hadis rivayet edilebilir; hepsi de yalandır."[55]

1201) Zâkir b. Mûsâ b. Şeybe el-Askalânî. el-Ezdî şöyle dedi: "Zayıftır."
Revvâd b. el-Cerrâh'tan sahih isnad ile şu hadisi rivayet etti: "Sizden birinin, yüz elli yılından sonra bir köpek yavrusu büyütmesi, kendi öz evladını büyütmesinden daha hayırlıdır."
Ben (Zehebi) derim ki: Bu yalandır.[56]

"İki yüz yılından sonra sizin en hayırlınız, yükü hafif, çevik, ne ailesi ne de çocuğu olan kimsedir" diye rivayet edilen söze itibar edilmez; zira bu zayıftır, hatta uydurmadır. Yine Huzeyfe'nin şu sözü de böyledir: "Yüz elli yılı geldiğinde, sizden birinin bir köpek yavrusu büyütmesi, bir çocuk yetiştirmesinden daha hayırlıdır."[57]

İbn Hazm ez-Zahiri[58] "el-Muhalla" eserinde şöylemiştir: "Bu hususta iki haberle de yanıltmaya çalıştılar: Bunlardan biri, Peygamber ﷺ'e nispet edilen şu rivayettir: "İki yüz yılı içinde sizin en hayırlınız, yükü hafif, çevik, ne ailesi ne de çocuğu olan kimsedir." Diğeri ise Huzeyfe'den şu sözün nakledilmesidir: "Yüz beş yılı geldiğinde, sizden birinin bir köpek yavrusu yetiştirmesi, bir evlat yetiştirmesinden daha hayırlıdır." Ebû Muhammed şöyle der: Bu iki rivayet de uydurmadır; zira her ikisi de Ebû 'İsâm Revvâd b. el-Cerrâh el-Askalânî yoluyla gelmiştir ki, kendisi münker hadis rivayet eden bir kimsedir ve onunla ihticac edilmez. Bu rivayetlerin uydurma oluşunun açıklaması şudur: Eğer insanlar bunların gereğini yerine getirip nesli terk edecek olsalar, İslâm, cihad ve din ortadan kalkar; küfür ehli galip gelir. Üstelik bu rivayetler köpek beslemeyi de meşru göstermektedir. Böylece Revvâd'ın yalanı açıkça ortaya çıkmaktadır; tevfik ise Allah Teâlâ'dandır."[59]

Revvad yoluya hadisi Ebu Nuaym "el-Hilliye"de rivayet etmiştir: "Bize Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer rivayet etti; dedi ki: Bize Muhammed b. Ahmed b. Ma'dân rivayet etti; dedi ki: Bize *İsam b. Revvâd rivayet etti; dedi ki: Bize babam rivayet etti; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî*, Mansûr'dan, o da Rib'î'den, o da Huzeyfe'den rivayet etti; şöyle dedi: Resûlullah ﷺ buyurdu: "Yüz ellinci yıl geldiğinde sizden biri bir köpek yavrusu besler, fakat evlat yetiştirmez." Bu rivayeti Sevrî'den yalnızca Revvâd tek başına nakletmiştir."[60]

Revvâd b. el-Cerrâh eş-Şâmî, Ebû 'İsâm el-Askalânî. Onu Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, el-Buhârî, Ebû Hâtim, Ebû Ahmed İbn Adî, İbn Hibbân, Ya'kūb b. Süfyân ve ed-Dârakutnî tenkit etmiştir. Özellikle Süfyân'dan yaptığı rivayetler sebebiyle eleştirilmiştir; nitekim bu hadis de Revvâd'ın Süfyân'dan rivayetidir.

Taberânî'nin rivayet ettiği bir hadiste, Sâlih b. Ali el-Hâşimî'nin babası vasıtasıyla dedesi İbn Abbâs'tan naklettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Sizden birinin elli dört yaşından sonra bir köpek yavrusu yetiştirmesi, kendi sulbünden bir çocuk yetiştirmesinden daha hayırlıdır."

---

[55] "Mizan" 3/49.
[56] "Mizan" 3/50.
[57] Bedreddin el-Aynî "Umdetü'l-Kārî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî" 20/104, DKİ.
[58] Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî. Zâhirî mezhebinin en büyük temsilcisi, usulcü, fakih, muhaddis, tarihçi, edip ve şair.
[59] "el-Muḥallâ bi'l-âṯâr fî şerḥi'l-Mücellâ bi'l-iḫtiṣâr" 9/4, DKİ.
[60] 7/127, DKİ.

Râvilerden Abdullah b. es-Sımt ile Sâlih b. Ali b. Abdillah b. Abbâs'ın biyografilerine rastlanmamıştır; diğer râviler ise güvenilir kimselerdir.[61]

Hâfız İbn Kesîr "el-Bidâye"de hadisi cüz'î farkla zikretmiştir: "Ebû'l-Kāsım et-Taberânî şöyle dedi: "Bize Ahmed b. Abdülvehhâb b. Necde el-Hûtî rivayet etti; bize Ebû'l-Mugîre rivayet etti; bize Abdullah b. es-Sımt rivayet etti; bize Sâlih b. Ali el-Hâşimî, babasından, o da dedesinden, o da Peygamber ﷺ'ten rivayet etti: "Sizden birinin yüz elli dört yılından sonra bir köpek yavrusu yetiştirmesi, kendi sulbünden bir evlat yetiştirmesinden daha hayırlıdır." Şeyhimiz ez-Zehebî şöyle dedi: "Bu hadis uydurmadır." Bu hususta Abdullah b. es-Sımt itham edilmiştir."[62] Salih b. Abdullah "es-Siyer"de zikredilmiştir, ancak hakkında ne cerh ne de ta'dîl belirtmiştir.

Hulasetül kelam - Evlatları zemmeden hadislerin tamamı baştan sona yalandır.

1202) **Bid'at ehlinin selâmına cevap vermek**

Zirr b. Abdillâh el-Hemdânî, sika bir tâbiî olmakla birlikte ircâ ile anılmıştır. İbn Maîn ve en-Nesâî onu sika kabul etmiştir. Ahmed "onda beis yoktur, ircâ hakkında ilk konuşandır" derken, el-Ezdî ve Ebû Dâvûd onun mürciî olduğunu belirtmiştir. Bazı selef âlimleri bid'ati sebebiyle ona karşı tavır almış; İbrâhîm en-Nehaî onun selâmını almamıştır. Zirr, Saîd b. Cübeyr'i Ebû'l-Bahterî et-Tâî'ye şikâyet ederek "Ona selâm verdim, bana karşılık vermedi" demiştir. Bunun üzerine et-Tâî onun hakkında Saîd ile konuşmuş; Saîd ise şöyle demiştir: "Bu kimse her gün bir günah işlemektedir; Allah'a yemin ederim ki onunla bir daha asla konuşmayacağım."[63] Günümüzde sıkça görüyoruz ki bid'at ehli kimseler, özellikle tâğutları ve onların ailelerini öven bazı vaizler, kendileriyle selâmlaşmak istemeyen Müslümanları baskı altına almaya çalışıyor. Bu Müslümanların zulmettiğini, çünkü Müslümanlarla selâmlaşmanın farz olduğunu iddia ediyorlar. Hatta bunu yapmamalarının sebebini "radikallik" olarak gösterip, onların tekfirci olduklarını ileri sürüyorlar.

Peki bu heva ve tâğut yanlısı kimseler, bir mürciînin selâmına karşılık vermeyen İbrâhîm en-Nehaî hakkında ne derlerdi? Ya da Saîd b. Cübeyr hakkında? Muhtemelen onları da "radikal" olmakla suçlarlardı.

1203) Ahmed'in Müsned'inde rivayet edilmiştir: Zevvâd'dan, o da Leys'ten, o da Mücâhid'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet ettiğine göre Peygamber ﷺ şöyle buyurmuştur: "Ey Ebû Hüreyre, karnın mı ağrıyor?" Ben: "Hayır" dedim. Buyurdu ki: "Namaz kıl; çünkü namazda şifa vardır."

Daha sahih olan ise el-Muhâribî'nin Leys'ten, onun da Mücâhid'den mürsel olarak rivayet ettiği şeklidir.[64]

İmam Ahmed bu hadisi "Müsned"inde rivayet etmiştir: "Bize Esved b. Âmir rivayet etti; dedi ki: Bize Zevvâd Ebû'l-Münzir, Leys'ten, o da Mücâhid'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Ebû Hüreyre şöyle dedi: "Ne zaman erkenden çıksam, Peygamber ﷺ'i namaz kılarken bulurdum. O

[61] "Mecmai Zevaid" 7/409/№7343.
[62] İsmâil b. Ömer b. Kesîr el-Kureşî ed-Dımaşkî "el-Bidâye ve'n-Nihâye" Zikrü'l-ihbâr 'an umûrin vaka'at fî devleti Benî'l-Abbâs ilâ zemâninâ hâzâ. "Büyük İslam Tarihi" 6/344, Çağrı yayınları.
[63] "Mizan" 3/50.
[64] Zehebi "Mizan" 3/51.

da namaz kıldı, sonra şöyle dedi: 'Eşkemed dard?' (Farsça "Karnın mı ağrıyor?") Ben: 'Hayır' dedim. Buyurdu ki: 'Kalk ve namaz kıl; çünkü namazda şifa vardır.'"

İbn Mâce hadisi "Sünen" adlı eserinde (№ 3458), Zevvâd–Leys tarikiyle rivayet etmiştir: "Ebû Hüreyre (Radıyallâhü anh)'den; şöyle demiştir: (Bir defa) Peygamber (Sallallâhü Aleyhi ve Sellem) erken namaza kalktı. Ben de (O'na uyarak) erken kalktım ve (biraz) namaz kıldıktan sonra oturdum. Peygamber (Sallallâhü Aleyhi ve Sellem) bana dönüp baktı ve (Farsça):
— "Karnın mı ağrıyor?" buyurdu. Ben:
— "Evet, yâ Resûlallah" dedim. Resûl-i Ekrem (bana hitaben): "Kalk namaz kıl, çünkü şüphesiz namazda şifâ var" buyurdu. Ebü'l-Hasan bin el-Kattân ... senediyle bunun mislini bize rivayet etti ve onun rivayetinde Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem)'in Farsça olarak buyurduğu; "أَشْكَمَتْ دَرْدْ" cümlesinin mânâsının: "Yani sen karnından (mı) rahatsızsın" olduğu ilâvesi vardır.

Ebû Abdullah (İbn-i Mâce) dedi ki: Bir adam bu hadisi aile ferdlerine anlattı. Onlar adama karşı başkalarından yardım istediler.

"Muhammed Fuâd Abdülbâkî'nin nakline göre, Sünen'imizin Hind baskısının kenarında şu bilgi vardır: el-Feyrûzâbâdî, "Peygamber ﷺ'in Farsça konuşması" bâbında şöyle der: O'nun Farsça konuştuğuna dair sahih bir rivayet sabit değildir. Bu hadisin senedine gelince, râvilerinin tamamı güvenilir kimselerdir; ancak râvi Zuâd b. Ulbe zayıftır. İbn Hibbân şöyle demiştir: "Onun hadisleri gerçekten münkerdir; güvenilir kimselerden aslı olmayan şeyler rivayet eder, zayıf kimselerden de tanınmayan, bilinmeyen rivayetler nakleder." Tehzîb yazarı da bu durumu zikretmiştir."[65]

Bu Zuâd b. Ulbe el-Hârisî el-Kûfî'dir. İbn Maîn onu zayıf görmüştür. Ebû Hâtim: "Sağlam değildir, hadisi gitmiştir" demiştir. Buhârî: "Bazı hadislerinde muhalefet eder" demiştir. Nesâî: "Güçlü değildir" demiştir. Ebû Dâvûd onun fazilet ve ibadet sahibi olduğunu belirtmiştir. İbn Numeyr ise "salih, sadûktur" demiştir.[66] Lâkin İmam Feyrûzâbâdî'nin "râvilerinin tamamı güvenilirdir" hükmüyle razılaşmak mümkün değildir. Zira Zuâd'a ilaveten hadisin senedinde Leys b. Ebî Süleym de vardır. O da hadiste muzdaribtir bir râvidir; onun hakkında vakti geldiğinde inşallah konuşuruz. es-Sindî[67] "Ḥâşiyetü Musnedü'l-İmâm Aḥmed b. Ḥanbel"de demiştir: "Hâfız es-Süyûtî bunu "Hâşiyetü İbn Mâce"de ve "Zevâid"inde zikretmiş ve şöyle demiştir: "Onun isnadında Leys vardır; o, İbn Ebî Süleym'dir ve cumhur onu zayıf kabul etmiştir."

İbn Cevzî "el-İlelü'l-Mütenâhiye" adlı eserinde bu hadisin Ebû Hüreyre'den beş tarikini ve Hz. Ebû'd-Derdâ'dan bir tarikini zikretmiş; bütün tariklerin isnadlarındaki sorunlara tek tek temas etmiş ve şöyle demiştir: "Bu iki hadis sahih değildir."[68]

Müellif (İbn Cevzi) şöyle dedi: Bu hadis Ebû Hüreyre'den mevkûf olarak da rivayet edilmiştir ve bu daha doğrudur.

el-Ukaylî şöyle dedi: Bize Ahmed b. Muhammed b. Âsım rivayet etti; bize Abdurrahman b. Sâlih rivayet etti; bize Şerîk, Leys'ten, o da Mücâhid'den rivayet etti. Dedi ki: Ebû Hüreyre bana "Eşkemed derd?" dedi. (Yani: "Karnın mı ağrıyor?"). Eğer karnın ağrıyorsa kalk ve namaz kıl.

---

[65] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 9/217.
[66] "Mizan" 3/51.
[67] Ebû'l-Ḥasen Nûrüddîn Muḥammed b. ʿAbdilhâdî es-Sindî.
[68] İbn Cevzi el-Hanbeli "el-İlel el-Mutanahiye fi Ahadis el-Vahiye" 1/176/№269 ve ardı, DKİ

Böylece bunun Farsça olarak Ebû Hüreyre'nin sözü olduğu anlaşılmış olur; Resûlullah ﷺ'e ait değildir. Onu merfû olarak rivayet eden ise yanılmıştır.[69]

1204) Mikdâm b. Dâvûd er-Ruaynî şöyle rivayet etti: Bize Zuayb b. Umâme, Mâlik'ten, o da Hişâm'dan, o da babasından, o da Âişe'den rivayet etti. Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Ümmü'l-Kurâ (Mekke) kılıçla, Medine ise Kur'an ile fethedildi."

Bu rivayet, Zuayb'ın tek başına naklettiği münker bir rivayettir.

Bu râvi Zuayb b. Umâme es-Sehmî'dir. Dârekutnî ve başkaları onu zayıf görmüş, ancak tamamen terk etmemiştir.[70]

Hadisi İmam el-Ğâfiḳī "Musnedü'l-Muvaṭṭaʾ" adlı eserinde kendi isnadıyla rivayet etmiştir: "Bize Ebû't-Tâhir haber verdi; Muhammed b. Ahmed ez-Zühlî şöyle dedi: Bize Ca'fer b. Muhammed —ki o el-Firyâbî'dir— rivayet etti. Dedi ki: Bize el-Faḍl b. Sehl el-A'mâ rivayet etti. Dedi ki: Bize Muhammed b. el-Ḥasan el-Maḫzûmî rivayet etti. Dedi ki: Bize Mâlik b. Enes, Hişâm b. ʿUrve'den, o da babasından, o da Âişe'den rivayet etti ki, Peygamber ﷺ şöyle buyurdu: "Ümmü'l-Ḳurâ kılıçla fethedildi, Medine ise Kur'ân ile fethedildi."[71]

Kitabın muhakkiki, hadisin senedinin zayıf olduğunu belirtmiştir; zira Muhammed b. el-Hasan el-Mahzûmî yalanla itham edilmiştir.

1205) Zü'n-Nûn el-Mısrî, zâhid ve ârif bir kimsedir. Ben (Zehebi) derim ki: Onun adı Sevbân b. İbrâhîm'dir. Onun el-Feyz b. Ahmed olduğu da söylenmiştir. Künyesinin Ebû'l-Feyz olduğu da söylenmiştir; ayrıca Ebû'l-Feyyâz olduğu da rivayet edilmiştir. Muhammed b. Yûsuf el-Kindî, "Târîhu'l-Mevâlî el-Mısriyyîn" adlı eserinde şöyle der: Onlardan biri de Zü'n-Nûn b. İbrâhîm el-Ahmîmî'dir; Kureyş'in mevlâsıdır. Babası Nûbî idi. İbn Yûnus şöyle demiştir: "O, âlim, fasih ve hikmet sahibi bir kimseydi; aslı Nûbe'dendir." Ben (Zehebi) derim ki: O, kendilerine alışık olmadıkları bir ilmi getirdiği için imtihana tâbi tutulmuş ve eziyet görmüştür. Mısır'da hâllerin tertibi ve evliyânın makamları hakkında ilk konuşan odur; cahiller bu sebeple "zındıktır" demişlerdir. es-Sülemî şöyle demiştir: "Vefat ettiğinde kuşlar cenazesinin üzerine gölge yapmıştır."

ed-Dârekutnî şöyle demiştir: Mâlik'ten, hakkında nazar bulunan hadisler rivayet etmiştir.[72]

es-Sülemî "Mihanü's-Sûfiyye"de şöyle der: Zü'n-Nûn, kendi beldesinde hâllerin tertibi ve evliyânın makamları hakkında ilk konuşan kişidir. Bu sebeple Abdullah b. Abdülhakem onu inkâr etmiş, Mısır'ın âlimleri de onu terk etmiştir. Onun, selefin konuşmadığı bir ilmi ortaya koyduğu yayılmış ve nihayet onu zındıklıkla itham etmişlerdir. Bunun üzerine kardeşi ona: "Onlar senin zındık olduğunu söylüyorlar" dedi. O da şöyle karşılık verdi: "Benim için baş eğmek, susmak, elimi yanağımın altına koymak ve tefekkür etmekten başka bir çare yoktur."

---

[69] "el-İlel el-Mutanahiye fi Ahadis el-Vahiye" 1/178.
[70] "Mizan" 3/52-53.
[71] el-İmâm el-Ḥâfiẓ Ebû'l-Ḳāsım ʿAbdurraḥmân b. ʿAbdillâh b. Muḥammed el-Ğâfiḳī el-Cevherî el-Mâlikî (v. 381 H) "Musnedü'l-Muvaṭṭaʾ li'l-Cevherî" №29, sayfa 95, Darul Ğurub el-İslami.
[72] "Mizan" 3/53.

es-Sülemî şöyle der: Muhammed b. el-Ferhî şöyle anlatmıştır: Zü'n-Nûn ile birlikte bir kayıktaydım. Yanımızdan başka bir kayık geçti. Zü'n-Nûn'a: "Bunlar sultanın yanına gidiyorlar; senin aleyhinde küfürle şahitlik edecekler" denildi. Bunun üzerine o: "Allah'ım, eğer yalan söylüyorlarsa, onları boğ" diye dua etti. Kayık ters döndü ve onlar boğuldular. Ben ona: "Peki kayıkçı ne olacak?" dedim. O da şöyle dedi: "Onları niyetlerini bildiği hâlde niçin taşıdı? Allah'ın huzuruna boğulmuş olarak çıkmaları, yalan şahitlik ederek çıkmalarından daha hayırlıdır." Sonra titredi, hâli değişti ve şöyle dedi: "İzzetine yemin olsun ki, bundan sonra hiçbir kimseye beddua etmeyeceğim."

Daha sonra Mısır emîri onu çağırdı ve itikadını sordu. O da konuştu; bunun üzerine emîr onun hâlinden razı oldu. Mütevekkil de onu istedi; sözlerini işitince ona meyletti ve onu sevdi. Hatta şöyle derdi: "Salihler anıldığında, Zü'n-Nûn'u zikredin."

1206) Ebû Bekir şöyle rivayet etti: Bize Râşid b. Ma'bed rivayet etti; dedi ki: Enes'i namaz kılarken gördüm ve onu şöyle derken işittim: "Biz Resûlullah ﷺ zamanında örtülerimiz içinde (bürünerek) namaz kılardık."

Senedinde Râşid b. Ma'bed vardır. İbn Hibbân: "Mevzû hadisler rivayet etmiştir" demiştir. Yahyâ: "Zayıftır" demiştir. Ebû Mûsâ el-Medînî de: "Onu zayıf saydılar" demiştir. Ben derim ki: Ondan Yezîd b. Hârûn ve Ebû Nuaym da rivayette bulunmuştur; Vâsıt ehlinden sayılır.[73]

1207) Bize el-Lebbân haber verdi; eş-Şîrûyî bize haber verdi; el-Hayrî bize haber verdi; el-Asamm bize rivayet etti; Yahyâ b. Ebî Tâlib bize rivayet etti; Abdülvehhâb b. Atâ bize rivayet etti; Râşid Ebû Muhammed el-Hammânî şöyle dedi: Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'e geldim ve ona İsm-i A'zam hakkında sordum. O da şöyle dedi: Bize İbn Abbâs rivayet etti ki, Peygamber ﷺ sıkıntı anında şöyle derdi: "Lâ ilâhe illallâhu'l-Halîmü'l-Azîm..." ve hadisi zikretti.

İsm-i A'zam hakkında farklı rivayetler vârid olmuştur.

Ahmed ve Taberânî "el-Mu'cemu's-Sağîr"de rivayet etmişlerdir ki, Enes şöyle dedi: Resûlullah ﷺ namaz kılmakta olan Ebû Ayyâş Zeyd b. es-Sâmit ez-Zurakî'ye rastladı. Zeyd şöyle diyordu: "Allah'ım! Bütün övgülerin Sana ait olduğunu, Senden başka ilah olmadığını, kullarına çokça ihsanda bulunduğunu, gökleri ve yeri Senin yarattığını, celâl ve kerem sahibi olduğunu bilerek Sana dua ediyorum." Bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Allah'a, kendisiyle dua edildiğinde kabul edilen, kendisiyle istendiğinde isteklerin verildiği Allah'ın en büyük ismi olan İsm-i A'zam ile dua etti."

Ahmed'in râvileri güvenilirdir; ancak râvilerinden İbn İshâk güvenilir olmakla birlikte müdellistir.[74]

Imam Tirmizi (№3475) ve ibn Mace rivayet ettikleri hadiste, Büreyde el Eslemî (r.a.)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: Peygamber ﷺ, bir adamın şöyle duâ ettiğini işitti: "Ey Allah'ım Ben senden istiyorum ki: Senin tek olduğuna senden başka gerçek ilah olmadığına ben inanıyor ve bu gerçeği de başkalarına da bildiriyorum. Sen ikincisi düşünülemeyen teksin. Sen kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayansın fakat herkes ve her şey sana muhtaçtır. O Allah kesinlikle baba

[73] "Mizan" 3/56.
[74] "Mecmai Zevaid" 17/283/№17258.

olmamıştır ve çocuğu da yoktur. Hiçbir şey ona denk ve benzer olamaz o hiçbir şeye benzetilemez." Bunun üzerine Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki bu adam Allah'tan, kendisine onunla duâ edildiği zaman mutlaka kabul edeceği ve kendisinden onunla istenildiği zaman mutlaka vereceği, ismi Azam duâsını yapmış oldu."

Tirmizi hadisin hasen garip olduğunu söylemiştir.

Yine İmam Tirmizî, hasen-sahih hükmü verdiği hadiste (№3478) şöyle rivayet etmiştir: "Esma binti Yezîd (r.anha)'dan rivâyete göre, Peygamber ﷺ buyurdular ki: "Allah'ın, ismi Azam denilen en büyük ismi şu iki ayet içersindedir: "İlahınız tek bir ilahtır. O'ndan başka gerçek ilah yoktur, ancak O vardır. O dünyada herkese merhamet eden ahirette ise sadece mü'minlere merhamet edendir." (Bakara: 163) "Elif lam mim, Allah kendisinden başka gerçek ilah olmayan tek Allah'tır. O daima diri ve ölümsüz olup tüm varlıkların tek yöneteni ve gözetenidir." (Âl-i imrân: 1-2)

1208) "Resûlullah ﷺ'i namazında rükûya vardığında gördüm; sırtına su dökülse, (düzlüğünden dolayı) dururdu."

Hadisi ibn Mace el-Kazvini "Sünen" (№872) eserinde aktarmıştır: "Vâbısa bin Ma'bed (Radıyallâhü anh)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ben, Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'i namaz kılarken gördüm. Rüku' ettiği zaman, belini öyle düzgün tutuyordu ki, eğer üzerine su dökülmüş olsaydı, orada kalacaktı."

Zevâid'de: İsnadında Talha bin Zeyd vardır. Buhâri ve başkaları : O, hadisi münker bir kimsedir, demişlerdir. Ahmed bin el-Medeni de : O. hadis uydurur, demiş, denilmiştir.[75]

1209) Ebû'l-Meʿâlî Ahmed b. İshâk bize haber verdi; Ahmed b. Yûsuf ve el-Feth b. Abdullâh da şöyle aktardı: Bize Ebû'l-Fadl Muhammed b. Ömer haber verdi; Ebû'l-Huseyn b. en-Nakūr nakletti; Alî b. Ömer el-Harbî rivayet etti; Ahmed b. el-Hasen es-Sûfî rivayet etti; Yahyâ b. Maîn rivayet etti; Hişâm b. Yûsuf, Rebâh b. Ubeydillâh b. Ömer'den, o da Süheyl b. Ebî Sâlih'ten, o da babasından, o da Ebû Hüreyre'den aktardı. Ebû Hüreyre şöyle dedi: Resûlullah ﷺ buyurdu: "Ciyâd mahallesi ne kötü bir yerdir!" Bunu iki veya üç kez tekrarladı. Onlar: "Ey Allah'ın Resûlü, bu neden?" diye sordular. O da şöyle buyurdu: "Oradan bir dâbbe çıkacak ve üç defa çığlık atacak; bu ses, doğu ile batı arasında işitilecektir." Bu rivayeti Hişâm tek başına nakletmiştir.

Taberani bunu "el-Mucem el-Evsat"ta rivayet etmiştir. Senedinde Riyah b. Ubeydillah b. Ömer vardır ki zayıf bir ravidir.[76]

Bu Rebâh b. Ubeydillâh b. Ömer el-Umrî isminde ravidir. Ahmed ve ed-Dârekutnî onu "münkerü'l-hadîs" olarak nitelemiştir. İbn Hibbân ise, tek başına naklettiği rivayetlerle ihticac edilemeyeceğini ifade etmiştir.[77]

[75] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 3/115.
[76] "Mecmai Zevaid" 13/123/№12577.
[77] "Mizan" 3/59.

Taberani bunu “el-Mucem el-Evsat”ta rivayet etmiştir. Senedinde Riyah b. Ubeydillah b. Ömer vardır ki zayıf bir ravidir.[78]

1210) Hişâm rivayet etti; dedi ki: Bize er-Rebî‘, el-A‘meş’ten, o da Şakîk’ten, o da Abdullah’tan merfû olarak rivayet etti: “Kur’ân, şefaati kabul edilen bir şefaatçi ve (aleyhte) davası kabul edilen bir hasımdır.”

İmam Tabarani hadisi “el-Kebir”de rivayet etmiştir: “Bize Ahmed b. en-Nadr el-Askerî rivayet etti; dedi ki: bize Hişam b. Ammar rivayet etti; dedi ki: bize Rebi‘ b. Bedr rivayet etti; el-A‘meş’ten, o Şakik b. Seleme’den, o da Abdullah b. Mes‘ud’dan rivayet etti. Dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Kur’ân, şefaati kabul edilen bir şefaatçi ve (aleyhte) hasımlık ettiğinde sözü tasdik edilen bir hasımdır; onu önüne alanı cennete götürür, arkasına atanı ise ateşe sürükler.”

Senedinde er-Rebî‘ b. Bedr, Ebû’l-Alâ et-Temîmî el-Basrî bulunmaktadır. El-Heysemi “Zevaid”te (12/186/№11663) onun metruk olduğunu söylemiştir. İbn Maîn onu “hiçbir şey değildir” diye nitelemiştir. Ebû Dâvûd ve başkaları zayıf olduğunu belirtmiştir. Nesâî onu “terk edilmiş” kabul etmiştir. İbn Adî ise rivayetlerinin çoğuna başkalarının katılmadığını ifade etmiştir.[79]

Abdurrezzâk “el-Musannef”te farklı bir isnadla şöyle rivayet eder: Abdürrezzâk, es-Sevrî’den; o Ebû İshak’tan ve başkalarından; onlar da Abdurrahman b. Yezîd’den rivayet ettiler. Dedi ki: Abdullah şöyle dedi: “Şüphesiz Kur’ân, şefaat eden ve şefaati kabul edilen bir şefaatçi ve (aleyhte) hasımlık ettiğinde sözü tasdik edilen bir hasımdır; onu önüne alanı cennete götürür, arkasına atanı ise ateşe sürükler.”

Abdürrezzâk, “el-Musannef”te (6011) bu sözü Hasan el-Basrî’den mürsel olarak da rivayet etmiştir: “Abdürrezzâk, Ma‘mer’den; o da (ismi zikredilmeyen) bir adamdan; o da Hasan’dan rivayet etti. Dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Şüphesiz bu Kur’ân, şefaat eden ve şefaati kabul edilen bir şefaatçi ve (aleyhte) hasımlık ettiğinde sözü tasdik edilen bir hasımdır.”

İbn Ebi Şeybe hadisi kendi “el-Musannef”te rivayet etmiştir: “Bize Ebû Hâlid el-Ahmer rivayet etti; o Amr b. Kays’tan, o Zeyd b. Vehb’den rivayet etti. Dedi ki: Abdullah şöyle dedi: “Şüphesiz Kur’ân, şefaat eden ve şefaati kabul edilen bir şefaatçi ve (aleyhte) hasımlık ettiğinde sözü tasdik edilen bir hasımdır; onu önüne alanı cennete götürür, arkasına atanı ise ateşe sürükler.” [80]

Şeyh Muhammed Avvame demiştir: “Bu rivayet mevkûftur; râvileri sika olmakla birlikte isnadı munkatı‘dır. Zeyd, İbn Mes‘ûd’a yetişmemiştir. Ancak Abdürrezzâk, bunu İbn Mes‘ûd’dan sahih başka bir yoldan mevkûf olarak rivayet etmiştir. Taberânî de bunu İbn Mes‘ûd’dan merfû olarak rivayet etmiştir; fakat senedinde metruk olan er-Rebî‘ b. Bedr vardır. Bezzâr bunu zevâidinde, İbn Hibbân ve Beyhakî de ‘eş-Şu‘ab’da Câbir hadisi olarak hasen bir isnadla merfû şekilde rivayet etmiştir.

[78] “Mecmai Zevaid” 13/123/№12577.
[79] “Mizan” 3/60-61.
[80] “el-Musannef” 15/478/№30677, thk Muhammed Avvame.

“وماحل مصدق” ifadesinin anlamı: sahibinden yana savunan, onun adına konuşması kabul edilen ve onu müdafaa eden (bir hasım)dır.”[81]

İbn Hibban hadisi “Sahih”inde aktarmıştır: “Bize el-Hüseyn b. Muhammed b. Ebî Ma‘şer (Harran’da) rivayet etti; dedi ki: bize Muhammed b. el-Alâ b. Kureyb rivayet etti; dedi ki: bize Abdullah b. el-Eclah rivayet etti; el-A‘meş’ten, o Ebû Süfyân’dan, o Câbir’den, o da Peygamber ﷺ’den rivayet etti. Şöyle buyurdu: “Kur’ân, şefaati kabul edilen bir şefaatçi ve (aleyhte) hasımlık ettiğinde sözü tasdik edilen bir hasımdır; onu imam edinen kimseyi cennete götürür, arkasına atanı ise ateşe sürükler.”

Beyhaki “Şuabul İman”da (3/299/№2257) Makil b. Yesar’dan şöyle rivayet etmiştir: “Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kur’ân’ın size şefaat etmesine izin verilecek ve o size şefaatçi olacaktır. Kur’ân, (ahirette) kişi lehine şahitlik edecek ve onu destekleyecektir. Kıyamet gününde her bir âyetin zâhiri ve bâtını birer nur olacaktır. Bakara Sûresi bana ilk dönemlerde nazil olan vahiylerdendir. Fâtiha Sûresi ve Bakara Sûresi’nin son âyetleri bana Arş’ın altından verilmiştir. Mufassal sûreler de bunlara ilâve olarak bir hediye şeklinde verilmiştir.”

Muhakin senedin zayıf olduğunu söylemiştir.

Dr. Hamza Ahmed ez-Zeyn “el-Ahadis el-Muhtara”nın tahkikinde hadise sahih hükmü vermiştir.[82] İmam Dârekutnî, bu rivayetin İbn Mes‘ûd’dan mevkûf olmasının daha sahih olduğunu söylemiştir.[83]

İbn Ebi Şeybe, el-Musannef’te bunu tâbiî Zâzân’dan rivayet etmiştir: ‘Bize Ubeyde b. Humeyd rivayet etti; o Mansûr’dan, o Ebû Ca‘fer’den, o da Zâzân’dan rivayet etti. Dedi ki: şöyle denilirdi: “Şüphesiz Kur’ân, şefaat eden ve şefaati kabul edilen bir şefaatçi ve (aleyhte) hasımlık ettiğinde sözü tasdik edilen bir hasımdır.”[84]

Bir incelik: bazı sapkın bid‘at ehli, bu rivayeti Kur’ân’ın mahlûk olduğunu ispatlamak için kullanmıştır. Zira yalnızca yaratılmış olan şeyler Yüce Allah katında şefaat eder ve şefaatte bulunur. Araplar bazen bir şeyin adını sebebine, bazen de sebebin adını o şeye verirler. Kur’ân ile amel etmek kişiyi cennete götürdüğü için, o fiilin (Kur’ân ile amel etmenin) adı, onun sebebi olan Kur’ân’a nispet edilmiştir; yoksa Kur’ân’ın mahlûk olması kastedilmemiştir.

1211) er-Rebî‘ b. Bedr, Râşid Ebû Muhammed’den; o Katâde’den; o da Bucâle’den; o da İmrân b. Husayn’dan rivayet etti. Dedi ki: “Resûlullah ﷺ vefat ettiğinde Benî Ümeyye’ye, Benî Hanîfe’ye ve Sakîf’e buğz ediyordu.”

Taberani hadisi “el-Kebir” de rivayet etmiştir: “Bize el-Hüseyn b. Muhammed el-Hayyât er-Râmhürmüzî rivayet etti; dedi ki: bize İbrâhîm b. Râşid el-Edemî rivayet etti; dedi ki: bize el-Fadl b. Abdillah es-Sârî rivayet etti; er-Rebî‘ b. Bedr’den, o Râşid b. Necîc el-Hammânî’den, o Cunâde’den, o Bucâle el-Kuşeyrî’den, o da İmrân b. Husayn’dan rivayet etti. Dedi ki: “Peygamber ﷺ vefat ettiğinde Arap kabilelerinden şu üçüne buğz ediyordu: Sakîf, Benî Ümeyye ve Benî Hanîfe.”

---

[81] “el-Musannef” 15/478 dipnot.
[82] “el-Ehâdîsü’l muhtâre mimmâ lem yuhrichü’l-Buhârî ve Müslim fî Ṣaḥiḥayhimâ” 4/116/№13200, DKİ.
[83] “el-İlelü’l-vâride fi’l-ehâdîsi’n-nebeviyye” 5/102/№748, Darut – Tayiba.
[84] “el-Musannef” 15/478/№30675, thk Muhammed Avvame.

er-Rebî‘ b. Bedr metruktur.

İmam Ebu İsa et-Tirmizi hadisi “Sünen”de (3943) rivayet etmiştir: “Bize Zeyd b. Ahzem et-Tâî rivayet etti; dedi ki: bize Abdulkāhir b. Şuayb rivayet etti; dedi ki: bize Hişâm rivayet etti; Hasan’dan, o da İmrân b. Husayn’dan rivayet etti. Imrân b. Husayn (r.a.)’dan, şöyle demiştir: “Rasûlullah ﷺ, üç kabileye ikrah eder vaziyette vefat etti; Sakîf, Benî Hanife ve Benî Ümeyye.” Tirmizî demiştir: “Bu hadis garibtir. Sadece bu şekliyle bilmekteyiz.”

Senedinde Abdulkāhir b. Şuayb vardır. İbn Hibbân’ın onu “es-Sikât”ta zikretmemesi dışında hakkında başka bir cerh veya ta‘dîl bulamadım. Hasan el-Basrî, tedlîs ile bilinen bir râvidir ve bu hadisi “an‘ane” (mu‘an‘an) sigasıyla rivayet etmiştir.

“el-Kārî, “el-Mirkāt”ta “el-Ezhār”dan naklen şöyle dedi: “Âlimler, Sakîf’ten hoşlanmamasını Haccâc sebebiyle; Benî Hanîfe’den hoşlanmamasını Müseylime sebebiyle; Benî Ümeyye’den hoşlanmamasını ise Ubeydullah b. Ziyâd sebebiyle açıklamışlardır.” Buhârî şöyle dedi: İbn Sîrîn dedi ki: “Ubeydullah b. Ziyâd’a Hüseyin’in başı getirildi; onu bir leğenin içine koydu ve bir çubukla ona dokunup durdu.” Tirmizî de “el-Câmi‘”de şöyle dedi: Umâre b. Umeyr dedi ki: “Ubeydullah b. Ziyâd’ın ve arkadaşlarının başları mescidin avlusuna getirildiğinde onların yanına vardım. ‘Geldi, geldi!’ dediler. Bir de baktık ki bir yılan gelmiş; Ubeydullah b. Ziyâd’ın burnundan içeri girdi, bir müddet kaldı, sonra çıktı ve kayboldu. Sonra yine ‘Geldi!’ dediler ve bu durumu iki ya da üç defa tekrarladı.” Mirkāt’ta yer alan ifade burada sona erer. Umâre b. Umeyr’in bu hadisi, daha önce Hüseyin’in faziletleri bölümünde geçmişti.”[85]

Şihâbüddîn Ahmed b. Ebî Bekr b. İsmâil el-Bûsîrî “İtḥâfü’l-ḫıyere’l-mehere bi-zevâʾidi’l-mesânîdi’l-ʿaşere” demiştir: “Ebû Berze’den (radıyallahu anh) rivayet edildiğine göre dedi ki: “Resûlullah ﷺ’e kabileler (ya da insanlar) arasında en buğz edilenler Benî Ümeyye, Sakîf ve Benî Hanîfe idi.”

Bu rivayeti Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, Ahmed b. Hanbel ve Hâkim nakletmiş; Hâkim de “Şeyhayn’ın şartına göre sahihtir” demiştir.”

İmam Hâkim hadisi “el-Müstedrek”te şöyle rivayet etmiştir: “Bize Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed b. Bâlûye rivayet etti; dedi ki: bize Abdullah b. Ahmed b. Hanbel rivayet etti; dedi ki: bana babam rivayet etti; dedi ki: bize Haccâc b. Muhammed rivayet etti; dedi ki: bize Şu‘be rivayet etti; Ebû Hamza’dan, o da Humeyd b. Hilâl’i dinlediğini söyledi; o, Abdullah b. Mutarrif’ten, o da Ebû Berze el-Eslemî’den rivayet etti. Dedi ki: “Resûlullah ﷺ’e kabileler arasında en buğz edilenler Benî Ümeyye, Benî Hanîfe ve Sakîf idi.”

“Hâkim dedi ki: Bu hadis, Şeyhayn’ın şartına göre sahih bir hadistir; ancak onlar bunu rivayet etmemiştir.”

Elbette bu böyle değildir. Ebu Hamza el-Mâzinî, el-Basrî ta‘dîli sabit değildir. Buhârî ondan rivayet etmemiştir. Muslim ondan bir hadis rivayet etmiştir. İsmi hakkında ihtilaf vardır: Abdurrahman b. Ebî Abdullah da denilmiştir; ayrıca Abdullah b. Hamza b. Ebî Abdullah şeklinde de zikredilmiştir. Ebû Abdullah’ın adı Keysân’dır. İbn Hibbân “es-Sikât”ta onun adının Hudaş olduğu da söylenmiştir. Râvi hakkında, İbn Hibbân’ın onu “es-Sikât”ta zikretmesi dışında başka bir cerh veya ta‘dîl bulamadım.

[85] “Tuḥfetü’l aḥveẕî şerḥu Câmiʿi’t-Tirmiẕî” 11/275; Mulla Ali el-Kari Hanefi “Mirkat el-Mefatih” 11/140.

1212) Muhammed b. Îsâ b. et-Tabbâ‘ rivayet etti; dedi ki: bize er-Rebî‘ b. Bedr rivayet etti; el-A‘meş’ten, o Ebû Vâil’den, o da Abdullah’tan merfû olarak rivayet etti: “Hiçbir gün yoktur ki Fırat’a cennet bereketlerinden (bir şeyler) inmesin.”

Hadisi İbn Merdûye, Hz. Abdullah b. Mes‘ûd’dan rivayet etmiştir. Muhammed Abdurrauf el-Munavi söylemiştir: “Senedinde er-Rebî‘ b. Bedr vardır. Zehebî “el-Mîzân”da şöyle der: “Onu Ebû Dâvûd ve başkaları zayıf saymıştır.” İbn Adî ise: “Rivayetlerinin çoğuna mutâbaat yoktur” demiş ve ardından bu haberi zikretmiştir. İbnü’l-Cevzî de şöyle demiştir: “Bu hadis sahih değildir; zira er-Rebî‘, sika râvilerden maklûb rivayetler, zayıf râvilerden ise uydurma rivayetler nakleder.”[86]

er-Rebî‘ b. Bedr metruktur.

1213) Dâhir b. Nûh rivayet etti; dedi ki: bize er-Rebî‘ b. Bedr rivayet etti; dedi ki: bize Eyyûb rivayet etti; Ebû Kilâbe’den, o da Enes’ten merfû olarak rivayet etti: “Şüphesiz Allah, içinde zerre miktarı hayır bulunan bir kulun örtüsünü (ayıbını) açığa vurmaz.”

er-Rebî‘ b. Bedr metruktur.

“Er-Rebî‘, bu hadisi başka bir yerde Ebû İdrîs el-Havlânî tarikiyle merfû olarak rivayet etmiştir. Bu rivayet mürseldir; zira Ebû İdrîs tâbiîdir. Beyhakî ‘Şuabu’l-Îman’da (7/79/№6825) şöyle rivayet eder: ‘Bize Ebû Saîd b. Ebî Amr rivayet etti; dedi ki: bize Ebû Abdullah es-Saffâr rivayet etti; dedi ki: bize İbn Ebî’d-Dünyâ rivayet etti; dedi ki: bize Ali b. el-Ca‘d rivayet etti; dedi ki: bana er-Rebî‘ b. Bedr haber verdi; Eyyûb’dan, o Ebû Kilâbe’den, o da Ebû İdrîs el-Havlânî’den merfû olarak rivayet etti. Dedi ki: “Allah, içinde zerre miktarı hayır bulunan bir kulun örtüsünü (ayıbını) açığa vurmaz.”

İsmail b. Muhammed el-Acluni “Keşful Hafa”da (2/11): “Bu hadisi Deylemî, “Müsnedü’l-Firdevs”te isnadsız olarak Enes kanalıyla merfû şekilde şu lafızla rivayet etmektedir: “Şüphesiz Allah, içinde bir tahıl tanesi kadar hayır bulunan bir kulunun üzerindeki (hata ve kusurları örten) örtüyü yırtmaz.” Bir başka lafızda ise “zerre miktarı hayır bulunan” denilmektedir. Kulun ayıp ve kusurlarının örtülmesine dair pek çok hadis vardır. Bunlardan biri de şöyledir: “Ben bu günah ve kusurunu dünyada senin için örtmüştüm; bugün de (kıyamet günü) senin için bağışlıyorum.”

Yine Deylemî, benzer bir rivayeti Enes’ten merfû olarak nakletmektedir: Allah Azze ve Celle şöyle buyurur: “Ben, kulumun (hata ve kusurlarını) örttükten sonra onu rezil rüsva etmeyecek kadar yüce bir af sahibiyim. Kul, bir günah işlediğinde bu örtülerle birlikte (gizlenmiş olarak) kalır. Şayet tevbe etmezse, o örtülerden birini yırtmış olur. Nihayet üzerinde bu örtülerden hiçbir şey kalmayınca Allah Teâlâ, meleklerinden dilediğine: ‘İnsanlar ayıplar, ancak ayıbı örtmezler; siz onu kanatlarınızın altına alın’ buyurur. Melekler de derhal bu emri yerine getirirler. Eğer o kul tevbe ederse, o (yırtılan) örtülerin tamamı ona geri döner. Şayet tevbe etmezse, melekler ona şaşırıp hayret ederler. Bunun üzerine Allah Teâlâ: ‘Artık teslim edin onu!’ buyurur. Onlar da, hiçbir ayıp ve kusuru örtülmemiş vaziyette onu teslim ederler.”

[86] “Feyżü’l-ḳadîr şerḥ u’l-Câmiʿi’ṣ -ṣaġīr” 5/502/№8116, Darul Marifah.

Necmüddin el-Gazzî de şöyle demektedir: Başlıktaki hadis bu lafızla bilinmemektedir. Buna benzer manada bir rivayet ise İbn Ebî'd-Dünyâ'nın Ebû Râfi'den naklettiği şu hadistir: Resûlullah ﷺ'e "Mü'minin günah ve kusurlarını örten kaç örtü vardır?" diye soruldu. O da şöyle buyurdu: "Bunlar sayılamayacak kadar çoktur. Ancak mü'min bir günah işlediğinde bu örtülerden birini yırtmış olur. Eğer tevbe ederse, o örtü, yanındaki dokuz örtüyle birlikte ona geri verilir."

1214) Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet edilmiştir: "Resûlullah ﷺ, güneş doğmadan önceki vakitte alışverişle meşgul olmayı ve süt veren hayvanların boğazlanmasını yasaklamıştır."

Hadisi ibn Mace "Sünen"de (№2206) rivayet etmiştir. Zevâid'de şöyle denilmiştir: Bunun senedinde Nevfel b. Abdilmelik ve Rebî' b. Habîb bulunmaktadır.[87]

er-Rebî' b. Habîb, el-Absî, onların mevlâsı, Kûfelidir. İbn Mu'în onu sika kabul etmiştir. Buhârî ve Nesâî: "münkerü'l-hadîs" demiştir. Ebû Zur'a: "Şiîdir" demiştir. Ahmed: "Onun münker rivayetleri vardır" demiştir. Dârekutnî: "Zayıftır" demiştir.[88]

1215) İbn Hibbân "Envâ'"ında şöyle rivayet eder: "Bize Ebû Ya'lâ rivayet etti; dedi ki: bize İbn Nümeyr rivayet etti; dedi ki: bana babam rivayet etti; dedi ki: bize er-Rebî' b. Sa'd el-Cu'fî (Kûfeli) rivayet etti; o Abdurrahman b. Sâbit'ten, o da Câbir'den rivayet etti: 'Kim cennet ehlinden bir adama bakmak isterse Hüseyin'e baksın; zira ben Resûlullah ﷺ'in bunu söylediğini işittim.'"

Bu rivayeti Ebû Ya'lâ "Müsned"inde, ve Hadisi Hafız ibn Asakir "Tarih"inde (8/78)[89] nakletmiştir. Senedinde er-Rebî' b. Sa'd el-Cu'fî vardır. Kûfelidir ve pek tanınmayan (meçhûl) bir râvidir.[90] Dr. Hamza Ahmed ez-Zeyn "el-Ahadis el-Muhtara"nın tahkikinde hadise sahih hükmü vermiştir.[91]

Hüseyin b. Ali'nin cennet ehlinden olduğunda hiçbir şüphe yoktur.

1216) İbn Ebî Şeybe'nin "Müsned"inde, Zeyd b. el-Hubbâb, er-Rebî' b. Süleym el-Kûfî. Ebû Ömer (Enes'in mevlâsı)'dan, o da Enes'ten merfû olarak rivayet etti: "Kim Allah'a özür arz ederse, Allah onun özrünü kabul eder; kim de öfkesini dizginlerse, Allah da ondan azabını uzaklaştırır."

er-Rebî' b. Süleym zayıftır. el-Ezdî, onu 'münkerü'l-hadîs' olarak nitelemiştir. İbn Mu'în, 'bir şey değildir' demiştir. Ebû Hâtim ise onu 'şeyh' olarak değerlendirmiştir.

Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, tefsirinde şöyle der:

"Ebû Ya'lâ, 'Müsned'inde şöyle rivayet eder: Bize Ebû Mûsâ ez-Zemen rivayet etti; dedi ki: bize Îsâ b. Şuayb ed-Darîr Ebû'l-Fadl rivayet etti; dedi ki: bize er-Rebî' b. Süleymân en-Nümeyrî

[87] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 6/191.
[88] "Mizan" 3/62.
[89] Thk Mustafa Abdulkadir Ata, DKİ.
[90] "Mizan" 3/63.
[91] "el-Ehâdîsü'l muhtâre mimmâ lem yuhrichü'l-Buhârî ve Müslim fî Ṣaḥîḥayhimâ" 8/141/№30815, DKİ.

rivayet etti; Ebû Amr b. Enes b. Mâlik'ten, o da babasından rivayet etti. Dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: 'Kim öfkesini dizginlerse Allah da ondan azabını uzaklaştırır; kim dilini muhafaza ederse Allah onun ayıplarını örter; kim de Allah'a özür arz ederse Allah onun özrünü kabul eder.'"

"Bu hadis garîb bir hadistir ve isnadında (sıhhat açısından) değerlendirme gerektiren bir durum vardır."[92]

Ali el-Kārî, bu rivayeti "Mirkāt" adlı eserinde şöyle nakleder: Enes'ten (radıyallahu anh) rivayet edildiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kim dilini muhafaza ederse Allah onun ayıplarını örter; kim öfkesini dizginlerse Allah da kıyamet günü ondan azabını uzaklaştırır; kim de Allah'a özür arz ederse Allah onun özrünü kabul eder."

et-Tîbî şöyle der: "Yani kim insanların kusurlarını örter ve onları gizlerse, Allah da onun ayıplarını örter; yani ya insanlara karşı ya da (amel yazan) meleklere karşı gizler — ikisini birlikte anlamaya da bir engel yoktur. 'Kim öfkesini tutarsa' yani onu insanlara karşı dizginlerse, 'Allah da ondan azabını uzaklaştırır'; yani öfkesinin sonucu olan azabı kıyamet günü ondan giderir — bu, amele uygun bir karşılıktır. 'el-Câmiʿ'de, İbn Ebî'd-Dünyâ'nın İbn Ömer'den rivayetinde şöyle geçer: 'Kim öfkesini tutarsa Allah onun ayıplarını örter'; yani onu azaplandırmayarak — böylece iki rivayet birbiriyle örtüşür. 'Kim özür arz ederse' yani kusur sebebiyle başına gelen hâlden dolayı, 'Allah'a' yani O'na yönelip acziyetini ortaya koyarak, 'Allah da onun özrünü kabul eder.' Benzer ifadelerde genelde 'Kim kardeşinin özrünü kabul ederse Allah da onun özrünü kabul eder' denir; bu farklılık ya râvilerin tasarrufundan kaynaklanmıştır ya da bunda ayrı bir hikmet vardır — hakikatini en iyi Allah bilir."[93]

İbn Abdilberr el-Maliki hadisi farkı lafızla aktarmıştır: "Bize Ahmed b. Feth rivayet etti; dedi ki: bize Abdullah b. Ahmed b. Hâmid rivayet etti; dedi ki: bize el-Hasen b. et-Tayyib rivayet etti; dedi ki: bize Dâvûd b. Bilâl rivayet etti; dedi ki: bize Abdüsselâm b. Hâşim rivayet etti; Hâlid b. Ferz'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti. Dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Öfkesini bastıran kimseden Allah azabını uzaklaştırır; dilini koruyan kimsenin kusurlarını Allah örter; Allah'a özür arz eden kimsenin özrünü de kabul eder."[94]

Halid b. Ferz zayıftır.

1217) Kāsım b. Muhammed ed-Dellâl şöyle rivayet eder: Bize Ahmed b. Subeyh rivayet etti; dedi ki: bize er-Rebî' b. Sehl el-Fezârî rivayet etti; o Saîd b. Ubeyd et-Tâî'den, o da Ali b. Rabîa'dan rivayet etti. Dedi ki: Ali'yi (radıyallahu anh) şu minberiniz üzerinde şöyle derken işittim: "Ümmî Peygamber ﷺ bana şu sözü emanet etti: Seni ancak mü'min sever, sana ancak münafık buğz eder."

Bu isnadda er-Rebî' b. Sehl b. er-Rukeyn b. er-Rebî' b. Umeyle el-Fezârî bulunmaktadır. Yahyâ b. Maʿîn onu "bir şey değildir" diye nitelemiştir. Dârekutnî ve başkaları onu zayıf kabul etmiştir. Buhârî ise onun rivayetlerinde muhalefet bulunduğunu belirtmiştir.[95]

---

[92] 2/119, Al İmran 134 tefsiri, Darut-Tayiba.
[93] "Mirkat el-Mefatih" 9/309/№5121, DKİ.
[94] "et-Temhîd limâ fi'l-Muvaṭṭaʾ mine'l-meʿânî ve'l-mesânîd" 8/373, DKİ.
[95] "Mizan" 3/64.

Hz. Ali için bu fazilet, Sahîh Müslim'de sabittir; ancak bu fazilet ona mahsus değildir. Nitekim Müslim'in "Sahîh"inde (№128) yer alan başka bir rivayette Peygamber ﷺ şöyle buyurmuştur: "Münafığın alameti Ensâr'a buğzetmek, müminin alameti ise Ensâr'ı sevmektir."

Râfizîlerin —Allah onları her iki dünyada rezil etsin— Hz. Ali hakkında rivayet edilen bu fazileti, onunla savaşan herkesin münafık olduğuna delil göstermeleri bâtıldır. Bu anlayış kabul edilirse, dünyevî sebeplerle Ensâr'dan herhangi birine buğz eden herkesin de münafık sayılması gerekir. Oysa Râfizîler yalnızca Ensâr'a buğzetmekle kalmaz, bu sapıklar üç sahâbî dışında bütün sahâbîleri tekfir ederler.

Zehebî bu hadisi "Siyer A'lâmü'n-Nübelâ"da (12/510) zikreder ve şöyle açıklar: "Manası şudur: Ali'yi sevmek imandandır, ona buğzetmek ise nifaktandır. Zira iman da şubelerden oluşur, nifak da dallanıp budaklanır. Bu sebeple aklı başında hiç kimse, sırf onu sevmekle bir kimsenin mutlak anlamda mümin olacağını söylemez; yine sırf ona buğzetmekle tevhid ehli bir kimsenin tam bir münafık olacağını da söylemez. Kim Ali'yi sever de Ebû Bekir'e buğz ederse, durumu Ali'ye buğz edip Ebû Bekir'i seven kimse gibidir. Her ikisine de buğzetmek sapkınlık ve nifaktır; her ikisini sevmek ise hidayet ve imandır."

Allame Kurtubî, "el-Müfhim limâ eşkele min Telhîsi Kitâbi Müslim" adlı eserinde şöyle der: Ensâr'ı sevmek —onların dini destekleyen, onu ortaya koyan, mallarını ve canlarını bu uğurda sarf ederek dini aziz kılan, Peygamber ﷺ'i yücelten ve Allah'ın kelimesini yükselten kimseler olmaları hasebiyle— böyle bir sevgi, sahibinin imanının doğruluğuna ve Peygamber ﷺ'e olan muhabbetinin sahih olduğuna kesin bir delildir. Onlara bu sebeplerle buğzetmek ise nifaka açık bir delildir. Aynı hüküm Ali (radıyallahu anh) için de geçerlidir. Onu, İslâm'daki öncülüğü, imandaki üstün konumu, dine olan hizmeti, dini ve Peygamber ﷺ'i savunması, Peygamber ﷺ nezdindeki yeri, akrabalığı ve hısımlığı, ilmi ve faziletleri sebebiyle seven kimsenin bu sevgisi, onun imanının, yakınının ve Peygamber ﷺ'e olan muhabbetinin doğruluğuna kesin bir delildir. Buna rağmen bu sebeplerden ötürü ona buğz eden kimse ise bunun zıddı üzeredir. Bu anlam, sahabenin tamamı için geçerlidir —halifeler, aşere-i mübeşşere, muhacirler, hatta bütün sahabiler için— zira onların her biri din uğrunda bir öncülük, bir hizmet ve güzel bir iz bırakmıştır. Bu anlam üzere onları sevmek saf imandır; bu sebeple onlara buğzetmek ise saf nifaktır. Bu söylediğimizin doğruluğuna, Bezzâr'ın sahabenin tamamı hakkında rivayet ettiği şu söz de delalet eder: "Kim onları severse beni sevdiği için sever; kim de onlara buğz ederse bana buğzettiği için buğz eder."[96]

1218) Âsım b. Alî rivayet eder; dedi ki: bize er-Rebî' b. Subeyh rivayet etti; o Yezîd er-Rakâşî'den, o da Enes'ten merfû olarak rivayet etti: "Şeytanın sürmesi, yalama şekeri ve enfiyesi vardır. Yalama şekeri yalandır. Enfiyesi öfkedir. Sürmesi ise uykudu."

Hadisi Beyhaki "Şuabul İman"da (5/257/№4478) ve Ebu Nuaym rivayet etmiştir.

Muḥammed b. Muḥammed el-Ḥüseynî ez-Zebîdî demiştir: "Irâkî şöyle demiştir: "Bu hadisi Taberânî ve Ebû Nu'aym, Enes'ten zayıf bir isnadla rivayet etmiştir; bu daha önce de geçmişti."

Ben (ez-Zebidi) derim ki: Bu rivayeti Beyhakî de nakletmiştir. Senedinde, Buhârî'nin şeyhlerinden olan Âsım b. Alî bulunmaktadır. Yahyâ onun hakkında "bir şey değildir" demiş, İbn Mu'în de onu zayıf kabul etmiştir. Zehebî de bu görüşü aktarır ve İbn Adî'nin onun için

[96] 1/264, Darul İbn Kesir.

münker rivayetler zikrettiğini belirtir. Yine isnadda yer alan er-Rebî‘ b. Subeyh’i Nesâî zayıf saymış, Ebû Zur‘a ise onu kuvvetli görmüştür. Yezîd er-Rakâşî hakkında ise Nesâî ve başkaları “terk edilmiş” hükmünü vermiştir.

İbn Ebî’d-Dünyâ “Mekâyidü’ş-Şeytân” adlı eserinde, Taberânî “el-Kebîr”de ve Beyhakî de zayıf bir isnadla Semure b. Cündeb’den şu rivayeti nakletmiştir: “Şeytanın bir sürmesi ve bir de yalattığı vardır. İnsan onun sürmesinden süründüğünde gözleri zikre karşı uykuya dalar; onun yalattığından tattığında ise dili kötülükle akıp gider.”[97]

Zehebî, hadisi er-Rebî‘ b. Subeyh el-Basrî’nin rivayeti olarak zikretmiştir. Bu râvi hakkında âlimler ihtilaf etmiştir. Yahya Kattân onu beğenmezdi. Şâfiî onun hakkında “gazâya düşkün bir kimseydi” diye ifade etmiştir. Ebû’l-Velîd, onun tedlîs yapmadığını ve aleyhinde konuşanların onun seviyesine ulaşamadığını söylemiştir. Ahmed ve başkaları onu sakıncalı görmemiştir. İbnü’l-Medînî, “bizce salihtir, fakat güçlü değildir” şeklinde değerlendirmiştir. İbn Mu‘în ve Nesâî (ve Muhammed b. Sad) onu zayıf kabul etmiştir. Şu‘be ise onu Müslümanların önde gelenlerinden saymıştır. Râmehürmüzî, Basra’da tasnif ve bablandırma yapan ilk kişilerden birinin er-Rebî‘ b. Subeyh olduğunu, ardından Saîd b. Ebî Arûbe’nin geldiğini belirtmiştir. Nasr b. Alî şöyle nakleder: Bize Bişr b. Ömer rivayet etti. Dedi ki: Şu‘be’nin yanına vardım; şöyle diyordu: “Benim söylemediğim sözleri benden naklediyorsunuz. Sizden hanginiz beni er-Rebî‘ b. Subeyh aleyhinde konuşurken işitti? Vallahi, siz ona gidip (işin aslını öğrenerek) kendi sözünüzü yalanlayıncaya kadar size hiçbir hadis rivayet etmeyeceğim. Şüphesiz er-Rebî‘de öyle hasletler vardır ki, bunlardan biri bir kimsede bulunsa, onunla öne çıkar.” Ebû Dâvûd et-Tayâlisî’nin nakline göre Şu‘be şöyle demiştir: “Er-Rebî‘ b. Subeyh, (yükseklik/mertebe bakımından) Ahnef’in ulaşamadığı bir seviyeye ulaşmıştır.” İbnü’l-Medînî şöyle demiştir: “Yahyâ’yı er-Rebî‘nin bir hadisini bana rivayet etmeye ikna etmek için çok uğraştım, fakat kabul etmedi.” el-Fellâs ise şöyle aktarmıştır: Affân (b.Muslim)’ın şöyle dediğini işittim: “Er-Rebî‘nin hadislerinin tamamı maklûbdur.”[98]

Hakkındaki ihtilaflı değerlendirmeler dikkate alındığında, salih olmakla birlikte rivayetinde zayıflık bulunan bir râvidir; tek başına hüccet değildir. Allah doğrusunu bilir.

1219) İbn Mehdî’den, er-Rabî‘ b. Subeyh’ten, Hasan’dan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Hayızın en uzun süresi on beş gündür.”

er-Rabî‘ b. Subeyh tek başına hüccet değildir.

Darimi “Sünen”de (№837) Hasan el-Basri’den farklı bir görüş aktarmıştır: “Bize Muhammed b. îsa haber verip (dedi ki), bize Hüşeym rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasan'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Kadın hayız halinde yedi gün (kendini) namazdan alıkor. (Yedi günün) sonunda temizlenirse ne âlâ? Aksi halde o (yedi günle) on gün arasında da (kendini namazdan) alıkor. (On günün) sonunda temizlenirse ne âlâ! Aksi halde gusül yapar, na mazını kılar, (çünkü) o müstehâzadır.”[99]

İmam Tirmizi “Sünen”de (№128) hadisin şerhinde şöyle demiştir: “Tirmîzî: Hayız süresinin azı ve çoğu hakkında ilim adamları değişik kanaatler ileri sürmüşlerdir. Kimileri en azının üç, en

[97] “İtḥâfü’s-sâdeti’l-muttaḳīn bi-şerḥi İḥyâ’i ʿulûmi’d-dîn”.
[98] “Mizan” 3/64-65.
[99] Ebu Muhammed Abdullah b. Abdirrahman ed-Darimi es-Semerkandi “Sünen” 2/296, tercüme, şerh ve tahkik Abdullah Aydınlı.

fazlasının on gün olduğunu söyledi. Sûfyân es Sevrî ve Küfelilerin görüşü böyledir. İbn'ül Mübarek'in hem bu görüşte hem de başka bir görüşte olduğu bize aktarılmıştır. Aralarında Atâ b. ebî Rebah bulunan bazı ilim adamları hayız müddetinin en azının bir gün bir gece en fazlasının on beş gün olduğu söylenmektedir. Mâlik, Evzâî, Şâfii, Ahmed, İshâk ve Ebû Ubeyde de bu görüştedirler."

Hanefi mezhebimizde "hayızın en azı üç gün üç gecedir. En çoğu ise on gün on gecedir."[100]

1220) er-Rabî' b. Mahmûd el-Mardînî; yalancı bir deccaldir, iftiracıdır. Beş yüz doksan dokuz yılında sahâbîlik iddiasında bulunmuş ve uzun ömürlü olduğunu ileri sürmüştür.[101]

1221) "Ey Fâtıma, onlarla birlikte el-Kedâ'ya kadar ulaştın mı?" dedi. O da: "Hayır" dedi. "Eğer onlarla birlikte el-Kedâ'ya kadar ulaşmış olsaydın, cennete giremezdin; tâ ki dedenizin dedesi girinceye kadar" dedi.

Hadisi Ebû Dâvûd "Sünen"de (No: 3123), Ahmed "Müsned"de, Hâkim ise "Müstedrek"te rivayet etmiştir: "Abdullah b. Amr b. el-Âs demiştir ki: Rasûlullah ﷺ ile birlikte bir ölüyü kabre koymuştuk. Bu işi bitirince Rasûlullah ﷺ oradan ayrıldı. Biz de onunla birlikte ayrıldık. Bir kapının karşısına varınca durdu. Bir de baktık ki karşısında bir kadın var. Onu tanıdığını zannettim. Kadın kendisine doğru yürüyünce bir de baktı ki Fâtıma (aleyhisselâm) imiş. Ona: "Ey Fâtıma, seni evinden çıkaran sebep nedir?" diye sordu. O da: "Ey Allah'ın Rasûlü, şu ev halkına geldim; onların ölüleri için rahmet diledim." yahut "onlara sabır tavsiye ettim" cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah ﷺ: "Herhâlde onlarla birlikte kabristana da gittin" buyurdu. (Hz. Fâtıma da:) "Allah korusun! Gerçekten ben seni bu konudaki sözlerini söylerken dinlemiştim" dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber): "Eğer sen onlarla birlikte oraya gitmiş olsaydın…" buyurdu ve bu konuda çok şiddetli bir tehditte bulundu. (Râvî Mufaddal) dedi ki: Ben Rabîa'ya metinde geçen "el-Kedâ"yı sordum; zannedersem "kabirler" diye cevap verdi." (Ebu Davud'tan naklen)

Hâkim demiştir ki: "Bu hadis, isnadı sahih olup şeyhin (Buhârî ve Müslim'in) şartına göredir; ancak onlar bunu rivayet etmemiştir."

İbn Dakîk el-Îd ise şöyle demiştir: "Hâkim'in bu sözünde bana göre bir nazar (sorun) vardır. Zira bildiğim kadarıyla Rabîa b. Seyf'in rivayetlerinden şeyhân (Buhârî ve Müslim) Sahîh'lerinde hiçbir şey tahric etmemiştir."[102] İbn Hibbân demiştir ki: "Bu hususta Rebîa'ya tâbi olunan kimse yoktur; onun hadislerinde münker rivayetler vardır."[103]

Beyhaki hadisi "Delail"de rivayet etmiştir: "Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah ﷺ ile beraber bir adamı defnettikten sonra geri döndük. Bir kapının hizasına gelince, bir kadının bize doğru yöneldiğini gördü ve: "Ey Fâtıma, nereden geliyorsun?" diye sordu. Fâtıma: "Şu ölünün ailesinin yanından geliyorum. Onlara başsağlığı diledim ve taziyede bulundum" cevabını verince, Hz. Peygamber ﷺ: "Sakın onlarla birlikte kabristana gitmiş olmayasın?" dedi. Fâtıma: "Bu konuda söylediklerini işittikten sonra onlarla birlikte kabristana gitmekten Allah'a

[100] Muhammed Aşık İlahi el-Berni "et-Teshilud Daruri li Mesail Kuduri" sayfa 44.
[101] "Mizan" 3/66.
[102] Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkânî "Neylü'l-Evtâr" №1524.
[103] "Mizan" 3/67.

sığınırım" karşılığını verince, Resûlullah ﷺ: "Eğer onlarla birlikte kabristana gitmiş olsaydın, babanın dedesi görmedikçe cenneti göremezdin" buyurdu." Fâtıma'nın babasının dedesi Abdülmuttalib b. Hâşim'dir.[104]

el-Kedâ'ya nedir? İbnü'l-Esîr demiştir ki: "Bununla kabirler kastedilmiştir; çünkü onların kabirleri sert yerlerde bulunuyordu. Bu kelime, 'kudye'nin çoğuludur. 'Kudye' ise kazmanın işlemediği sert ve katı toprak parçasıdır."

Senedinde Rabîa b. Seyf el-Ma'âfirî el-Mısrî bulunmaktadır; tâbiîndendir. el-Buhârî ve İbn Yûnus onun rivayetlerinde münker hadisler bulunduğunu söylemiştir. ed-Dârekutnî onun "sâlih" olduğunu belirtmiştir. en-Nesâî "onda bir sakınca yoktur" demiştir. et-Tirmizî "Rebîa'nın Abdullah'tan işittiğini bilmiyoruz" demiştir. el-Hâfız Abdülhak el-Ezdî ise onu zayıf saymış ve "hadisi zayıftır, rivayetlerinde münkerler vardır" demiştir.[105]

1222) Rabîa b. Ebî Abdurrahmân —Farrûh el-Medenî, fakih— "Rabîatü'r-Re'y" olarak bilinir; Teymî kolundan Âl-i Münkedir'in mevlasıdır. Künyesi Ebû Osman'dır; Ebû Abdurrahmân olduğu da söylenmiştir. Ahmed ve başkaları onu sika kabul etmiştir. Kütüb-i sitte sahiplerinin tamamı onunla ihticâc etmiştir. Kadı Sevvâr b. Abdullah şöyle demiştir: "Rabîatü'r-Re'y'den daha âlim birini görmedim." Kendisine: "Hasan ve İbn Sîrîn de mi?" denildiğinde: "Evet, ne Hasan ne de İbn Sîrîn (ona ulaşır)" demiştir. Abdülazîz el-Mâcişûn'dan da şöyle nakledilmiştir: "Allah'a yemin ederim ki, sünneti Rabîa'dan daha iyi ezberleyen kimse görmedim." Hicrî 136 yılında vefat etmiştir.

Ebû Amr b. es-Salâh şöyle demiştir: "Son dönemlerinde hâlinin değiştiği söylenmiştir. Onu burada ancak Ebû Hâtim b. Hibbân zayıflar zeylinde zikrettiği için andım."[106]

1223) Rabîa b. Muhammed, Ebû Kudâ'a et-Tâî'dir. Zünnûn el-Mısrî'den bâtıl bir haber rivayet etmiştir. el-Cûzcânî onun hakkında "metrûk" demiştir. Söz konusu haber şöyledir: Zünnûn'dan, o da Mâlik b. Gassân'dan, o da Sâbit'ten, o da Enes'ten rivayet ettiğine göre: Bir yıldız kaydı. Bunun üzerine Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Bakın; hangisinin evine düştüyse, benden sonra halife odur." Biz de baktık ki Ali'nin evine düşmüş. Bunun üzerine bir grup: "Muhammed, Ali sevgisinde sapıttı" dedi. Bunun üzerine "Yıldıza andolsun, o indiği zaman; arkadaşınız sapmadı ve azmadı" (en-Necm 53/1–2) ayeti indi.[107]

Hadisin senedi muzdaribtir.

İbn Cevzi "el-Mevdua"da şöyle demiştir: "Nitekim bu hadisin aynısını bazı kimseler çalmış ve isnadını değiştirerek rivayet etmişlerdir. Şöyle rivayet edilmiştir: Hamd b. Nasr b. Ahmed bize rivayet etti; o dedi ki: Muhammed b. Hüseyin b. Ahmed b. Dâniyâr es-Sûfî bize haber verdi; o dedi ki: Ebû Ali Abdurrahman b. Muhammed b. Fudâle en-Nîsâbûrî bize haber verdi; o dedi ki: Ebû'l-Fadl Nasr b. Muhammed b. Ya'kûb el-Attâr bize haber verdi; o dedi ki: Süleyman b. Ahmed b. Yahyâ b. Osman el-Mısrî bize rivayet etti; o dedi ki: Ebû Kudâ'a Rabîa b. Muhammed et-Tâî bize rivayet etti; o dedi ki: Sevbân b. İbrahim el-Mısrî bize rivayet etti; o dedi ki: Mâlik b.

[104] "Delailun-Nübüvve" 1/157, Ocak.
[105] "Mizan" 3/67.
[106] "Mizan" 3/67.
[107] "Mizan" 3/67.

Gassân en-Nehşelî bize rivayet etti; o dedi ki: Sâbit, Enes b. Mâlik'ten rivayet etti: "Rasûlullah ﷺ zamanında bir yıldız kaydı. Bunun üzerine Nebî ﷺ şöyle buyurdu: 'Şu yıldıza bakın; hangisinin evine düşerse, benden sonra halife odur.'" Enes dedi ki: "Baktık, Ali b. Ebî Tâlib'in evine düştü." Bunun üzerine bir grup insan: "Muhammed, Ali b. Ebî Tâlib sevgisinde sapıttı" dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu ayeti indirdi: "Yıldıza andolsun ki o indiği zaman…" — "…bu ancak vahyedilen bir vahiydir"e kadar.

Bu, daha önce geçen hadisin aynısıdır; sadece bu râvîlerden bazıları onu çalıp isnadını değiştirmiştir. Onu Enes'e nispet ederek uydurmaları ise onların gafletindendir. Çünkü Enes, mi'rac zamanında Mekke'de değildi; bu sûrenin nüzûlü sırasında da orada değildi. Zira mi'rac hicretten bir yıl önce gerçekleşmiştir; Enes ise Rasûlullah ﷺ ile ancak Medine'de tanışmıştır.

Bu isnadda karanlıklar vardır. Mâlik en-Nehşelî hakkında İbn Hibbân şöyle demiştir: "Sika râvilerden, güvenilir râvîlerin hadislerine benzemeyen rivayetler nakleder." Sevbân ise Zünnûn el-Mısrî'nin kardeşidir ve hadiste zayıftır. Ebû Kudâ'a ise münker hadis rivayet eden, terk edilmiş bir râvîdir. Ebû'l-Fadl el-Attâr ile Süleyman b. Ahmed ise meçhuldür."[108]

Müminlerin emîrinin evine düşen bir yıldız, yeryüzünden hiçbir şey bırakmazdı.

1224) "Ali benim kardeşim ve vârisimdir."

Bu haber münkerdir. Senedinde yer alan Rabîa b. Nâcid neredeyse tanınmayan bir râvîdir.[109]

Ahmed b. Hanbel bu sözleri "Fedâilü's-Sahâbe" adlı eserinde uzun bir hadisin parçası olarak rivayet etmiştir: "Ahmed b. Abdülcebbâr es-Sûfî bize rivayet etti; dedi ki: Ebû Ali Hüseyin b. Muhammed es-Sa'dî el-Basrî bize rivayet etti —Hicrî 231 yılı Cemâziyelûlâ ayında—; o dedi ki: Abdülmü'min b. Abbâd el-Abdî bize rivayet etti; o dedi ki: Yezîd b. Ma'n bize rivayet etti; o da Abdullah b. Şurahbîl'den, o da Zeyd b. Ebî Evfâ'dan rivayet etti. Zeyd şöyle demiştir:

Rasûlullah ﷺ'in mescidine girdim. "Falan nerede? Falan nerede?" diye soruyordu. Ashabının yüzlerine bakıyor, onları yokluyor ve yanına çağırıyordu; nihayet hepsi toplandı. Allah'a hamd etti ve O'na senada bulundu; sonra onları birbirleriyle kardeş kıldı ve aralarındaki muâhât (kardeşlik) hadisini zikretti. Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Seni ashabına yaptığın şeyi bana yapmadığını görünce ruhum daraldı, gücüm tükendi. Eğer bu bana karşı bir hoşnutsuzluktansa, özür de kabul sana, kerem de sana aittir."

Bunun üzerine Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Beni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, seni ancak kendim için geri bıraktım. Sen bana, Hârûn'un Mûsâ'ya olan konumu gibisin; ancak benden sonra peygamber yoktur. Sen benim kardeşim ve vârisimsin."

Ali: "Ey Allah'ın Nebîsi, senden ne miras alırım?" diye sordu. Rasûlullah ﷺ: "Benden önceki peygamberlerin miras bıraktığı şeyi" buyurdu. Ali: "Senden önceki peygamberler neyi miras bıraktı?" dedi. Rasûlullah ﷺ: "Allah'ın kitabını ve peygamberlerinin sünnetini. Sen, kızım Fâtıma ile birlikte cennette benim sarayımda benimle olacaksın; sen benim kardeşim ve refikimsin" buyurdu. Ardından Rasûlullah ﷺ şu ayeti okudu: "Kardeşler olarak, karşılıklı tahtlar üzerinde…" Allah için birbirini sevenler birbirlerine bakarlar."

[108] 1/374.
[109] "Mizan" 3/70.

İbn Teymiyye hadis hakkında şöyle demiştir: “Bu, ehl-i marifetin ittifakıyla uydurulmuş bir yalandır.”

Aynı rivayet, Taberânî tarafından “el-Mu‘cemü’l-Kebîr”de daha ayrıntılı olarak aktarılmıştır; burada Ebû Bekir ile Ömer’i, Abdurrahman b. Avf ile Osman b. Affân’ı, Talha ile Zübeyr’i kardeş kıldığı da zikredilmiştir.

Her iki zincire bakıldığında, hadisin senedinde ızdırab olduğu görülür.

Ahmed’in senedinde: “Abdülmü’min b. Abbâd el-Abdî bize rivayet etti; o dedi ki: Yezîd b. Ma‘n bize rivayet etti; o da Abdullah b. Şurahbîl’den, o da Zeyd b. Ebî Evfâ’dan…”

Taberânî’nin isnadı ise şöyledir: “Hüseyn b. İshak et-Tüsterî bize rivayet etti; o dedi ki: Nasr b. Ali bize rivayet etti; o dedi ki: Abdülmü’min b. Abbâd b. Amr el-Abdî bize rivayet etti; o dedi ki: Yezîd b. Ma‘n bize rivayet etti; o dedi ki: Abdullah b. Şurahbîl bana rivayet etti; o da Kureyş’ten bir adamdan, o da Zeyd b. Ebî Evfâ’dan…”

Yezîd b. Ma‘n hakkında bir bilgiye rastlayamadım. Şeyhülislâm İbn Teymiyye “Minhâcü’s-Sünne”de (4/120) şöyle demiştir: “Bu isnad karanlıktır; Yezîd b. Ma‘n’ın kim olduğu bilinmemektedir. Muhtemelen bu rivayeti Abdullah b. Şurahbîl adına uyduran odur; o da meçhuldür.” İmam Heysemî, hadisi “Mecmaʿu’z-Zevâid”de (15/203, No: 14925) Taberânî ve Bezzâr’a nispetle nakletmiş ve “her iki isnadda da tanımadığım râviler vardır” demiştir.

Şeyhülislâm İbn Teymiyye “Minhâcü’s-Sünne”de şöyle demiştir: “Muhâcirlerin kendi aralarında, Ensârın da kendi aralarında kardeş kılındığına dair rivayetlerin tamamı uydurmadır. Nebî ﷺ, Ali’yi (ayrıca) kardeş kılmamış, Ebû Bekir ile Ömer’i de birbirleriyle kardeş kılmamış, muhâciri muhâcirle kardeş yapmamıştır. Aksine muhâcirlerle Ensâr arasında kardeşlik kurmuştur; Abdurrahman b. Avf ile Sa‘d b. er-Rebî‘ arasında, Selmân el-Fârisî ile Ebû’d-Derdâ arasında ve Ali ile Sehl b. Huneyf arasında olduğu gibi.”[110]

İbn Kesir “el-Bidaye ve Nihaye”sinde şöyle demiştir: “Rasûlullah ﷺ, onu (Hz Ali’ni) Sehl b. Hanifile kardeş ilan etmişti, ibn Ishak ile diğer siyer ve megazi âlimlerinin ifadelerine göre Rasûlullah ﷺ, onu kendisiyle kardeş ilan etmiştir. Bu hususta birçok hadis nakledilmiştir ki, senedleri zayıf olduğundan sahih sayılmamaktadır. Bazılannın metinlerinde karışıklık ve rekaket vardır. Bu hadislerden birinde şöyle denmektedir; “Ey Ali! Sen benim kardeşim, mirasçım ve halifemsin. Benden sonra emredenlerin de en hayırlısısın.” Bu, uydurma bir hadistir. Buharı ve Müslim’in sahihleri ile diğer hadis kitaplarındaki ifadelere muhaliftir. Doğrusunu Allah bilir.”[111]

1225) Ratan el-Hindî. Peki Ratan hakkında ne biliyorsunuz? Hiç şüphesiz yalancı bir ihtiyardır; altı yüz (hicrî) yılından sonra ortaya çıkmış ve sahâbî olduğunu iddia etmiştir. Bu, Allah’a ve Rasûlü’ne ﷺ karşı büyük bir cürettir. Onun durumu hakkında müstakil bir risale kaleme aldım. Hicri 632 yılında öldüğü söylenmiştir. Kendisi yalancı olmakla birlikte, ona çok sayıda akıl almaz ve saçma yalan isnat edilmiştir.[112]

---

[110] “Minhâcü’s-Sünneti’n-Nebeviyye fî Nakdi Kelâmi’ş-Şîa ve’l-Kaderiyye” 4/120, DKİ.
[111] “Büyük islam tarihi” 7/361.
[112] “Mizan” 3/70

1226) “Rükün ve makam Cennetin yakutlarından iki yakuttur.”

Hadisi Tirmizi “Sünen”de (№878) rivayet etmiştir: “Kuteybe bize rivayet etti; dedi ki: Yezîd b. Zürey‘ bize rivayet etti; o da Recâ’ Ebû Yahyâ’dan, o da şöyle dedi: Musâfi‘ el-Hâcib’i işittim, dedi ki: Abdullah b. Amr’ı işittim, şöyle diyordu: Rasûlullah ﷺ’den işittim şöyle diyordu: “Rükün ve makam Cennetin yakutlarından iki yakuttur ki Allah onların nurunu almıştır. Eğer onların nurunu almamış olsaydı onlar doğu ile batı arasını aydınlatırlardı.”

İmam Tirmizi hadisin akabinde demiştir: “Bu hadis Abdullah b. Amr’dan mevkuf yani kendi sözü olarak rivâyet ediliyor. Aynı konuda Enes’den de rivâyet olup garib hadistir.”

Senedinde, “es-sakat sahibi” (çokça hata yapan) lakabıyla bilinen Recâ’ b. Subeyh Ebû Yahyâ bulunmaktadır. Yahyâ b. Ma‘în onun hakkında “zayıftır” demiştir. Ebû Hâtim ve başkaları ise “güçlü değildir” demiştir. İbn Hibbân ise onu “es-Sikât”ında zikretmiştir.[113]

İbn Huzeyme “Sahih”inde (№2731)[114] farklı senedle: “Abdülazîz b. Ahmed b. Süveyd Ebû Umeyre el-Belvî —Remle Mescidi’nin müezzini— bize rivayet etti; dedi ki: Eyyûb b. Süveyd bize rivayet etti; o da Yûnus’tan, o da ez-Zührî’den, o da Musâfi‘ el-Hicbî’den, o da Abdullah b. Amr’dan rivayet etti. Dedi ki: Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Rükn ve Makam, cennet yakutlarından iki yakuttur. Allah onların nurunu silmiştir; eğer bunu yapmamış olsaydı, doğu ile batı arasını aydınlatırlardı.”

Ebu Bekir ibn Huzeyme demiştir: “Bu haberi —bildiğim kadarıyla— ez-Zührî’den merfû olarak isnad eden kimse yoktur; eğer onu ondan sağlam şekilde rivayet etmişse, ancak Eyyûb b. Süveyd müstesnadır. Ayrıca bu rivayet, ez-Zührî dışında, Musâfi‘ b. Şeybe’den merfû olarak da nakledilmiştir; bunu Reca’ Ebû Yahyâ rivayet etmiştir.”

Ben diyorum ki: Eyyûb b. Süveyd zayıftır. Ahmed b. Ebî Yahyâ demiştir ki: Ahmed b. Hanbel’in “Eyyûb b. Süveyd zayıftır” dediğini işittim. Abbas ed-Dûrî de Yahyâ b. Ma‘în’den şöyle nakletmiştir: “Hiçbir şey değildir; hadisleri çalar.” Muâviye b. Sâlih de Yahyâ’dan şöyle nakletmiştir: “İnsanların hadislerini kendine nispet ederdi.” Tirmizî, İbnü’l-Mübârek’in onun hadisini terk ettiğini zikretmiştir. Buhârî “hakkında konuşurlar” demiştir. Nesâî “güvenilir değildir” demiştir. İbn Huzeyme’nin kitabının muhakkiki, hadisin senedinin hasen li-gayrihi olduğunu söylemiştir.

Hafız ibn Hacer el-Askalani “Fetḥu’l-bârî”de buyurmuştur: “Ahmed ve Tirmizî rivayet etmiştir; İbn Hibbân da onu sahih saymıştır. Senedinde Recâ’ Ebû Yahyâ vardır ve o zayıftır. Tirmizî: “Hadis garîbtir; Abdullah b. Amr’dan mevkuf olarak da rivayet edilir” demiştir. İbn Ebî Hâtim, babasından naklen: “Mevkuf olması daha isabetlidir; merfû olarak rivayet eden güçlü değildir” demiştir.”[115]

1227) Muhammed b. Hüseyin el-Kureşî bize Mısır’da haber verdi; dedi ki: Muhammed b. İmâd bize haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Rifâa bize haber verdi; dedi ki: Ebû’l-Hasan el-Kâdî bize haber verdi; dedi ki: Abdurrahman b. Ömer el-Bezzâz bize haber verdi; dedi ki: Ebû’t-Tâhir Ahmed b. Muhammed b. Amr bize rivayet etti; dedi ki: Yûnus b. Abdü’l-A‘lâ bize rivayet etti; dedi ki: İdrîs b. Yahyâ el-Havlânî bize rivayet etti; dedi ki: Recâ’ b. Ebî Atâ el-Müezzin bize

[113] “Mizan” 3/70-71.
[114] 4/219, thk Muhammed Mustafa el-Azami, Mektebetül İslami.
[115] “Fetḥu’l-bârî bi-şerḥi Ṣaḥîḥi’l-Buḫârî” 3/398, DKİ.

rivayet etti; o da Vehb b. Abdullah el-Ka'bî'den, o da Abdullah b. Amr'dan rivayet etti. Dedi ki: Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kim Müslüman kardeşini doyuruncaya kadar yedirir ve susuzluğunu giderinceye kadar su içirirse, Allah onu ateşten, her biri arası beş yüz yıllık mesafe olan yedi hendekle uzaklaştırır."

Bu hadis garîb ve münkerdir; zâhidlerden olan İdrîs bu rivayette tek kalmıştır. [116]

Hadisi imam Taberani "el-Evsat" ve "el-Kebir"de, Beyhaki "Şuabul İman"da (4/92/№3096) rivayet etmiştir. El-Heysemi "Mecmai Zevaid"te (5/226/№4720) demiştir: "İsnidında yer alan Reca b. Ebi Ata zayıftır."

Bu Recâ' b. Ebî Atâ el-Mısrî'dir. Hâkim onun hakkında "Mısırlı, uydurma rivayetler sahibidir" demiştir.[117] İbn Hibbân da "mevzû rivayetler nakleder" demiş ve ardından Mısırlılar silsilesiyle bize ulaşan bu hadisi zikretmiştir.[118]

Bu rivayet, Müslümanların İmam Hâkim'in "el-Müstedrek"teki sahihlik hükümlerine itimat etmemeleri gerektiğine delildir. Zira İmam Hâkim —Allah onu affetsin— bu hadisi "el-Müstedrek"[119] adlı eserinde isnadıyla zikretmiştir: Ebû'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb bize rivayet etti; dedi ki: İbrâhîm b. Munkiz el-Havlânî Mısır'da bize rivayet etti; dedi ki: İdrîs b. Yahyâ el-Havlânî bize rivayet etti; dedi ki: Recâ' b. Ebî Atâ bana rivayet etti; o da Vehb b. Abdullah el-Ka'bî'den, o da Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan (radıyallâhu anhümâ) rivayet etti. Dedi ki: Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kim Müslüman kardeşini doyuncaya kadar ekmekle doyurur ve susuzluğu gidinceye kadar su içirirse, Allah onu ateşten, her iki hendek arası beş yüz yıllık mesafe olan yedi hendek kadar uzaklaştırır." Ardından da "Bu hadis isnadı sahih olup şeyhân (Buhârî ve Müslim) bunu rivayet etmemiştir" demiştir. Kendisi Recâ'nın uydurma rivayetler naklettiğini söylediği hâlde, bu rivayeti sahih saymıştır! Daha da dikkat çekici olan, İmam Zehebî'nin "Telhîsü'l-Müstedrek"te bu hükümde onunla aynı görüşü paylaşmış olmasıdır. Ne diyebiliriz? Her Allah'ın kulu hata yapar.

1228) Bunu bize Süleyman el-Hâkim haber verdi. Dedi ki: Bize Ca'fer haber verdi. Ona es-Silefî haber verdi. Ona el-Mübârek b. et-Tuyûrî haber verdi. Ona el-Atîkî haber verdi. Ona Muhammed b. Adî yazılı olarak haber verdi. Dedi ki: Bize Ebû Ubeyd el-Âcurrî rivayet etti. Dedi ki: Bize Ebû Dâvûd es-Sicistânî rivayet etti. Dedi ki: Bize Muhammed b. Îsâ b. et-Tabbâ' rivayet etti. Dedi ki: Bize İbn Fudayl, babasından, o da Ricâl b. Sâlim'den, o da Atâ'dan rivayet etti. Atâ dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Ebdallar[120] mevalîdendir[121]. Mevalîye ancak bir münafık buğz eder."

---

[116] "Mizan" 3/71.
[117] Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Hakim en-Neysaburi "el-Medhal ilâ Maʿrifeti's-Sahîh mine's-Sakîm" 1/149/№61, Mektebetül Ubeykan.
[118] "Mizan" 3/71.
[119] 4/144/№7172, DKİ.
[120] Abdal kelimesi Arapça'da, ikisi de "karşılık, birinin yerine geçen" mânalarına gelen bedel ve bedîl kelimelerinin çoğulu olmakla birlikte, zamanla Farsça ve Türkçe'de tekil mânasında kullanılmış ve Farsça'da "abdâlân", Türkçe'de "abdallar" şeklinde çoğul yapılmış; ayrıca tasavvuf terminolojisinde abdalla birlikte, aynı mânada olmak üzere büdelâ kelimesi de kullanılmıştır. TDV.
[121] Arap olmayan müslüman halklar için kullanılan bir terim. TDV.

Zehebî bu rivayet hakkında şöyle demiştir: “Senedinde bulunan Ricâl b. Sâlim[122] isimli ravinin kim olduğu bilinmiyor. Bu sebeple haber münkerdir.”[123]

Muhammed Abdurraûf el-Münâvî, hadisin ilk kısmı olan “Ebdallar mevalîdendir” rivayetini kendi kitabında zikretmiş ve akabinde şöyle demiştir: “el-Hâkim bunu “el-Künâ” adlı eserinde Atâ b. Ebî Rebâh’tan mürsel olarak rivayet etmiştir. Musannifin (Suyuti) üslubunun zahiri, bu rivayette irsâlden başka bir illet bulunmadığını göstermektedir. Fakat durum böyle değildir. Bilakis bu rivayette Rical b. Sâlim bulunmaktadır. Zehebî “el-Mîzân”da şöyle demiştir: “Kim olduğu bilinmiyor. Haber ise münkerdir.” Bitti. Bu rivayeti ayrıca Ebû Dâvûd da “el-Merâsîl” adlı eserinde tahric etmiştir. Musannifin, bu yolları adetinin hilafına geniş şekilde zikretmesi; İbn Teymiyye’nin “Ebdâl lafzı hakkında ne sahih ne de zayıf hiçbir hadis varit olmamıştır. Sadece munkatı‘ bir haber vardır” şeklindeki iddiasının bâtıl olduğuna işaret etmek içindir. Bu iddia, onun ne kadar aceleci ve cüretkâr olduğunu ortaya koymaktadır. Keşke sadece rivayeti nefyetseydi. Bilakis varlığını da inkâr etmiş ve bunun varit olduğunu söyleyenleri yalanlamıştır…. Farz edelim ki bütün bu rivayetler zayıf olsun; buna rağmen zayıf hadisin çok sayıdaki tariklerle ve farklı muharriclerin rivayetleriyle kuvvet kazanacağı gerçeğini ancak hadis ilmini bilmeyen bir cahil yahut taassup sahibi inatçı biri inkâr eder. Zannımca o ikinci kısımdandır.”[124]

1229) Bahşel el-Vâsıtî dedi ki: Bize el-Kāsım b. Îsâ et-Tâî rivayet etti. Dedi ki: Bize Rahme b. Mus‘ab, Azre b. Sâbit’ten, o da Ebû’z-Zübeyr’den, o da Câbir’den rivayet etti. Câbir dedi ki: “Ömer’in Hacer’i(l Esved-i) öptüğünü gördüm.”

Bu rivayetin senedinde Rahme b. Mus‘ab el-Vâsıtî bulunmaktadır. İbn Maîn onun hakkında: “Bir şey değildir” demiştir.[125]

Hadisin sahihtir, İmam Müslim’in Sahîh’inde şu şekilde geçmektedir: “248 - (1270) Bana Harmele b. Yahyâ rivayet etti. (Dedi ki) Bize İbn Vehb haber verdi. (Dedi ki) Bana Yûnus ile Amr haber verdiler. H. Bana Hârûn b. Saîd el-Eylî dahi rivayet etti. (Dedi ki) Bana İbn Vehb rivayet etti. (Dedi ki) Bana Amr, İbn Şihâb’dan, o da Sâlim’den naklen haber verdi. Sâlim’e de babası rivayet etmiş. Demiş ki: Ömer b. el-Hattâb, Hacer-i Esved’i öptü sonra şunu söyledi: “Vallahi pekâlâ bilirim ki sen bir taşsın! Resûlullah’ın ﷺ seni öptüğünü görmeseydim seni öpmezdim.” Hârûn kendi rivayetinde şunu da ziyade etmiştir: Amr dedi ki: Bana bunun benzerini Zeyd b. Eslem, babası Eslem’den rivayet etti.”

1230) Dâvûd b. Cübeyr, Rahme b. Mus‘ab el-Ferrâ’dan, o da İbn Ebî Leylâ’dan, o da Atâ ve Nâfi‘den, onların da İbn Ömer’den rivayet ettiğine göre; kim gece vakti Arafat’ta vakfeye dururs a hacca yetişmiş olur.

Dârekutnî bunu Rahme b. Mus‘ab tarikiyle, o da İbn Ebî Leylâ’dan, o da Atâ ve Nâfi‘den, onların da İbn Ömer’den rivayetiyle tahric etmiştir. İbn Ömer dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Kim gece vakti Arafat’ta vakfeye dururs a hacca yetişmiştir. Kim de gece vakti Arafat’ı

[122] Başka bir yerde Rahhal b. Salim olarak geçmektedir.
[123] “Mizan” 3/72.
[124] “Feyżü’l-ḳadīr şerḥ u’l-Câmiʿi’ṣ -ṣaġīr” 3/204/№3037, DKI.
[125] “Mizan” 3/72.

kaçırırsa haccı kaçırmıştır. Artık umre yaparak ihramdan çıksın ve gelecek sene haccı yerine getirsin."

Dârekutnî şöyle demiştir: "Rahme b. Mus'ab zayıftır. Bu hadisi ondan başka kimse rivayet etmemiştir."

İbn Adî de bunu "el-Kâmil" adlı eserinde rivayet etmiş ve hadisi Muhammed b. Abdirrahmân b. Ebî Leylâ sebebiyle illetli saymıştır. Birçok âlim de onu herhangi bir güvenilirlik tespiti olmaksızın zayıf kabul etmiştir.[126]

1231) "Çocuk yatağa aittir."

Metin sahihtir. Ancak bu rivayetin senedinde Rızkullah b. el-Esved bulunmaktadır. Ukaylî onun hakkında şöyle demiştir: "Hadisi münkerdir."[127]

Hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir: "Âişe -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: Sa'd ibnu Ebi Vakkas ve Abd ibnu Zem'a bir çocuğun velayeti konu sunda husumet ettiler. Sa'd dedi ki: Ey Allah'ın Rasûlü! Bu çocuk, kardeşim Utbe ibnu Ebi Vakkas'ın oğludur. O'nun kendisinin oğlu olduğunu vasiyet etti. Onun Utbe'ye olan benzerliliğine bir bak! Abd ibnu Zem'a dedi ki: Bu benim kardeşimdir ey Allah'ın Rasûlü! Bu çocuk benim babamın cariyesinden olup babamın yatağında doğdu. Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem o çocuğun kime benzediğine baktı ve onun açıkça Utbe'ye benzediğini gördü. Akabinde şöyle buyurdu: "Çocuk kimin yatağında doğmuşsa ona aittir. Zina eden için ise mahrumiyet vardır. Ey Sevde! Ona karşı perdelen" Bunun üzerine çocuk ölünceye kadar Sevde'yi göremedi."[128]

1232) Useyd b. Hudayr şöyle dedi: "Dün gece Kur'ân okuyordum. Derken beni bulut benzeri bir şey kapladı..." Hadis devam etmektedir.

Rivayetin senedi münkerdir. Ravilerin arasında Rızkullah b. Selâm et-Taberî bulunmaktadır.[129]

Hadisin aslı Sahîhayn'da yer almaktadır: "Berâ ibnu Azib -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: Useyd ibnu Hudayr Kehf Sûresi'ni okudu. Evinde de bir bineği vardı. Bu sırada at ürkmeğe, deprenmeğe başladı. Bunun üzerine Useyd ibnu Hu dayr:- Yâ Rabb! Sen âfetten selâmet ver! diye duâ etti. Hemen kendisini duman gibi bir şey veya bir bulut kapladı. Sonra o, bu olanları Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem'e haber verdi. Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: - "Oku ey Useyd! Çünkü o, Kurân için inmiş bir sekinettir."

Useyd ibnu Hudayr -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: "Bir gece Bakara Sûresi'ni okuyordum. Yanımda bağlı duran atım birden hareketlenmeye başladı. Ben sustuğumda at da sakinleşiyordu. Tekrar okumaya başladım, at yine huzursuzlandı. Sustum, o da durdu. Sonra yeniden okumaya başladım, at yine şiddetle hareket etti. Bunun üzerine okumayı bıraktım. O sırada oğlum Yahyâ ata yakın bir yerde yatıyordu. Ata zarar vermesinden korkarak çocuğu geri çektim. Ardından başımı göğe kaldırdım. Bir de baktım ki beyaz bulut benzeri bir sis içerisinde kandiller gibi parlayan şeyler vardı. Sonra yavaş yavaş yükselip gözden kayboldular.

---

[126] İmam Zeylai "Naṣbü'r-râye li-taḫrîci eḥâdîṯi'l-Hidâye" 3/106, DKİ.
[127] "Mizan" 3/73.
[128] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 513, №922.
[129] "Mizan" 3/73.

Sabah olunca bunu Resûlullah'a ﷺ anlattım. Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu:

"Oku ey Hudayr'ın oğlu! Oku ey Hudayr'ın oğlu!"

Ben de şöyle dedim:

"Ey Allah'ın Resûlü ﷺ! Atın Yahyâ'yı çiğnemesinden korktum. Çünkü çocuk ona çok yakındı. Başımı kaldırıp göğe baktığımda, beyaz bulut benzeri bir sis içinde kandiller gibi parlayan birçok şey gördüm. Sonra onlar yükselip kayboldular."

Bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu:

"Onların ne olduğunu biliyor musun?"

Ben: "Hayır" dedim.

Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu:

"Onlar meleklerdi. Senin Kur'ân okuyuşunu dinlemek için yaklaşmışlardı. Eğer okumaya devam etseydin, sabaha kadar seni dinlerlerdi. İnsanlar da onları görürdü. Çünkü onlar insanlardan gizlenmezlerdi."[130]

İmam Tirmizi hadisi "Sünen" (№2885) eserinde rivayet etmiştir: "Ebû İshâk'den rivâyete göre, şöyle demiştir: Berâ'dan işittim şöyle diyordu: Bir kimse, Kehf sûresini okurken sakin olarak duran binitinin harekete geçtiğini gördü. Bir de baktı ki bulut veya buluta benzeyen bir şey... Rasûlullah (s.a.v.)'e geldi ve durumu anlattı. Bunun üzerine Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "O Kur'ân okuma üzerine inen veya Kur'ân üzerine inen ilahî bir huzur olan sekinettir."

Tirmizi: "Bu hadis hasen sahihtir. Bu konuda Üseyd b. Hudayr'dan da hadis rivâyet edilmiştir", demiştir.

1233) Ebû Hureyre'den merfû olarak rivayet edildiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kim benden ayrılırsa Allah'tan ayrılmış olur. Kim Ali'den ayrılırsa benden ayrılmış olur. Kim onu dost edinirse beni dost edinmiş olur..." Hadis bu şekilde devam etmektedir.

Bu hadis bâtıldır. Senedinde Rezîn el-Kûfî el-A'mâ bulunmaktadır. Kendisi metrûktur.[131]

İmam Taberânî, "el-Mu'cemü'l-Evsat" adlı eserinde hadisin bir kısmını geniş bir rivayet içerisinde nakletmiştir: "Bureyde bildiriyor: Resûlullah ﷺ, Ali'yi ordunun başında komutan olarak Yemen'e gönderdi. Hâlid b. el-Velîd'i de Cebel (?dağ) tarafına gönderdi ve dedi ki: "Eğer birleşirseniz, komutanınız Ali'dir." Buluştuklarında daha önce elde etmedikleri kadar çok ganimet elde etmişlerdi. Ali (Ehl-i beyt'e düşen) ganimetin beşte birinden bir cariye aldı. Hâlid b. el-Velîd Bureyde'yi çağırıp: "Cariyeyi kendine aldı (git) Resûlullah'a ﷺ yaptığını anlat" dedi.

Bunun üzerine Medine'ye geldim ve Mescid'e girdim. Resûlullah ﷺ evindeydi ve ashabtan bazıları kapısının önünde bekliyorlardı. Dediler ki: "Haberler nasıl ey Bureyde?" Dedim ki: "Haberler iyidir. Allah Müslümanlara zafer nasib etti." "Niye geldin?" diye sorduklarında, dedim ki: "Ali'nin beşte birden aldığı bir cariyeyi Resûlullah'a ﷺ bildirmek için geldim." Dediler ki:

---

[130] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 265, 266, №458, 459.
[131] "Mizan" 3/75.

“Haber ver. Böylece Ali, Resûlullah’ın ﷺ gözünden düşer.” Resûlullah ﷺ ise söyleneni duyuyormuş.

Kızgın bir şekilde çıktı ve buyurdu ki: “Bazılarına ne oluyor da, Ali’de kusur arıyorlar? Kim Ali’de kusur ararsa bende de kusur aramış gibidir. **Kim Ali’den ayrılırsa benden ayrılmış olur**. Ali, bendendir, ben de ondanım. O, benim çamurumdan yaratılmıştır. Ben de İbrâhim’in çamurundan yaratıldım. Diğer taraftan ben İbrâhim’den daha hayırlıyım. «Bir zürriyet olarak birbirinden gelmişlerdir. Allah her şeyi işitendir, bilendir.» (Âl-i İmrân 34) Ey Bureyde! Ali’ye düşen payın aldığı cariyeden daha çok olduğunu ve benden sonra velinin olduğunu bilmiyor musun?”

Dedim ki: “Ey Allah’ın Resûlü! Ben seninleyim. Elini uzat, İslâm üzerine sana yeniden biat edeyim.” Bureyde ekledi: İslâm üzerine ona biat etmeden yanından ayrılmadım.”

el-Heysemi “Mecmai Zevaid”te (15/96/№14733) demiştir: “Ravilerden tanımadığım bir grup vardır. Hüseyin el-Aşkar’ı çoğunluk zayıf bulmuştur. İbn Hibbân güvenilir olduğunu söylemiştir.”

Ebû Bekir el-Bezzâr, “el-Bahrü’z-Zehhâr” olarak bilinen “Müsnedü’l-Bezzâr” adlı eserinde şu rivayeti nakletmiştir: “Bize Ali b. el-Münzir ve İbrâhim b. Ziyâd rivayet etti. Dediler ki: Bize Abdullah b. Nümeyr rivayet etti. O, Âmir b. es-Sebt’ten, o da Ebü’l-Cehhâf Dâvûd’dan, o da Ebû Avf’tan, o da Muâviye b. Sa‘lebe’den, o da Ebû Zer’den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ Ali’ye şöyle buyurdu: ‘Ey Ali! Kim benden ayrılırsa Allah da ondan ayrılır. Ey Ali! Kim senden ayrılırsa benden ayrılmış olur.’”

Ardından, imam Bezzar şöyle demiştir:“Bu sözün, bu isnad ile sadece Ebû Zer’den rivayet edildiğini biliyoruz.”[132]

Ben derim ki: Bu hadisin senedinde Dâvûd b. Ebî Avf bulunmaktadır. Humeydî, Süfyân b. Uyeyne’den şöyle nakletmiştir: “Bize Ebü’l-Cehhâf rivayet etti. Kendisi Şiî idi.” Ebû Ahmed b. Adî ise onun hakkında şöyle demiştir: “Onun birtakım hadisleri vardır. Kendisi aşırı derecede Şiî meyilli kimselerdendi. Hadislerinin büyük çoğunluğu Ehl-i beyt hakkındadır. Rical âlimlerinden onun hakkında açık bir cerh nakledildiğini görmedim. Ancak bana göre güçlü bir ravi değildir ve hadis hususunda kendisiyle ihticac edilmez.” İbn Hibbân onu “es-Sikât” adlı eserinde zikretmiş ve şöyle demiştir: “Hata yapardı.”

Yani o, bid‘at ehline mensup bir kimseydi ve hadis rivayetlerinde hata yapardı.

Kendi bidatini destekleyen bir rivayeti nakleden bidat ehli ravilere ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Zira “Bid’atçi olup ta bid’ati kendisini küfre götürmeyen kişinin rivâyetinin kabul edilip edilmeyeceği konusunda ihtilâfa düşülmüştür. Âlimlerden bazıları onun rivâyetini mutlak olarak reddeder. Çünkü bu kişi bid’ati sebebiyle fâsık olmuştur. Küfrün te’vil edileni ile edilmeyeni bir olduğu gibi, fıskın da te’vil edileni ile edilmeyeni birdir. Bazı âlimler ise, mezhebine veya mezhep taraftarlarına yardım konusunda yalan söylemeyi helal saymadıkça bid’atçinin rivâyetini kabul ederler. İster bu bid’atçi insanları bid’atine davet edenlerden olsun ister olmasın, fark etmez. Bazıları, “Râfizîlerden Hattâbîlerin dışındaki hevâ ehlinin şehadetini kabul ederim. Hattâbîlerinkini kabul etmem. Çünkü onlar mezhep taraftarlarına yardım için yalancı şahitliği caiz görürler.” sözünden dolayı bu görüşü İmam Şâfiî’ye nisbet ederler. Bir kısım âlim de: “Bid’atine davet eden birisi olmadığında rivâyeti kabul edilir. Ama davet eden

[132] El-Heysemi “Keşfü’l-Estâr an Zevâidi’l-Bezzâr” 3/201/№2565. Müessesetü'r-Risâle.

birisi ise kabul edilmez.” derler. Bu, birçok âlimin veya âlimlerin çoğunluğunun görüşüdür. Şâfiî’nin ashâbından biri, bid’atine davet eden biri olmadığında bid’atçinin rivâyetinin kabul edilmesi konusunda Şâfiî’nin ashâbı arasında ihtilâf bulunduğunu zikreder ve: “Ama bid’atine davet eden birisi ise rivâyetinin kabul edilmemesi konusunda onların arasında ihtilâf yoktur.” der. Tasnif sahibi hadis imamlarından biri olan Ebû Hâtim İbn Hibbân el-Büstî ise: “İmamlarımızın tamamına göre bid’atine davet eden kişinin rivâyetini delil kabul etmek caiz değildir. Bu konuda onlar arasında ihtilâf olduğunu bilmiyorum.” der. Bu üçüncü görüş en âdil ve en evlâ görüştür. Birinci görüş ise hadis imamlarının yaygın icraatlarından tamamen uzaktır. Çünkü onların kitapları, bid’atine davet etmeyen bid’atçinin rivâyetleriyle dolup taşar. Sahîhayn’de de hem şevâhid hem de usûl bölümlerinde onların hadisleri çoktur. Allah en doğrusunu bilir.”[133]

Hadisin başka ravisi - Muâviye b. Sa‘lebe el-Hammânî hakkında Ebû Bekir el-İsmâîlî şöyle demiştir: “Onun sahâbî olup olmadığını bilmiyorum.”

Muhtemelen isnadda geçen “Ebü’l-Cehhâf Dâvûd’dan, Ebû Avf’tan, o da Muâviye b. Sa‘lebe’den” şeklindeki ifade hatalıdır. Doğru şekli ise “Ebü’l-Cehhâf Dâvûd b. Ebî Avf’tan, o da Muâviye b. Sa‘lebe’den” olmalıdır. Görünüşe göre “ibn” kelimesinde tashif meydana gelmiş ve “an” şeklinde yazılmıştır. Ayrıca Dâvûd b. Ebî Avf’ın Muâviye b. Sa‘lebe’den doğrudan rivayette bulunduğu da bilinmektedir. Bunun delili şudur: Aynı hadisi Buhârî “et-Târîh”inde, Ahmed b. Hanbel “Fedâilü’s-Sahâbe”de ve Hâkim en-Nîsâbûrî “el-Müstedrek”te “Ebü’l-Cehhâf’tan, o da Muâviye b. Sa‘lebe’den, o da Ebû Zer’den” senediyle rivayet etmişlerdir.

İmam Taberânî “el-Mu‘cemü’l-Kebîr” adlı eserinde şöyle rivayet etmiştir: “Bize Muhammed b. Abdullah el-Hadramî rivayet etti. Dedi ki: Bize Ahmed b. Subeyh el-Esedî rivayet etti. Dedi ki: Bize Yahyâ b. Ya‘lâ, İmrân b. Ammâr’dan, o da Ebû İdrîs’ten, o da Mücâhid’den, o da İbn Ömer’den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ‘Kim Ali’den ayrılırsa benden ayrılmış olur. Kim benden ayrılırsa Allah’tan ayrılmış olur.’”[134]

Bu hadisin senedinin hiçbir kıymeti yoktur. Senedinde Yahyâ b. Ya‘lâ el-Eslemî el-Katvânî, Ebû Zekeriyyâ el-Kûfî bulunmaktadır. Abdullah b. Ahmed İbn ed-Dûrakî, Yahyâ b. Maîn’den onun hakkında şöyle nakletmiştir: “Bir şey değildir.” Buhârî ise: “Hadisleri muztaribtir.” demiştir. Ebû Hâtim şöyle demiştir: “Hadiste zayıftır, güçlü biri değildir.” Ebû Ahmed b. Adî de şöyle demiştir: “Kûfeli olup Şiîlerdendir.”

1234) Amr en-Nâkıd bize rivayet etti. Dedi ki: Bize Abdullah b. Süleyman er-Rakkî rivayet etti. Dedi ki: Bize Rişdeyn, Ukayl’den, o da Zührî’den, o da Ebû Seleme’den, o da Ebû Hureyre’den merfû olarak rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kuşkusuz her şeyin bir çöplüğü vardır. Mescidin çöplüğü de “Yok, vallahi. Var, vallahi” gibi sözlerdir”

El-Heysemi “Mecmai Zevaid”te (2/520/№2041) demiştir: “Bunu “el-Mu'cemu'l-Evsat”ta Taberani, ayrıca Ebu Ya'la rivayet etmiş olup senedinde ismi geçen Rişdeyn b. Sa'd hakkında tenkit bulunmakla beraber, onu güvenilir görenler de vardır.”

Bu Rişdeyn b. Sa‘d el-Mehri el-Mısrî’dır. İbn Maîn onun hakkında: “Bir şey değildir.” demiştir. Ebû Zur‘a: “Zayıftır.” demiştir. Cûzcânî ise: “Yanında çok sayıda münker rivayet vardır.”

---

[133] İbn-i Salah Şehrezori “Hadis ilimleri” sayfa 148-150, Mütercim yayınları.
[134] 12/423/№13559, thk Hamdi b. Abdilmecid es-Silefi. Mektebetü ibn Teymiyye.

demiştir. Ben (Zehebi) derim ki: Salih ve âbid bir kimseydi; ancak hâfızası kötüydü ve rivayetlerinde kendisine güvenilmezdi. Kuteybe şöyle demiştir: “Rüşdeyn’in eline ne verilse onu okurdu.” Nesâî ise onun hakkında: “Metrûktur.” demiştir.[135]

İlaveten senedinde Ebu Abdurrahman Abdullah b. Süleym el-Cezerî er-Rakki vardır, onun hakkında bir cerh ya tadil bulamadım.

1235) Rişdeyn, Zebân b. Fâid’den, o da Sehl b. Muâz’dan, o da babasından merfû olarak rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Cuma günü insanların boyunlarını aşarak geçen kimse, cehenneme bir köprü edinmiş olur.”

Rişdeyn metruktur.[136]

İmam Tirmizi hadisi “Sünen” (№513) eserinde rivayet etmiştir: “Bize Ebû Küreyb rivayet etti. Dedi ki: Bize Rişdeyn b. Sa‘d, Zebân b. Fâid’den, o da Sehl b. Muâz b. Enes el-Cühenî’den, o da babasından rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kim Cuma günü Müslümanların omuzlarından aşarak öne geçerse Cehenneme giden bir köprü kurmuş olur.” Tirmizi hadis hakkında şöyle buyurmuştur: “Sehl b. Muâz b. Enes el Cuhenî’nin hadisi garibtir. Çünkü bu hadisi sadece Rişdîn b. Sa’d rivâyetinden bilmekteyiz. İlim adamları bu hadisle amel etmişler ve Cuma günü omuzlardan atlayarak ön saflara geçmeyi hoş karşılamamışlar ve bu konuda sert davranmışlardır. Bazı hadisçiler Rüşdeyn b. Sa’d hakkında söz etmiş hafızası yönünden zayıflığını söylemişlerdir. Bu konuda Câbir’den de hadis rivâyet edilmiştir.”

Şeyh el-Mubarekfuri hadisin şerhinde, buyurmuştur: “Onun “an Zebân” sözüyle kastedilen, zâ harfi fethalı ve be harfi şeddeli olan Zebân b. Fâid’dir. Künyesi Ebû Cüveyn el-Mısrî’dir. Salih ve âbid biri olmasına rağmen hadiste zayıftır. “Sehl b. Muâz b. Enes el-Cühenî” hakkında: “Kendisinde bir beis yoktur. Ancak Zebân’ın ondan rivayet ettikleri müstesnadır.” denilmiştir. “et-Takrîb”de de bu şekilde geçmektedir. “Mîzân”da ise şöyle denmiştir: “İbn Maîn onu zayıf saymıştır. İbn Hibbân ise ‘es-Sikât’ta şöyle demiştir: Karışıklığın ondan mı yoksa arkadaşı Zebân b. Fâid’den mi kaynaklandığını bilmiyorum.” “An ebîhi” yani “babasından” ifadesiyle Muâz b. Enes el-Cühenî kastedilmektedir. Kendisi Mısır’a yerleşmiş ve Abdülmelik’in hilafetine kadar yaşamış bir sahâbîdir.

“Bu konuda Câbir’den de rivayet vardır.” sözüne gelince; bunu İbn Mâce şu lafızla rivayet etmiştir: “Bir adam cuma günü Resûlullah ﷺ hutbe verirken mescide girdi ve insanların boyunlarını aşarak ilerlemeye başladı. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ‘Otur! Çünkü eziyet ettin ve geç kaldın.’” Bu rivayetin senedinde İsmâîl b. Müslim el-Mekkî bulunmaktadır ki zayıftır. Bu konuda ayrıca Abdullah b. Büsr’den de, Câbir hadisi manasında bir rivayet vardır. Bunu Ebû Dâvûd, Nesâî ve Ahmed rivayet etmiştir. Ebû Dâvûd ile Münzirî bu hadis hakkında sükût etmiş, İbn Huzeyme ve başkaları ise hadisi sahih kabul etmiştir. Yine bu konuda Erkam b. Erkam el-Mahzûmî’den merfû olarak şu lafızla rivayet edilmiştir: “Cuma günü imam çıktıktan sonra insanların boyunlarını aşarak geçen ve iki kişinin arasını ayıran kimse, bağırsaklarını ateşte sürükleyen kişi gibidir.” Bunu Ahmed ve Taberânî “el-Kebîr”de rivayet etmiştir. Senedinde Hişâm b. Ziyâd bulunmaktadır. Ahmed, Ebû Dâvûd, Nesâî ve başkaları onu zayıf saymıştır. Bu konuda ayrıca Ebü’d-Derdâ’dan Taberânî’nin “el-Evsat”ında,

[135] “Mizan” 3/75.
[136] “Mizan” 3/76.

Enes'ten yine onun "es-Sağîr" ve "el-Evsat"ında, Osman b. el-Ezrak'tan ise "el-Kebîr"inde rivayetler vardır. Şevkânî, onların hadis lafızlarını "en-Neyl" adlı eserinde zikretmiş ve bunlar hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur."[137]

İmam Ahmed hadisi "Müsned" eserinde lafızda fark ile rivayet etmiştir: "Bize Abbâd b. Abbâd el-Mühellebî rivayet etti; ona Hişâm b. Ziyâd, ona Osman b. el-Erkam b. Ebî'l-Erkam el-Mahzûmî, ona da babası —ki o, Nebî ﷺ'in sahabilerindendi— rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur:"Cuma günü insanların boyunlarını aşarak geçen ve imam çıktıktan sonra iki kişinin arasını ayıran kimse, cehennemde bağırsaklarını sürükleyen kişi gibidir."[138]

Munavi hadis hakkında söylemiştir: "(Bunu) Ahmed, Taberânî ve Hâkim "el-Menâkıb"ta el-Erkam b. Ebî'l-Erkam'dan rivayet etmişlerdir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Zehebî ise buna itiraz ederek ravilerden Hişâm b. Ziyâd'ın çok zayıf olduğunu belirtmiştir. Heysemî de Ahmed ve Taberânî rivayetleri hakkında: "Bu isnadda Hişâm b. Ziyâd vardır; âlimler onun zayıflığı üzerinde icmâ etmişlerdir" demiştir. Mizânü'l-İ'tidâl'de ise bu rivayet, Rüşdeyn'in münker rivayetleri arasında zikredilmiştir."[139]

İbn Ebi Şeybe "el-Musannef"te rivayet etmiştir: "Bize Vekî' b. el-Cerrâh, Evzâî'den, o da Mûsâ b. Süleymân'dan, o da Kāsım b. Muhaymira'dan rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: "Cuma günü imam hutbe okurken insanların boyunlarını aşarak geçen kimsenin durumu, ayağını ateşe kaldırıp tekrar ateşe koyan kimse gibidir."[140]

Kāsım b. Muhaymira, imam, örnek şahsiyet ve hâfız olup Ebû Urve el-Hemedânî el-Kûfî'dir. Ömer b. Abdülazîz'in hilafeti döneminde Dımaşk'ta vefat etmiştir.

1236) Ahmed b. el-Haccâc el-Kuhistânî bize rivayet etti. Dedi ki: Bize İbnü'l-Mübârek rivayet etti. Dedi ki: Bize Rişdeyn b. Sa'd, Amr b. el-Hâris'ten, o da Ebü's-Semh'ten, o da Ebü'l-Heysem'den, o da Ebû Saîd'den rivayet ettiğine göre Allah'ın Resûlü ﷺ şöyle buyurmuştur: "Allah, bunu yapanı da buna maruz kalanı da lânetlemiştir ve ben de bunlardan beriyim."

Rişdeyn metruktur.[141]

Hadiste kastedilen şey homoseksüelliktir. İslam'da bunun büyük günahlardan biri olduğunda hiçbir şüphe yoktur.

1237) İbn Ebî's-Serî el-Askalânî bize rivayet etti; ona Rişdeyn, ona İbn Lehîa, ona Müşrah b. Hâ'ân, ona da Ukbe b. Âmir'den —merfû olarak— rivayet edildiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Eğer ben sizin için gönderilmemiş olsaydım, Ömer peygamber olarak gönderilirdi."

İbn Adi şöyle demiştir: "Rişdeyn, hadisin metnini ters çevirmiştir. Hadisin asıl metni şudur: 'Eğer benden sonra bir peygamber olsaydı, o Ömer olurdu."

---

[137] "Tuḥfetü'l aḥvezî şerḥu Câmiʿi't-Tirmizî" 4/29-30/№513, DKİ.
[138] 12/181/№15386, thk Hamzah Ahmed ez-Zeyn, Darul Hadis. Muhakkik, senedin zayıf olduğunu vurgulamıştır.
[139] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi'ṣ -ṣaġīr" №2091.
[140] 1/473/№5473, DKİ.
[141] "Mizan" 3/76.

Rişdeyn metruktur. İbn Lehîa zayıftır.

1238) Mervân et-Tâtarî bize rivayet etti; ona Rişdeyn b. Sa'd, ona Muâviye b. Sâlih, ona Süleym b. Âmir, ona da Ebû Ümâme'den —merfû olarak— rivayet edildiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Allah, kıyamet gününde İslam'ı üzerinde ridâsı bulunan bir adam sûretinde gönderecektir. Bir adam da ancak ridâsıyla tamam olur. Sonra İslam, Aziz ve Celil olan Rabbin huzuruna gelip şöyle diyecektir: 'Ey Rabbim! Senden çıktım ve yine sana döneceğim. Bugün bana tutunanlar hakkında şefaat etme izni ver.'

Allah Teâlâ da şöyle buyuracaktır: 'Şefaatini kabul ettim...'"[142]

Rişdeyn metruktur.

1239) el-Mencenîkī bize rivayet etti; ona Ahmed b. Îsâ, ona Rişdeyn, ona Ebû Sahr, ona Kusayt, ona da Ebû Hureyre'den —merfû olarak— rivayet edildiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah, 'şeyh-i garbîb'i buğz eder."

Rişdeyn metruktur.

İbnü'l-Esîr "en-Nihâye" şöyle izah etmiştir: ""el-Garbîb": Simsiyah olan şey demektir. Çoğulu "garâbîb"dir. Burada, saçına ak düşmeyen kimse kastedilmiştir. Bir görüşe göre ise, saçını siyaha boyayan kişi kastedilmiştir."[143]

1240) Ebû't-Tâhir b. es-Serh bize rivayet etti; ona Rişdeyn, ona Yûnus, ona Nâfi', ona da İbn Ömer'den —merfû olarak— rivayet edildiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Ancak iki kişiden biri için ağla: Günahını tamamlamış bir fâcir yahut iyiliğini tamamlamış bir sâlih."[144]

Rişdeyn metruktur.

1241) Rişdeyn b. Sa'd'dan, o da Ebû Abdullah el-Mekkî'den rivayet etmiştir —ki o meçhul bir ravidir — İbn Cüreyc'den, o da Atâ'dan, o da İbn Abbas'tan —merfû olarak— rivayet edildiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Bir parmakla yemek, kralların yeme biçimidir; bunu yapma. İki parmakla da yeme; çünkü bu şeytanın yeme biçimidir. Üç parmakla ye."

Rişdeyn metruktur.[145]

Irâkî şöyle demiştir: "el-Efrâd'da İbn Abbas hadisiyle zayıf bir sened üzerinden şu rivayeti nakletmiştir: 'Bir parmakla yeme; çünkü bu kralların yeme biçimidir. İki parmakla da yeme; çünkü bu şeytanların yeme biçimidir.' Hadisin devamı da vardır."[146]

---

[142] "Mizan" 3/77.
[143] Mecdüddîn Ebü's-Seâdât el-Mübârek b. Muhammed İbnü'l-Esîr "en-Nihâye fî Ğarîbi'l-Hadîs ve'l-Eser" 3/352. Darul İhya Turas el-Arabi.
[144] Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şehredâr b. Şîrûye ed-Deylemî "Müsnedü'l-Firdevs ve Hüve'l-Firdevs bi-Me'sûri'l-Hitâb" 5/216/№8000, thk Muhammed es-Seyid b. Besyûnî Zağlûl, DKİ.
[145] "Mizan" 3/77.
[146] "İtḥâfü's-sâdeti'l-muttaḳīn bi-şerḥi İḥyâʾi ʿulûmi'd-dîn" 8/234, DKİ.

1242) İbn Ebî's-Serî bize rivayet etti; ona Rişdeyn rivayet etti; o da Cerîr b. Hâzim'den, o da Katâde'den, o da Enes'ten —merfû olarak— rivayet etti: "Kim bir kâhine gider ve onu doğrularsa, Muhammed'e ﷺ indirilenden beri olmuş olur. Kim de ona doğrulamaksızın giderse, kırk gün boyunca namazı kabul edilmez."

el-Heysemî, "ez-Zevâid"de (8/390/№8485) şöyle demiştir: "Hadisi Taberânî, "el-Muʿcemü'l-Evsat"ta rivayet etmiştir. Senedinde yer alan ve zayıf kabul edilen Rişdeyn b. Sa'd'ın, rekāik hadislerinde güvenilir olduğu kabul edilmektedir. Diğer ravileri ise güvenilir kimselerdir."

Rişdeyn metrûktur. Ancak bu hadisin şahitleri vardır.

İmam Müslim "Sahih"inde (№2230) rivayet etmiştir: "Bize Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahyâ —yani İbn Saîd—, Ubeydullah'tan, o da Nâfi'den, o da Safiyye'den, o da Peygamber ﷺ'in zevcelerinden birinden, o da Peygamber ﷺ'den naklen rivayet etti:"Her kim bir arrâfa gelir de ona bir şey sorarsa, kırk gecelik namazı kabul olunmaz." buyurmuşlardır.

Ahmed Davutoğlu hocamız hadisin şerhinde söylemiştir: "Arrâfın kâhinlerden sayıldığını yukarıda görmüştük. İbnü'l-Esîr: "Arrâf; müneccim yahut kâhin gibi gaybı bildiğini iddia eden kimsedir. Hâlbuki bu ilmi Allah kendisine tahsis etmiştir" demiştir. Hattâbî ve başkaları ise şöyle tarif etmişlerdir: "Arrâf, çalınan veya kaybolan malın yerini bulacağını iddia eden kimsedir." Arrâfa bir şey soran kimsenin namazının kabul edilmemesinden maksat, sevabının bulunmamasıdır. Namazı iade etmesi gerekmez. Nitekim gasbedilmiş bir yerde namaz kılmak mekruhtur; fakat kazası gerekmez. Bu hususta ulema ittifak etmiştir."[147]

Taberânî, "el-Muʿcemü'l-Evsat"ta Ömer b. el-Hattâb'dan rivayet etmiştir: "Resûlullah ﷺ'in şöyle buyurduğunu işittim: 'Her kim bir falcıya giderse, kırk gece namazı kabul olunmaz.'"

El-Heysemi demiştir: "Taberânî bu hadisi hocası Musʿab b. İbrâhim b. Hamza ed-Dehrî'den rivayet etmiştir. Ben onu tanımıyorum. Diğer ravileri ise Sahih'in ravileridir."[148]

Şeyh el-Mutayri "el-Ferâid ʿalâ Mecmaʿi'z-Zevâid" kitabında demiştir: "Musʿab b. İbrâhim b. Hamza ed-Dehrî. "Onu tanımıyorum" dedi. Ben derim ki: İbnü'l-Cezerî, "Ğāyetü'n-Nihâye"de onun biyografisini vermiş ve şöyle demiştir: "Sağlam, muhakik'tır. Kālûn kıraatini okumuştur. Ondan bir nüsha da rivayet edilmiştir. Kālûn'un talebeleri arasındandır." Onun Kālûn'dan yaptığı rivayet, Taberânî'nin "el-Evsat"ında geçmektedir. İbn Nâsıruddîn de onu "et-Tavzîh"te zikretmiştir."[149]

Imam Tahavi ""da (4/418/№4329) şöyle rivayet etmiştir: "Ebu Temîme'den, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Hayız olan ka dına yaklaşan ya da arkadan bir kadına yaklaşan veya bir kahine giden kimse Allah'ın Muhammed'e indirdiklerini inkar etmiş olur."

Bedrüddîn el-Aynî "Nuhabü'l-Efkâr Şerhu Meʿâni'l-Âsâr" bu hadis hakkında demiştir: "Beşincisi: Fehd b. Süleyman'dan, o da Ebû Nuaym el-Fadl b. Dükeyn'den, o da Hammâd b.

---

[147] "Sahihi Müslim Tercüme ve Şerhi" 5/4319.
[148] "Mecmai Zevaid" 8/389/№8483.
[149] Ebû Abdullah Halîl b. Muhammed b. Avazullah el-Mutayrî el-Arabî "el-Ferâid ʿalâ Mecmaʿi'z-Zevâid: Tercemetü'r-Ruvât el-Lezîne Lem Yaʿrifhümü'l-Hâfız el-Heysemî" sayfa 257/№552, Darul imam el-Buhari.

Seleme'den, o da Basralı Hakîm el-Eserem'den, o da Basralı Ebû Temîme Tarîf b. Mücâlid el-Huceymî'den, o da Ebû Hureyre'den rivayet etmiştir. Bu isnad sahihtir ve ravileri güvenilir kimselerdir."

Yine Taberânî, "el-Muʿcemü'l-Evsat"ta İbn Ömer'den rivayet etmiştir ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Her kim bir falcıya giderse, kırk gece namazı kabul olunmaz."

Hadisin ravileri güvenilir kimselerdir.[150]

Imam Nesai "Sünen"de (№1203) Muaviye b. Hakem es Selemi (r.a)'den şöyle rivayet etmiştir: "Rasûlullah ﷺ'e: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bizler yakın zamana kadar cahiliyye döneminde yaşamaktaydık. Sonunda Allah, İslâm'ı getirdi de Müslüman olduk. Bizden bir kısmı uğur ve uğursuzluk işine inanıyorlar" dedim. Bunun üzerine Peygamber ﷺ: "O, onların kalplerine gelen bir şeydir. O şeyler sizi bazı şeyleri yapmaktan alıkoymasın" buyurdu. Ben: "Bizden bazıları kahinlere giderek onların söylediklerine inanıyorlar" dedim. Rasûlullah ﷺ de: "Onlara gitmeyin" buyurdu.

"Ey Allah'ın Rasûlü! Bizden bazıları da çizgiler çizerek falcılık yapıyorlardı" dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Peygamberlerden bazısı da çizgiler çizerdi. Onların çizgi ve falları peygamberin çizgisine uyarsa, o da öyledir." Ravi şöyle diyor:

Namazda Rasûlullah ﷺ ile beraberdim. Cemaatten biri hapşırdı. Ben de "Yerhamükallah" dedim. Bunun üzerine cemaat bana sert bir şekilde baktı. Ben de: "Analarınız yokluğunuza yansın, ne oldu da bana bakıyorsunuz?" dedim. Bu sefer hepsi ellerini uyluklarına vurdular. Beni susturmak istediklerini anladım ve sustum.

Rasûlullah ﷺ, namazını bitirince beni çağırdı. Anam babam ona feda olsun, bana ne vurdu, ne azarladı ne de kızdı. Ben hayatım boyunca onun gibi bir öğretici görmedim. Bana şöyle dedi: "Bizim bu kıldığımız namazda dünyalık sözler söylenmez. O namaz; tesbih, tekbir ve Kur'an okumaktan ibarettir."

Sonra ben, Uhud taraflarında Cevvâniye denilen yerde cariyemin güttüğü koyunlarımın yanına gittim. Bir de ne göreyim, kurt sürüden bir koyun götürmüş. İnsan olmamız dolayısıyla herkes gibi ben de üzüldüm ve cariyeye tokat attım. Sonra Rasûlullah ﷺ'in yanına gelerek durumu ona haber verdim. Peygamber ﷺ, bu yaptığımı bana ağır buldu. Dedim ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Onu hürriyetine kavuşturayım mı?" Rasûlullah ﷺ de: "Onu bana çağır" buyurdu.

Ben de çağırdım. Cariye gelince Rasûlullah ﷺ, ona: "Aziz ve Celil olan Allah nerededir?" dedi. Cariye de: "Göktedir" dedi. "Ben kimim?" deyince: "Sen, Allah'ın gönderdiği peygambersin" dedi. Bunun üzerine Peygamber ﷺ: "O mü'min bir cariyedir, onu hürriyetine kavuştur" buyurdu."[151]

Taberânî, "el-Muʿcemü'l-Kebîr"de Abdullah b. Mesʿûd'dan rivayet etmiştir: "Her kim bir falcıya veya kâhine gider ve söylediklerine inanırsa, Muhammed'e ﷺ indirileni inkâr etmiş olur." Taberânî bu hadisi "el-Muʿcemü'l-Evsat"ta "onu tasdik ederse" ibaresiyle de rivayet etmiştir. Bezzâr'ın rivayetinde de aynı şekildedir.

"el-Muʿcemü'l-Kebîr" ile Bezzâr'ın ravileri güvenilir kimselerdir.[152]

---

[150] "Mecmai Zevaid" 8/389/№8484.
[151] №1203, derleyici Abdullah Parlıyan, Konya kitapçılık.
[152] "Mecmai Zevaid" 8/391/№8489.

Bezzâr, İbn Mesʿûd'dan rivayet etmiştir: "Her kim falcıya, sihir yapana veya kâhine gider, onlara bir şey sorar ve söylediklerini tasdik ederse, Muhammed'e ﷺ indirileni inkâr etmiş olur."

Senedinde yer alan Hübeyre b. Yerîm güvenilir bir ravidir. Onun dışındaki ravileri ise Sahih'in ravileridir.[153]

eş-Şevkânî "Fethu'l-Kadîr" demiştir: "Bezzâr sahih bir isnadla, Hâkim de —onu sahih sayarak— İbn Mesʿûd'dan şu rivayeti nakletmiştir: "Kim bir kâhine veya sihirbaza gider ve onun söylediğini doğrularsa, Muhammed'e ﷺ indirileni inkâr etmiş olur."[154]

Muhammed Cemâlüddîn el-Kāsımî tefsirinde şöyle demiştir: "İmam Ahmed, Ebû Dâvûd ve Hâkim, Ebû Hureyre'den, Nebî ﷺ'in şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir: "Kim bir arrâfa veya kâhine gider ve onun söylediğini doğrularsa, Muhammed'e ﷺ indirileni inkâr etmiş olur."

İmrân b. Husayn'dan merfû olarak da şu rivayet edilmiştir: "Uğursuzluk sayan veya kendisi için uğursuzluk sayılan, kendisi için kehânette bulunulan, sihir yapan veya kendisi için sihir yapılan bizden değildir. Kim bir kâhine gider ve onun söylediğini doğrularsa, Muhammed'e ﷺ indirileni inkâr etmiş olur." Bunu Bezzâr, iyi bir isnadla rivayet etmiştir. Taberânî de "el-Evsat"ta İbn Abbas hadisiyle hasen bir isnad üzerinden rivayet etmiştir; ancak "Kim bir kâhine gider..." kısmı olmaksızın."[155]

1243) el-Buhârî, "ed-Duafâ"da taʿlîkan rivayet etmiştir: İbn Münîr dedi ki: Ahmed'i işittim; bize Rişdeyn b. Sa'd rivayet etti; o da Abdullah b. el-Velîd et-Tücîbî'den, o da Ensâr'ın mevlası Ebû Mansûr'dan, o da Amr b. el-Cemûh'un Nebî ﷺ'i şöyle buyururken işittiğini rivayet etti: "Kul, Allah için sevmedikçe ve Allah için buğzetmedikçe imanın hakikatine ulaşamaz. Allah için sever ve Allah için buğzederse, Allah'ın velâyetini hak etmiş olur." Sonra Allah şöyle buyurdu: "Şüphesiz kullarım arasındaki velilerim ve mahlûkatım arasındaki sevgililerim; anıldıklarında beni hatırlatan, kendileri zikredildiğinde de benim zikrimle anılan kimselerdir." [156]

Şunda hiçbir şüphe yoktur ki Müslüman, Allah için sevmek ve Allah için buğzetmekle yükümlüdür. Bu, imanının ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak Rişdeyn, metrûk bir ravidir.

El-Heysemi "Mecmai Zevaid"te (1/228/№304) söylemiştir: "Hadisi Taberani, "el-Mu'cemu'l-kebir"de rivayet etmiş olup senedinde yer alan Rişdeyn zayıf biridir."

1244) Yahyâ b. Hassân bize rivayet etti; ona Rişdeyn, o da Ukayl'den, o da İbn Şihâb'dan, o da Ebû Seleme'den, o da Âişe'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Cuma günü guslü, cünüplük guslü gibidir."

Rişdeyn, metrûk bir ravidir.

---

[153] "Mecmai Zevaid" 8/391/№8490.
[154] Muhammed b. Alî b. Muhammed eş-Şevkânî "Fethu'l-Kadîr el-Câmiʿ Beyne Fenneyi'r-Rivâye ve'd-Dirâye" 1/155, DKİ.
[155] "Mehasinut Tevil" maide süresin 3 ayetin tefsiri, 4/28, DKİ.
[156] "Mizan" 3/78.

1245) Abdurrahman b. Mağrâ bize rivayet etti; ona Rişdeyn b. Küreyb, o da babasından, o da İbn Abbas'tan —merfû olarak— rivayet etti: "Bir kabir üzerinde (cenaze) namazı kılma ve kabre doğru da namaz kılma."

Bu hadisin senedinde, İbn Abbas'ın mevlâsı olan Rişdeyn b. Küreyb bulunmaktadır. Ahmed onu "münkerü'l-hadîs" olarak nitelemiştir. İbnü'l-Medînî ile bir grup âlim ise onu zayıf kabul etmiştir. Buhârî de onun hakkında "münkerü'l-hadîs" ifadesini kullanmış, kardeşi Muhammed için de "fîhi nazar" değerlendirmesinde bulunmuştur.[157]

(Zehebî şöyle demiştir:) İbn Abbas'tan, Nebî ﷺ'in bir kabrin üzerinde namaz kıldığı sahih olarak sabit olmuştur.

Ben derim ki burada söz konusu olan şey, kabir üzerinde kılınan cenaze namazıdır. Bu hadisi Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir: "Şa'bî'den —Allah ondan razı olsun— rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Bana, Nebî ﷺ ile birlikte bir kabre uğrayan bir kimse haber verdi ki, Nebî ﷺ onlara imam olmuş, onlar da kabrin arkasında saf tutmuşlardı. Ben: 'Ey Ebû Amr! Bunu sana kim haber verdi?' dedim. O da: 'İbn Abbas' dedi."[158]

Buhari ve Müslim, Ebû Hureyre'den, rivayet ettikleri başka bir hadiste: "O şöyle demiştir: Bir zencî -erkek veya kadın- mescidin temizliğini yapardı. O şahıs vefat etti. Fakat Allah Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem'in onun ölümünden haberi olmamıştı. Bir gün Allah Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem o şahsı hatırladı ve: "Bu insan ne yaptı?" diye sordu. Sahâbîler: O öldü ey Allah'ın Rasûlü, de diler. Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem : "Bana vefatını haber vermeli değil miydiniz?" buyurdu. Sahâbîler: O şöyle şöyle oldu diye, onun kıssasını zikrettiler. Râvî dedi ki: Sahâbîler bu sözleriyle o şahsın yaptığı işi küçümse diler. Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem: "Bana onun kabrini gösterin." buyurdu. Onun kabrine vardı ve cenaze namazını kıldı."[159]

Kabirlere doğru namaz kılmak konusuna gelince:

Sahih Müslim'de (№972) rivayet olunmuştur ki: Resûlullah ﷺ: "Kabirlerin üzerine oturmayın; onlara doğru namaz da kılmayın." buyurdular.

Hanefîler ve pek çok âlime göre kabre karşı namaz kılmak mekruhtur.[160]

Kabirlere Doğru Namaz Kılmanın ve Kabirleri Mescid Edinmenin Mekruh Oluşu

İmam Nevevi şöyle demiştir: "Ebû Mersed hadisini Müslim muhtasar olarak rivayet etmiştir. Hadiste şöyle geçmektedir: "Resûlullah ﷺ'i şöyle buyururken işittim: 'Kabirlerin üzerine oturmayın ve onlara doğru namaz kılmayın.'"

Bu mananın benzeri birçok sahabeden de sabit olmuştur. Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Allah Yahudileri kahretsin! Nebilerinin kabirlerini mescid edindiler." Bunu Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.

İbn Abbas ile Âişe şöyle rivayet etmişlerdir: "Resûlullah ﷺ'in vefat hastalığı ağırlaştığında yüzüne bir örtü çekiyordu. Bunaldığında onu yüzünden kaldırıyor ve bu hâlde şöyle buyuruyordu: 'Allah'ın lâneti Yahudi ve Hristiyanların üzerine olsun! Nebilerinin kabirlerini

---

[157] "Mizan" 3/78-79.
[158] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 315, №559.
[159] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 315, №560.
[160] "Sahihi Müslim Tercüme ve Şerhi" 3/2056; Esad Muhammed Said es-Sağırcı "Delilleriyle Hanefi Fıkhı" sayfa 285.

mescid edindiler.' Böylece onların yaptıklarından sakındırıyordu." Bunu Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.

Ebû Mersed'in adı Kinâz'dır. "Kinâz b. Husayn" yahut "İbnü'l-Husayn el-Ğanevî" olarak da zikredilmiştir. Şam'da hicrî 12 yılında —bir görüşe göre ise 11 yılında— vefat etmiştir. Vefat ettiğinde altmış altı yaşındaydı. Kendisi ve oğlu Mersed Bedir'e katılmışlardır.

Şafiî'nin ve ashabının nasları, kabir üzerine mescid inşa etmenin mekruh olduğu konusunda ittifak etmiştir; ister ölü salih biriyle meşhur olsun ister olmasın. Çünkü hadisler umum ifade etmektedir.

İmam Şafiî ve ashabı ayrıca şöyle demişlerdir: Kabirlere doğru namaz kılmak mekruhtur; ister ölü salih biri olsun ister olmasın.

Hâfız Ebû Mûsâ şöyle nakletmiştir: İmam Ebû'l-Hasen ez-Za'ferânî şöyle söylemiştir: "Hadislerden dolayı, onu yüceltmek ve onunla bereketlenmek amacıyla ne kabrine doğru ne de yanında namaz kılınır."[161]

İbn Receb el-Hanbelî, "Fethu'l-Bârî"sinde mezarlıkta namaz hakkında konuşurken şöyle demiştir: "Eğer mezarlara doğru veya mezarlar arasında namaz kılmak mekruh ise, mezarlar muhterem olduğunda oralarda namaz kılmaktan kaçınılır. Eğer muhterem değilseler —İslam öncesi müşriklerin ve benzerlerinin mezarları gibi; yani Müslümanlarla hiçbir ahdi ve zimmeti bulunmayan kimselerin mezarları gibi— bunların açılması, içlerinde bulunan kemiklerin taşınması ve yerlerinde namaz kılınması câizdir. Çünkü artık orası mezarlık sayılmaz ve içinde de mezar kalmamıştır. İmam Ahmed bunu Mervezî rivayetinde açıkça belirtmiştir.

Ömer radıyallahu anh hakkında zikrettiği rivayet ise Süfyân'ın, Humeyd'den, onun da Enes'ten yaptığı şu rivayettir: "Ömer, beni bir kabre doğru namaz kılarken gördü ve bana işaret ederek: 'Kabir! Kabir!' demeye başladı."

İsmâil b. Ca'fer de Humeyd'den, onun Enes'ten rivayet ettiğine göre Enes şöyle demiştir: "Farkında olmadan bir kabre doğru namaza durmuştum. Bunun üzerine Ömer bana: 'Kabir! Kabir!' diye seslendi. Ben onun: 'Kamer! Kamer!' dediğini sandım ve başımı kaldırdım. Oradaki bir adam: 'Kabir diyor' dedi. Bunun üzerine ben de kenara çekildim."

Bu rivayet, Enes'ten, Ömer hakkında başka yollarla da rivayet edilmiştir.

Hemmâm şöyle rivayet etti: Bize Katâde rivayet ettiğine göre Enes, insanların bir mezarlığın içinde mescid yaptıklarını görünce şöyle dedi: "Mezarlığın ortasında mescid yapılması hoş karşılanmazdı."

Eş'as da İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmiştir: "Onlar, kabirlerin arasında namaz kılmayı mekruh görürlerdi."

Bunların tamamını Ebû Bekir el-Esrem rivayet etmiştir. Ve (O) şöyle dedi: "Ebû Abdullah'ı —yani Ahmed'i— mezarlıkta namaz hakkında sorulurken işittim. O, mezarlıkta namaz kılmayı mekruh gördü. Kendisine: "Kabirlerin arasında bulunan bir mescidde namaz kılınır mı?" denildi. O bunu da mekruh gördü. Bunun üzerine ona: "Orası bir mesciddir ve onunla kabirler arasında bir engel bulunmaktadır; yine de orada namaz kılınır mı?" denildi. Bunun üzerine orada farz namaz kılınmasını mekruh gördü; cenaze namazı kılınmasına ise ruhsat verdi.

---

[161] "el-Mecmûʿ Şerhu'l-Mühezzeb" 5/280-281, Darul Fikr.

Ardından Ebû Mersed el-Ğanevî'nin, Nebî ﷺ'den rivayet ettiği şu hadisi zikretti: "Kabirlere doğru namaz kılmayın." Ve şöyle dedi: "İsnadı ceyyiddir."[162]

İmam Nevevi - Müslime yazdığı şerhinde, buyurmuştur: "Nebî ﷺ'in: "Kabirlerin üzerine oturmayın ve onlara doğru namaz kılmayın" sözü, kabre doğru namaz kılmanın yasaklandığını açıkça göstermektedir.

Şafiî rahimehullah şöyle demiştir: "Bir mahlûkun, kabrinin mescid edinilecek derecede yüceltilmesini hoş görmem. Çünkü bu, hem onun hem de ondan sonra gelecek insanlar hakkında fitne korkusundandır."[163]

Ibn Abdilhâdî el-Hanbelî demiştir: "Bundan dolayı Şafiî, bir mahlûkun, kabri mescid edinilecek derecede yüceltilmesini mekruh görmüştür. Nitekim şöyle demiştir: "Bir mahlûkun, kabri mescid edinilecek kadar yüceltilmesini hoş görmem." Bundan dolayı Mâlik, bir kimsenin: "Nebî ﷺ'in kabrini ziyaret ettim" demesini mekruh görmüştür. Çünkü bu lafız, onun Medine'ye yalnızca kabri ziyaret etmek için geldiği vehmini doğurmaktadır."[164]

1246) Reşîd el-Hecerî. el-Cûzcânî şöyle dedi: "Yalancı ve güvenilir olmayan biridir." Nesâî şöyle dedi: "Kuvvetli biri değildir." Buhârî ise: "Onun hakkında konuşurlar" dedi. İbn Mu'în şöyle dedi: "Şa'bî, Reşîd el-Hecrî'yi, Habbe el-'Uranî'yi ve Asbağ ibn Nubâte'yi görmüştür. Bunların hiçbirinin bir değeri yoktur."

Ebû Bekir ibn Ayyâş'ın, Âsım'dan, onun Habîb ibn Suhbân'dan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: "Ali'yi minber üzerinde şöyle söylerken işittim: 'Dâbbetü'l-Arz ağzıyla yer, anüsüyle dışkılar.'" Bunun üzerine Reşîd el-Hecerî: "Şehadet ederim ki o dabbe sensin" dedi. Ali ise ona sert bir şekilde karşılık verdi.

Sehl ibn Muhammed el-Askerî'nin rivayet ettiğine göre Zekeriyyâ ibn Ebî Zâide şöyle anlattı: "Şa'bî'ye: 'Bütün bilgin onlardan geldiği hâlde neden Ali'nin ashabını eleştiriyorsun?' dedim. Bunun üzerine: 'El-Hâris ile Sa'saa'yı mı kastediyorsun?' dedi. Sonra şöyle devam etti: 'Sa'saa bir hatipti; hitabeti ondan öğrendim. Hâris ise hesap bilen biriydi; hesabı ondan öğrendim.'

Ardından Reşîd el-Hecerî hakkında şöyle anlattı: 'Size onun durumunu anlatayım. Bir adam bana: "Haydi onun yanına gidelim" dedi. Biz de gittik. Beni görünce o adama: "Şöyle..." dedi ve otuz sayısını işaret etti; yani sanki "Bu da bizden biridir" demek istiyordu. Sonra (Reşid) şöyle dedi: 'Ali'nin ölümünden sonra Hasan'a gittik ve: "Bizi Müminlerin Emiri'ne götür" dedik.' Hasan: "O öldü" dedi. Biz ise: "Hayır, o diridir ve şu anda bile örtünün altındakini biliyor" dedik. Bunun üzerine: "Madem bunu biliyorsunuz, öyleyse yanına girin; fakat onu rahatsız etmeyin" dedi.'

Şa'bî ardından şöyle dedi: "Ben bundan ne öğreneyim?"

İbn Hibbân şöyle dedi: Şa'bî şöyle anlatmıştır: "Onun yanına girdim. Bana: 'Hacca çıktım ve: Müminlerin Emîri'ni mutlaka göreyim dedim' dedi. Sonra Ali'nin evine geldim ve bir adama: 'Benim için Müminlerin Emîri'nden izin iste' dedim. Adam: 'O ölmedi mi?' dedi. Ben de: 'Sizin

[162] "Fethu'l-Bârî li-İbn Receb" 3/194-195, Mektebetul Ğuraba el-Eseriye.
[163] "Şerhu Sahîhi Müslim", Kitâbü'l-Cenâiz, hadis № 970.
[164] Muhammed ibn Abdilhâdî el-Hanbelî "es-Sârimü'l-Münkî fi'r-Reddi ʿale's-Sübkî" sayfa 340, DKİ.

yanınızda öldü. Vallahi o şu anda diri birinin nefes aldığı gibi nefes almaktadır' dedim. Adam: 'Madem Âl-i Muhammed'in sırrını bildin, öyleyse gir' dedi. Bunun üzerine Müminlerin Emîri'nin yanına girdim. Bana ileride olacak bazı şeyleri haber verdi. Şa'bî ona: 'Eğer yalan söylüyorsan Allah sana lânet etsin' dedi. Bu haber Ziyâd'a ulaşınca, Reşîd el-Hecrî'ye adam gönderdi; onun dilini kestirdi ve Amr ibn Hureys'in evinin kapısında astırdı."[165]

1247) es-Selefî şöyle dedi: "Bize Hasan ibn Mehdî rivayet etti, bize Ebû Tâlib Ali ibn el-Hüseyn el-Hemedânî rivayet etti, bize Zeyd ibn Abdullah — Rifâ'a el-Hâşimî olarak tanınır — rivayet etti ki, Süleymân ibn Ahmed et-Taberânî ona şöyle rivayet etmiştir: Bize Ebû Müslim el-Keccî rivayet etti, bize Ebû Âsım rivayet etti, İbn Aclân'dan, o el-Makburî'den, o da Ebû Hureyre radıyallahu anhtan rivayet etti ki, Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kendisiyle amel edilmeyen ilim, kendisinden harcama yapılmayan hazine gibidir. Sahibi onu toplamak için kendisini yormuş, fakat sonunda onun faydasına ulaşamamıştır."

Bu hadis sebebiyle Zeyd itham edilmiştir. Bu Rifâ'a el-Hâşimî'dır, Zeyd ibn Abdullah ibn Mes'ûd'dur. Çok yalancı birisiydi. Kırk hadise isnadlar uydurmuştu. Sonra İbn Ved'ân bunları ondan çalıp kendisine nisbet etti.[166]

1248) Şâfiî rahimehullahın mezhebine göre mürsel rivayetler hüccet değildir.[167]

Mürsel hadisin tarifi: Ehl-i ilim olan muhaddisler ve daha başkaları sahâbeden birçok kimseyle karşılaşmış büyük tâbiînin "Allah Resûlü ﷺ şöyle buyurdu" veya "şöyle yaptı" şeklindeki sözlerinin mürsel olarak isimlendirileceğinde ittifak etmişlerdir.[168]

Es-Sehavi "Feth"de şöyle demiştir: "(Mürsel ile ihticac konusundaki ihtilaf) İmam Mâlik — ki o, Mâlik ibn Enes'tir — meşhur görüşüne göre mürsel ile ihticac etmiştir. Aynı şekilde İmam Ebû Hanîfe en-Nu'mân ibn Sâbit de (mürsel ile ihticac etmiştir). Onlara tâbi olan mukallidler de bu görüşü benimsemiştir. Burada kastedilen, her iki tâifenin cumhurudur. Hatta muhaddislerden bir grup ile birlikte, Nevevî, İbn Kayyim, İbn Kesîr ve başkalarının naklettiği bir rivayete göre İmam Ahmed de mürsel ile ihticac etmiştir. "Onunla din edinmişlerdir" ifadesiyle kastedilen ise, her birinin kendi nezdinde mürsel kabul edilen rivayetleri ahkâm ve diğer meselelerde dinî delil olarak benimsemiş olmasıdır. Nevevî, Şerhu'l-Mühezzeb'de bunu birçok fakihden, hatta onların çoğundan nakletmiştir. Gazâlî'nin ise bunu cumhurdan aktardığını söylemiştir.

Ebû Dâvûd risalesinde şöyle demiştir: "Mürseller konusunda ise, geçmişte âlimlerin çoğu onlarla ihticac ederdi. Süfyân es-Sevrî ve Mâlik bunlardandır. Ahmed ve başkaları da bu hususta onlara tâbi olmuştur."[169]

"İmam Şafii, ihtiyaten mürsel hadisleri delil almamıştır. Böylece kendinden önceki Sevrî, Malik ve Ebu Hanife gibi birçok bilgine muhalif kalmıştır. Fakat eğer mürsel hadis bir başka isnatla mürsel olarak gelmişse yahut bir Sahabi ya da birçok bilginin sözüyle desteklenmişse yahut da mürsel haberi aktaran Tabiî'nin yalnız güvenilir ravilerden haber aktardığı bilinirse, o zaman

[165] "Mizan" 3/79.
[166] "Mizan" 3/80.
[167] "Mizan" 3/81.
[168] Imam Nevevi "İrşadü Tullabil-Hakaik" sayfa 84, Türkiye Yazma Eserler.
[169] Şemsüddîn Muhammed ibn Abdirrahmân es-Sehâvî "Fethu'l-Muğîs bi-Şerhi Elfiyyeti'l-Hadîs li'l-Irâkî" 1/157, DKİ.

bu mürsel, büyük Tabiîlerin mürseli olmak kaydıyla Şafii tarafından delil olarak alınmıştır. Ama bu tür mürsel, yine de muttasıl haber derecesine ulaşamaz. Yaşça büyük Tabiîlerin dışındaki Tabiîlerin mürselleri ise hiçbir koşulda Şafii'ye göre delil olmaz."[170]

Tâbiîlerden gelen her mürsel rivayeti, ayrıntılara girmeden doğrudan reddeden insanlar, farkında olmadan sünnetin büyük bir kısmını da reddetmiş olmaktadırlar. Meselâ, Hanefî mezhebimizin temelini oluşturan ilmin büyük bir kısmının kendisinden nakledildiği âlimlerden biri olan İbrahim en-Nehaî'yi ele alalım. Süleymân el-A'meş şöyle demiştir: "İbrahim'e: 'Bana herhangi bir hadis anlattığında senedini zikret' dedim. O da bana şöyle dedi: 'Eğer ben Abdullah'tan, yani İbn Mes'ûd'dan dersem bil ki bu hadisi ondan birden fazla kimse rivayet etmiştir. Eğer herhangi bir kimsenin ismini anarsam bil ki râvî sadece isimlendirdiğim kişidir.'"[171] Mürsel rivayetleri reddeden bir insan, İbrahim en-Nehaî'nin doğrudan İbn Mes'ûd'dan rivayet ettiği bir haberi görünce, bunu arada kendisine rivayet eden kişiyi zikrettiği rivayetten daha zayıf zannedebilir. Oysa mesele tam tersidir. Nitekim gördüğümüz gibi, onun doğrudan Abdullah ibn Mes'ûd radıyallahu anhtan nakilde bulunduğu rivayetler aslında daha kuvvetli kabul edilmelidir. Hâmmad b. Seleme'den gelen şu rivayet bunu iyice pekiştirmektedir: "Bizler Katâde'ye giderdik ve o: 'Hz. Peygamberden bize ulaştı, Hz. Ömer'den bize ulaştı, Hz. Ali'den bize ulaştı' derdi. Öyle ki neredeyse isnadı hiç zikretmezdi. Hammâd b. Ebî Süleymân Basra'ya gelip de: 'İbrahim ve şu şu kimseler bizlere rivayet etti' demeye başlayınca bu haber Katâde'ye ulaştı. Bunun üzerine o: 'Mutarrıf'a sordum, Sa'îd b. el-Müseyyib'e sordum, Enes b. Mâlik bizlere rivayet etti' deyip isnadları anmaya başladı." İnsanlar, ona duydukları güvenden dolayı kendisine senedleri sorma ihtiyacı hissetmemişlerdir. İbn Sa'd'ın Ma'mer'den rivayet etmiş olduğu şu haber buna işaret etmektedir: "Katâde'nin meclislerine katılırdık ve daha yeniydik. Kendisine sened sorardık. Etrafında bulunan yaşlılar bize: 'Yavaş olun! Ebû Hattâb'ın kendisi senettir. Bizlere senedleri didik didik eder' derlerdi." Şu'be ise şöyle demiştir: "Katâde'nin meclislerine katılırdım. Bir şey zikrettiğinde 'senedi nasıldır?' diye sorardım. Etrafındaki yaşlılar: 'Susuver, Katâde'nin kendisi senettir' derlerdi. Onun meclislerine çokça katılırdım. Bir şey hatırlamak istediğinde kendisine hatırlatırdım. Böylece konumumu takdir etti ve sonra bana isnadları da anmaya başladı."[172]

1249) Âdem ibn Ebî İyâs rivayet etti, dedi ki: Bize Rukn ibn Abdullah rivayet etti, Mekhûl'den, o da Ebû Ümâme'den rivayet etti ki, şöyle dedim: "Ey Allah'ın Resûlü ﷺ! Bir adam namaz için abdest alır, sonra eşini öper ve onunla oynaşırsa bu onun abdestini bozar mı?" Resûlullah ﷺ: "Hayır" buyurdu.

Senedinde Rukn eş-Şâmî bulunmaktadır.

Yahyâ şöyle dedi: "Bir şey değildir." Nesâî ve Dârekutnî ise: "Terk edilmiş biridir" demiştir.[173]

İmam Zeylai "Naṣbü'r-râye"de demiştir: "Ebû Ümâme hadisine gelince; bunu İbn Adî, el-Kâmil adlı eserinde Rukn ibn Abdullah eş-Şâmî'nin, Mekhûl'den, onun da Ebû Ümâme el-Bâhilî'den rivayet ettiği şu hadisle nakletmiştir: "Dedim ki: 'Ey Allah'ın Resûlü ﷺ! Bir adam abdest alır,

[170] Muhammed Ebu Zehv "Hadis ve Hadisçiler" sayfa 305.
[171] Muhammed Accac edl-Hatib "Sünnetin tesbiti" sayfa 219.
[172] Muhammed Accac edl-Hatib "Sünnetin tesbiti" sayfa 220.
[173] "Mizan" 3/81.

sonra eşini öper ve onunla oynaşırsa bu onun abdestini bozar mı?' Resûlullah ﷺ: 'Hayır' buyurdu."

İbn Adî, Rukn'un zayıf olduğunu İbn Mu'în'den senedle nakletmiştir. İbn Hibbân da bunu Kitâbü'd-Duafâ adlı eserinde rivayet etmiş ve hadisi Rukn sebebiyle illetli saymıştır. Ayrıca şöyle demiştir: "O, Mekhûl'den altı yüz hadis rivayet etmiştir ki, bunların çoğunun aslı yoktur. Bu sebeple hiçbir şekilde onunla ihticac edilmez."[174]

1250) Abdüssamed ibn en-Nu'mân rivayet etti, dedi ki: Bize Ebû Abdullah Rukn rivayet etti, Mekhûl'den, o da Ebû Ümâme'den, o da Nebî ﷺ'den rivayet etti ki: "Müslümanların çocukları Arş'ın altındadır; şefaat ederler ve şefaatleri kabul edilir. On iki yaşına ulaşmamış olanlar böyledir. On üç yaşına ulaşan kimsenin ise lehine ve aleyhine (amel yazımı) vardır."

Ebu Abdullah Rukn eş-Şâmî metruktur.[175]

Muhammed Abdurrauf el-Munavi hadisin akabinde söylemiştir: "Ebû Bekir eş-Şâfiî el-Ğaylâniyyât'ta, İbn Asâkir ise Târîh'inde bunu Ebû Ümâme'den rivayet etmiştir. Ayrıca bunu Ebû Nu'aym ve Deylemî de ondan rivayet etmiştir. Musannifin bu iki kişiden yüz çevirerek, bunun meşhurlardan başka hiç kimsede bulunmadığını ima etmesi isabetli değildir.

Ayrıca bu rivayetin senedinde Rukn eş-Şâmî bulunmaktadır. Zehebî, el-Mîzân'da şöyle demiştir: "İbnü'l-Mübârek onu zayıf saymıştır." Nesâî ve Dârekutnî ise: "Terk edilmiş biridir" demiştir. Ardından bu haberi zikretmiştir.

Lisânü'l-Mîzân'da ise Hâkim'den şöyle nakledilmiştir: "Uydurma hadisler rivayet ederdi"[176]

1251) Ebû Bekir el-A'yen ile Saîd ibn Mansûr, Revvâd'dan, o da Süfyân'dan, o da ez-Zübeyr ibn Adî'den, o da Enes'ten merfû olarak şu hadisi rivayet etmiştir: "Kim dört şeyden uzak durursa cennete girer: kanlar, mallar, namuslar ve içkiler."

Aynı senedle — ancak Saîd olmaksızın — merfû olarak şu hadis de nakledilmiştir: "Kadın beş vakit namazını kılar, Ramazan orucunu tutar, iffetini korur ve kocasına itaat ederse cennete girer."

Hadisin senedinde Revvâd ibn el-Cerrâh el-Askalânî Ebû İsâm bulunmaktadır.

Ahmed onun hakkında: "Onda bir beis yoktur, sünnet ehlidir. Ancak Süfyân'dan münker rivayetler nakletmiştir" demiştir. İbn Ma'in onu "sika" olarak nitelemiştir. Nesâî: "Birden fazla münker hadis rivayet etmiştir" değerlendirmesinde bulunmuştur. Ebû Hâtim ise: "Aslı doğruluktur; fakat hıfzı bozulmuştur" ifadelerini kullanmıştır. Dârekutnî onu "terk edilmiş" kabul etmiştir. İbn Adî de: "Rivayetlerinin çoğunda insanlar ona mutâbaat etmemektedir" demiştir.[177]

---

[174] "Naṣbü'r-râye li-taḫrîci eḥâdîsi'l-Hidâye" 1/120, DKI.
[175] "Mizan" 3/81
[176] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi's -ṣaġīr" №4317.
[177] "Mizan" 3/82.

Bezzâr hadisi “Müsned”inde[178] rivayet etmiştir: “el-Fadl ibn Ya‘kûb ile Humeyd ibn er-Rebî‘ şöyle dediler: Bize Revvâd ibn el-Cerrâh rivayet etti, dedi ki: Bize Süfyân rivayet etti, ez-Zübeyr ibn Adî’den, o da Enes ibn Mâlik’ten rivayet etti ki, Enes b. Mâlik’in bildirdiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ‘Şu dört şeyden uzak duran cennete girer: (haksız yere) kan (akıtmak), (gayrimeşru yollardan) mal (sahibi olmak), (haram cinsel) ilişkiye girmek ve (alkollü) içecekler (kullanmak).’”

Bezzâr şöyle demiştir: “Biz bu hadisin Enes’ten merfû olarak ez-Zübeyr dışında rivayet edildiğini bilmiyoruz. Ondan da bunu yalnızca es-Sevrî rivayet etmiştir. es-Sevrî’den de bunu yalnızca Revvâd rivayet etmiştir. Revvâd hadis bakımından salih biridir; ancak güçlü değildir. Bununla birlikte ilim ehlinden bir topluluk ondan hadis rivayet etmiştir.”

el-Heysemî, hadisi “Mecmaʿu’z-Zevâid”de (12/555/№12283) zikrettikten sonra şöyle demiştir: “Râvilerinden Revvâd b. el-Cerrâh’ı İbn Ma‘în ve başkaları güvenilir kabul etmiş, ancak: ‘Yalnızca Süfyân’dan naklettiği hadislerde yanılmıştır’ demişlerdir. Ben derim ki: Bu hadis de onun Süfyân’dan naklettiği rivayetlerdendir.”

İbnü’l-Cevzî şöyle demiştir: “Bu, sahih olmayan bir hadistir.”[179] Yahyâ b. Ma‘în, hadisin yalan olduğunu söylemiştir.[180]

1252) Ebû Bekir el-A‘yen, Revvâd’dan, o da Süfyân’dan, o da ez-Zübeyr ibn Adî’den, o da Enes’ten merfû olarak şu hadisi rivayet etmiştir: “Kadın beş vakit namazını kılar, Ramazan orucunu tutar, iffetini korur ve kocasına itaat ederse cennete girer.”

El-Heysemi “Mecmai Zevaid”te (7/547/№7632) demiştir: “Hadisi Bezzar rivayet etmiş olup, ravilerden Revvad b. el-Cerrah'ı, Ahmed ve bir grup alim güvenilir kabul etmiş, başka bir grup ise zayıf görmüştür. İbn Ma’in der ki: "Bu hadiste yanılgısı vardır." Diğer ravileri, güvenilir kimselerdir.”

Ebû Nu‘aym, “el-Hilye”sinde bunu farklı bir senedle rivayet etmiştir: “Bize Ahmed ibn el-Kâsım ibn er-Reyyân rivayet etti, dedi ki: Bize Abdullah ibn Muhammed ibn Saîd ibn Ebî Meryem rivayet etti, dedi ki: Bize el-Firyâbî rivayet etti, dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî rivayet etti, er-Rebî‘ ibn Subeyh’ten, o da Yezîd ibn Ebân er-Rakkâşî’den, o da Enes’ten rivayet etti ki, Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Kadın beş vakit namazını kılar, Ramazan orucunu tutar, iffetini korur ve kocasına itaat ederse cennetin dilediği kapısından girsin.”

Abdullah ibn Muhammed ibn Saîd ibn Ebî Meryem zayıftır. Yezîd er-Rakkâşî’yi bazı âlimler zayıf, bazıları ise metrûk kabul etmiştir. Vakti geldiğinde inşAllah onun hakkında konuşuruz.

Taberânî hadisi “el-Muʿcemü’l-Evsat”ta şöyle rivayet etmiştir: “Bize Mutlib rivayet etti, dedi ki: Bize Abdullah rivayet etti, dedi ki: Bize İbn Lehîa rivayet etti, Ca‘fer ibn Rebîa ibn Şurahbîl ibn Hasene’den, o da İbn Kârız’dan, o da Abdurrahmân ibn Avf radıyallahu anhtan rivayet etti ki, Nebî ﷺ şöyle buyurdu: ‘Kadın beş vakit namazını kılar, Ramazan orucunu tutar, iffetini korur ve kocasına itaat ederse cennetin dilediği kapısından girsin.’”

---

[178] “Keşfü’l-Estâr ʿan Zevâidi’l-Bezzâr” 3/118/№3336
[179] “Feyżü’l-ḳadîr şerḥ u’l-Câmiʿi’ṣ -ṣaġīr” №8304.
[180] Ebu İshak İbrahim b. Abdullah el-Huteli “Sualat ibnül Cüneyd” sayfa 116, Mektebetül Darul Medinatül Münevvere.

Hadisin akabinde İmam Taberânî şöyle demiştir: “Bu hadis, Abdurrahmân ibn Avf’tan sadece bu isnadla rivayet edilmiştir. Bu rivayette tek kalan kişi ise İbn Lehîa’dır.”

İmam Suyuti hadisin senedin hasen olduğunu söylemiştir.[181] el-Heysemi “Zevaid”te (7/549/№7634) demiştir: “Hadisi Ahmed ve “el-Mu'cemu'l-evsat”ta Taberani rivayet etmiş olup, ravilerden İbn Lehia'nın hadisi hasendir. Diğer ravileri, Sahih'in ravileridir.”

1253) Bunu Abdülgaffâr ibn el-Hasen er-Ramlî de Süfyân’dan rivayet etmiştir ki, kendisi itham edilmiş biridir. Yine bunu İbrahim ibn el-Heysem el-Beledî, meçhul bir şeyhten — ki o Hasan ibn Abdullah’tır — Süfyân’dan rivayet etmiştir.

Bu hadisin bir kısmını da Abbâs et-Terakufî şöyle rivayet etmiştir: Bize Revvâd rivayet etti, Süfyân’dan, o da Mansûr’dan, o da Rib‘î’den, o da Huzeyfe’den merfû olarak rivayet etti ki, Nebî ﷺ şöyle buyurdu: “İki yüz yılı içerisinde sizin en hayırlınız, yükü hafif olanınızdır.”

Dediler ki: “Yükü hafif olan kimdir?”

Buyurdu ki: “Ailesi ve çocuğu olmayandır.”

Revvâd ibn el-Cerrâh el-Askalânî rivayetidir. Ebû Hâtim şöyle demiştir: “Bu münker bir rivayettir; sikaların hadislerine benzemez. Bana anlatıldığına göre bu rivayetin aslı şudur: Bir adam Revvâd’a gelip bu hadisi zikretmiş, o da hadisi beğenip yazmıştır. Daha sonra ise bunu, kendi semâından olduğunu zannederek rivayet etmeye başlamıştır.” [182] İbn Kesir hadisin münker olduğunu söylemiştir.[183]

1254) İsâm ibn Revvâd, babasından aynı senedle şu hadisi rivayet etmiştir: “Yüz elli yılı geldiğinde, sizden birinizin bir köpek yavrusu ve köpek yetiştirmesi, çocuk yetiştirmesinden daha hayırlıdır.”

Buhârî şöyle demiştir: “Revvâd’ın Süfyân’dan yaptığı rivayetlerde ihtilât meydana gelmiştir. Neredeyse ayakta duramayacak hâle gelmişti. Sağlam sayılabilecek fazla hadisi yoktur.”

Nesâî ise: “Kuvvetli biri değildir” demiştir.[184]

1255) Velîd, Ruh b. Cenâh’tan, o Zührî’den, o Saîd’den, o da Ebû Hureyre’den rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: “Dünya semasında, Kâbe’nin tam hizasında bulunan ve Beytü’l-Ma‘mûr adı verilen bir ev vardır. Dördüncü semada ise Hayevân adı verilen bir nehir bulunmaktadır. Cebrâil her gün bu nehre girer, içine dalar ve ardından çıkar. Çıktıktan sonra silkelenir. Bu silkinişten yetmiş bin damla meydana gelir. Allah her bir damladan bir melek yaratır. Bu meleklere Beytü’l-Ma‘mûr’a gidip onu tavaf etmeleri emredilir. Onlar tavaf ettikten sonra bir daha oraya dönmezler. İçlerinden biri başlarına yönetici olarak tayin edilir ve semada belirli bir yerde durmaları emredilir. Onlar da kıyamet gününe kadar Allah’ı tesbih ederler.”

---

[181] “el-Büdûru’s-Sâfire fî Ahvâli’l-Âhireh” sayfa 506/№1756, DKİ.
[182] “Mizan” 3/83-84.
[183] “el-Bidaye ven-Nihaye” 19/24, thk Abdullah b. Abdülmühsin et-Turki.
[184] “Mizan” 3/84.

Bu rivayetin senedinde Velîd b. Abdülmelik'in mevlası olan Ravh b. Cenâh bulunmaktadır. Duhaym onu güvenilir kabul etmişse de Nesâî ve diğer bazı hadis âlimleri onun kuvvetli bir râvi olmadığını belirtmişlerdir. Ebû Hâtim şöyle demiştir: "O, Mervân'ın kardeşidir. Her ikisinin de hadisleri yazılır; ancak rivayetleri delil olarak kullanılmaz." Ebû Ahmed el-Hâkim ise: "Onun Beytü'l-Ma'mûr hakkındaki hadisinin bir aslı yoktur." demiştir. Ebû Ali en-Nîsâbûrî de onun hakkında: "Durumu üzerinde değerlendirme yapılması gerekir." ifadesini kullanmıştır.[185]

Süyûtî bu hadisi, "ed-Dürrü'l-Mensûr"[186] adlı eserinde İbnü'l-Münzir, Ukaylî, İbn Ebî Hâtim ve İbn Merdeveyh'e nispet ederek nakletmiş ve senedinin zayıf olduğunu belirtmiştir.

İbn Kesîr bu hadisi tefsirinde zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Bu son derece garip bir hadistir. Bu rivayette tek kalan kişi Ravh b. Cenâh'tır. O, Kureyşli, Emevîlerin mevlası Ebû Sa'd ed-Dımaşkî'dir. Hadis hâfızlarından bir grup bu hadisi onun aleyhine münker saymıştır. Bunlar arasında Cevzecânî, Ukaylî, Hâkim Ebû Abdullah en-Nîsâbûrî ve başkaları bulunmaktadır. Hâkim şöyle demiştir: 'Bu rivayetin ne Ebû Hureyre'den, ne Saîd'den, ne de Zührî'den gelen bir aslı vardır.'"[187]

1256) Velîd, Ravh b. Cenâh'tan, o Mücâhid'den, o da İbn Abbâs'tan merfû olarak rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Bir tek fakih, şeytan için bin âbidden daha çetindir."

Senedinde Ravh b. Cenâh bulunmaktadır, zayıftır.[188] Tirmizi hadisi "Sünen"de (№2681) rivayet etmiştir, ve söylemiştir: "Bu hadis garib olup sadece bu şekliyle Velid b. Müslim'in rivâyeti olarak bilmekteyiz." İbnü'l-Cevzî bu hadisi el-İlel adlı eserinde zikretmiş ve "Sahih değildir." demiştir. Ardından, bu rivayette suçlanan kişinin Ravh b. Cenâh olduğunu belirtmiştir. Ebû Hâtim onun hakkında şöyle demiştir: "Güvenilir râvilerden, gerçekte işitmediği rivayetleri nakleder. Hadis ilminde derinleşmemiş bir kimse onun rivayetlerine baktığında bunların uydurma olduğuna hükmedebilir." Hâfız Irâkî de bu hadis hakkında: "Çok zayıftır." değerlendirmesinde bulunmuştur.[189]

Şeyh el-Mubarekfuri hadisin şerhinde, buyurmuştur: "Hâfız İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb adlı eserinde es-Sâcî'nin bu rivayet hakkında "Bu münker bir hadistir" dediğini nakletmektedir. Şevkânî de el-Fevâidü'l-Mecmûa adlı eserinde şu hadisi zikretmiştir: "Allah'a, dinde fıkıh sahibi olmaktan daha faziletli bir şeyle kulluk edilmemiştir. Bir tek fakih, şeytan için bin âbidden daha çetindir. Her şeyin bir direği vardır; bu dinin direği de fıkıhtır." Ardından, el-Muhtasar adlı eserde bu hadisin zayıf kabul edildiğini belirtmiştir. el-Makâsıd adlı eserde ise, "Bir tek fakih, şeytan için bin âbidden daha çetindir" hadisinin senedlerinin zayıf olduğu, ancak bu rivayetlerin birbirini desteklemesi sebebiyle bir derece kuvvet kazandığı ifade edilmiştir"[190]Ali el-Kari şöyle demiştir: "er-Rebî' şöyle demiştir: "Bir tek fakih, şeytan için bin âbidden daha çetindir" hadisini Beyhakî Şuabü'l-Îmân'da, Taberânî el-Evsat'ta ve diğerleri Ebû Hureyre'den merfû olarak uzun bir hadis içerisinde rivayet etmişlerdir. Taberânî ise: "Bu hadisin senedi zayıftır. Ayrıca onu destekleyen bazı şâhid rivayetler vardır; ancak onların senedleri de zayıftır." demiştir. Bununla birlikte, rivayet yollarının çokluğu hadisi zayıflık derecesinden

---

[185] "Mizan" 3/85-86.
[186] 13/645, Oçak.
[187] 4/205, DKİ.
[188] "Mizan" 3/86.
[189] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi'ṣ -ṣaġīr" №5896.
[190] "Tuḥfetü'l aḥvezî şerḥu Câmiʿi't-Tirmizî" 7/455/№2821, Darul Fikr.

çıkarmaktadır. Özellikle de Tirmizî ve İbn Mâce'nin İbn Abbâs'tan rivayet ettikleri hadis tarafından desteklenmiş olması bunu daha da güçlendirmektedir."[191]

1257) Velîd, Ravh'tan, o Atâ b. es-Sâib'den, o da İbn Ebî Leylâ'dan rivayet ettiğine göre İbn Ebî Leylâ şöyle demiştir: "Ömer'i bevlettikten sonra tenasül uzvunu toprağa sürerek temizlerken gördüm. Ardından abdest aldı ve bana dönerek: 'Bize böyle öğretildi.' dedi."

Ravh b. Cenâh rivayetidir. Hadisleri yazılır; ancak rivayetleri delil olarak kullanılmaz.[192]

İstinca, tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra kişinin ön ve arkasında kalan pisliği su ile gidermesine veya taş vb. şeyler ile silerek azaltmasına denir. İstincada efdal olan, silme ve su ile yıkamayı birlikte yapmaktır.[193]

İbn Ebî Şeybe, "el-Musannef" adlı eserinde şu rivayetleri nakletmiştir:

Vekî', İmrân b. Cerîr'den, o da Benî Sa'd kabilesinden bir adamdan rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: "Ebû Hureyre'yi bevlettikten sonra o bölgeyi yıkarken gördüm."

Cerîr, Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: "Bevlettikten sonra su aldı, elini elbisesinin içine soktu ve tenasül uzvunu meshetti."

Vekî', Şu'be'den, o Amr b. Mürre'den, o da İbrahim'den, o da Esved'den rivayet ettiğine göre Esved bevlettikten sonra elini şalvarının içine sokup tenasül uzvunu yıkardı.

Abdurrahîm b. Süleymân, Hasan b. Ubeydullah'tan rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: "İbrahim, bevlettiğinde elini izârının altına sokar ve tenasül uzvunu meshederdi. Ben bunu Talha'ya anlattım, o da bu uygulamayı beğendi."[194]

1258) el-Müeyyed şöyle dedi: Ebû Abdullah el-Fezârî bize haber verdi. Zeyneb de: "İsmâil b. Ebü'l-Kâsım bize haber verdi." dedi. Her ikisi de Ömer b. Mesrûr'dan, o İsmâil b. Neceyd'den, o Muhammed b. İbrahim el-Bûşencî'den, o Rahv b. Salâh'tan, o Mûsâ b. Ali'den, o babasından, o da Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur:

"Kıskanılmaya değer olan şey iki kişide bulunur: Allah'ın kendisine Kur'ân verdiği ve onunla amel eden, helâlini helâl, haramını haram kabul eden kimse ile Allah'ın kendisine mal verdiği, bu maldan akrabalarına ve yakınlarına infakta bulunan ve onu Allah'a itaat yolunda harcayan kimse. Kişi, bu iki kimse gibi olmayı temenni edebilir."

Bu rivayetin senedinde Ravh b. Salâh el-Mısrî bulunmaktadır. Kendisine İbn Siyâbe de denilmektedir.

[191] "Mirkâtü'l-Mefâtîh Şerhu Mişkâti'l-Mesâbîh" 1/433, DKI.
[192] "Mizan" 3/86.
[193] Esad Muhammed Said es-Sağırcı "Delilleriyle Hanefi Fıkhı" sayfa 43, 44.
[194] "el-Musannef" 1/102. Mektebetül Rüşd.

İbn Adî onu zayıf kabul etmiş ve künyesinin Ebû'l-Hâris olduğunu belirtmiştir. İbn Hibbân onu "es-Sikât" adlı eserinde güvenilir râviler arasında zikretmiştir. Hâkim ise onun hakkında: "Güvenilir ve emin bir râvidir." demiştir.[195]

Heysemi "Mecmai Zevaid"te (4/157/№3542) demiştir ki: "Hadisi Taberani, "el-Mu'cemu'l-kebir"de rivayet etmiş olup ravilerinden Ravh b. Salah'ı İbn Adi zayıf görürken, İbn Hibban güvenilir kabul etmiştir. Hakim de: "Güvenilir bir ravidir" demiştir."

Buhari ve Müslim rivayet ettikleri bir hadiste: "Abdullah İbnu Ömer -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Hased (gıpta) ancak iki kimse hakkında caiz olur: Biri, Allah'ın kendi sine Kur'ân ilmi verdiği kimsedir ki, o da gece saatle rinde ve gündüz zaman larında Kur'ân'ı okur. Diğeri de, Allah'ın ken disine mal verdiği kimsedir ki, o da gece saatlerinde ve gündüz saatlerinde o malı hakk yolunda harcar"[196]

Taberânî, "el-Muʿcemü'l-Kebîr" adlı eserinde, sahabeden Yezîd b. el-Ahnes'ten rivayet etmiştir. Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Ancak şu iki kişi hususunda gıpta edilebilir: Biri, Allah'ın kendisine Kur'ân öğrettiği, onu öğrenip gece gündüz onunla amel eden, yaşatan ve içindekilere uyan kimsedir. Onu gören bir kişi: 'Keşke Allah bana da ona verdiği gibi Kur'ân bilgisi verseydi de ben de onun yaptığı gibi yapsaydım.' diyebilir. Diğeri ise, Allah'ın kendisine mal verdiği ve o malı infak eden, sadaka veren kimsedir. Onu gören kişi de aynı şekilde: 'Keşke Allah bana da ona verdiği gibi verseydi de ben de onun yaptığı gibi yapsaydım.' diyebilir."

"Râvileri güvenilir kimselerdir."[197]

Ebû Saîd'in bildirdiğine göre Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Ancak şu iki insana gıpta edilebilir: Biri, Allah'ın kendisine Kur'ân bilgisi verdiği ve Kur'ân'ı gece ve gündüz okuyan kimsedir. Bir kimse onun hakkında: 'Keşke bana da ona verildiği gibi Kur'ân bilgisi verilseydi de ben de onun yaptığı gibi yapsaydım.' diyebilir. Diğeri ise, Allah'ın kendisine mal verdiği ve malını meşru yollarda harcayan kimsedir. Bir kimse onun hakkında da: 'Keşke bana da ona verildiği gibi mal verilseydi de ben de onun yaptığı gibi yapsaydım.' diyebilir."

Hadisi Ebû Ya'lâ rivayet etmiş olup râvileri Sahih'in râvileridir. Bezzâr da benzerini rivayet etmiştir.[198]

1259) "Kimde şu dört özellik bulunursa, dünya nimetlerinden mahrum bırakılması ona zarar vermez: Güzel ahlâk, iffet, doğru sözlülük ve emaneti korumak."

Ravh b. Salâh el-Mısrî rivayetidir. Zehebi "Siyer"de demiştir: "Bu hadis garip bir hadistir ve çok âlî bir isnada sahiptir."[199] Hadisi Tâcüddîn Ebû Nasr Abdülvehhâb b. Ali es-Sübkî "Tabakâtü'ş-Şâfiiyyeti'l-Kübrâ"sında rivayet etmiştir.[200]

---

[195] "Mizan" 3/87.
[196] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 270, №466.
[197] "Mecmai Zevaid" 4/159/№3544.
[198] "Mecmai Zevaid" 4/159/№3545.
[199] 13/589. Thk Şeyh Şuayb el-Arnavut.
[200] 1/406, thk Mustafa Abdulkadit el-Ata.

1260) Ravh b. Abdülvâhid, Mûsâ b. A'yen'den, o Leys'ten, o Mücâhid'den, o da İbn Ömer'den merfû olarak rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "İlim talep etmek her Müslüman üzerine farzdır."

Bu hadisi Ukaylî, Muhammed b. Ahmed el-Antâkî tarikiyle Ruh b. Abdülvâhid'den rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Bu rivayette ona mutâbaat eden bir râvi yoktur."[201]

İbn Abdilberr de şöyle demektedir: "Bu hadis Enes'ten, pek çok tarikten rivayet edilmiştir. Fakat bu tariklerin hepsi illetli olup hiçbiri, hadis alimlerine göre isnad bakımından delil olarak kullanabilecek türden değildir." Beyhaki bu hadis hakkında "Metni meşhur, ancak isnadı zayıftır. Hepsi zayıf olan pek çok tarikten rivayet edilmiştir" demektedir. Beyhaki' den önce de İbnü'l-Cevzi'nin "el-İlelül mütenahiye"sinde naklettiği üzere İmam Ahmed bu değerlendirmeyi yapmış ve "Bize göre bu konuyla alakalı hiçbir şey sabit değildir (la yesbüt fihi şey'ün)" demiştir. Aynı şeyi İshak b. Rahuye ve Ebu Ali en-Neysaburi de söylemektedirler. İbnü's-Salah ise bu hadisi, sahih olmayan meşhur rivayetin örneği olarak vermiştir. Bu hususta Hakim'e tabi olmuştur.[202]

Zerkeşi' "Leali"de ilgili hadisin Ali, İbn Mes'ud, Enes, İbn Ömer, İbn Abbas, Cabir ve Ebu Said kanalıyla gelen ve tenkit edilmiş olan tariklerini zikrettikten sonra şöyle der: "Aynı zamanda İbn Mace bu hadisi "Sünen"inde Enes'ten merfu olarak şu lafızla rivayet etmektedir: "İlim talep etmek, her Müslümana farzdır. İlmi, layık olmayanlara veren kimse, domuzların boynuna mücevher, inci ve altın kolye takan kimse gibidir." Bu da hasendir. Mizzi de şunu söyler: "Hasen mertebesine ulaşan tarik lerden rivayet edilmiştir." İbnü'l-Cevzi' de bunu "Minhacü'l-kasidin"de Ebu Bekir b. Davud tarikiyle rivayet ettikten sonra '"İlim talep etmek farzdır' hadisine dair bundan daha sahihi yoktur" demektedir. (Leali'den yaptığı mız alıntı burada) sona erdi. [203]

1261) Ravh, Hasan'dan, o da Semüre'den rivayet ettiğine göre Allah'ın Elçisi ﷺ namazda yüzü karşıya dönük olarak tek bir selâm verirdi.

Bu rivayetin senedinde Ravh b. Atâ b. Ebî Meymûne bulunmaktadır. İbn Maîn onu zayıf kabul etmiştir. Ahmed b. Hanbel ise onun hakkında: "Hadisleri münkerdir." demiştir.[204]

İbnü'l-Cevzî, bu hadise şâhid olarak kendi "et-Tahkik" eserinde dört rivayet zikretmiştir: "**Birinci hadis:** İbn Abdülmelik bize haber verdi; Ezdî ve Gûrcî bize haber verdiler; onlar İbn Cerrâh'tan, o İbn Mahbûb'dan, o Ebû Îsâ et-Tirmizî'den, o Muhammed b. Yahyâ en-Nîsâbûrî'den, o Amr b. Ebî Seleme'den, o Züheyr b. Muhammed'den, o Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe radıyallahu anha'dan rivayet ettiğine göre: "Rasûlullah ﷺ namazda yüzü karşıya dönük olarak tek bir selâm verirdi; ardından biraz sağ tarafa meylederdi."

İkinci hadis: İbn Abdülhâlik bize haber verdi; Abdurrahman b. Ahmed bize haber verdi; o Muhammed b. Abdülmelik'ten, o Dârekutnî'den, o Yezdâd b. Abdurrahman'dan, o Zübeyr b. Bekkâr'dan, o Atîk b. Yakub'dan, o Abdülmüheymin b. Abbas'tan, o babasından, o dedesinden

[201] "Mizan" 3/89.
[202] "Keşful Hafa" 3/79, 80/№1665.
[203] "Keşful Hafa" 3/81.
[204] "Mizan" 3/89.

rivayet ettiğine göre dedesi şöyle demiştir: “Rasûlullah ﷺ tek bir selâm verirdi ve buna bir şey ilave etmezdi.”

Üçüncü hadis: Aynı isnadla Dârekutnî’den; o Muhammed b. Halef’ten, o Remâdî’den, o Nuaym’dan, o Rahv b. Atâ’dan, o İbn Ebî Meymûne’den, o babasından, o Hasan’dan, o da Semüre b. Cündeb’den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: “Rasûlullah ﷺ namazda yüzü karşıya dönük olarak tek bir selâm verirdi. Selâm verdiğinde ise sağ tarafına selâm verdiği gibi sol tarafına da selâm verirdi.”

Dördüncü hadis: Muhammed b. Nâsır bize haber verdi; Ebû Mansûr Muhammed b. Hüseyin el-Mukavvimî bize haber verdi; o Kâsım b. Ebî Münzir el-Hatîb’den, o Ali b. İbrahim b. Bahr’den, o Muhammed b. Yezîd b. Mâce’den, o Muhammed b. Hâris el-Mısrî’den, o Yahyâ b. Râşid’den, o Yezîd Mevlâ Seleme’den, o da Seleme b. el-Ekva‘dan rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: “Rasûlullah ﷺ’i gördüm; tek bir selâm verdi.”

Cevap şudur: Bu hadislerin tamamı zayıftır. Birinci hadiste Züheyr b. Muhammed bulunmaktadır. Buhârî onun hakkında: “O Şam ehlindendir; kendisinden münker rivayetler nakledilir.” demiştir. Yahyâ da onu zayıf kabul etmiştir. Tirmizî ise: “Bu hadis, bu tarik dışında merfû olarak bilinmemektedir.” demiştir. İkinci hadiste Abdülmüheymin bulunmaktadır. Dârekutnî: “Kuvvetli değildir.” demiş, İbn Hibbân ise: “Onunla ihticac edilmesi terk edilmiştir.” demiştir. Üçüncü hadiste Rahv bulunmaktadır. Ahmed b. Hanbel: “Hadisleri münkerdir.” demiş, Yahyâ da onu terk etmiştir. Dördüncü hadiste ise Yahyâ b. Râşid bulunmaktadır. Yahyâ: “Bir şey değildir.” demiş, Nesâî de onu zayıf kabul etmiştir.” [205]

Doğru olan iki teslimdir.

Tahavi “Şerhu Meanil Asar”da rivayet etmiştir ki: “Bize Ali b. Şeybe tahdis edip dedi ki: Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Ebu İshak’tan bildirdi. O Ebu’l-Ahvas’dan, o Abdullah (b. Mesud)’dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, yanağının (tüy bitmeyen) beyazı görününceye kadar sağına ve soluna “es-Selâmu aleykum ve rahmetullah, es-selâmu aleykum ve rahmetullah” diyerek selâm verirdi.”[206]

“Bize İsrail, Ebu İshak’tan bildirdi. O Abdurrahman b. el Esved’den, o babasından, o Abdullah’tan, Abdullah’ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Ebu Bekir ve Ömer radıyallahu anhumâ namazda sağlarına ve sollarına: “es-Selâmu aleykum ve rahmetullah, es-selâmu aleykum ve rahmetullah,” diyerek selâm verirlerdi.”[207]

Bize Cerir, el-A’meş’ten tahdis etti, o Malik b. el-Haris’den, o Ab durrahman b. Yezid’den, onun Abdullah’tan rivayet ettiğine göre, Mekke’de emirlerden biri namaz kıldırırken iki selâm verdi. Bunun üzerine İbn Mesud radıyallahu anh: Sence o bunu nereden öğrenmiştir? diye sordu.

Ben (Tahavi) İbn Ebi Davud’u şöyle derken dinledim: Yahya b. Maîn şöyle dedi: İşte bu hadis, bu hususta nakledilen rivayetlerin en sahih olanlarındandır.[208]

Ebu Cafer dedi ki: İşte Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in ashabı Ebu Bekir, Ömer, Ali, İbn Mesud radıyallahu anhum, Ammâr ve onlarla birlikte zikrettiğimiz diğerleri hem sağlarına, hem de sollarına selâm verirler ve ashabtan diğer kimseler onların bu yaptıklarına -Rasulullah

[205] Cemâlüddîn Ebü’l-Ferec Abdurrahmân b. Ali el-Cevzî “et-Tahkîk fî Ehâdîsi’l-Hilâf” 1/407/№557-561. DKİ.
[206] 2/156/№1551.
[207] “Şerhul Meanil Esar” 2/157/№1555.
[208] “Şerhul Meanil Esar” 2/167/№1586.

sallallahu aleyhi ve sellem'i görmeleri ve fiillerini bellemeleri üzerinden fazla bir zaman geçmediği halde- karşı çıkmıyordu.[209]

Tirmizi "Sünen"de (№295), Darimi ve ibn Mace, Abdullah b. Mes'ûd (r.a.)'den rivayet ettikleri bir hadiste, o şöyle demiştir: "Rasûlullah ﷺ namazın bitiminde sağına ve soluna Esselamü aleyküm ve Rahmetullah diyerek selam verirdi."

İmam Tirmizî, hadisin ardından şöyle demiştir: "İbn Mes'ûd hadisi hasen sahihtir. Sahabe ve tâbiîn döneminden birçok ilim ehli bu hadisle amel etmiştir. Süfyân es-Sevrî, İbnü'l-Mübârek, Ahmed b. Hanbel ve İshâk b. Râhûye de bunlar arasındadır. Bu konuda Sa'd b. Ebî Vakkâs, İbn Ömer, Câbir b. Semüre, Berâ b. Âzib, Ebû Saîd, Ammâr, Vâil b. Hucr, Adiyy b. Umeyre ve Câbir b. Abdullah'tan da hadis rivayet edilmiştir."

İmam Tirmizî ayrıca şöyle demiştir (No: 296): "Bazı ilim ehli selâm konusunda şöyle demiştir: Peygamber ﷺ'den bu hususta rivayet edilenlerin en sahihi iki defa selâm vermektir. Sahabe, tâbiîn ve onlardan sonra gelen ilim ehlinin uygulaması da bu yöndedir."

1262) Ravh b. Gutayf, Zührî'den, o Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den merfû olarak rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Dirhem büyüklüğünde bir kan bulaşan kimse namazını iade eder."

Bu hadisi Ravh b. Gutayf'tan yalnızca Kâsım b. Mâlik el-Müzenî rivayet etmiştir.

Ravh b. Gutayf cerh edilmiştir. İbn Maîn onu zayıf kabul etmiş, Nesâî ise onun hakkında: "Terk edilmiş bir râvidir." demiştir.[210]

Mubarekfuri – rahimahullah – buyurmuştur: "Bu konuda Dârekutnî'nin es-Sünen'inde rivayet ettiği bir hadis vardır. Dârekutnî, Ravh b. Gutayf'tan, o Zührî'den, o Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Dirhem miktarı kadar kan bulunan kimse namazını yeniden kılar." Bir başka lafızda ise: "Elbisede dirhem miktarı kadar kan bulunursa elbise yıkanır ve namaz tekrar kılınır." buyrulmuştur.

Buhârî bu hadis hakkında: "Bu bâtıl bir hadistir." demiş, Ravh hakkında da: "Hadisleri münkerdir." değerlendirmesinde bulunmuştur.

İbn Hibbân ise şöyle demiştir: "Bu hadisin uydurma olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Rasûlullah ﷺ böyle bir söz söylememiştir. Bu rivayeti Kûfeliler uydurmuştur. Ravh b. Gutayf, güvenilir râvilerden uydurma rivayetler naklederdi."

İbnü'l-Cevzî de bu hadisi el-Mevdûât adlı eserine almıştır. Ayrıca aynı hadisi, Nûh b. Ebî Meryem'in Yezîd el-Hâşimî'den, onun Ebû Seleme'den, onun da Ebû Hureyre'den merfû olarak rivayet ettiği başka bir tarikle de zikretmiş ve Nûh b. Ebî Meryem hakkında çok daha ağır tenkitlerde bulunmuştur.

Zeylaî, Tahrîcü Ehâdîsi'l-Hidâye adlı eserinde bu bilgileri nakletmiştir."[211]

---

[209] "Şerhul Meanil Esar" 2/168.
[210] "Mizan" 3/89.
[211] "Tuḥfetü'l aḥveẕî şerḥu Câmiʿi't-Tirmiẕî" 1/425, Darul Fikr.

Tirmizi “Sünen” (№138) eserinde şöyle demiştir: “Tabiinden bazı ilim adamları: “Kan dirhem miktarı kadarsa namazını iade eder” derler. Bir kısmı da: “Dirhemden büyükse namazını iade eder” demektedirler. Sûfyân es Sevrî ve İbn’ül Mübarek bunlardandır. Tabiin ve diğerlerinden bazı ilim adamları kan dirhemden fazla bile olsa namazın iadesi gerekmez görüşündedirler. Ahmed ve İshâk bunlardandır. Şâfii: Bu konuda daha titiz davranarak: “Dirhem miktarından az bile olsa mutlaka yıkanması gerekir” demektedir.”

Muhammed Aşık İlahi el-Berni “et-Teshilud Daruri li Mesail Kuduri”de (sayfa 26) buyurmuştur: “Abdesti Bozan Şeyler. Kan, irin veya yaradan akan sarı suyun akması. Bu üç taneden her birinin vücuttan çıkması ve çıktığı yerden ayrılmasıyla temizlenmek (abdest) gerekir.”

İbn Âbidîn “Reddü’l-Muhtâr”da şöyle demiştir: “el-Muhît’te şöyle denilmektedir: “Bir kimsenin, üzerinde dirhem miktarı kadar veya bundan daha az necaset bulunduğunu bildiği hâlde namaz kılması mekruhtur. Çünkü bu meselede âlimler arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır.”

Muhtârâtü’n-Nevâzil’de buna şu kayıt eklenmiştir: “Necaseti gidermeye gücü yettiği takdirde.”

“Dirhem miktarı kadar kan sebebiyle namaz iade edilir” hadisine gelince, bu hadis sabit olmamıştır. Faraza sabit kabul edilse bile, istincâdan sonra çıkış yerini yıkamanın düşmesi hususunda oluşan icmâ ile ve mutlak olarak dirhem miktarındaki necasetin affedildiğini gösteren delillerle telif edilebilmesi için, hadiste geçen namazın iadesi emrinin vücûba değil müstehap oluşa hamledilmesi gerekir. (Özetle nakledilmiştir.)”[212]

1263) Nasr b. Hammâd —ki telef olmuş (güvenilir kabul edilmeyen) râvilerden biridir— Ravh b. Gutayf’tan, o Zührî’den, o Saîd’den, o da Ebû Hureyre’den rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: “Hastaya ancak üç gün geçtikten sonra ziyarette bulunulur.”

Ravh b. Gutayf metruktur.[213]

Hadisin bir başka tariki de Enes b. Mâlik radıyallahu anh’dan rivayet edilmiştir. “Mîzânü’l-İʿtidâl”de şöyle denilmiştir: “Ebû Hâtim, ‘Bu bâtıl ve uydurma bir rivayettir.’ demiştir.” Zerkeşî de “el-Leâlî”de şöyle demektedir: “Bu rivayetin senedinde Seleme b. Ali bulunmaktadır ve o terk edilmiş bir râvidir.” Ardından şöyle demiştir: “Beyhakî de bunu “Şuʿabü’l-Îmân”da rivayet etmiş ve rivayetin münker olduğunu belirtmiştir.” İbn Hacer ise şöyle demiştir: “Bu zayıf bir rivayettir. Onu yalnızca Seleme b. Ali rivayet etmiştir ve kendisi metrûktur. Bu hadis hakkında Ebû Hâtim’e soru sorulmuş, o da: ‘Bu bâtıl bir hadistir.’ cevabını vermiştir.” Bununla birlikte İbn Hacer şöyle demiştir: “Bu rivayetin, ona bir miktar destek sağlayabilecek bir şâhidi bulunmaktadır. O da ‘Hastaya ancak üç gün geçtikten sonra ziyarette bulunulur’ rivayetidir. Ancak onun senedinde de metrûk bir râvi bulunmaktadır.” Bu sebeple İbnü’l-Cevzî söz konusu rivayetin uydurma olduğuna hükmetmiştir.”[214]

“Gazzâlî de bunu “İhyâ”da kesin bir dille ifade etmiş ve “Hasta, ancak üç günden sonra ziyaret edilir” demiştir. Fakat doğru olan, ilk günden itibaren ziyaret edilmesidir. Zira Taberânî’nin “el-Muʿcemu’l-Evsat”ta İbn Abbâs’ın sözü olarak naklettiği şu rivayet bunu göstermektedir: “Hastayı ilk gün ziyaret etmek sünnettir. Daha sonrasındaki ziyaret ise nafiledir.” Aynı şekilde Bezzâr da bunu rivayet etmiştir. Ancak lafzı şöyledir: “Bundan fazlası onun için nafile olur.”

---

[212] Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdülazîz Âbidîn “Reddü’l-Muhtâr alâ’d-Dürri’l-Muhtâr” 1/520, Darul Alam el-Kutub.
[213] “Mizan” 3/90.
[214] “Feyżü’l-ḳadîr şerḥ u’l-Câmiʿi’ṣ -ṣaġīr” №6904.

İbn Abbâs'ın buradaki "sünnet"ten kastı, bu meselede doğru olan görüşe göre Peygamber ﷺ'in sünnetidir. Ayrıca İbn Abbâs, ilk günden ziyarette bulunmanın kesinlikle zorunlu olduğunu kastetmiş de olabilir. Yoksa bu ziyaret mutlak olarak zaten sünnettir."[215]

1264) Ravh, Ebû İshâk'tan, o da Berâ radıyallahu anh'dan rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: "Nebî ﷺ son derece beyaz tenliydi, saçları gürdü ve saçları omuzlarına kadar uzanırdı."

Bu rivayetin senedinde Ravh b. Müsâfir bulunmaktadır. Künyesi Ebû Bişr olup Basralıdır. İbn Maîn onun hakkında: "Hadisleri yazılmaz." demiştir. Bir başka yerde: "Güvenilir değildir.", başka bir yerde ise: "Zayıftır." değerlendirmesinde bulunmuştur. Buhârî: "İbnü'l-Mübârek onu terk etmiştir." demiştir. Cevzecânî de onu "metrûk" olarak nitelemiştir. Ebû Dâvûd da aynı görüşü paylaşmıştır.[216]

Buhari ve Müslim rivayet ettikleri bir hadiste, Enes ibnu Mâlik şöyle demiştir: "Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellemin saçları ne düz ne çok uzun ne de kıvırcık ve kısa idi. O'nun saçları kulaklarıyla omuzu arasındaydı."[217]

Başka bir rivayette ise, şöyle demiştir: "Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellemin saçları iki omuzlarına kadar gelirdi."[218]

Buhari, Müslim ve Tirmizi (№3623) rivayet etmişlerdir ki, Hz Enes demiştir: "Rasûlullah ﷺ, ne çok uzun boylu ne de dikkat çekecek kadar kısa boylu idi. Sütbeyaz olarak beyazda değildi. Esmer de değildi. Saçı ne kıvırcık ne de düz değildi. Allah kırk yaşında O'na peygamberlik görevi verdi. Mekke'de on yıl, Medîne'de on yıl kaldı. Altmış beş yaşında da vefat etti. Vefat ettiği zaman saç ve sakalında yirmi kadar beyaz kıl yoktu."

1265) Ravh rivayet etti: Bize el-A'meş, o da Ebû Sâlih'den, o da Ebû Hureyre ve Ebû Saîd'den rivayet etti. Onlar da bunu merfû olarak naklettiler: "İman Yemenlidir, hikmet Yemenlidir. Yemen halkının cahilleri ise daha ince kalpli ve daha yumuşak gönüllüdür."

Ravh b. Müsâfir metruktur.[219]

Buhari ve Müslim, Hz Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir: "Allah Rasûlü sal lallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Size Yemen ehli geldi. Yemenliler kalpleri en zayıf ve gönülleri en şef katli kimselerdir. Onlar fıkıh-dinde anlayış Yemenlidir. Hikmet Yemenlidir."[220]

Ebu Mesûd ve Ukbe bin Amr'ın -Allah onlardan razı olsun- şöyle demişlerdir: Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem eliyle Yemen tarafına doğru işaret ederek şöyle buyurdu: "Bana bakın, hiç şüphesiz iman, şu taraftadır. Taş gibi sertlik ve yüreklerin katılığı da, develerin kuyrukları dibinde onlara haykıranlar da, şeytanın iki boynuzunun doğacağı yönde bulunan Rabîa ve Mudar kabilelerindedir."[221]

---

[215] "Keşful Hafa" 3/165. Beka.
[216] "Mizan" 3/90.
[217] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 883, №1508.
[218] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 884, №1509.
[219] "Mizan" 3/90.
[220] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 36, №32.
[221] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 35, №31.

1266) Rahv b. Müsâfir, Rebîʿ b. Bedr'den, o da Ebû Hârûn el-Abdî'den, o da Ebû Saîd'den merfû olarak rivayet etti: "İsrâ'ya çıkarıldığım gece Rabbimin kelâmından daha tatlı hiçbir şey işitmedim. Bunun üzerine şöyle dedim: 'Ey Rabbim! İbrahim'i halil edindin, Mûsâ ile de konuştun...'" Hadis bu şekilde uzun olarak devam etmektedir.

Rahv metruktur.[222]

1267) Nasr b. Ali el-Cehdamî rivayet etti: Bize Ebû Recâ Rahv b. el-Müseyyeb, o da Sâbit'ten, o da Enes'ten merfû olarak rivayet etti: "Sizden birinin evindeki hizmeti, ona Allah yolunda cihad edenlerin amelini kazandırır."

İbnü'l-Cevzî bu hadisin sahih olmadığını söylemiştir.[223]

Hadisi Ebû Ya'lâ, Beyhaki "Şuabul iman"da (8/311/№8368), ve İmam Bezzâr rivayet etmiştir. Enes şöyle anlatır: Kadınlar Resûlullah'a ﷺ gelerek: "Yâ Resûlallah! Erkekler Allah yolunda cihad ederek büyük faziletler elde ettiler. Bizim de Allah yolunda cihad edenlerin ameline ulaşmamızı sağlayacak bir amel var mıdır?" diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Sizden birinin evinde (ailesine) hizmet etmesi, Allah yolunda cihad edenlerin ameline eriştirir."

el-Heysemî, "Mecmai-Zevâid"de (7/544/№7628) şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Ravilerden Ravh b. el-Müseyyeb hakkında İbn Maîn ve Bezzâr olumlu kanaat belirtmiş, İbn Hibbân ile İbn Adî ise onu zayıf saymıştır." İmam Beyhakî'nin belirttiğine göre, Ravh bu hadisin rivayetinde tek kalmıştır.

İbn Adî şöyle demiştir: "Hadisleri mahfuz değildir." İbn Hibbân ise: "Sika ravilerden mevzû hadisler rivayet eder. Ondan rivayette bulunmak helâl değildir" değerlendirmesinde bulunmuştur.[224]

1268) "Sadaka, zengin kimseye ve çalışıp kazanma gücüne sahip sağlıklı kimseye helâl değildir."

Senedinde Reyhân b. Yezîd bulunmaktadır. Meçhul bir râvidir. İbn Maîn onu güvenilir kabul etmiştir.[225] Osman b. Saîd ed-Dârimî, Yahyâ b. Maîn'den naklen onun hakkında: "Güvenilirdir" demiştir. Ebû Hâtim ise: "Meçhul bir şeyhtir" değerlendirmesinde bulunmuştur. İbn Hibbân da onu es-Sikât adlı eserinde zikretmiştir. Haccâc, Şu'be'den, o da Sa'd b. İbrâhim'den naklen şöyle rivayet etmiştir: "Reyhân b. Yezîd'i dinledim. O, doğru sözlü bir bedeviydi."

Dr. Hamza Ahmed ez-Zeyn hadise sahih hükmü vermiştir.[226]

---

[222] "Mizan" 3/91.
[223] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi'ṣ -ṣaġīr" №9126.
[224] "Mizan" 3/91.
[225] "Mizan" 3/92.
[226] "Sıhâhu'l-Ehâdîs fîmâ İttefeka Aleyhi Ehlü'l-Hadîs" 6/521/№24334, DKİ.

Imam Tirmizi “Sünen”de (№652), Ebu Davud (№1634), ve ibn Mace, Abdullah b. Amr (r.a.)’den rivayet etmiştir: “Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Zengin ve güçlü kuvvetli kimseye zekat almak caiz değildir.”

İmam Tirmizi hadisin akabinde buyurmuştur: “Abdullah b. Amr hadisi hasendir. Bu konuda Ebû Hüreyre, Hubşî b. Cünade, Kabîsa b. Muhârik’den de hadis rivâyet edilmiştir.”

İmam Ebû Dâvud buyurmuştur ki: …Şu’be, Sa’d’dan rivâyetinde, “Kuvvetli ve güç sahibine manâsına gelen (zî-mirratin gaviyyi) diye nakledildi.” Hz. Peygamber’den bu konuda rivâyet edilen diğer hadislerin bir kısmı “kuvvetli ve güçlü” bir kısmı da kuvvetli ve sağlam şeklindedir. Atâ bin Züheyr, Abdullah Bin Amr’a rastladı. “Sadaka kuvvetlilere ve tam azaya sahip olanlara helâl olmaz,” dedi.

Darimi hadisi “Sünen”de (№1646) aktarmıştır: “Bize Muhammed b. Yûsuf ve Ebû Nuaym, Sufyân'dan, (O) Sa'd b. İbrahim'den, (O) Reyhân b. Yezîd'den, (O da) Abdullah b. Amr'dan (naklen) haber verdiler ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Zekât ne zengine, ne de güçlü kuvvetli, azası sağlam kimseye helâl olmaz." Ebu Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "(Hz. Peygamber, Hadisteki "zî mirre" kelimesiyle) kuvvetliyi kastediyor.”[227]

Ebu Cafer et-Tahavi dedi ki: Bundan dolayı bazıları, sadakanın gücü kuvveti yerinde olan kimseye helal olmayacağı görüşünü benimsemiş, onu zengin gibi değerlendirmiş ve bu konuda da bu rivayetleri delil göstermiştir. Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Fakir olan herkesin, gücü kuvveti yerinde olsun, kötürüm olsun sadaka alması helaldir. Onlar az önce geçen bu rivayetlerin yorumu konusunda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem’in: “Sadaka gücü kuvveti yerinde bir kimseye helal değildir” sözünü, sadaka almaktan başka bir şeye gücü yetmeyen kötürüm fakire helal olduğu gibi, aynı şekilde böylesine helal olmaz demektir, şeklinde yorumlamaktadırlar. Çünkü sadaka almaktan başka yapacak bir şeyi olmayan fakir, sadakayı, bütün yönleriyle ona ihtiyacı olduğundan dolayı za ruret ve muhtaçlık sebebiyle almaktadır. Oysa gücü kuvveti yerinde, kazanma kudreti bulunan bir kimseye sada kanın helal olması bunun gibi değildir. Çünkü fakir ve kötürüm bir kimseye, kötürümlük açısından da, başka bir kazanç elde edememesi açısından da sadaka helaldir. Sadaka, gücü kuvveti yerinde olan bir kimseye ise özel olarak yalnızca fakir oluşu bakımından helal olur. Sadaka almak her ikisi için de helal olmakla birlikte, gücü kuvveti yerinde olan bir kimse için daha faziletli olan, sadaka almamak ve emeğiyle kazanıp yemektir. Bu kabilden ifadeler bazen ağırlaştırılarak: Helal olmaz ya da bu iş olmaz denilebilir. Ancak bundan kastedilen o şeyin helal olmasının sebeplerinin tam ve eksiksiz anlatılmasıdır. Her ne kadar sözü edilen o şey, o sebepler eksiksiz olarak bulunmadan helal olabiliyorsa da bu tür ifadelerin kullanıldığı olur.”[228]

1269) İbn Asâkir bize haber verdi, Ebû Rûh bize haber verdi, Zâhir bize haber verdi, el-Kencerûzî bize nakletti, Ebû Ahmed el-Hâfız bize haber verdi, Muhammed b. İbrâhim et-Tayâlisî rivayet etti: Abdullah b. el-Cerrâh ve Muhammed b. Humeyd bize rivayet ettiler, dediler ki: Zâfir bize rivayet etti, Mâlik b. Enes’ten, o Yahyâ b. Saîd’den, o da Enes’ten nakletti. Enes şöyle dedi: “İhtilâm olunca Resûlullah’a ﷺ geldim ve durumu kendisine haber verdim. Bunun

[227] 3/420, MADVE.
[228] “Şerhul Meanil Esar” 3/273-274.

üzerine bana: 'Kadınların yanına girme' buyurdu." Enes şöyle dedi: "O gün kadar bana ağır gelen başka bir gün olmamıştır."

Bu hadisi Mâlik'ten Zâfir'den başka rivayet eden olmamıştır.

Taberânî hadisi el-Muʿcemü's-Sağîr'de rivayet etmiştir: İsmail b. İshak es-Serrâc en-Nîsâbûrî bize Bağdat'ta rivayet etti, İbnü'l-Cerrâh el-Kûhistânî bize rivayet etti, Zâfir b. Süleymân bize rivayet etti, Mâlik b. Enes, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî'den, o da Enes b. Mâlik'ten nakletti. Enes şöyle dedi: "İhtilâm olduğum sabah Resûlullah'ın ﷺ yanına girdim ve kendisine ihtilâm olduğumu haber verdim. Bunun üzerine bana: 'Kadınların yanına girme' buyurdu. O günden daha ağır gelen bir gün yaşamamıştım."

Bu hadisi Yahyâ el-Ensârî'den yalnızca Mâlik b. Enes rivayet etmiş, Mâlik'ten de bu rivayette yalnızca Zâfir b. Süleymân rivayette bulunmuştur.

Zâfir b. Süleymân el-Kûhistânî'dir. Rey'e, ardından Bağdat'a yerleşmiştir. Ahmed b. Hanbel ve İbn Maîn onu güvenilir kabul etmişlerdir. Kûhistan kumaşlarını Bağdat'a getirip satardı. Buhârî: "Yanında mürsel rivayetler vardır ve hata etmiştir" demiştir. Ebû Dâvûd onu "güvenilir ve salih bir kimse" olarak nitelendirmiştir. İbn Adî, "Rivayetlerinin çoğunda kendisine tâbi olan bulunmaz" demiştir. İbn Hibbân ise: "Doğru sözlü olmakla birlikte çok hata yapan ve vehmi geniş olan biridir; rivayetleri i'tibar için yazılır" değerlendirmesinde bulunmuştur. Nesâî: "O kadar güçlü bir râvi değildir. Mâlik'ten rivayet ettiği münker bir hadisi vardır" demiştir. Zekeriyyâ es-Sâcî ise onu "çok vehmeden biri" olarak nitelendirmiştir.[229]

El-Heysemi "Mecmai Zevaid"te (7/606/№7719) demiştir: "Hadisi Taberani, "el-Mu'cemu'l-evsat" ve "el-Mu'cemu's-sağır"de rivayet etmiş olup, ravilerden Zafir b. Süleyman güvenilir biridir. Kendisinde zayıflık bulunsa da bu, zarar verecek düzeyde değildir. Diğer ravileri, güvenilir kimselerdir." Bkz "Çocuğun (Kadınların Yanına Girmesi) Ne Zaman Engellenir?" babı.

Ben derim ki, Zâfir bu rivayet zincirindeki tek problem değildir. İbnü'l-Cerrâh el-Kûhistânî, güvenilir kabul edilmesine rağmen çok hata yapan bir râviydi.

Ayrıca biyolojik olarak bir genç, cinsel olgunluğa ulaşmış ve bunun beraberinde getirdiği arzu ve şehvetlere sahip olmuş olabilir; ancak buna rağmen henüz ihtilâm olmamış da olabilir. Bu durumda, onun kendisine nâmahrem olan kadınların bulunduğu yerlere hiçbir kısıtlama olmaksızın girip çıkmasına izin mi vereceğiz?

1270) Zâfir b. Süleymân, Abdullah b. Ebî Sâlih'ten, o da Enes'ten merfû olarak rivayet etmiştir: "Allah bir afet indirdiğinde, onu mescitleri imar edenlerden uzaklaştırır."

Bu hadisi Zâfir'den Muhammed b. Bekkâr b. er-Reyyân rivayet etmiştir.[230]

"Allah Teâlâ gökten yeryüzü halkı üzerine bir afet indirdiğinde, o afet mescitleri imar edenlerden uzaklaştırılır."

"Allah Teâlâ gökten yeryüzü ehline bir afet indirdiğinde" yani bir bela gönderdiğinde, "o afet mescitleri imar edenlerden uzaklaştırılır." Buradaki "gökten" ifadesi, belanın geldiği yönü ifade

[229] "Mizan" 3/94.
[230] "Mizan" 3/94.

etmektedir. “Yeryüzü ehli” ise insanlar, cinler ve diğer varlıkları kapsar. “Uzaklaştırılır” ifadesi meçhul sigasıyla gelmiş olup, anlamı “Allah onu uzaklaştırır” demektir.

Hakîm şöyle der: Mescitleri imar edenler, sadece bir mescit yaptıran, onun masraflarını karşılayan veya tamir eden kimseler değildir. Asıl mescitleri imar edenler, onları Allah’ın zikriyle canlı tutanlardır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Allah’ın mescitlerini ancak Allah’a iman edenler imar eder.” Dünya işleriyle meşgul olup Rabbine kulluktan yüz çeviren bir kimse, mescit yaptırmış olsa bile bu ikrama layık olmaz; bırakın başkaları sebebiyle belanın kaldırılmasını, kendisi bile buna hak kazanamaz. Bin mescit yaptırmış olsa dahi durum böyledir.

Kādî ise şöyle açıklar: Bir şeyin “âmiri” (imar edeni), onu koruyan, idare eden ve bozulup dağılmasını engelleyen kimsedir. Bu sebeple bir beldede oturan ve ikamet eden kişiye de “âmir” denilir. “Bir yeri imar ettim” denildiğinde, orada ikamet ettim anlamı kastedilir. Kâbe’yi ziyaret edenlere de bu sebeple “ummâr” adı verilmiştir.

Bu hadisi İbn Asâkir Tarih’inde Enes b. Mâlik’ten rivayet etmiştir. Aynı şekilde Nevâdir adlı eserinde de nakletmiştir.[231]

1271) Muhammed b. Sellâm el-Cumahî rivayet etti: Bize Zâide b. Ebî’r-Rekkād rivayet etti, o da Sâbit’ten, o da Enes’ten naklettiğine göre Resûlullah ﷺ Ümmü Atiyye’ye şöyle buyurmuştur: “Sünnet ettiğinde az bir miktar kes, aşırıya gitme. Çünkü bu yüz için daha güzeldir ve kocanın nezdinde daha makbuldür.”

Beyhakî hadisi es-Sünenü’l-Kübrâ’da rivayet etmiştir: Ebû Zekeriyyâ b. Ebî İshak bize haber verdi, Ebû Bekir b. Ebî Dârim rivayet etti, Ahmed b. Mûsâ b. İshak rivayet etti. Ayrıca Ebû Sa‘d el-Mâlînî bize haber verdi, Ebû Ahmed b. Adî el-Hâfız rivayet etti, Ebû Halîfe rivayet etti, Muhammed b. Sellâm el-Cumahî rivayet etti, Zâide b. Ebî’r-Rekkād rivayet etti, Sâbit’ten, o da Enes’ten naklettiğine göre Nebî ﷺ Ümmü Atiyye’ye şöyle buyurmuştur: “Sünnet ettiğinde az bir miktar kes, aşırıya gitme. Çünkü bu yüz için daha güzeldir ve kocanın yanında daha makbuldür.”

Ebû Ahmed (b. Adî) şöyle demiştir: “Bu hadisi Sâbit’ten Zâide b. Ebî’r-Rekkād rivayet etmektedir. Onun dışında bu hadisi Sâbit’ten rivayet eden başka birini bilmiyorum.”

Taberânî hadisi el-Muʿcemü’l-Evsat’ta rivayet etmiştir: Ahmed b. Yahyâ Sa‘leb en-Nahvî bize rivayet etti, Muhammed b. Sellâm el-Cumahî bize rivayet etti, Zâide b. Ebî’r-Rekkād, Sâbit el-Bünânî’den, o da Enes b. Mâlik’ten naklettiğine göre Nebî ﷺ Ümmü Atiyye’ye şöyle buyurmuştur: “Sünnet ettiğinde az bir miktar kes, aşırıya gitme. Çünkü bu yüz için daha güzeldir ve kocanın yanında daha makbuldür.”

Taberani demiştir ki: “Bu hadisi Enes’ten yalnızca Sâbit, Sâbit’ten yalnızca Zâide b. Ebî’r-Rekkād rivayet etmiş, Muhammed b. Sellâm el-Cumahî de bu rivayette tek kalmıştır.”

El-Heysemi “Mecmai Zevaid”te (8/560/№8886) isnadın hasen olduğunu söylemiştir.

Hadisin hasen kabul edilmesi isabetli görünmemektedir. Zira senedinde ciddi zaaflar var.

---

[231] “Feyżü’l-ḳadîr şerḥ u’l-Câmiʿi’ṣ -ṣaġīr” №1678.

Senedinde Zâide b. Ebî'r-Rekkād Ebû Muâz bulunmaktadır. Zayıf bir râvidir. Buhârî onun hakkında: "Hadisleri münkerdir" demiş ve onun Basralı olduğunu, Sâbit ve başka râvilerden hadis rivayet ettiğini belirtmiştir. Kendisinden Muhammed b. Ebî Bekr el-Mukaddemî ve başkaları rivayette bulunmuştur. Nesâî ise onun hakkında: "Onun kim olduğunu bilmiyorum" demiştir.[232] Ebû Hâtim şöyle demiştir: "Ziyâd en-Nümeyrî'den, Enes'ten merfû olarak münker hadisler rivayet etmektedir. Bu münkerlik kendisinden mi yoksa Ziyâd'dan mı kaynaklanıyor bilmiyoruz. Onun Ziyâd'dan başka bir kimseden rivayette bulunduğunu da bilmiyorum. Bu sebeple hadislerini sadece i'tibar için değerlendirirdik." Ebû Dâvûd ise: "Onun durumunu bilmiyorum" demiştir. Görüldüğü üzere râvi, münker hadis rivayet etmekle itham edilmek ile meçhul kabul edilmek arasında bir durumdadır. Böyle bir râvinin rivayet ettiği hadis nasıl hasen kabul edilebilir?

İmam Beyhaki "Sünen es-Süğra"da şöyle buyurmuştur: "Bu hadise dair Enes'ten zayıf bir rivayetle şu lafız da nakledilmiştir: "Sünnet ettiğinde az bir miktar kes, aşırıya kaçma." İbn Abbas ve başkalarından merfû olarak rivayet edilen 'Sünnet erkekler için sünnet, kadınlar için ise bir ikramdır' hadisine gelince, onun merfû olarak rivayeti sahih değildir. Buradaki 'sünnet' ile kastedilen ise vacip olan sünnettir."[233]

Konumuz hakkında başka bir hadisi İbn Ebî Şeybe "el-Musannef"te rivayet etmiştir: Abbâd b. el-Avvâm bize rivayet etti, o Haccâc'tan, o bir râviden, o da Ebü'l-Melîh'ten, o da Şeddâd b. Evs'ten naklettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Sünnet, erkekler için bir sünnet, kadınlar için ise bir ikramdır."[234]

Haccâc b. Ertât hakkında cerh ifadeleri nakledilmiştir. Bunun yanında, bu rivayette kendisinden hadis naklettiği hocası da meçhuldür. İbn Abdilberr de "et-Temhîd" (21/59) de şöyle demiştir: "Bu hadis Haccâc b. Ertât etrafında dönmektedir. O ise rivayetleriyle hüccet getirilecek râvilerden değildir."

Ali el-Kârî, Mirkāt adlı eserinde bu hususta şöyle demektedir: "Hızânetü'l-Fetâvâ'da şöyle denilmektedir: "Erkeklerin sünnet edilmesi sünnettir. Kadının sünnet edilmesi hususunda ise ihtilaf edilmiştir. Edebü'l-Kādî'de bunun mekruh olduğu belirtilmiş, başka bir yerde ise sünnet olduğu ifade edilmiştir. Bazı âlimler vacip, bazıları ise farz olduğunu söylemiştir."

Müellif şöyle der: "Doğru olan görüş, bunun sünnet olduğudur. Zira Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Sünnet erkekler için sünnet, kadınlar için ise bir ikramdır." Bu hadis Ahmed tarafından Ebü'l-Melîh'in babasından hasen bir senedle, Taberânî tarafından ise Şeddâd b. Evs ve İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir."[235]

Hadisin senedinin hasen kabul edilmesi isabetli görünmemektedir. Zayıftır. Bedrüddîn el-Aynî "Umdetü'l-Kārî Şerḥu Ṣaḥîḥi'l-Buhârî"de demiştir: "Hitan (sünnet), görüşlerin zahirine göre erkekler ve kadınlar hakkında vaciptir. Bir görüşe göre ise kadınlar için sünnettir. Mâlik ve Kûfeliler de bu görüştedir. Bir başka görüşe göre sünnet, erkekler için vacip, kadınlar için ise vacip değildir. Her ne kadar merfû olarak 'Sünnet erkekler için sünnet, kadınlar için ise bir ikramdır' rivayeti nakledilmişse de, bu hadis zayıftır."[236]

---

[232] "Mizan" 3/95.
[233] 3/427/№3717, Dârü'l-Cîl, Beyrut.
[234] 8/18/№26877, Mektebetü Rüşd.
[235] "Mirkat el-Mefatih" 8/271-272, DKİ.
[236] 22/422, DKİ.

Beyhakî, hadisi es-Sünenü's-Suğrâ'da farklı bir isnadla rivayet etmiştir: Ebû Muhammed es-Sükerî bize Bağdat'ta haber verdi, Ebû Bekir eş-Şâfiî bize haber verdi, Ca'fer b. Muhammed b. el-Ezher bize haber verdi, el-Mufaddal b. Gassân el-Ğallâbî bize haber verdi, Abdullah b. Ca'fer bize haber verdi, Ubeydullah b. Amr bana rivayet etti, Kûfe halkından bir adam, Abdülmelik b. Umeyr'den, o da Dahhâk b. Kays'tan nakletti. Dahhâk şöyle dedi: Medine'de Ümmü Atiyye adında, câriyeleri sünnet eden bir kadın vardı. Nebî ﷺ ona şöyle buyurdu: "Ey Ümmü Atiyye! Sünnet ettiğinde aşırıya kaçma. Çünkü bu, yüzün daha canlı görünmesini sağlar ve kocanın yanında daha makbul olur."[237]

Senedde yer alan râvilerden Abdülmelik b. Umeyr b. Süveyd b. Câriye el-Kureşî de cerhe konu olmuştur. Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Abdülmelik b. Umeyr'in hadisleri son derece muztariptir. Rivayetleri de azdır; onun beş yüz hadis rivayet ettiğini dahi sanmıyorum. Buna rağmen rivayetlerinin birçoğunda hata etmiştir." İshak b. Mansûr'un naklettiğine göre Ahmed b. Hanbel, onu çok zayıf kabul etmiştir.

Imam Ebu Davud kendi "Sünen" (№5271) eserinde şöyle rivayet etmiştir: "Süleymân b. Abdurrahman ed-Dımaşkî ve Abdülvehhâb b. Abdirrahîm el-Eşcaî bize rivayet ettiler. Dediler ki: Mervân bize rivayet etti, Muhammed b. Hassân rivayet etti. Abdülvehhâb el-Kûfî'nin rivayetinde: Abdülmelik b. Umeyr'den, o da Ensâr'dan Ümmü Atiyye'den naklettiğine göre Medine'de sünnet yapan bir kadın vardı. Nebî ﷺ ona şöyle buyurdu: "Çok derinden kesme, çünkü bu kadına daha çok tat verir. Kocası için de daha hoştur."

Ebû Dâvûd şöyle demiştir: "Bu hadis Ubeydullah b. Amr tarafından da Abdülmelik'ten benzer lafız ve aynı isnadla rivayet edilmiştir." Ardından şu değerlendirmede bulunmuştur: "Bu rivayet güçlü değildir. Ayrıca mürsel olarak da rivayet edilmiştir."

Ebû Dâvûd ayrıca şöyle demiştir: "Muhammed b. Hassân meçhul bir râvidir. Bu hadis zayıftır."

Hulasetül kelam - Resûlullah'ın ﷺ eşlerine veya kızlarına sünnet olmalarını emrettiğini gösteren herhangi bir hadis bilmiyoruz.

1272) Bir grup râvi, Zâide'den, o da Ziyâd en-Nümeyrî'den, o da Enes'ten rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ Receb ayı girdiğinde şöyle dua ederdi: "Allah'ım! Receb ve Şâban aylarını bizim için bereketli kıl ve bizi Ramazan'a ulaştır."

Ziyâd en-Nümeyrî de zayıf bir râvidir. Zâide b. Ebî'r-Rekkād ise münkerü'l-hadîs olarak değerlendirilmiştir.[238]

Bu rivayeti Beyhakî "ed-Daʿavâtü'l-Kebîr"de, Abdullah b. Ahmed "Müsned"inde zevaidinde, Ebu Nuaym "el-Hilliye"sinde, Taberânî ise "ed-Duʿâ", ve "el-Evsat" adlı eserinde rivayet etmiştir. "Mecmai Zevâid"de (3/414/№ 3006) şöyle geçmektedir: "Bu hadisi Bezzâr rivayet etmiştir. Senedinde yer alan Zâide b. Ebî'r-Rekkād hakkında Buhârî 'Hadisleri münkerdir' demiş, bazı âlimler ise onu meçhul kabul etmiştir." Nevevî, el-Ezkâr'da şöyle demiştir: "Bu hadisin senedi zayıftır."[239]

---

[237] 3/426/№3716.
[238] "Mizan" 3/96.
[239] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi'ṣ -ṣaġīr" №6678.

Beyhakî hadisi ayrıca "Şuabul İmân"da (4/362/№ 3534) nakletmiştir: "Enes şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ Receb ayı girdiğinde: 'Allah'ım! Receb ve Şâban aylarını bizim için bereketli kıl ve bizi Ramazan'a ulaştır' diye dua ederdi. Ayrıca: 'Cuma gecesi parlak bir gecedir, cuma günü de aydınlık bir gündür' buyururdu."

Ziyâd en-Nümeyrî bu rivayette tek kalmıştır. Zâide b. Ebî'r-Rekkād da bu hadisi yalnızca Ziyâd en-Nümeyrî kanalıyla rivayet etmiştir. Buhârî şöyle der: "Zâide b. Ebî'r-Rekkād'ın, Ziyâd en-Nümeyrî kanalıyla rivayet ettiği hadisler münkerdir." (Beyhakî'den yapılan alıntının sonu.)

Şeyhülislâm İbn Teymiyye bu hususta şöyle demiştir: "Receb ayına mahsus oruç tutmaya dair rivayetlerin tamamı ya zayıftır ya da uydurmadır. Ehl-i ilim bunlardan hiçbirine itimat etmemiştir. Bunlar, faziletler konusunda nakledilebilecek zayıf hadislerden de değildir. Bilakis çoğu uydurma ve yalan rivayetlerdir. Bu konuda nakledilenlerin en meşhuru, Nebî'nin ﷺ Receb ayı girdiğinde: 'Allah'ım! Receb ve Şâban aylarını bizim için bereketli kıl ve bizi Ramazan'a ulaştır' diye dua ettiğine dair rivayettir."[240]

1273) İbnü'l-Mübârek, ez-Zübeyr b. Saîd'den, o Safvân b. Süleym'den, o Atâ'dan, o da Ebû Hureyre'den merfû olarak rivayet etmiştir: "Kişi bazen öyle bir söz söyler ki, onunla oturup kalktığı kimseleri güldürür; fakat o söz sebebiyle Süreyyâ yıldızından daha uzak bir yere yuvarlanır."

Ibn Hibban hadisi "Sahih"inde aktarmıştır: "Muhammed b. Abdullah b. el-Cüneyd bize haber verdi. Dedi ki: Abdülvâris b. Ubeydullah el-Atkî bize rivayet etti. Abdullah dedi ki: ez-Zübeyr b. Saîd bize haber verdi, o Safvân b. Süleym'den, o Atâ b. Yesâr'dan, o da Ebû Hureyre'den naklettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kişi bazen öyle bir söz söyler ki, onunla yanında bulunanları güldürür; fakat o söz sebebiyle Süreyyâ yıldızından daha uzak bir yere düşer."

Ebû Bekir el-Bezzâr hadisi "Müsned"inde rivayet etmiştir: Zeyd b. Ahzem Ebû Tâlib et-Tâî bize rivayet etti, Ya'mer b. Bişr bize rivayet etti, Abdullah b. el-Mübârek bize rivayet etti, ez-Zübeyr b. Saîd, Safvân b. Süleym'den, o Atâ b. Yesâr'dan, o da Ebû Hureyre'den naklettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kişi bazen öyle bir söz söyler ki, onunla yanında bulunanları güldürür; fakat o söz sebebiyle Süreyyâ yıldızından daha uzak bir yere yuvarlanır."[241]

Bezzâr ardından şöyle demiştir: "Bu hadisi Safvân'dan, o da Atâ b. Yesâr'dan, o da Ebû Hureyre'den olmak üzere ez-Zübeyr b. Saîd'den başka rivayet eden birini bilmiyoruz. Yine bu hadisi ez-Zübeyr'den de Abdullah b. el-Mübârek'ten başka rivayet eden birini bilmiyoruz. ez-Zübeyr b. Saîd'den İbnü'l-Mübârek ve Cerîr b. Hâzim rivayette bulunmuştur. Ancak onun, kendisine muvafakat edilmeyen başka rivayetleri de vardır. Bu hadis de onlardan biridir."

Bu rivayetin senedinde ez-Zübeyr b. Saîd b. Süleymân b. Saîd b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib el-Hâşimî bulunmaktadır. Medâin'de ikamet etmiştir.

Abbâs'ın, İbn Maîn'den naklettiğine göre o güvenilir kabul edilmiştir. Ancak İbn Maîn başka bir yerde onun hakkında: "Bir şey değildir" demiştir. Ahmed b. Hanbel: "Kendisinde zayıflık vardır" değerlendirmesinde bulunmuştur. Ebû Zür'a ise onu sadece "şeyh" olarak nitelendirmiştir.[242]

---

[240] "el-Fetava el-Kübra" 2/478, DKİ.
[241] "el-Baḥru'z-Zeḫḫâr el-Müsemmâ Müsnedü'l-Bezzâr" 15/261/№8732.
[242] "Mizan" 3/99.

Buhârî ve Müslim'de aynı mânayı ifade eden sahih rivayetler yer almaktadır.

Buhârî'de Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kul, sonucunu düşünmediği bir söz söyler ve o söz sebebiyle doğu ile batı arasından daha uzak bir mesafeye cehennemde yuvarlanır."

Müslim'deki rivayette ise şöyle buyrulmuştur: "Kul, bir söz söyler ve o söz sebebiyle doğu ile batı arası kadar bir mesafeden cehenneme düşer."

Bu sebeple, "Kişi bazen öyle bir söz söyler ki, onunla yanında bulunanları güldürür; fakat o söz sebebiyle Süreyyâ yıldızından daha uzak bir yere yuvarlanır" rivayetinin mânası, Buhârî ve Müslim'de yer alan sahih hadislerle desteklenmektedir.

1274) "Medine'nin toprağı imanla yoğrulmuştur."

Bu rivayetin senedinde ez-Zübeyr b. Abdullah el-Medenî bulunmaktadır. Onun hakkında: "O kadar güçlü bir râvi değildir" (leyse bi zak) denilmiştir.

Buhari ve Müslim rivayet ettikleri bir hadiste, Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Yılanın yuvasına toplandığı gibi iman ehli de muhakkak Medine'ye toplanacaktır."[243]

1275) Zübeyr b. Osman, Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân'dan, o da Ebû Saîd'den merfû olarak: "Kasâmeden sakının" hadisini rivayet etmiştir.

Hadisi İmam Ebû Dâvûd "Sünen"inde (№2783) rivayet etmiştir: Ca'fer b. Müsâfir et-Tenîsî bize rivayet etti. İbn Ebî Fedîk bize rivayet etti. ez-Zem'î bize rivayet etti. ez-Zübeyr b. Osman b. Abdullah b. Sürâka'nın naklettiğine göre Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân ona haber vermiş, Ebû Saîd el-Hudrî de kendisine Resûlullah'ın ﷺ şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Yaptığınız bir taksimden dolayı kendinize de bir pay ayırmaktan sakının." Bunun üzerine biz: "Ey Allah'ın Resûlü! Kusâme nedir?" diye sorduk. Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Bir mal bazı kimseler arasında ortak olur. Sonra onu taksim etmek üzere bir kimse gelir ve (kendisine bir pay ayırarak) malı eksiltir. İşte kusâme budur."

Senedinde ez-Zübeyr b. Osman b. Abdullah b. Sürâka yer almaktadır. Kendisi yalnızca bu rivayetle tanınmaktadır. Ayrıca ondan hadis rivayet eden tek kişi Mûsâ b. Ya'kūb ez-Zem'î'dir. Zübeyr'in durumunda cehâlet bulunmaktadır.[244] Mûsâ b. Ya'kūb hakkında âlimler ihtilaf etmiştir. Abbâs ed-Dûrî'nin naklettiğine göre Yahyâ b. Maîn onu güvenilir kabul etmiştir. Ali b. el-Medînî: "Hadiste zayıftır, rivayetleri münkerdir" demiştir. Ebû Ubeyd el-Âcurrî'nin nakline göre Ebû Dâvûd onun hakkında: "Sâlih bir râvidir. İbn Mehdî kendisinden rivayette bulunmuştur. Ancak meçhul hocaları vardır" değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu rivayet de bunun örneklerinden biridir. İbn Hibbân da onu es-Sikât adlı eserinde zikretmiştir.

el-Beğavî hadisi mürsel olarak rivayet etmiştir: "Ebû Abdullah Muhammed b. el-Fadl el-Harkî bize haber verdi, Ebü'l-Hasen et-Taysefûnî bize haber verdi, Abdullah b. Ömer el-Cevherî bize haber verdi, Ahmed b. Ali el-Keşmîhenî bize rivayet etti, Ali b. Hucr bize rivayet etti, İsmail b.

[243] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 69, №89.
[244] "Mizan" 3/100-101.

Ca'fer bize rivayet etti, Şerîk b. Abdullah b. Ebî Nemr, Atâ b. Yesâr'dan naklettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kasâmeden sakının."

Sahâbîler: "Ey Allah'ın Resûlü! Kasâme nedir?" diye sordular.

Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Bir kimsenin kalabalık bir topluluk üzerinde görevli olup birinin hissesinden, diğerinin hissesinden alarak kendisine pay çıkarmasıdır."

Ardından Beğavî şöyle demiştir: "Bu hadis mürseldir. Ayrıca Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân tarikiyle, Ebû Saîd el-Hudrî'den, o da Nebî'den ﷺ rivayet edilmiştir." Kasâme (القسامة) kelimesi, kāf harfinin zammesiyle okunur ve taksim yapan kişinin, taksim sırasında kendisi için ayırdığı paya verilen isimdir."[245]

Taksimin meşruiyeti Kitap, Sünnet ve icmâ ile sabittir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmaktadır: "Biliniz ki ganimet olarak elde ettiğiniz herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Resûlü'ne, yakınlara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir." (Enfâl, 41.)

Bu âyet, ganimetin hak sahipleri arasında taksim edilmesinin meşruiyetine delalet etmektedir.

Resûlullah ﷺ de ganimetleri ve mirasları taksim etmiştir. Hayber arazisini sahâbe arasında paylaştırmış, Hz. Ali de Abdullah b. Yahyâ'yı evleri ve arazileri taksim etmekle görevlendirmiştir. Abdullah bu hizmeti karşılığında ücret de almaktaydı.

Hattâbî'nin açıklamasına göre hadiste yasaklanan husus, bilirkişi sıfatıyla bir topluluğun ortak mallarını taksim etmekle görevlendirilen kişinin, bu görevi yerine getirirken malın bir kısmını kendisine ayırmasıdır. Buna karşılık, tarafların rızasıyla yapılan bir anlaşma çerçevesinde taksim hizmeti karşılığında belirli bir ücret talep edilmesi ve bunun alınması caizdir. Nitekim bu husus, bir sonraki hadiste de açıklanmaktadır.

Ancak önceden böyle bir anlaşma bulunmadığı hâlde, hisseleri ayıran kimsenin ortak maldan kendisine bir pay ayırmasının haram olduğu konusunda âlimler ittifak etmişlerdir. İncelediğimiz hadiste yasaklanan uygulama da budur.

İbn Sîrîn, ortak bir malı hissedarlar arasında paylaştıran kimsenin bu hizmet karşılığında ücret almasını sakıncalı görmemiştir. Bununla birlikte Hâfız İbn Hacer'in naklettiğine göre İmam Mâlik, böyle bir ücret almanın mekruh olduğunu söylemiştir."[246]

1276) İbn Sîrîn'den, o da İbn Ömer'den merfû olarak rivayet edildiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Koyun (ve keçi cinsinden hayvanlar) cennet hayvanlarındandır."

Hadisi ibn Mace "Sünen" (№2306) eserinde rivayet etmiştir. İbn Kesir "el-Bidaye"de hadisin münker olduğunu söylemiştir.[247] İbnü'l-Cevzî şöyle demiştir: "Bu hadis sahih değildir."[248] Râvilerinden biri olan Zerbî hakkında ise İbn Hibbân: "Aslı olmayan rivayetler nakleder" demiştir.

[245] "Şerḥu's-Sünne" 10/90/№2494, Thk Şeyh Şuayb el-Arnavut.
[246] "Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi", Şamil Yayınevi: 10/443.
[247] "en-Nihâye fi'l-Fiten ve'l-Melâhim" sayfa 421, DKİ.
[248] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi'ṣ -ṣaġīr" №4923.

Bu rivayetin senedinde Zerbî Ebû Abdullah bulunmaktadır. Buhârî onun hakkında: "Hadisinde nazar vardır" demiştir. Tirmizî ise: "Münker rivayetleri vardır" değerlendirmesinde bulunmuştur.[249] Haydar Hatipoğlu'nun da belirttiği üzere, bu râvinin zayıf olduğu hususunda âlimler arasında ittifak bulunmaktadır.[250]

Ehl-i Sünnet âlimlerinin çoğu, hayvanların insanların ve cinlerin girdiği şekilde cennete veya cehenneme girmeyeceğini söylemiştir.

Abd b. Humeyd, İbn Cerîr, İbnü'l-Münzir, İbn Ebî Hâtim ve Beyhakî el-Ba's ve'n-Nüşûr'da Ebû Hureyre'den bildirir: Kıyamet gününde hayvanlar, böcekler, kuşlar, tüm yaratıklar haşredilir. Herkes toplanınca Yüce Allah adaletiyle herkese hakkını verir. Hatta boynuzsuz olan hayvan bile boynuzlu olan hayvandan hakkını alır. Sonra Yüce Allah: "Toprak olun!" buyurur. İşte o zaman kâfir olan kişi: "Keşke ben de onlar gibi toprak olsaydım" der.

Dîneverî el-Mücâlese'de Yahya b. Ca'de'den bildirir: Kıyamet gününde Yüce Allah yaratıklar içinde ilk önce hayvanlar ile böcekleri hesaba çeker. Bunlar arasında hükmünü verip herkese hakkını da verdikten sonra hepsini toprak eder. Sonra cinler ve insanlar hesap için getirilirler. İşte o zaman kâfir olan kişi: "Keşke ben de toprak olsaydım" der.

İbnü'l-Münzir, Mücâhid'den bildirir: "Kıyamet gününde gagalanan kuş gagalayan kuştan, koşamayan hayvan hızlı koşan hayvandan, boynuzsuz hayvan boynuzlu olan hayvandan hakkını alır. İnsanlar da durup onları seyrederler. Sonra onlara: 'Sizin için ne Cennet ne de Cehennem vardır! Toprak olun!' denilir. İşte o zaman kâfir olan kişi: 'Keşke ben de toprak olsaydım' der."

Abd b. Humeyd, İbnü'l-Münzir ve İbn Şâhîn el-Acâib ve'l-Garâib'de Ebu'z-Zinâd'dan bildirir: İnsanlar arasında hüküm verilip de Cennetliklerin Cennet'e, Cehennemliklerin de Cehennem'e girmeleri emredilince geri kalan yaratıklar ve mümin cinlere: "Toprak olun!" denilir. Bu emir üzerine de hepsi toprak olur. Onların toprak olduklarını gören kâfir işte o zaman: "Keşke ben de toprak olsaydım" demeye başlar.

Abd b. Humeyd, İkrime'den bildirir: Yüce Allah hayvanları hesaba çekip sonra onları toprak kılınca kâfir olan kişi: "Keşke ben de toprak olsaydım" der.[251]

1277) el-Ukaylî "ed-Duafâ"da rivayet etmiştir: Yahyâ b. İsmail bize rivayet etti, Yezîd b. Hâlid es-Sekafî bize rivayet etti, Abdullah b. Huleyd es-Saydî bize rivayet etti, Ebû's-Sabâh'tan, o Zürâre b. Aʿyen'den, o Muhammed b. Ali'den, o da İbn Abbas'tan naklettiğine göre (Peygamber ﷺ) şöyle demiştir: "Ey Ali! Beni senden başka hiç kimse yıkamasın."

Senedinde Humrân'ın kardeşi, Zürâre b. Aʿyen el-Kûfî bulunmaktadır. Rafizidir.

Bu râvi, Şiîlerin kaynaklarında yer alan başlıca râvilerden biridir. Günümüzde onun adına nakledilen rivayetlerin hangilerinin gerçekten kendisine ait olduğunu, hangilerinin ise sonraki Râfizî nesiller tarafından uydurularak ona nispet edildiğini kesin olarak tespit etmek oldukça güçtür. Ancak İmam Zehebî'nin Mîzânü'l-İʿtidâl adlı eserinde, Ehl-i Beyt'in ona bakışını ortaya koyan dikkat çekici bir kıssa nakledilmiştir: "Ebû Yahyâ b. Ebî Meserre bize rivayet etti, Saîd b.

[249] "Mizan" 3/102.
[250] "Sünen-i İbn Mace tercemesi ve şerhİ" 6/357.
[251] "ed-Dürrül-Mensur" 15/211, Nebe 40 tefsiri.

Mansûr bize rivayet etti, İbnü's-Semmâk şöyle dedi: "Hac için yola çıkmıştım. Kādisiye'de Zürâre b. Aʿyen ile karşılaştım. Bana önemli olduğunu söylediği bir isteğinin bulunduğunu söyledi. Ben: 'Nedir o?' diye sordum. Şöyle dedi: 'Caʿfer b. Muhammed ile karşılaşırsan ona benden selâm söyle ve kendisine sor: Ben cehennem ehlinden miyim, yoksa cennet ehlinden mi?' Bu isteğini yadırgadım. Bunun üzerine şöyle dedi: 'O bunu bilir.' Israr etmeye devam etti ve sonunda isteğini kabul ettim. Caʿfer b. Muhammed ile karşılaştığımda ona Zürâre'nin bu talebini anlattım. Bana: 'O cehennem ehlindendir' dedi. Caʿfer'in bu sözü içime oturdu ve kendisine: 'Bunu nereden biliyorsun?' diye sordum. Şöyle cevap verdi: 'Kim kendisi için böyle bir ilim iddiasında bulunursa o cehennem ehlindendir.' Döndüğümde Zürâre ile tekrar karşılaştım ve ona: 'Caʿfer bana senin cehennem ehlinden olduğunu söyledi' dedim. Bunun üzerine Zürâre: 'Sana kireç torbasından konuşmuş' dedi. Ben: 'Kireç torbası da nedir?' diye sordum. Şöyle cevap verdi: 'Seninle takıyye yapmış.'"[252]

Şiî kaynaklarının bizzat kendilerinde, Ehl-i Beyt imamlarının bu râviye yönelik ağır tenkitler yönelttiğini gösteren çok sayıda rivayet bulunmaktadır. Aşağıda, Kitâbü Ricâli'l-Keşşî'nin 2. cildinde (s. 133–161), Zürâre b. Aʿyen'e ayrılan bölümden bazı rivayetleri nakledeceğim.

1) Muhammed b. Mesʿûd bize rivayet etti. Dedi ki: Cebrâil b. Ahmed el-Fâriyâbî bize rivayet etti. Dedi ki: el-Ubeydî Muhammed b. Îsâ, Yûnus b. Abdurrahman'dan, o da İbn Miskân'dan rivayet etti. İbn Miskân şöyle dedi: "Zürâre'nin şöyle dediğini işittim: 'Allah Ebû Caʿfer'e rahmet etsin. Ancak Caʿfer'e gelince, ona karşı kalbimde bir kırgınlık vardır.' Bunun üzerine: 'Zürâre'yi buna sevk eden nedir?' diye sordum. Şöyle cevap verdi: 'Bunu söylemesine sebep, Ebû Abdullah'ın (a.s.) onun ayıplarını ortaya çıkarmış olmasıdır.'"

2) Hamdeveyh bana rivayet etti. Muhammed b. Îsâ, Yûnus'tan, o da Müsemmaʿ Kurdîn Ebû Seyyâr'dan nakletti. Müsemmaʿ şöyle dedi: Ebû Abdullah'ın (a.s.) şöyle dediğini işittim: "Allah Berîd'e lânet etsin! Allah Zürâre'ye lânet etsin!"

3) Yûnus'tan, o da Hattâb b. Mesleme'den, o da Leys el-Murâdî'den nakletmiştir. Leys şöyle demiştir: Ebû Abdullah'ın (a.s.) şöyle dediğini işittim: "Zürâre şaşkınlık ve sapkınlık içerisinde olmadan ölmeyecektir."

4) Yûnus'tan, o da İbrâhim el-Mü'min'den, o da İmrân ez-Zaʻferânî'den nakletmiştir. İmrân şöyle demiştir: Ebû Abdullah'ın (a.s.) Ebû Basîr'e şöyle dediğini işittim: "Ey Ebû Basîr!" Ardından on iki kişinin adını zikretti ve şöyle buyurdu: "İslâm'da Zürâre'nin ortaya çıkardığı bidatler kadar bidat ortaya koyan başka hiç kimse olmamıştır. Allah'ın lâneti onun üzerine olsun." Bu söz, Ebû Abdullah'a aittir.

5) Hamdeveyh b. Nasîr bana rivayet etti. Muhammed b. Îsâ, Ammâr b. el-Mübârek'ten, o da Hasan b. Küleyb el-Esedî'den, o da babası Küleyb es-Saydâvî'den nakletti. Küleyb şöyle demiştir: "Bir grup hâlinde oturuyorduk. Aramızda Aʻzâfer es-Sayrafî ve arkadaşlarımızdan birkaç kişi vardı. Ebû Abdullah (a.s.) da bizimle birlikteydi. Zürâre'nin adı hiç anılmamışken söze başladı ve şöyle buyurdu: 'Allah Zürâre'ye lânet etsin! Allah Zürâre'ye lânet etsin! Allah Zürâre'ye lânet etsin!' Bunu üç defa tekrarladı."

6) Ali b. Muhammed b. Kuteybe bana rivayet etti. Muhammed b. Ahmed, Muhammed b. Îsâ'dan, o da İbrâhim b. Abdülhamîd'den, o da Velîd b. Subeyh'ten nakletti. Velîd şöyle dedi: "Medine'de Ravza'da bulunuyordum. Birisi beni çekti. Dönüp baktığımda Zürâre olduğunu

[252] "Mizan" 3/103.

gördüm. Bana: 'Arkadaşının yanına girmem için izin iste' dedi. Bunun üzerine mescitten çıkıp Ebû Abdullah'ın (a.s.) yanına girdim ve durumu kendisine haber verdim. Ebû Abdullah eliyle sakalını tuttu ve şöyle buyurdu: 'Ona izin verme! Ona izin verme! Ona izin verme! Çünkü Zürâre, yaşlılığına rağmen beni kader görüşünü benimsemeye zorlamak istiyor. Oysa bu ne benim dinimdendir ne de atalarımın dinindendir.'"

7) Ahmed b. Ahmed, Muhammed b. Îsâ'dan, o da Ali b. el-Hakem'den, o da bazı hocalarından, o da Ebû Abdullah'tan (a.s.) nakletmiştir. Ebû Abdullah şöyle dedi: "Yanıma girdi ve ben ona: 'Zürâre'yi en son ne zaman gördün?' diye sordum. O da: 'Birkaç gündür görmedim' dedi. Bunun üzerine şöyle buyurdum: 'Buna aldırma. Hastalanırsa ziyaret etme, ölürse cenazesine de katılma.' Ben, söylediklerine şaşırarak: 'Zürâre mi?' dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Evet, Zürâre! Zürâre, Yahudi ve Hristiyanlardan, hatta Allah'ın üçün üçüncüsü olduğunu söyleyenlerden daha şerlidir.'"

Gördüğümüz üzere, Râfizîlerin en önemli râvilerinden biri kabul edilen bu şahıs hakkında, onların kendi kaynaklarında Ehl-i Beyt imamlarına nispet edilen çok ağır tenkitler ve hatta lânet ifadeleri yer almaktadır. Şimdi ise Zürâre hakkındaki bu tartışmayı bir kenara bırakıp asıl konumuz olan hadise geri dönelim.

Hadisin bir şahidini Beyhakî "Delâilü'n-Nübüvve"de, ve Bezzar "Müsned"inde rivayet etmiştir: "Ebû Ömer b. Keysân el-Kassâr, mevlâsından, o da Zeyd b. Bilâl'den rivayet etmiştir. Bu rivayeti ondan Abdüssamed b. en-Nu'mân, el-Kāsım b. Mâlik ve Esbât nakletmiştir." Müslim b. Haccâc'ın nakline göre Yezîd b. Bilâl der ki: Hz. Ali'nin şöyle dediğini işittim: Resûlullah ﷺ kendisini benden başkasının yıkamamasını vasiyet etti ve: "Avretimi gören kimsenin gözleri mutlaka kör olur" buyurdu. Hz. Ali der ki: "Abbâs ve Usâme örfünün arkosındon bana su vermekte idiler. Allah Resûlü'nün ﷺ herhangi bir uzvunu çevirmek istediğimde sanki onu benimle birlikte otuz adam daha çeviriyordu. Bu şekilde yıkama işini tamamladım." Bu hadisin başka bir isnadı ise şöyledi: "Ebû Abdullah el-Hâfız bize haber verdi, Ebû Bekir b. İshak bize haber verdi, Muhammed b. Gālib bize rivayet etti, Abdüssamed b. en-Nu'mân bize rivayet etti, Ebû Ömer b. Keysân bize rivayet etti. Ardından önceki rivayeti zikretmiştir." [253]

Hadisin senedinde Yezîd b. Bilâl b. el-Hâris el-Fezârî bulunmaktadır. Kendisi, Ebû Ömer el-Kassâr olarak bilinen Keysân'ın mevlâsıdır. Buhârî onun hakkında: "Fîhi nazar" demiştir.[254] Bu ifade, Buhârî'nin cerh lafızları arasında ağır tenkitlerden biri kabul edilmektedir. Imam Zehebi bu hadisi kendi "Siyer" kitabında şöyle zirk etmiştir: İmam Zehebî bu rivayeti "Siyeru Aʿlâmi'n-Nübelâ" adlı eserinde zikretmiş ve şöyle demiştir: "Abdüssamed b. en-Nuʿmân bize rivayet etti. Ebû Ömer Keysân, mevlâsı Yezîd b. Bilâl'den nakletti. Yezîd şöyle dedi: Ali'nin (r.a.) şöyle dediğini işittim: 'Nebî ﷺ, kendisini benden başka hiç kimsenin yıkamamasını vasiyet etti. Çünkü avret yerimi gören kimsenin gözleri kör olur.' Ali şöyle devam etti: 'Abbâs ile Üsâme perde arkasından bana su veriyorlardı. Bir uzvunu yıkamak için elimi her uzattığımda, sanki otuz kişi benimle birlikte onu çevirip hareket ettiriyormuş gibi hissediyordum. Nihayet yıkama işini tamamladım.'"

[253] 5/567-568, Ocak.
[254] "Mecmai Zevaid" 14/422/№14267.

Ardından Zehebî şu değerlendirmede bulunmuştur: “Keysân el-Kassâr’dan ayrıca el-Kāsım b. Mâlik ve Esbât da rivayette bulunmuştur. Onun mevlâsı (Yezid b. Bilal) ise anlaşıldığı kadarıyla meçhuldür ve zayıftır.”[255]

1278) Züfer b. Vüsâme b. Mâlik b. Evs b. el-Hadesân en-Nasrî, Şamlı râvilerdendir. Hakîm b. Hizâm’dan, mescitte şiir okunmasının ve had cezalarının uygulanmasının yasaklanmasına dair hadisi rivayet etmiştir. Abdülhak bu hadisi zayıf kabul etmiştir. İbnü’l-Kattân ise hadisin illetinin Züfer’in hâlinin bilinmemesi olduğunu belirtmiştir. Kendisinden yalnızca Muhammed b. Abdullah eş-Şuaysî rivayette bulunmuştur. Bununla birlikte Yahyâ b. Maîn ve Duhaym tarafından güvenilir kabul edilmiştir.[256]

Mescitte şiir okunmasının câiz olduğuna delalet eden birkaç hadis vârid olmuştur.

İmam Ebu Cafer et-Tahavi “Şerhu Meanil Asar”da (7/100/№6859) rivayet etmiştir: “Hişam b. Urve’den, o babasından, onun Aişe radıyallahu anhâ’dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Hassân b. Sabit için mescidde üzerinde şiir okuyacağı bir minber koymuştur.”

Yine “Şerhu Meanil Asar”da (7/102/№6865): “Said b. el-Müseyyeb’den rivayete göre, Ömer b. el-Hattâb radıyallahu anh, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in mescidinde şiir okuyan Hassân’ın yanından geçti. Ömer radıyallahu anh bundan dolayı onu azarlayınca Hassân ona dönüp şunları söyledi: Bu mescitte senden daha hayırlısı varken bile ben şiir okuyordum. Bunun üzerine Ömer onu bırakıp gitti. Arka sından Hassân, Ebu Hureyre’ye: Ey Ebu Hureyre! Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’i: “Ey Hassân! Rasulullah adına sen cevap ver. Allah’ım! Onu Ruhu’lKudüs ile destekle” dediğini işitmemiş miydin? diye sordu. Ebu Hureyre: Allah’a yemin ederim ki, işittim, dedi.”

Bu yasaklayan hadiste varid olmuştur.

Amr b. Şuayb’dan, o babasından, onun dedesi radıyallahu anh’dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, mescidlerde şiirlerin okunmasını, orada malların satılmasını ve namazdan önce mescitte halkalar oluşturulmasını yasaklamıştır.

Ebu Cafer demiştir: “Bundan dolayı bazıları, mescidlerde şiir okumanın mekruh olduğu görüşünü benimsemiştir. Bunlar, bu görüşlerine bu hadisi de delil göstermişlerdir. Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek mescidde şiir okumakta -eğer bu şiir, rivayet edilmesinde ve mescidin dışındaki bir yerde okunmasında sakınca bulunmayan türden ise- bir sakınca görmemişlerdir. Bu görüşlerine de bizim başka bir yerde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’den rivayet etmiş olduğumuz, onun mescitte Hassân’a üzerinde şiir okuyacağı bir minber koymuş olduğuna dair hadis ile mescidde şiir okurken Hassân radıyallahu anh’ın yanından geçen Ömer radıyallahu anh’ın onu azarlamasına dair hadisi delil göstermişlerdir. Bunun üzerine Hassân radıyallahu anh ona şöyle cevap vermişti: ‘Ben mescidde senden daha hayırlı olan bir kimseye şiir okuyordum.’ Bu hadise karşı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in ashabı huzurunda olduğu hâlde onlardan hiç kimse onun bu sözüne karşı çıkmadığı gibi, bizzat Ömer radıyallahu anh da onun bu dediğine itiraz etmemiştir. O hâlde bizim bu bölümün baş tarafında sözünü ederek başladığımız Yûnus’un rivayet ettiği (7174 no’lu) hadis

[255] “Siyeru Aʿlâmi’n-Nübelâ” 2/478, Müessesetü'r-Risâle.
[256] “Mizan” 3/105.

ile Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in mescidde okunmasını yasaklamış olduğu şiiri kastetmiş olması mümkündür. Bunlar ise Kureyş'in Hz. Peygamber'i hicvetmek amacıyla söylediği şiirlerdir. Diğer taraftan yasaklanan şiirin, kadınların itham edildiği, malların küçümsendiği şiir olması da mümkündür. Nitekim biz "Şiir Rivayet Etme" bölümünde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından Ensar'ın İbnü'z-Zübeyr radıyallahu anh'a bu şekilde cevap verdiğinden de söz etmiştik. İbnü'z-Zübeyr onların Kâbe etrafında şiir okumalarına karşı çıkınca ona bu şekilde cevap vermişlerdi. Yine bu sözleri ile mescitte oldukça yoğun bir şekilde okunarak mesciddekilerin hepsinin ya da çoğunluğunun bununla uğraşmaya koyulduğu şiiri kastetmiş olduğu da düşünülebilir. Nitekim Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: 'Sizden birinizin karnının irin ile büsbütün dolması, onun için içinin şiir ile dolmasından hayırlıdır' buyruğunu İbn Âişe ile Ebû Ubeyd -bir başka yerde kendilerinden naklen zikrettiğimiz üzere- böyle yorumlamışlardır. Buna göre bu hadiste yasaklanan şiir, şiirin özel bir türü olur. Bu da sözünü ettiğimiz bu üç hususta birinin bulunduğu şiir türüdür. Böylelikle bu, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den mubahlığına dair nakletmiş olduğumuz rivayetlerle ve ondan sonra ashabın yaptıkları ile çelişmemiş olur. Bir kimse: 'Eğer dediğin gibi olsaydı neden özellikle mescidden söz etti? Çünkü senin sözünü ettiğin, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i yermek amacıyla söylenmiş, kadınların itham edildiği, malların uğrunda küçümsendiği türden şiirler mescidin dışında da mekruhtur. Eğer dediğin gibi olsaydı Allah Resûlü'nün "mescid" kaydını zikretmesinin bir anlamı olmazdı' diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Çoğu zaman bir manadan söz edilerek bir ifade kullanılır; ancak o mananın zikredilmiş olması, hükmün yalnızca ona mahsus olmasını gerektirmez."[257]

Camilerde had cezalarının uygulanması meselesine gelince; bu hususta da bazı rivayetler nakledilmiştir.

İmam Tirmizî, "Sünen"inde (№1401) ve Darimi "Sünen"de (№2362) Resûlullah ﷺ'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Had cezaları mescidlerde uygulanmaz. Baba da çocuğunu öldürmesi sebebiyle kısasen öldürülmez." Bu hadisi zikrettikten sonra Tirmizî şöyle demiştir: "Bu hadisi merfû olarak bu isnadla yalnızca İsmail b. Müslim'in rivayetiyle bilmekteyiz. İsmail b. Müslim Mekkelidir. Hadis ehlinin bir kısmı onun hıfzı hakkında tenkitlerde bulunmuştur."

İbn Mâce el-Kazvînî de "Sünen"inde (№ 2599) Resûlullah ﷺ'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Had cezaları mescidlerde infaz edilmez."

Yine İbn Mâce'nin (№ 2600) Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan rivayet ettiği bir hadiste, Resûlullah ﷺ'in had cezalarının mescidlerde uygulanmasını yasakladığı nakledilmektedir.

Ancak Zevâid müellifi, bu rivayetin senedini değerlendirirken şöyle demiştir: "Bu isnadda yer alan İbn Lehîa zayıf ve müdellistir. Muhammed b. Aclân da müdellistir." Bu sebeple rivayetin isnadı tenkide açık görülmüştür.[258]

Ibn Ebi Şeybe "el-Musannef"te rivayet etmiştir: "Ebû Bekir bize rivayet etti. Ebû Hâlid, Eşʿas'tan, o da Fudayl'den, o da İbn Maʿkal'den naklettiğine göre bir adam Ali'nin yanına gelerek ona gizlice bir şey söyledi. Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Ey Kanber! Onu mescitten çıkar ve had cezasını dışarıda uygula."[259]

---

[257] "Şerhul Meanil Esar" 7/276-277.
[258] "Sünen-i İbn Mace tercemesi ve şerhİ" 7/231.
[259] 9/390/№29117, Mektebetu Rüşd.

Yine ibn Ebî Şeybe “el-Musannef”inde (9/390/№29118) rivayet etmiştir: Ebû Bekir bize rivayet etti. Vekîʿ, Süfyân’dan, o da Kays b. Müslim’den, o da Târık b. Şihâb’dan naklettiğine göre Ömer’e bir mesele sebebiyle bir adam getirildi. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: “Onu mescitten çıkarın ve dövün.”

Had cezâlarının mescidlerde infâz edilmesinin yasaklanması mescidlerin kanlarla kirletilmemesi ve mescidlerde gürültülere meydan verilmemesidir. Mescidler ibâdet içindir.

1279) “Kim uğursuzluğa (teşe'üm) inanıp geri dönerse kâfir olarak dönmüş olur.”

Hadis yalandır.[260]

Dârekutnî, “el-ʿİlel”inde Ebû Zer’den merfû olarak şu rivayeti nakletmiştir: “Kim evinden çıkar da uğursuzluk sebebiyle geri dönerse kâfir olarak dönmüş olur.” Ardından şöyle demiştir: “Bu rivayetin mevkûf olması daha isabetlidir.”[261]

Tetayyur teşe’üm yani uğursuzluğa ve kötüye yormaya denir. Esas itibarıyla teşe’üm söz, fiil veya görülen bir şeyin kötüsü, sevilmeyeni manasına gelir. Araplar kuşları ve geyikleri ürkütürler, hayvan sağ tarafa giderse onunla teberrük eder, işlerine güçlerine veya yollarına devam ederler; sol tarafa giderse yapacakları şeyden dönerler, teşe’ümde yani uğursuzluk yorumunda bulunurlardı. Bu suretle pek çok zaman yapacakları işlerden geri kalırlardı. Şeriat bunu yıkmış, menetmiş, zarar veya fayda hususunda hiçbir tesiri olmadığını haber vermiştir. İşte “Teşe’üm yoktur” hadisinin manası budur. Başka bir hadiste "Teşe'üm şirktir” buyrulmuştur yani teşe’ümün fayda veya zarar verdiğine inanmak şirktir, demektir çünkü cahiliyye devri Arapları teşe’ümün te sirine inanırlardı. Bu şirktir.[262]

1280) Ammâr b. Hârûn, Zekeriyyâ b. Hakîm’den, o da Atâ b. es-Sâib’den, o da Ebû’t-Tufeyl’den, o da Ebû Zer’den merfû olarak şu hadisi rivayet etmiştir: “Müslümanlara yollarında eziyet veren kimse, onların lânetine uğrar.”

Bu rivayetin senedinde Ebu Yahya Zekeriyyâ b. Hakîm el-Habtî el-Basrî bulunmaktadır. Ali b. el-Medînî onun hakkında: “Helâk olmuş bir râvidir” demiştir. Osman b. Saîd’in nakline göre İbn Maîn’e Zekeriyyâ hakkında sorulmuş, o da: “Bir şey değildir” cevabını vermiştir. İbn Hibbân ise şöyle demiştir: “Zekeriyyâ b. Hakîm el-Habtî, güvenilir râvilerden onların rivayetlerine benzemeyen hadisler naklederdi. Hatta kalpte, bunu kasten yaptığı düşüncesi uyanır.” Ayrıca Nesâî onun hakkında: “Güvenilir değildir” demiştir. Dârekutnî ise onu “zayıf” olarak değerlendirmiştir.[263]

İmam Taberani “el-Mucem el-Kebir”de hadisin bir şahidi vardır: Abdân b. Ahmed bize rivayet etti. Muhammed b. Yezîd el-Esfâtî bize rivayet etti. Ayrıca Muhammed b. Hâlid er-Râsibî bize rivayet etti. Mühelleb b. el-Alâ bize rivayet etti. Şuayb b. Beyân bize rivayet etti. İmrân el-Kattân, Katâde’den, o da Ebû’t-Tufeyl’den, o da Huzeyfe b. Useyd’den rivayet etmiştir ki,

---

[260] “Mizan” 3/106.
[261] “el-ʿİlelü’l-Vâride fi’l-Eḥâdîsi’n-Nebeviyye” 6/273/№1133, Darut-Tayiba.
[262] “Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi” 5/4310.
[263] “Mizan” 3/107.

“Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): “Kim Müslümanlann yollanna pisle(yip onlara eziyet ed)erse, lanetlerini hak eder" buyurmuştur.”

El-Heysemi “Mecmai Zevaid”te (2/15/№1001) senedin hasen olduğunu söylemiştir. Munavi “Feyżü’l-ḳadîr”de demiştir: “Müellif (Suyuti) bu hadisi hasen kabul etmiştir. Ancak Veliyyüddîn el-Irâkî hadisin zayıf olduğu kanaatine meyletmiş ve şöyle demiştir: “Bu rivayetin senedinde yer alan İmrân el-Kattân hakkında ihtilaf edilmiştir. Şuayb b. Bessâm (Beyan) ise sadûk olmakla birlikte münker rivayetleri bulunmaktadır.”[264] Dr. Hamza Ahmed ez-Zeyn “el-Ahadis el-Muhtara”da hadise hasen hükmü vermiştir.[265]

1281) Zekeriyyâ b. Düveyd, Humeyd’den, o da Enes’ten merfû olarak şu rivayeti nakletmiştir: “Kim kuşluk namazına devam ederse, ben ve o cennette nurdan bir denizde, nurdan bir kayık içerisinde oluruz; nihayet Allah’ı ziyaret ederiz.”

Ebü’l-Mehâsin el-Kavukcî hadise uydurma hükmü vermiştir.[266] İbnü’l-Cevzî de “el-ʿİlelü’l-Mütenâhiye” adlı eserinde bu hadisin sahih olmadığını belirtmiştir.

Bu rivayet Zekeriyyâ b. Düveyd b. Muhammed b. el-Eş‘as b. Kays el-Kindî tarikiyle gelmiştir. O kezzâbdır. Mâlik, Sevrî ve büyüklerden hadis işittiğini iddia etmiştir. Hicrî 260 yılından sonra yüz otuz yaşında olduğunu ileri sürmüştür. İbn Hibbân onun hakkında: “Humeyd et-Tavîl adına hadis uydururdu” demiştir. Künyesi Ebû Ahmed’dir. Şam’da dolaşıp hadis rivayet ederdi. Yüz otuz beş yaşında olduğunu iddia etmiştir.[267]

İbn Kayyım şöyle demiştir: “Duha namazını teşvik eden ve ona tavsiyede bulunan hadislere gelince, bunların sahih olanları – Ebû Hüreyre ve Ebû Zer hadisi gibi – onun herkes için devamlı bir sünnet olduğunu göstermez. Bilakis Resûlullah ﷺ bunu özellikle Ebû Hüreyre’ye tavsiye etmiştir. Çünkü Ebû Hüreyre’nin gece namazı yerine geceleri hadis müzakeresiyle meşgul olmayı tercih ettiği rivayet edilmiştir. Bu sebeple Resûlullah ﷺ ona gece kıyamının yerine duha namazını tavsiye etmiştir. Yine bundan dolayı ona yatmadan önce vitir kılmasını emretmiştir. Ancak bunu Ebû Bekir’e, Ömer’e ve diğer sahâbelere emretmemiştir.

Bu konudaki hadislerin çoğunun isnadında tenkit edilen raviler bulunmaktadır. Bunların bir kısmı munkatı’, bir kısmı ise uydurmadır ve onlarla delil getirmek caiz değildir. Nitekim Enes’ten merfû olarak rivayet edilen, ‘Kim mazereti olmaksızın Duha namazını devamlı kılar ve terk etmezse, ben ve o nurdan bir kayık içinde, nurdan bir denizin üzerinde oluruz’ hadisi de böyledir. Bu hadisi Humeyd’den rivayet eden Zekeriya b. Düveyd el-Kindî uydurmuştur.”[268]

1282) “Siz ikiniz dünya ve ahirette benim vezirlerimsiniz. Ben ve siz ikiniz cennette dolaşacağız.” Bu söz, Ebû Bekir ve Ömer hakkında söylenmiştir... hadisin devamı böyledir.

---

[264] “Feyżü’l-ḳadîr şerḥ u’l-Câmiʿi’ṣ -ṣaġīr” №8264.
[265] “Şiḥâḥu’l-Eḥâdîṯ fîmâ’t-Tefeka ʿAleyhi Ehlü’l-Ḥadîṯ” 8/28/№29734, 29735. DKİ.
[266] Muhammed b. Halîl b. İbrâhim, Ebü’l-Mehâsin el-Kavukcî et-Trablusî el-Hanefî (ö. 1305 h.) “el-Lü’lü’ü’l-Marsû‘ fîmâ Lâ Asle Lehû ev bi-Aslihî Mevdû‘” sayfa 180, №560, Tahkik: Fevvâz Ahmed Zümerlî, Dârü’l-Beşâir el-İslâmiyye – Beyrut.
[267] “Mizan” 3/107.
[268] İbn Kayyum “Fatâvâ'n-Nebî ﷺ fi's-Salâh” sayfa 191, Şerh ve Tahkik Şeyh Ali Ahmed AbdulAl et-Tahtavi, DKİ; “Zâdü’l-meʿâd fî hedyi ḫayri’l-ʿibâd” sayfa 110, DKİ.

Zekeriya b. Düveyd b. Muhammed b. el-Eş‘as b. Kays el-Kindî rivayetidir. Kezzâbdır.[269]

İbn Cevzi “el-Mevdua”da (1/325) hadisi tam şeklinde rivayet etmiştir: “Ebû Mansûr b. Hayrûn bize haber verdi, dedi ki: Ebû Muhammed el-Cevherî bize, o da Ebü’l-Hasen ed-Dârekutnî’den, o da Ebû Hâtim b. Hibbân’dan nakletti. O dedi ki: Ahmed b. Mûsâ b. el-Fadl b. Ma‘dân bize rivayette bulundu. O dedi ki: Zekeriyyâ b. Düreyd bize rivayette bulundu. O dedi ki: Humeyd bize, Enes’ten naklen rivayette bulundu. Enes şöyle dedi: “Resûlullah ﷺ, Ebû Bekir ve Ömer’in önünde bulundu ve onlara şöyle dedi: ‘Siz ikiniz benim dünyadaki vezirlerimsiniz; siz ikiniz ahirette de benim vezirlerimsiniz. Benim sizinle olan misalim cennette ancak cennette uçan bir kuşun misali gibidir. Ben o kuşun gövdesiyim, siz ise onun iki kanadısınız. Ben ve siz cennette dolaşacağız. Ben ve siz âlemlerin Rabbinin nuru olacağız. Ben ve siz cennet meclislerinde oturacağız.’

Bunun üzerine onlar: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Cennette meclisler de var mı?’ diye sordular. O da: ‘Evet, orada meclisler ve odalar vardır’ buyurdu.

Onlar: ‘Cennet nedir?’ diye sordular. O da şöyle buyurdu: ‘Orada kırmızı kükürtten kamışlardan yapılmış yapılar vardır. Harcı yaş incidir. Arşın altından “et-Tayyibe” denilen bir rüzgâr eser. Bu bedenlerin kabuklarına çarpar ve onlardan öyle bir ses çıkar ki, cennet ehli dünya günlerini ve dünyada bulunan her şeyi unutur.’”

Bu uydurma bir hadistir. Onu Zekeriyyâ b. Düreyd uydurmuştur. Ebû Hâtim el-Büstî şöyle demiştir: “Humeyd et-Tavîl adına hadis uydururdu. Ayrıca yüz otuz beş yaşında olduğunu iddia ederdi. Onun adının ancak cerh ve tenkit amacıyla anılması caizdir.”

Suyuti “el-Leâli'l-Masnûa fi'l-Ehâdîsi'l-Mevdûa” hadise uydurma hükmü vermiştir.[270]

1283) el-Hammâmî, şeyhi Zeyd b. Ebî Bilâl el-Kûfî’den, o Muhammed b. Ukbe eş-Şeybânî el-Muaddil’den rivayet etti. O dedi ki: Ca‘fer b. Muhammed el-Anberî bize rivayette bulundu. O da Zekeriya b. Samsâme’den, o Hüseyin el-Cu‘fî’den, o Zâide’den, o Âsım’dan, o da Zirr’den. Zirr şöyle demiştir: “Kur’an’ın tamamını Ali’ye okudum. ‘İman edip salih amel işleyenler cennet bahçelerindedirler’ (Şura 22) ayetine ulaştığımda ağladı; hıçkırığı yükseldi. Sonra başını semaya kaldırdı ve şöyle dedi: ‘Ey Zirr! Duama âmin de.’ Ardından şöyle dedi: ‘Allah’ım! Senden, huşû sahiplerinin tevazusunu, yakîn ehlinin ihlasını, iyilerle beraber olmayı ve imanın hakikatlerine erişmeyi isterim...’” Hadisin tamamını zikretti. Daha sonra şöyle dedi: “Ey Zirr! Kur’an’ı hatmettiğinde bu dua ile dua et. Çünkü Habibim ﷺ, Kur’an’ı hatmettiğimde bu duaları yapmamı bana emretti.”

Haber batıldır.[271] Ca‘fer b. Muhammed el-Anberî halı mechüldur.

Hadisi Suyuti “ed-Dürrül-Mensur”da rivayet etmiştir: “İbnu’n-Neccâr Târîh’de Zir b. Hubeyş’den bildirir: Ali b. Tâlib’in yanında Kur’ân’ı baştan sona kadar okudum. Havâmîm (Hâ Mîm ile başlayan sûre)lere ulaştığımda bana: “Kur’ân’ın gelinlerine ulaştın” dedi. Fussilet Sûresi’nin yirmi ikinci âyetine ulaştığım zaman ağlayarak şöyle dedi: “Allahım! Senden mutmain olanların gönül rahatlığını, yakînî imana sahip olanların ihlâsını, iyilerin dostluğunu, imanın hakikatlerine ermeyi, iyi olan her türlü şeyden nasibimi, her türlü kötülükten selameti,

[269] “Mizan” 3/107.
[270] 1/281, DKİ.
[271] “Mizan” 3/108.

rahmetine nail olmayı, bağışlamana nail olmak için gerekli azmi, Cennetini kazanmayı ve Cehennemden kurtulmayı diliyorum." Sonrasında bana: "Ey Zir! Kur'ân'ı hatmettiğin zaman bu duayı et. Zira Resûlullah ﷺ de bana Kur'ân'ı hatmettiğim zaman bu duayı etmemi söyledi" dedi.[272]

1284) Zekeriya b. Abdurrahman el-Burcumî. Onu Ezdî zayıf saymıştır.

Avn b. Umâre, Zekeriya'dan, o da metrûk ravilerden biri olan Haccâc b. Seyyâr'dan, o İbn Cüd'ân'dan, o Saîd b. el-Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den merfû olarak rivayet etmiştir: "Salavat, sırat üzerinde bir nurdur. Kim cuma günü bana seksen defa salavat getirirse, seksen yıllık günahları bağışlanır."[273]

Murtazâ ez-Zebîdî şöyle demiştir: "Kim cuma günü bana seksen defa salavat getirirse, Allah onun seksen yıllık günahlarını bağışlar." Bunun üzerine: "Ey Allah'ın Resûlü! Sana nasıl salavat getirelim?" denildi. O da şöyle buyurdu: "Şöyle dersiniz: Allahümme salli alâ Muhammedin abdike ve nebiyyike ve resûlike'n-nebiyyi'l-ümmî." Sonra bir düğüm bağlarsın.

Irâkî şöyle demiştir: Dârekutnî bunu İbnü'l-Müseyyeb'in rivayetinden tahriç etmiş ve: "Bunun Ebû Hüreyre'den olduğunu zannediyorum" demiştir. Ayrıca: "Garîb bir hadistir" demiştir. İbn Nu'mân ise: "Hasen bir hadistir" demiştir.

Ben derim ki: Ezdî bunu "ed-Duafâ"da, Dârekutnî de "el-İfrâd"da Ebû Hüreyre hadisinden şu lafızla rivayet etmiştir: "Bana salavat getirmek sırat üzerinde bir nurdur. Kim cuma günü bana seksen defa salavat getirirse, seksen yıllık günahları bağışlanır."

Kûtü'l-Kulûb'daki lafız ise şöyledir: "Cuma gecesi ve cuma günü Nebî'ye ﷺ çokça salavat getirsin. Bunun en azı üç yüz defadır. Haberde şöyle gelmiştir..." Ardından musannifin zikrettiği hadisi zikretmiş, ancak orada "Sana nasıl salavat getirelim?" sözünden önce "De ki" ifadesi yer almakta, sonunda da: "Sonra bir düğüm bağlayın" denilmektedir.

Ben derim ki: Bu salavat şekli Kutbüddîn el-Cezûlî tarafından Delâʾilü'l-Hayrât'ın başındaki hizbde de zikredilmiştir."[274]

Cuma Günü ve Gecesinde Salavat Getirmenin Fazileti Hakkında Rivayetler.

İmam Beyhakî, "Şuabü'l-İmân"da (3/598/№ 2769) zayıf bir isnadla Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den rivayet etmiştir ki, Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Cuma günü bana çok salavat getirin. Zira cuma günü bana salavat getiren herkesin salavatı bana arz edilir."

Ebû Abdullah şöyle demiştir: "Bu rivayetin isnadındaki Ebû Râfi', İsmâil b. Râfi'dir."

Beyhakî de şöyle demiştir: "İbrâhim b. Tahmân'ın, Ebû İshâk kanalıyla Enes'ten bize rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: 'Cuma günü bana çok salavat getirin. Zira kim bana bir defa salavat getirirse Allah ona on defa salât eder.'"

[272] "ed-Dürrül-Mensur" 13/143, Şura süresi 20 ayetin tefsiri.
[273] "Mizan" 3/109.
[274] "İthâfü's-Sâdeti'l-Müttekîn bi-Şerhi İhyâʾi Ulûmi'd-Dîn"

İmam Beyhakî, “Şuabü’l-Îmân”da (3/598/№2770) munkatı bir senetle Ebû Ümâme’den rivayet etmiştir ki, Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Cuma günü bana çok salavat getirin. Zira cuma günü bana salavat getiren herkesin salavatı bana arz edilir. Bana en yakın olanlar, bana en fazla salavat getirenler olacaktır.”

Yine Beyhakî, “Şuabü’l-Îmân”da (3/599/№2771) zayıf bir isnadla Enes’ten rivayet etmiştir ki, Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Cuma günü ve gecesi bana çok salavat getirin. Kıyamet günü bunu yapan kimseye şahit ve şefaatçi olacağım.”

Yine “Şuabü’l-Îmân”da (3/599/№ 2772) İbn Abbâs’tan rivayet edilmiştir ki, o şöyle demiştir: “Peygamberinizin ﷺ şöyle buyurduğunu işittim: ‘Gecesi de gündüzü de mübarek olan cuma gününde Peygamberinize çokça salavat getirin.’” Bir başka rivayette ise hadis şu lafızla gelmiştir: “Resûlullah’ın ﷺ şöyle buyurduğunu işittim...”

İmam Beyhakî, bu son rivayetin ardından: “Bu rivayetin isnadı çok zayıftır” demiştir.

el-Hâkim, “el-Müstedrek ale's-Sahîhayn”de, ve ibn Mace “Sünen”de (№1636) şöyle rivayet etmiştir, Ebû’l-Abbâs Muhammed b. Ya‘kūb bize rivayet etti. Ebû Ca‘fer Ahmed b. Abdülhamîd el-Hârisî bize rivayet etti. Hüseyin b. Ali el-Cu‘fî bize rivayet etti. Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir bize rivayet etti. Ebû’l-Eş‘as es-San‘ânî’den, o Evs b. Evs es-Sekafî’den rivayet etmiştir ki, Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz günlerinizin en faziletlisi cuma günüdür. Âdem o günde yaratıldı, o günde vefat etti, sûra üflenmesi o günde olacaktır ve sa‘ka da o günde olacaktır. Bu sebeple o gün bana çokça salavat getirin. Çünkü sizin salavatlarınız bana arz olunur.” Bunun üzerine sahâbeler: “Salavatlarımız sana nasıl arz olunacak? Hâlbuki sen çürümüş olacaksın?” dediler. Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Allah Azze ve Celle, peygamberlerin cesetlerini yeryüzüne haram kılmıştır.”

Hâkim bu rivayetin ardından: “Bu hadis, Buhârî’nin şartına göre sahih bir hadistir. Ancak Buhârî ve Müslim onu rivayet etmemişlerdir” demiştir.[275]

“Şuabü’l-Îmân”da (3/600/№2773) Enes b. Mâlik’ten varid olmuş başka bir rivayette, Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kıyamet günü bana en yakın olanlarınız, dünyada bana en çok salavat getirenlerinizdir. Allah, cuma günü ve gecesi bana yüz defa salavat getirenin yüz ihtiyacını giderir. Bunların yetmişi âhiretle, otuzu ise dünya ile ilgilidir. Sonra Allah ona bir melek görevlendirir. Bu melek, tıpkı size hediyenin takdim edilmesi gibi, kabrimde bana getirdiğiniz salavatları takdim eder; salavat getirenin ismini, soyunu ve aşiretini bana bildirir. Ben de onu yanımdaki beyaz bir kâğıda yazarım.” Bu rivayetin senedinde hâllerini bilmediğim raviler bulunmaktadır.

İbn Mace “Sünen” (№1637) eserinde rivayet etmiştir ki, Resulullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu, demiştir: “Cuma günü benim üzerime bol salavât getiriniz. Çünkü o salavâtta melekler hazır bulunur. Ve şüphesiz, her hangi (mü'min) bir kimse benim üzerime salavât getireceği zaman behemehal onun salavâtı bitinceye kadar (aynı anda) bana sunulur.» Ebü’d-Derdâ’ (Ra- dıyallâhü anh) demiştir kİ! Ve ölümünüzden sonra da (böyle mi)? dedim. Efendimiz! “Ölümümden sonra da.. Şüphesiz Allah Teâlâ, Peygamberlerin cesedlerini yemesini yere yasak etmiştir. Allah’ın peygamberi diridir, rızıklanır.» buyurdu.”

[275] 1/278, Darul Marifa.

Zevâid'de şöyle denilmiştir: “Bu hadis sahihtir. Ancak iki yerde munkati’dlr. Çünkü Ubâde’nin Ehü’d-Derdâ (r.a)'den rivâyeti mürseldir. El-Ala böyle demiştir. Zeyd bin Eymen’in Ubâde'den rivâyeti de mürseldir. Bunu Buhârî söylemiştir.”[276]

Yine “Şuabü’l-İmân”da (3/599/№ 2774) Hz. Ali’den rivayet edildiğine göre, O şöyle demiştir: “Cuma günü Resûlullah’a ﷺ yüz defa salavat getirenin yüzünde bir nur olur ve insanlar: ‘Bu adam dünyadayken hangi ameli yapıyordu?’ derler.” Bu rivayetin senedinde de hâllerini bilmediğim raviler bulunmaktadır.

1285) Zekeriya b. Ebî Ubeyde, Behz’den, o babasından, o da dedesinden merfû olarak rivayet etmiştir: “Allah, insanlara merhamet etmeyene merhamet etmez.”

Zekeriya b. Ebî Ubeyde tanınmamaktadır. Bu hadis, bunun dışında güçlü bir isnadla rivayet edilmiştir. Onu Ahmed b. Abdülmü’min, Zekeriya b. Ebî Ubeyde en-Nâcî’den rivayet etmiştir.[277]

Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre – radi Allahu anhu’dan rivayet etmişlerdir ki, Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem torunu Hasan ibnu Ali’yi öptü. O esnada yanında Ekra’ ibnu Hâbis et-Temîmî oturmakta idi. Ekra’ dedi ki: “Benim on tane çocuğum var. Onlardan hiçbirini öpmedim.” Onun bu sözü üzerine ona doğru baktı ve şöyle buyurdu: “Merhamet etmeyene merhamet olunmaz.”[278]

Molla Ali el-Kārî, “Mirkāt” adlı eserinde şöyle demiştir: “Bu hadisi (“Allah, insanlara merhamet etmeyene merhamet etmez.”) Ahmed, Şeyheyn, Ebû Dâvûd ve Tirmizî, Ebû Hüreyre’den rivayet etmiştir. Şeyhayn ayrıca Cerîr’den de ‘Merhamet etmeyene merhamet edilmez’ lafzıyla rivayet etmiştir. Ahmed, Şeyheyn ve Tirmizî Cerîr’den; Ahmed ve Tirmizî ayrıca Ebû Saîd’den de ‘İnsanlara merhamet etmeyene Allah merhamet etmez’ lafzıyla rivayet etmişlerdir. Taberânî’nin Cerîr’den rivayet ettiği bir lafızda ise: ‘Yeryüzündekilere merhamet etmeyene gökyüzündeki merhamet etmez’ denilmektedir. Yine onun Cerîr’den rivayet ettiği başka bir lafızda şöyle geçmektedir: ‘Merhamet etmeyene merhamet edilmez. Bağışlamayana bağışlanmaz. Tevbe etmeyenin tevbesi kabul edilmez.’ Bu şekilde “el-Câmiʿu’s-Sağîr”de zikredilmiştir. Orada Mişkât’taki lafız zikredilmemiştir. En doğrusunu Allah bilir.”[279]

1286) Halef b. Velîd şöyle demiştir: Hüşeym bize rivayet etti, o da Zekeriya b. Ebî Meryem el-Huzâî’den, o da Ebû Ümâme’den işittiğini naklederek şöyle dedi: “Cehennemin kenarı ile dibi arasında, aşağıya doğru düşen bir kayanın kat edeceği yetmiş yıllık mesafe vardır.” Ona: “Bunun da altında bir şey var mı?” diye soruldu. Şöyle dedi: “Evet, Ğayy ve Âsâm vardır.”

Zekeriya b. Ebî Meryem rivayetidir. Nesâî şöyle demiştir: “Güçlü değildir.” Abdurrahman b. Mehdî de şöyle demiştir: “Onu Şu‘be’ye zikrettik de bir çığlık attı.”

Imam Müslim “Sahih”inde (№2844) rivayet etmiştir: “Bize Yahya b. Eyyûb rivayet etti. (Dedi ki) Bize Halef b. Halîfe rivayet etti. (Dedi ki) Bize Yezîd b. Keysân, Ebû Hâzim’den, o da Ebû Hureyre’den naklen rivayet etti. (Şöyle demiş) Resûlullah ﷺ ile birlikte idik. Ansızın düşen bir

[276] “Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi” 4/516.
[277] “Mizan” 3/109.
[278] “el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan” sayfa 879, №1497.
[279] “Mirkātü’l-Mefâtîh Şerhu Mişkâti’l-Mesâbîh” 9/161/№4947, DKİ.

şey sesi işitti. Bunun üzerine Peygamber ﷺ: "Bu nedir bilir misiniz, dedi." Biz: "Allah ve Resûlü bilir, cevabını verdik." – "Bu bir taştır. Yetmiş sene önce cehenneme atılmış, henüz şimdi düşüyor. Nihayet dibine erdi", buyurdular.[280]

Tirmizi "Sünen"de (№2575) naklettikleri bir hadiste, Hasan (r.a.)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: Utbe b. Gazvan şu minberimizin Basra minberinin üzerinde Rasûlullah ﷺ'den şöyle buyurduğunu anlattı: "Büyük bir kaya Cehennemin kenarından aşağıya bırakılır Cehenneme yetmiş sene iniş yapar da yine dibine varamaz." Utbe sözüne şöyle devam etti: "Ömer şöyle derdi: Cehennemi çok hatırlayın onun sıcaklığı çok şiddetli, dibi derin kamçı ve balyozları da demirdendir."

Tirmizî: "Hasan'ın Utbe b. Gazvan'dan hadis işittiğini bilmiyoruz. Utbe b. Gazban Ömer zamanında Basra'ya geldi, Hasan ise Ömer'in halifeliğinin sona ermesine iki yıl kala dünyaya gelmiştir", demiştir.

1287) Ebû Ya'lâ el-Mevsılî rivayet etmiştir: Bize Zekeriya el-Kisâî rivayet etti. O dedi ki: Bize Ali b. el-Kāsım rivayet etti. O, Muallâ b. İrfân'dan, o Şakīk'ten, o da Abdullah'tan rivayet etti. Abdullah şöyle demiştir: "Resûlullah'ı ﷺ Ali'nin elinden tutmuş halde gördüm ve şöyle diyordu: 'Allah benim velimdir, ben de senin velinim. Sana düşman olana düşmanım, barış içinde olduğun kimseyle de barış içindeyim.'"

Sorun, Zekeriya b. Yahyâ el-Kisâî el-Kûfî'dir. Abdullah b. Ahmed şöyle demiştir: "İbn Maîn'e onun hakkında sordum. O da: 'Kötü bir adamdır, kötü hadisler rivayet eder' dedi." Ben dedim ki: "Bana, 'Sen ondan hadis yazdın' demişti." Bunun üzerine yüzünü çevirdi ve Allah'a yemin ederek şöyle dedi: "Ne onun yanına gittim ne de ondan hadis yazdım." Yine şöyle demiştir: "Bir kuyu kazılıp içine atılmayı hak etmektedir." Nesai ve Darakutni onun metruk olduğunu söylemiştirler.[281]

Mütevâtir olarak nakledilmiştir ki, Peygamber ﷺ Hz. Ali hakkında şöyle buyurmuştur: "Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır."[282]

Râfizîlerin sandığı gibi hadisin halifelikle hiçbir ilgisi yoktur. Hz. Abbâs ile Hz. Ali'nin (radıyallahu anhümâ) da hadisten halifelikle ilgili hiçbir mâna çıkarmadıkları ve böyle bir yoruma gitmedikleri açıktır. Şöyle ki: Hz. Abbâs'ın (radıyallahu anh) Hz. Ali'ye (radıyallahu anh) Peygamber'e müracaat ederek halifeliğin kendilerine mi yoksa başkalarına mı ait olacağını sormasını teklif ettiği rivayet edilmiştir. Hz. Ali (radıyallahu anh) ise Hz. Abbâs'a (radıyallahu anh) şöyle karşılık vermiştir: «Eğer sorar da O'nun bizi bundan menettiğini öğrenirsek, artık hiç kimse bize halifelik hususunda bir hak tanımaz.» veya buna benzer bir cevap vermiştir. Bu iki yüce zat hadisten halifelik mânasını çıkarmış olsalardı, aralarında böyle bir konuşmaya yer kalmazdı.

1288) Ukaylî şöyle demiştir: Muhammed b. Osman b. Ebî Şeybe bize rivayet etti. Zekeriya b. Yahyâ el-Kisâî bize rivayet etti. İsmâil b. Ebân bize rivayet etti. O, es-Sabâh el-Müzenî'den, o Habîb Beyyâʿu'l-Melâ'dan, o da Ebû Ömer Zâzân'dan rivayet etti. Zâzân şöyle demiştir: Ali, Ebû

[280] "Sahihi Müslim Tercüme ve Şerhi" 6/5042.
[281] "Mizan" 3/110.
[282] Celaleddin es-Suyuti, "Mütevatir Hadisler", №102, sayfa164, Misak.

Mes‘ûd’a: “Resûlullah’ın ﷺ mestler üzerine mesh ettiğini rivayet eden kişi sen misin?” dedi. O da: “Öyle değil mi?” dedi. Ali: “Bu, Mâide sûresinden önce mi, sonra mıydı?” diye sordu. O: “Bilmiyorum” dedi. Bunun üzerine Ali: “Bilmedin! Kim Resûlullah ﷺ adına kasten yalan söylerse cehennemdeki yerine hazırlansın” dedi.

Ukaylî şöyle demiştir: “Bu bâtıldır.” Ben (Zehebi) derim ki: Resûlullah’ın ﷺ Mâide sûresinin nüzulünden sonra da mestler üzerine mesh ettiği sabit olmuştur. Nitekim Cerîr, onu mestleri üzerine mesh ederken gördüğünü haber vermiştir.[283]

Hasan el-Basri demiştir: “Resulûllah ashabından yetmiş kişi Onun mestler üzerine meshettiğini rivayet etti.”[284]

el-Kerhî: “Ben mestler üzerine meshi caiz görmeyenin küfründen korkarım” demiştir.

Çünkü hakkındaki haberler mütevatirdir.

Ebû Hanîfe’ye (rha) bu konu ve Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaatin mezhebi soruldu. O da: “Şeyheyni (Ebû Bekir ve Ömer’i) sevip Hasan ve Hüseyin’le, Ali’nin ve Fâtımatü’z-Zehrâ’nın çocuklarına dil uzatmaman ve mestler üzerine mesh etmendir” dedi. [285]

1289) Muhammed b. Osman bize rivayet etti. Zekeriya b. Yahyâ el-Kisâî bize rivayet etti. Yahyâ b. Sâlim bize rivayet etti. Eş‘as, Hasan b. Sâlih’in amcasının oğlu, bize rivayet etti. Mis‘ar, Atiyye el-Avfî’den, o da Câbir’den merfû olarak rivayet etmiştir: “Cennetin kapısında şu yazılıdır: Muhammed Allah’ın Resûlüdür. Onu Ali ile destekledim.”

Ibn Cevzi “el-İlel el-Mutenahiyye” hadisin sahih olmadığını söylemiştir. Şeyhülislâm şöyle demiştir: “Bu hadis, hadis ilmi ehlinin ittifakıyla uydurma bir yalandır.”[286]

Yukarıda zikrettiğimiz Zekeriya el-Kisâî’ye ilaveten, hadisin senedinde başka zayıf râviler de bulunmaktadır. Eş‘as, Hasan b. Sâlih’in amcasının oğludur ve sorunludur. Hadisi sağlam şekilde zabt eden kimselerden değildir. Senedde ayrıca Atiyye el-Avfî de bulunmaktadır ki, o metruktur.

et-Taberânî mezkur hadisi, “el-Muʿcemü’l-Kebîr”de rivayet etmiştir: Muhammed b. Osman b. Ebî Şeybe bize rivayet etti. Ubâde b. Ziyâd el-Esedî bize rivayet etti. Amr b. Sâbit bize rivayet etti. O, Ebû Hamza es-Sümâlî’den, o Saîd b. Cübeyr’den, o da Resûlullah’ın ﷺ hizmetkârı Ebû’l-Hamrâ’dan rivayet etti. Ebû’l-Hamrâ şöyle demiştir: Resûlullah’ın ﷺ şöyle buyurduğunu işittim: “Miraca çıkarıldığım gece semaya yükseltildiğimde cennete girdim. Arşın direğinde şu yazıyı gördüm: ‘Lâ ilâhe illallah, Muhammed Resûlullah. Onu Ali ile destekledim ve ona yardım ettim.’”

“Zevâid”de belirtildiği üzere, Amr b. Sâbit metruktur.[287] Ben ayrıca şunu da ekliyorum ki, Ebû Hamza es-Sümâlî olan Sâbit b. Ebî Safiyye de sika değildir.

---

[283] “Mizan” 3/111.
[284] Celaleddin es-Suyuti, “Mütevatir Hadisler” №13, sayfa 41.
[285] Celaleddin es-Suyuti, “Mütevatir Hadisler” sayfa 42.
[286] “Minhâcü's-Sünne” 7/196, thk Muhammed Reşid Selim; Dr Abdurrahman b. Abdulcebbar el-Firyebi “Şeyhu'l-İslâm İbn Teymiyye ve Cuhûduhû fi'l-Hadîs ve Ulûmihî” 2/593. Darul Asima.
[287] “Mecmai Zevaid” 15/76/№14702.

Ebû Nuaym el-İsfahânî, “Hilyetü’l-Evliyâ”da rivayet etmiştir: Muhammed b. Ömer b. Sâlim el-Hâfız bize rivayet etti. Ben bunu yalnız ondan yazdım. O dedi ki: Muhammed b. el-Hüseyin b. Mirdâs bana kitabının aslından rivayet etti. O dedi ki: Ahmed b. el-Hasen el-Kûfî bize haber verdi. O dedi ki: İsmâil b. Uleyye bize rivayet etti. O, Yûnus b. Ubeyd’den, o Saîd b. Cübeyr’den, o da Resûlullah’ın ﷺ sahâbîsi Ebû’l-Hamrâ’dan rivayet etti. Ebû’l-Hamrâ şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Miraca çıkarıldığım gece Arş’ın direğinde şu yazının sabit olduğunu gördüm: ‘Ben Adn cennetini yarattım. Muhammed ﷺ yaratılmışlarım arasından seçtiğim kimsedir. Onu Ali ile destekledim.’”

Yûnus’un Saîd b. Cübeyr’den rivayet ettiği hadisler arasında garib bir rivayettir. Bunu yalnız bu tarikle yazdık.”[288] Ben diyorum ki, Muhammed b. el-Hüseyin b. Mirdâs halı bilinmiyor. Şeyhi Ahmed b. el-Hasen b. el-Kāsım b. Semüre el-Kûfî metruktur. Dârekutnî ve başkaları: “Metruktur” demişlerdir. İbn Hibbân ise: “Kezzâbdır” demiştir.

1290) Ebû Nuaym, “Hilyetü’l-Evliyâ”de şöyle rivayet etmiştir: “Bize Muhammed b. Ahmed b. el-Hasen, Süleyman b. Ahmed, Muhammed b. Ali b. Sehl ve Hasan b. Ali b. el-Hattâb rivayette bulundular. Onlar dediler ki: Bize Muhammed b. Osman b. Ebî Şeybe rivayette bulundu. Bize Zekeriyyâ b. Yahyâ b. Selem rivayette bulundu. Bize Hasan b. Sâlih’in amcasının oğlu Eş‘as rivayette bulundu. Bize Mis‘ar, Atiyye’den, o da Câbir’den rivayette bulundu. Câbir dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ‘Cennetin kapısında şu yazılıdır: Lâ ilâhe illallah, Muhammed Resûlullah, Ali Resûlullah’ın kardeşidir. Bu yazı, gökler ve yer yaratılmadan iki bin yıl önce yazılmıştır.”

Hadisin akabinde Ebu Nuaym demiştir: “Bu hadisi Mis‘ar’dan yalnızca Eş‘as ve Kâdih b. Rahme rivayet etmiştir.”[289]

Taberânî bu hadisi ayni isnadla el-Mu‘cemü’l-Kebîr’de rivayet etmiştir: “Bize Muhammed b. Osman b. Ebî Şeybe rivayette bulundu. O dedi ki: Bize Zekeriyyâ b. Yahyâ el-Kisâî rivayette bulundu. O dedi ki: Bize Yahyâ b. Sâlim rivayette bulundu. Kendisi doğru sözlü bir kimseydi. O dedi ki: Bize Hasan b. Sâlih’in amcasının oğlu Eş‘as rivayette bulundu. Kendisi Hasan b. Sâlih’i üstün tutardı. O dedi ki: Bize Mis‘ar b. Kidâm, Atiyye el-Avfî’den, o da Câbir b. Abdullah’tan rivayette bulundu. Câbir dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Cennetin kapısında şu yazılıdır: Muhammed Resûlullah ﷺ, Ali Resûlullah’ın kardeşidir. Bu yazı, gökler ve yer yaratılmadan iki bin yıl önce yazılmıştır.”

Hadisi rivayet ettikten sonra Taberânî şöyle demiştir:“Bu hadisi Mis‘ar’dan yalnızca Eş‘as, Hasan b. Sâlih’in amcasının oğlu olarak rivayet etmiştir. Eş‘as’tan da yalnızca Yahyâ b. Sâlim rivayet etmiştir. Bu rivayette Zekeriyyâ b. Yahyâ el-Kisâî tek kalmıştır.”

El-Heysemi “Mecmai Zevaid”te (15/47/№14656) demiştir: “Ravilerden Hasan b. Salih'in amcası oğlu Eş'as zayıftır. Ravilerden tanımadıklarım da vardır.”

[288] “Sünen el-İsfahani” 2/564/№3485, Mektebetu Rüşd.
[289] “Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ” 7/256, DKİ.

Zekeriya el-Kisâî'ye metruktur. Eş'as, Hasan b. Sâlih'in amcasının oğludur ve sorunludur. Hadisi sağlam şekilde zabt eden kimselerden değildir. Atiyye el-Avfî de bulunmaktadır ki, o metruktur.

1291) el-Ukaylî şöyle demiştir: "Bize Zekeriyyâ b. Yahyâ el-Halvânî rivayet etti. Bize Ebû Yahyâ el-Vakkâr rivayet etti. Bize Bişr b. Bekr, Evzâî'den, o Yahyâ'dan, o Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den merfû olarak rivayet etti: 'Kıraatimi gizli yaptığımda benimle birlikte okuyun; açıktan yaptığımda ise benimle birlikte kimse okumasın."

Dârekutnî bu hadisi kendi "Sünen" eserinde rivayet etmiştir: "Bize Ömer b. Ahmed b. Ali el-Cevherî rivayet etti. Bize Ahmed b. Seyyâr el-Mervezî rivayet etti. Bize Zekeriyyâ b. Yahyâ el-Vakkâr rivayet etti. Bize Bişr b. Bekr rivayet etti. Bize Evzâî, Yahyâ b. Ebî Kesîr'den, o Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den rivayet etti ki, Resûlullah ﷺ bir namaz kıldırdı. Namazı bitirince şöyle buyurdu: 'Sizden biri benimle birlikte Kur'ân'dan bir şey okudu mu?' Topluluktan bir adam: 'Evet, ey Allah'ın Resûlü, ben okudum.' dedi. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: 'Ben kendi kendime diyorum ki: Bana ne oluyor da Kur'ân hususunda benimle çekişiliyor?! Kıraatimi gizli yaptığımda benimle birlikte okuyun; kıraatimi açıktan yaptığımda ise benimle birlikte hiç kimse okumasın.'"[290]

Hadisin ardından, Darakutni demiştir: "Bu hadisi yalnızca Zekeriyyâ el-Vakkâr rivayet etmiştir. Kendisi münkerü'l-hadîs olup metrûktur."

Bu Zekeriyyâ b. Yahyâ el-Mısrî, Ebû Yahyâ el-Vakkâr'dır. İbn Adî onun hakkında: "Hadis uydururdu." demiştir. Sâlih Cezri onu yalanlamıştır. Sâlih şöyle demiştir: "Bize Zekeriyyâ el-Vakkâr rivayette bulundu. O, büyük yalancılardan biriydi." İbn Yûnus ve başkaları ise onu zayıf kabul etmişlerdir.[291]

İmamın arkasında Kur'an okunması konusunda âlimler ihtilaf etmiştir. Hanefî mezhebimize göre ise imamın arkasında Kur'an okunmaz. Abdullah b. Şeddâd, Hz. Peygamber'in ﷺ şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Her kim imamın arkasında namaz kılarsa bilsin ki imamın kıraati onun kıraatidir." Bu mürsel bir hadistir. İmama tâbi olanın Kur'an okumamasının delillerinden biri de şu ayettir: "Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin." (Araf, 204) İmam Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "İnsanlar bu ayetin namazdan bahsettiği görüşündedir." Saîd b. Müseyyeb, Hasan-ı Basrî, İbrâhim en-Nehaî, Muhammed b. Ka'b ve Zührî'ye göre bu ayet namaz hakkında inmiştir. Zeyd b. Eslem ve Ebu'l-Âliye ise şöyle demiştir: "İnsanlar imama uyduktan sonra Kur'an okuyorlardı. Bunun üzerine, 'Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin.' (Araf, 204) ayeti indi." İmam Ahmed şöyle demiştir: Müslümanlardan herhangi birinin, "İmam sesli okuduğu zaman ona uyan ve Kur'an okumayan kimsenin namazı geçerli olmamıştır." dediğini işitmedik. İmam Ahmed şöyle devam etmiştir: Ne Peygamber ﷺ, ne ashabı, ne tâbiîn, ne Hicaz ehlinin imamı Mâlik, ne Irak ehlinin imamı Sevrî, ne Şam ehlinin imamı Evzâî, ne de Mısır ehlinin imamı Leys, imamın Kur'an okuduğu durumda ona tâbi olan kimsenin Kur'an okumaması sebebiyle namazının bâtıl olacağını söylemiştir. Ubâde b. Sâmit'ten nakledilen "Fâtiha okunmadan kılınan hiçbir

[290] İmam Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Abdülhâdî el-Hanbelî, İbn Abdülhâdî olarak meşhur "Tankih Tahkîk fî Ehâdîsi'l-Hilâf" 1/382/№544, DKİ.
[291] "Mizan" 3/113.

namaz geçerli değildir.” (Buhari) hadisi hakkında ise Süfyân şöyle demiştir: “Bu hadis, tek başına namaz kılan kimse hakkında geçerlidir.”[292]

1292) Halvânî şöyle dedi: Bize Ebû Yahyâ el-Vakkâr rivayet etti. O da bize İbn Vehb’den rivayet etti ki, Süfyân şöyle demiştir: Mücâlid şöyle dedi, Ebü’l-Veddâk şöyle dedi, Ebû Saîd şöyle dedi: Resûlullah ﷺ buyurdu... Ardından Âdem ile Mûsâ’nın karşılaşması hadisini zikretti.

Halvânî şöyle dedi: Ben bunu İbn Vehb’in aslında (nüshasında) inceledim.

Orada şu şekildeydi: Süfyân es-Sevrî şöyle dedi: Bana ulaştığına göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Âdem ile Mûsâ karşılaştılar...”

Ancak bu hadis başka bir senedle sahih olarak rivayet edilmiştir.[293]

Hadisi Buhari ve Müslim şu şekilde rivayet etmiştir: “Ebû Hureyre -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “Âdem ile Mûsâ birbirlerine karşı hüccet getirip çekiştiler. Mûsâ, Âdem’e: Yâ Âdem! Sen bizim babamızdın. Sen bizi cennetten çıkardığın için, bizleri mahrumiyet ve zarara düşürdün! dedi, Âdem de ona: Yâ Mûsâ! Sen, Allah’ın kelâmı ile seçip mümtaz kıldığı ve lehine eliyle yazıp çizdiği Musa’sın. Öyle iken sen, Allah’ın beni yaratmasından kırk sene evvel üzerime takdir buyurduğu bir işten dolayı beni kınıyor musun? dedi”. Bunu takîben Peygamber: “Böylece Âdem, Musa’ya delil ve burhan ile gâlib oldu. Âdem Musa’ya delîl ve burhanla gâlib oldu” cüm lesini üç kerre söyledi.”[294]

Allame Ebul Fida ibn Kesir “el-Bidaye” eserinde, şöyle demiştir: “Bu hadisle ilgili olarak muhtelif görüşler beyan edilmiştir. Daha evvel takdir edilen bir kader manasını içerdiği için, bazı kaderciler bu hadisi reddettiler. Bazı Cebriyecilerse bu hadisi bir delil olarak kabul ettiler. Bu hadis, onlar için açık ve kuvvetli bir delildir. Çünkü bu hadiste, “Böyle demekle Âdem, Mûsâ’yı mağlup etti.” denilmektedir. Âdem, tartışma esnasında Mûsâ’ya Tevrat’ı bir delil olarak takdim etmişti. Bununla ilgili cevap ileride gelecektir.

Yine denilmiştir ki: Âdem, tartışmada Mûsâ’yı mağlup etti; çünkü Mûsâ, Âdem’i tevbe ettiği bir suçundan dolayı kınamıştı. Oysa günahından ötürü tevbe eden kimse günah işlememiş biri gibidir.

Denildi ki: Âdem, Mûsâ’yı mağlup etti. Çünkü Âdem ondan daha büyük ve daha önce yaratılmıştı. Âdem’in, onun babası olması hasebiyle onu mağlup ettiğini söyleyenler de olmuştur. Denildi ki: Âdem, Mûsâ’yı mağlup etti. Çünkü ikisinin şeriatleri birbirinden ayrı idi. Bazıları da kendi itikadlarınca demişler ki: Âdem, Mûsâ’yı mağlup etti. Çünkü her ikisi de âlem-i berzahtaydılar. O âlemdeyse mükellefiyet hükümleri kesilir.

Doğrusu şu ki: Bu hadis birçok lafızla rivayet edilmiştir. Bazısı mana ile rivayet edilmiştir ki, onların üzerinde düşünmek gerekir. Buhârî ve Müslim’in sahihleriyle diğer hadis kitaplarında yer alan bu rivayetlerin çoğunluğu şu nokta üzerinde yoğunlaşmaktadır: Mûsâ (a.s.), hem kendi şahsını, hem de zürriyetini Cennet’ten çıkardığı için Âdem’i kınamış; Âdem ise şu cevabı vermiştir: “Ben sizi çıkarmadım. Sizi çıkaran, ağaçtan yediğim için beni Cennet’ten çıkaran

[292] Esad Muhammed Said es-Sağırcı “Delilleriyle Hanefi Fıkhı” sayfa 168.
[293] “Mizan” 3/114.
[294] “el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan” sayfa 1007, №1700.

kendisidir. Bu sonuca beni karşılaştıran ve yaratılışımdan önce bunu kaderime yazan da, onur ve üstünlük sahibi olan Allah'tır. Beni, içinde hiç bir etkinliğim olmayan bir işten ötürü kınıyorsun. Yalnız bir ağaçtan yemem yasaklanmıştı.

Ben de o ağaçtan yedim. Cennet'ten çıkarılışımın, o ağaçtan yeme sebebine bağlanması, benim yaptığım bir iş değildir. Ben, ne kendimi ne de sizi Cennet'ten çıkarmış değilim. Bu, ancak Allah'ın takdir ve işi ile olmuştur. Bunun böyle olmasında O'nun bir hikmeti vardır."

Böyle demekle Âdem, Mûsâ'yı mağlup etti.

Bu hadisi inkâr eden muannittir. Çünkü Ebû Hureyre (r.a.)'den mütevatir olarak rivayet edilmiştir. Onu adalet, hıfz ve sağlamlığını söylemeye gerek yoktur. Sonra bu, daha önce de anlattığımız gibi diğer sahabelerden de rivayet olunmuştur.

Bunun az önce zikredilen tevillerle tevil edenlere gelince, bunların yaptıkları tevil, lafızdan ve manadan uzaktır. Bunların arasında meslek ve yöntem bakımından, Cebriye'den daha kuvvetli olanlar yoktur. Onların söyledikleri de birkaç noktadan eleştirilebilir:

1- Mûsâ (a.s.), kişiyi, tevbe ettiği bir suçtan dolayı kınamaz.

2- Mûsâ (a.s.), öldürmekle emrolunmadığı bir adamı öldürmüş, bunun için affedilmesini Allah'tan dilemiş ve şöyle demişti: "Rabbim! Doğrusu ben kendime yazık ettim; beni bağışla." dedi, Allah da onu bağışladı.

3- İşlenen suç dolayısıyla kınanan kimseler ezelde yazılan kaderlerini bahane olarak ileri sürme hakkına sahip olsalardı bu, yaptığı kötülükten ötürü ayıplanan kimselerin, bahane olarak kaderi ileri sürmeleri kapısını açacaktı. Suçlu ve günahkârlar, "Ne yapalım, kaderimiz böyleymiş" diyeceklerdi. Dolayısıyla da kısas ve hudud kapısı kapanacaktı. Şayet kader, herkesin işlediği büyük-küçük günahlar için bir bahane olsa; herkes bu bahaneyi ileri sürerek kurtulma yolunu arar ki, bu da korkunç sonuçlar doğurur. Bu nedenledir ki âlimlerden bazıları şöyle demiştir: Âdem'in Mûsâ'ya cevap verirken savunma delili olarak kaderi ileri sürmesi; işlediği masiyete karşı değil de, maruz kaldığı musibete karşı olmuştur. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır."[295]

İmam Ahmed ve Taberani, Ebu'd-Derda'dan rivayet ettikleri bir hadiste, Peygamber ﷺ buyurmuştur: "Her şeyin bir hakikati vardır. Kul, başına gelenin kaçınılmaz olarak başına geleceğini, başına gelmeyenin de zaten başına gelmeyecek olduğunu bilmedikçe hakiki iman derecesine ulaşamaz."

Hadisin ravileri güvenilirdirler.[296]

1293) İbn Adî şöyle demiştir: "Bize Abdülkerîm b. İbrâhim el-Murâdî rivayet etti. Bize Zekeriyyâ el-Vakkâr rivayet etti. Bize Abbas b. Tâlib, Ebû Avâne'den, o Katâde'den, o da Enes'ten rivayet etti ki, bir adam: 'Ey Allah'ın Resûlü, Ramazan'da gündüz vakti hanımımla birlikte oldum.' dedi. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Eğer sırtını kırdıysan (yani bu işi yaparak orucunu bozduysan), bari karnını da bozma."

[295] "el-Bidaye ve'n-Nihaye" 1/112-113.
[296] "Mecmai Zevaid" 12/281/№11833.

Zekeriyya el-Vakkar yalanda ittiham olunmuştur.

İbn Ebi Şeybe “el-Musannef”te (6/222/№9439) hadisi Katada’den mürsel şeklinde rivayet etmiştir: Abde b. Süleymân, Saîd’den, o da Katâde’den rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ, Ramazan’da hanımıyla birlikte olan bir adama şöyle buyurmuştur: “Eğer sırtını kırdıysan, bari karnını da kırma.”

Muhakik Şeyh Muhammed Avvame demiştir: “Bu, Katâde'nin mürsel rivayetlerindendir. Yahyâ el-Kaṭṭân, Katâde'nin mürsellerini bir şey saymaz ve onlar hakkında: “Bunlar rüzgâr mesabesindedir”, derdi. Ubeyde b. Süleymân da Saîd b. Ebî Arûbe'den, onun ihtilâtından sonra rivayette bulunan kimselerdendir.”[297]

“Ramazan ayında oruçlu iken, bile bile her kim düz veya ters cinsel ilişkiye girer veya kendisiyle cinsel ilişkiye girilirse bu durumda o kimsenin, o günün orucunu kaza etmesi ve zıhar yapan kimse gibi kefareti yerine getirmesi gerekir. Bu konuda icma vardır. Bunun delili ise Ebu Hureyre'den nakledilen şu rivayettir: Ramazan'da adamın biri eşi ile ilişkiye girmişti. Daha sonra gelip bu durumun hükmünü Hz. Peygamber'e sallallahu aleyhi ve sellem sordu. Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem, "Kölen var mı?" diye sordu. Adam, "Yok" cevabını verdi. Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem, "İki ay oruç tutabilir misin?" diye sordu. Adam, "Hayır" cevabını verdi. Son olarak Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem, "Öyleyse altmış fakiri doyur." buyurdu. Cinsel ilişkide boşalma şartı aranmaz. Çünkü boşalmadan cinsel ilişki gerçekleşmiş kabul edilir. Tam olarak şehveti söndürdüğü için anal ilişki de kefareti gerektirir. Cinsel ilişkiye gönüllü olarak giren kadının da orucunu kaza etmesi ve kefareti yerine getirmesi gerekir. Çünkü cinsel ilişki, iki kişi tarafından gerçekleştirilen bir fiildir. Dolayısıyla taraflardan biri için hangi hüküm gerekirse, diğeri için de aynı hüküm gerekir. Kadınla zorla ilişkiye girilmişse bu durumda kadının kefareti yerine getirmesi gerekmez. Kadın kocasını cinsel ilişkiye zorlamışsa bu durumda da her ikisine hem kaza hem kefaret gerekir. Bu konuda İmam Muhammed şöyle demiştir: "Bu durumda ikrah gerçekleştiği için adama kefaret gerekmez. Kadın, fecrin doğduğundan haberi olmayan kocasından bu gerçeği saklasa ve onunla birlikte olsa, sadece kadına kefaret gerekir.”[298]

“Ebû Hanîfe, Şâfiî ve onlara katılan âlimler şöyle demiştir: Haram bir yolla orucunu bozan kimsenin, günün geri kalan kısmında yemeden içmeden durması gerekir. Ebû Hanîfe ayrıca şöyle demiştir: Meşru bir mazeret sebebiyle orucunu bozan kimse de böyledir. Meselâ yolcu günün başında yiyip içtikten sonra günün sonunda memleketine dönerse, geri kalan vakitte imsak etmesi gerekir. Aynı şekilde hayızlı kadın temizlenirse imsak etmelidir. Şâfiî ve ona katılanlar ise şöyle demiştir: Orucu bozmayı mubah kılan bir sebeple orucunu bozan kimse için geri kalan vakitte imsak etmek müstehaptır, vacip değildir.”[299]

1294) “Allah bir kulun hor ve değersiz olmasını murat ettiğinde, onun malını çamura harcatır.”

Yalanda ittiham olunmuş, Zekeriyya el-Vakkar rivayetidir.[300]

İmam Beyhakî “Şuabü’l-İmân”da (10/205/№10233): Ebû Sa‘d el-Mâlînî bize haber verdi, Ebû Ahmed b. Adî bize rivayet etti, İshak b. İbrahim el-Mukrî Gazze’de bize rivayet etti, Muhammed

[297] “el-Musannef” ibn Ebi Şeybe, thk şeyh Muhammed Avvame, Darul Kible – Mueseset Ulum el-Kuran.
[298] es-Sağırcı “Delilleriyle Hanefi Fıkhı” sayfa 361-362.
[299] Neşvân b. Saîd el-Yemenî el-Himyerî “Şemsü'l-Ulûm ve Devâü Kelâmi'l-Arab mine'l-Külûm” 4/362. DKI.
[300] “Mizan” 3/114.

b. Ebî's-Serî bize rivayet etti, Bakıyye bana rivayet etti, Muhammed b. Abdurrahman, Hişâm b. Hassân'dan, o da Muhammed b. Sîrîn'den senediyle rivayet ettiğine göre: "Enes b. Mâlik ile Hasan'ın bildirdiğine göre Resûlullah ﷺ: 'Kişi bir malı hakkı olmayan yolla elde ettiği zaman, Yüce Allah bu malı su ile çamura (yapıya) harcatır.' buyurmuştur."

Hadisin akabinde Beyhakî şöyle buyurmuştur: "Muhammed b. Abdurrahman et-Tüsterî, Bakiyye'nin meçhul hocalarındandır."

Beyhakî "Şuabü'l-İmân"da (10/206/№10234): Ebû Abdullah el-Hâfız bize haber verdi. Ebû Abdullah es-Saffâr bize rivayet etti. Ebû Bekir b. Ebî'd-Dünyâ şöyle dedi: Bana Saîd b. Süleymân el-Vâsıtî'den rivayet edildi. O, Abdüla'lâ b. Ebî'l-Mesâvir'den, o da Hâlid el-Ahvel'den, o da Ali'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kişiye malı bereketli kılınmadığı zaman, onu su ile çamura (yapıya) harcar." buyurmuştur.

Abdüla'lâ b. Ebî'l-Mesâvir ez-Zührî, onların mevlâsı olup künyesi Ebû Mes'ûd el-Cerrâr'dır. Abbas ed-Dûrî ve İbrâhim b. Abdullah b. el-Cüneyd, Yahyâ b. Maîn'den onun hakkında "Bir şey değildir." sözünü nakletmişlerdir. İbrâhim'in rivayetinde ayrıca "Yalancıdır." ifadesi de yer almaktadır. Müfaddal b. Gassân el-Gallâbî, Yahyâ b. Maîn'den "Sika değildir." dediğini rivayet etmiştir. Muhammed b. Osman b. Ebî Şeybe, Ali b. el-Medînî'den onun hakkında "Zayıftır, bir şey değildir." sözünü nakletmiştir. Muhammed b. Abdullah b. Ammâr el-Mevsılî: "Zayıftır, hüccet değildir." demiştir. Ebû Zür'a: "Çok zayıftır." demiştir. Ebû Hâtim: "Hadisi zayıftır, metrûka yakındır." demiştir. Buhârî: "Hadisleri münkerdir." demiştir. Ebû Dâvûd: "Bir şey değildir." demiştir. Nesâî ise: "Hadisi terk edilmiştir." demiştir.

Yine "Şuabü'l-İmân"da (10/206/№10235): Ebû Bekir b. Ebî'd-Dünyâ bize rivayet etti. Abdülmüteâl b. Tâlib el-Kantarî bize rivayet etti. Abdullah b. Vehb, Hâlid b. Humeyd'den, o da Seleme b. Süreyh'ten, o da Yahyâ b. Muhammed b. Beşîr el-Ensârî'den, o da babasından rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Yüce Allah bir kulun değerini düşürmek istediği zaman, malını yapılara" veya: "su ile çamura harcatır." buyurmuştur.

İbn Ebî Hâtim "el-Cerh ve't-Ta'dîl" kitabında şöyle demiştir: "Seleme b. Süreyh, Yahyâ b. Muhammed b. Beşîr'den rivayette bulunmuştur. Ondan da Hâlid b. Humeyd el-İskenderânî rivayet etmiştir. Babamın bunu söylediğini işittim. Abdurrahman bize rivayet etti ve şöyle dedi: Babamın şöyle dediğini işittim: 'Seleme b. Süreyh ile Yahyâ b. Muhammed meçhuldürler.'"[301]

"Onu suya ve çamura harcatır" ifadesi ise, malını harcayıp zayi etmesi demektir. Su ve çamurla kastedilen, kişinin dinî gayelerden yüz çevirmesi sebebiyle dünya imarına yönelmesidir.

1295) el-Vakkâr bana rivayet etti. O da Abbas'tan, o Hayyân b. Ubeydullah el-Adevî'den, o Ebû Miclez'den, o da İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre: "Resûlullah'ın ﷺ sancağı siyah, livâsı ise beyazdı. Üzerinde: 'Lâ ilâhe illallah Muhammed Resûlullah' yazılıydı."

Zekeriyyâ el-Vakkâr yalancılıkla itham edilmiştir.

el-Beğavi hadisi farklı isnadla kendi "el-Envar" eserinde rivayet etmiştir: "Ebû Tâhir bize rivayet etti. Muhammed b. İbrahim bize rivayet etti. Ebû Şeyh Ahmed b. Zencûye el-Mahremî bize rivayet etti. Muhammed b. Ebî's-Serî el-Askalânî bize rivayet etti. Abbas b. Tâlib, Hayyân b.

[301] "el-Cerh ve't-Ta'dîl", 4/111/№721, Dârü'l-Fikr, Beyrut – Lübnan.

Ubeydullah'tan, o Ebû Miclez'den, o da İbn Abbas'tan (r.a.) rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: "Resûlullah'ın ﷺ sancağı siyah, livâsı ise beyazdı. Üzerinde 'Lâ ilâhe illallah Muhammed Resûlullah' yazılıydı."[302]

İmam Taberânî hadisi kendi "el-Muʿcemü'l-Evsat" kitabında rivayet etmiştir: "Bize Ahmed b. Rüşdeyn rivayet etti. Bize Abdülgaffâr b. Dâvûd Ebû Sâlih el-Harrânî rivayet etti. Bize Hayyân b. Ubeydullah rivayet etti. Bize Ebû Miclez Lâhık b. Humeyd, İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: 'Resûlullah'ın ﷺ sancağı siyah, livâsı ise beyazdı. Üzerinde: "Lâ ilâhe illallah Muhammed Resûlullah" yazılıydı.'"

Ardından Taberânî şöyle demiştir: "Bu hadis, İbn Abbas'tan sadece bu isnadla rivayet edilmiştir. Bu rivayette Hayyân b. Ubeydullah tek kalmıştır."

İmam Taberani'nin senedin değerlendirilmesi:

1) Lâhık b. Humeyd b. Saîd — bir görüşe göre Şu'be b. Hâlid b. Kesîr b. Hubeyş b. Abdullah b. Sedûs es-Sedûsî — Ebû Miclez el-Basrî el-A'ver'dir. Muhammed b. Sa'd onu Basralıların ikinci tabakası içerisinde zikretmiş ve şöyle demiştir: "Sika idi ve hadisleri vardır." İclî şöyle demiştir: "Basralı, tâbiî ve sika bir kimsedir. Ayrıca Ali'yi severdi." Ebû Zür'a ve İbn Harrâş da: "Sikadır." demişlerdir. İbn Hibbân da onu "es-Sikât" adlı eserinde zikretmiştir. Hüseyin b. Hibbân, Yahyâ b. Maîn'den onun hakkında: "Hadisinde ıztırap vardır." sözünü nakletmiştir.

2) Hayyan b. Ubeydillah hakkında Zehebi: "İbn Ebi Hatim kendisini aklamıştır. Ancak meçhul biridir!" demiştir.[303] Doktor Ahmed b. Abdullah el-Ömeri ez-Zahrani bu ravi hakkında şöyle demiştir: "Künyesi Ebû Züheyr'dir. İbnü'l-Cevzî onu zayıflar arasında zikretmiş ve Amr b. Ali'den onun yalancı olduğunu nakletmiştir. Ancak o, Hayyân b. Abdullah Ebû Ceble er-Râzî ile burada biyografisi verilen kişiyi birbirine karıştırmıştır. Fellâs'ın yalancı saydığı kişi Ebû Ceble'dir, Ebû Züheyr değildir. Süyûtî de daha önce geçtiği üzere "el-Leʾâlî el-Masnûʿa"da bu hataya dikkat çekmiştir. Ebû Züheyr Hayyân'a gelince; İbn Hibbân onu es-Sikât'ta zikretmiştir. Ebû Hâtim "Sadûktur" demiştir. Beyhakî "Onun hakkında konuşmuşlardır" demiştir. İbn Hazm onun meçhul olduğunu iddia etmiştir.[304] İbn Hacer "(Ibn Hazm bu hükümde) İsabet etmemiştir" demiştir. Zehebî ed-Dîvân'da "Hadisi alınabilir." demiş, Dârekutnî ise onu zayıf saymıştır."[305]

3) Abdülgaffâr b. Dâvûd b. Mihrân b. Ziyâd b. Reddâd b. Rebîa b. Süleymân b. Umeyr el-Bekrî, Ebû Sâlih el-Harrânî'dir. Ebû Hâtim onun hakkında: "Kendisinde bir sakınca yoktur, sadûktur." demiştir. İbn Hibbân da onu *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiştir.

4) Abdurrahman b. Ahmed b. Muhammed b. el-Haccâc b. Rüşdeyn b. Sa'd el-Mehdî el-Mısrî el-Verrâk hakkında Zehebî, "Siyer A'lâmi'n-Nübelâ"da şöyle demiştir: "Güvenilir, doğru sözlü şeyh, imam ve muhaddis." "Babası ve dedesi, ilim sahibi olmakla birlikte zayıf kimselerdi. Allah'a hamdolsun ki, Abdurrahman hakkında herhangi bir cerh bilmiyorum."

Sonuç olarak isnadın temel tartışma noktası Hayyân b. Ubeydullah'tır. Onun hakkında ihtilaf bulunmakla birlikte, tamamen terk edilmiş veya ittifakla zayıf kabul edilmiş bir ravi değildir.

---

[302] el-Hüseyn b. Mesʿûd el-Beğavî "el-Envâr fî Şemâʾili'n-Nebiyyi'l-Muhtâr" 1/590, №694, thk şeyh İbrahim el-Yakubi.
[303] "Mecmai Zevaid" 9/430/№9638.
[304] İbn Hazm ez-Zahiri "el-Muhalla" 2/253, Hukmu Salatu Rakateyn Gabla el-Mağrib, Tahkik Ahmed Muhammed Şakir. Mısr.
[305] Cemâlüddîn Ebü'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali b. el-Cevzî "İlamul Alam bada Rusihi bi Hakaik Neshul Hadis vel Mensuh" sayfa 195, dipnot 4, darul İbn Hazm.

Senedin diğer ravileri genel olarak kabul görmüş kimselerdir. Bu sebeple isnadın zayıflığı söz konusu olsa bile, bu zayıflık Hayyân b. Ubeydullah etrafında dönmekte olup senedde çok ağır bir cerh bulunmamaktadır.

Tirmizî (№1679), Ebû Dâvûd, Nesai (№2817) ve İbn Mâce'nin Câbir'den (r.a.) rivayet ettiğine göre, Peygamber ﷺ Mekke'yi fethedip oraya girdiğinde sancağı beyaz renkte idi.

İmam Tirmizî hadis hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Bu hadis gariptir. Bu hadisi sadece Yahyâ b. Âdem'in, Şerîk'ten yaptığı rivayet yoluyla bilmekteyiz. Muhammed'e (b. İsmâil el-Buhârî) bu hadis hakkında sordum. O da bu hadisi sadece Yahyâ b. Âdem'in, Şerîk'ten yaptığı rivayet olarak bildi ve şöyle dedi: Resûlullah'ın ﷺ başında siyah sarık olduğu hâlde Mekke'ye girdiğini birçok râvî, Şerîk'ten, Ammâr'dan, Ebû'z-Zübeyr'den ve Câbir'den rivayet etmişlerdir. Muhammed şöyle demektedir: Câbir'in hadisi işte budur."

Ebu Davud ve Tirmizi'nin (№1681), İbn Abbâs (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre, şöyle demiştir: Rasûlullah ﷺ'in bayrağı siyah sancağı ise beyazdı."

Tirmizi demiştir: "İbn Abbâs hadisi olarak, bu hadis bu yönüyle hasen garibtir."

1296) Ebû İbrahim et-Tercümânî şöyle demiştir: "Bize Zekeriyyâ b. Manzûr, Atâf b. Hâlid'den, o Hişâm'dan, o babasından, o da Âişe'den rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: 'Tedbir almak kaderi engellemez. Dua ise hem inen hem de henüz inmemiş olan şeylere karşı fayda verir.'"

Taberânî de "ed-Duâ" adlı eserinde şöyle rivayet etmiştir: "Ebû Müslim el-Keşşî bize rivayet etti; dedi ki: Abdullah b. Abdilvehhâb el-Hacbî bize rivayet etti; dedi ki: Zekeriyyâ b. Manzûr el-Ensârî bize rivayet etti; dedi ki: Attâf eş-Şâmî bize rivayet etti, Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (radıyallahu anhâ) rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Tedbir, kaderden hiçbir şeyi engelleyemez. Dua ise inen ve henüz inmemiş olan şeylere fayda verir. Şüphesiz dua ile bela kıyamet gününe kadar birbirleriyle mücadele ederler.""

Hadisi İmam Hakim "el-Müstedrek"te rivayet etmiştir: "Bize Ebû Bekr b. İshâk el-Fakîh haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Müslim rivayet etti; dedi ki: Bize Abdullah b. Abdilvehhâb el-Hacbî rivayet etti; dedi ki: Bize Zekeriyyâ b. Manzûr rivayet etti. Ensardan bir şeyh dedi ki: Bana Attâf b. Hâlid haber verdi, Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (radıyallahu anhâ) rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve âlihî ve sellem) şöyle buyurdu: "Tedbir, kaderden hiçbir şeyi engelleyemez. Dua ise inen ve henüz inmemiş olan şeylere fayda verir. Bela iner de dua onu karşılar; sonra kıyamet gününe kadar birbirleriyle mücadele ederler."

Hakim demiştir: "Bu hadis sahih bir isnada sahiptir. Ancak o ikisi bunu rivayet etmemiştir."

Bu hükümde ona katılmak mümkün değildir. Şeyh Muhammed Reşid Riza demiştir: "Hâkim, Âişe'den şu lafızla rivayet etmiştir: "Tedbir, kaderden hiçbir şeyi engelleyemez." Onu sahih kabul etmiştir. Ancak bana göre bu hadis sahih değildir. Hâkim'in hadisleri sahih kabul etme hususundaki müsamahası ise meşhurdur."[306]

[306] Muhammed Reşîd Rızâ "Tefsîrü'l-Menâr" 5/205, DKİ.

Senedinde Zekeriyyâ b. Yahyâ b. Manzûr b. Sa'lebe b. Ebî Mâlik el-Kurazî el-Medenî'nin bulunmasıdır. Abbâs şöyle demiştir: "Yahyâ b. Maîn'i şöyle derken işittim: 'Zekeriyyâ b. Manzûr kadılık görevine getirildi ve Hammâd el-Berberî aleyhine hüküm verdi. Bu sebeple Hârûn onu Rakka'ya götürdü. Güvenilir değildir.'" Abbâs'ın İbn Maîn'den naklettiğine göre onun hakkında "Bir şey değildir" demiştir. Bununla birlikte İbn Maîn'den bir defa "Kendisinde bir sakınca yoktur" sözü de nakledilmiştir. Muâviye b. Sâlih, İbn Maîn'den "Güvenilir değildir" sözünü rivayet etmiştir. Ahmed b. Muhammed b. Mihriz ile Ebû Dâvûd da İbn Maîn'den "Zayıftır" hükmünü nakletmişlerdir. Ebû Zür'a, "Hadisi cidden zayıftır" demiştir. Dârekutnî ise, "Metrûktur" demiştir.

Abdurrauf el-Munavi hadis hakkında şöyle degerlendirme yapmıştır: "Hâkim şöyle demiştir: "Sahihtir." Zehebî ise et-Telhîs'te onu tenkit ederek şöyle demiştir: "Ravilerinden biri olan Zekeriyyâ b. Manzûr'un zayıflığı üzerinde ittifak edilmiştir." Mîzân'da da İbn Maîn onu zayıf saymış, Ebû Zür'a ise onu çok zayıf kabul etmiştir. Buhârî de: "Münkerü'l-hadîstir" demiş ve bu haberi onun rivayetleri arasında zikretmiştir. İbnü'l-Cevzî ise: "Sahih olmayan bir hadistir" demiştir."[307]

El-Heysemi "Mecmai Zevaid"te (17/251/№17192) demiştir: "Ravilerden Zekeriyya b. Manzur'u, Ahmed b. Salih el-Mısri güvenilir bulmuş, çoğunluk ise zayıf olduğunu söylemiştir."

Ahmed ve Taberani benzer hadisi Hz Muaz b. Cebel'den rivayet etmişlerdir ki, Peygamber ﷺ buyurmuştur: "Tedbirin kadere faydası olmaz; ama duanın gelmiş ve gelmemiş musibetlere yararı olur. Ey Allah'ın kullan! Dua etmeye bakın."

el-Heysemi "Zevaid"te (17/250/№17191) demiştir: "Şehr b. Havşeb, Muaz'ı dinlememiştir. İsmail b. Ayyaş'ın Hicaz ahalisinden yaptığı rivayetler ise zayıftır."

İmam Bezzar "Müsned"inde Hz Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir: "Peygamber ﷺ demiştir: "Tedbir almak, kaderin önüne geçmez. Duanın, henüz gelmemiş kazaya (musibetlere) faydası vardır. Şüphesiz ki bela ve dua yeryüzü ve gökyüzü arasında buluşur ve kıyamete kadar çarpışırlar."

Ravilerden İbrahim b. Huseym b. İrak metruktur.[308]

Elbânî, "Sahîhu'l-Câmiʿi's-Sağîr ve Ziyâdetühû" (№ 7739) adlı eserinde Âişe'den (radıyallahu anhâ) rivayet edilen şu hadisi zikretmiş: "Tedbir, kaderden hiçbir şeyi engelleyemez. Dua ise inen ve henüz inmemiş olan şeylere fayda verir. Şüphesiz bela iner de dua onu karşılar; sonra kıyamet gününe kadar birbirleriyle mücadele ederler." Ardından hadisin hasen olduğunu söylemiştir.[309]

1297) Zekeriyyâ b. Manzûr'un, Ebû Hâzim'den, onun Nâfi'den, onun da İbn Ömer'den merfû olarak rivayet etmiştir: "Kaderiyye bu ümmetin Mecûsîleridir".

---

[307] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi'ṣ -ṣaġīr" 6/452/№9977, Darul Marifa.
[308] "Mecmai Zevaid" 17/251/№17193.
[309] Muhammed es-Saîd b. Besyûnî Zağlûl "el-Mevsûʿatü'l-Kübrâ li-Etrâfi'l-Hadîsi'n-Nebeviyyi'ş-Şerîf" 47/583, DKİ.

Bu senedle hadisi el-Lâlekâî "Şerḥu uṣûli itikad"[310] kitabında, ve Acurri "eş-Şeria"sında[311] rivayet etmiştir.

Buhârî: "Zekeriyyâ b. Manzûr münkerü'l-hadîstir" demiştir. Nesâî ve başkaları ise: "Zayıftır" demişlerdir.[312]" "eş-Şeria"nın muhakkikinin bu rivayet tarikini hasen kabul etmesi gerçekten şaşırtıcıdır. Zekeriyyâ hakkında ise sadece "zayıftır" demekle yetinmiştir. Hâlbuki sıradan bir zayıf ravi ile münker rivayetler nakleden ve hadis imamlarının terk ettiği bir ravi arasında göz ardı edilemeyecek kadar büyük bir fark vardır.

- Ebu Davud "Sünen"de (№4691) ve Hakim "el-Müstedrek"te şöyle rivayet etmiştir: "Mûsâ b. İsmâîl bize rivayet etti; dedi ki: Abdülazîz b. Ebî Hâzim bize rivayet etti; dedi ki: Babam bana Mina'da, İbn Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kaderiyye (fırkası mensupları) bu ümmetin Mecûsîleridir. Eğer hastalanırlarsa onları ziyaret etmeyiniz, ölürlerse cenazelerinde bulunmayınız."

İmam Hakim hadis hakkında buyurmuştur: "Bu hadis, Ebû Hâzim'in İbn Ömer'den işitmesi sahih ise, Şeyhayn'ın şartına göre sahihtir. Ancak o ikisi bunu rivayet etmemiştir."

Ebû Hâzim burada, Medine'nin önde gelen âlim ve zâhidlerinden olan Seleme b. Dînâr'dır. Kaynaklarda o; imam, vaiz, Medine şeyhi, kıssacı ve zâhid olarak anılmıştır. Bununla birlikte, onun İbn Ömer'den naklettiği rivayetler munkatı'dır. Nitekim İmam Mizzî, "Tehzîbü'l-Kemâl"de buna açıkça işaret etmiştir. Yahyâ el-Vuhâzî şöyle demiştir: İbn Ebî Hâzim'e, "Baban Ebû Hüreyre'den hadis işitti mi?" diye sordum. Şöyle dedi: "Size kim, babamın Sehl b. Sa'd dışında sahâbeden herhangi bir kimseden hadis işittiğini söylerse yalan söylemiştir."

İbnü'l-Münzir şöyle demiştir: "Bu hadis munkatı'dır." Hâkim de buna işaret etmiş ve şöyle demiştir: "Ebû Hâzim'in İbn Ömer'den işitmesi sahih ise, hadis Şeyhayn'ın şartına göredir." Nitekim et-Telhîs'te de bu şekilde geçmektedir. el-Mühezzeb'de ise şöyle denilmiştir: "Bu hadis, Ebû Hâzim ile İbn Ömer arasında munkatı'dır." el-Kebâir'de de şöyle denilmiştir: "Ravileri sikadır; ancak hadis munkatı'dır." İbnü'l-Cevzî ise bunu reddetmiş ve şöyle demiştir: "Sahih değildir."[313]

- Ebû Dâvûd da "es-Sünen" (№4692) adlı eserinde hadisin farklı bir lafzını rivayet etmiştir: "Bize Muhammed b. Kesîr rivayet etti; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi, o Ömer b. Muhammed'den, o Ğufrenin mevlası Ömer'den, o da Ensardan bir adamdan, o da Huzeyfe'den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: 'Her ümmetin bir Mecûsîsi vardır. Bu ümmetin Mecûsîleri ise kader yoktur diyenlerdir. Onlardan ölenlerin cenazelerine katılmayın, hastalananlarını da ziyaret etmeyin. Onlar Deccâl'in taraftarlarıdır. Allah'ın onları Deccâl'e katması haktır.'"

Senedi zayıftır. Ğufre'nin mevlâsı Ömer'in hadisleriyle delil getirilmez. İlaveten, hadisin senedinde ismi zikredilmeyen bir ravi bulunmaktadır.[314]

---

[310] Ebü'l-Kāsım (Ebü'l-Hüseyn) Hibetullāh b. el-Hasen b. Mansûr el-Lâlekâî et-Taberî er-Râzî (ö. 418/1027) "Şerḥu uṣûli iʿtiḳādi Ehli's-sünne ve'l-cemâʿa" №1150, sayfa 639, thk Ahmed b. Masud b. Hamdan.
[311] Ebû Bekr Muhammed b. Hüseyn b. Abdillâh el-Âcurrî el-Bağdâdî (ö. 360/970) "Kitâbü'ş-Şerîʿa" 1/801/№381, Darul Vatan.
[312] "Mizan" 3/116.
[313] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi's -ṣaġīr" №6180.
[314] Ebû Muhammed Zekiyyüddîn Abdülazîm b. Abdilkavî b. Abdillâh el-Münzirî (ö. 656/1258), "Muhtasaru Süneni Ebî Dâvûd", "Meʿâlimü's-Sünen" ve "Tehzîbü Süneni Ebî Dâvûd" ile birlikte, 4/293, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.

- İmam Taberani benzer hadisi "el-Mucem el-Evsat"ta Hz Enes b. Malik'ten rivayet etmiştir. Bize Ali b. Abdullah el-Ferğânî rivayet etti; dedi ki: Bize Hârûn b. Mûsâ el-Feravî rivayet etti; dedi ki: Bize Ebû Damra Enes b. İyâd rivayet etti, Humeyd'den, o da Enes'ten rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kaderiye ve Mürcie, bu ümmetin Mecusileridirler; hastalanırlarsa, ziyaretlerine gitmeyin, ölürlerse cenazelerine katılmayın" buyurmuştur."

El-Heysemi "Zevaid"te (12/304/№11873) demiştir: "Ravileri, Harun b. Musa el-Fervi hariç, Sahih'in ravileridirler."

İmam Taberânî'nin senedinin tahlili:

1) Humeyd. Bu, Ebû Ubeyde Humeyd b. Ebî Humeyd et-Tavîl'dir. Yahyâ b. Maîn, İclî, Ebû Hâtim, İbn Hirâş ve başkaları onu sika kabul etmiştir.

2) Ebu Nadra Enes b. Iyid. Ibn Adi, ibn Main, ibn Sad onu sika kabul etmiştir.

3) Harun b. Musa el-Fervi. Ebû Hâtim: "Şeyhtir" demiştir. Nesâî: "Bir sakınca yoktur" demiştir. İbn Hibbân da onu "es-Sikât" adlı eserinde zikretmiştir.

4) Ali b. Abdullah el-Ferğânî. Hatîb el-Bağdâdî, "Târîhu Bağdâd"da şöyle demiştir: "Ali b. Abdullah b. Abdilberr, Ebü'l-Hasen el-Verrâk olup el-Ferğânî olarak bilinirdi. Ebû Hâtim er-Râzî ve Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'den hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de Kâdî el-Cerrâhî, Muhammed b. el-Muzaffer, Ebû Ya'lâ et-Tûsî el-Verrâk, İbn Şâhîn ve Yûsuf el-Kavvâs rivayette bulunmuştur. Berkânî bize haber verdi; dedi ki: Ebû Ya'lâ el-Verrâk'ın, yani Osman b. el-Hasen et-Tûsî'nin huzurunda okudum. O şöyle dedi: Ali b. Abdullah b. Abdilberr bize rivayet etti. Verrak sikadır. Ubeydullah b. Ömer el-Vâiz bize, babasından naklen haber verdi. Babası şöyle dedi: Ali b. Abdullah el-Ferğânî, 322 yılının Receb ayında vefat etti."[315]

- İmam Ahmed b. Hanbel hadisi "Müsned"inde rivayet etmiştir: "Enes b. İyâd bize rivayet etti; dedi ki: Ömer b. Abdillâh Mevlâ Ğufre bize rivayet etti, Abdullah b. Ömer'den rivayet ettiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Her ümmetin bir Mecûsîsi vardır. Benim ümmetimin Mecûsîleri ise 'Kader yoktur' diyenlerdir. Hastalanırlarsa onları ziyaret etmeyin, ölürlerse cenazelerinde bulunmayın."

Senedi kopuk ve zayftır. Hadisi Hz Abdullah b. Ömer'den, Ömer b. Abdillâh el-Medenî, Ebû Hafs, Ğufre bt. Rebâh'ın — Bilâl b. Rebâh'ın kız kardeşi — mevlâsı rivayet etmiştir. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, babasından naklen şöyle demiştir: "Onda bir sakınca yoktur. Ancak hadislerinin çoğu mürseldir." Abbâs ed-Dûrî, Yahyâ b. Maîn'den naklen şöyle demiştir: "O, Resûlullah'ın ﷺ ashabından hiçbir kimseden hadis işitmemiştir." İshâk b. Mansûr da Yahyâ b. Maîn'den naklen: "Zayıftır" demiştir. Nesâî de aynı şekilde: "Zayıftır" demiştir. Ebû Hâtim İbn Hibbân ise şöyle demiştir: "Hadisleri karıştırırdı. Onunla ihticac edilmez."

- Amr b. Ebî Âsım da bu hadisi kendi isnadıyla "es-Sünen"de rivayet etmiştir: "Abdüla'lâ b. Hammâd bize rivayet etti; dedi ki: Mu'temir b. Süleymân bize rivayet etti; dedi ki: Ebü'l-Hasen Ziyâd'ı işittim. Bana Ca'fer b. el-Hâris rivayet etti, o Yezîd b. Meysere'den, o Atâ el-Horasânî'den, o Mekhûl'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: 'Her ümmetin bir Mecûsîsi vardır. Bu

[315] "Târîḫu Baġdâd ev Medîneti's-selâm" 10/4/№6354. Darul Fikr.

ümmetin Mecûsîleri ise Kaderiyye'dir. Hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin, öldüklerinde de cenazelerine katılmayın.'"

Munkatı'dır. Mekhûl eş-Şâmî, Hz. Ebû Hüreyre'den hadis işitmemiştir. Nitekim Ebû Îsâ et-Tirmizî şöyle demiştir: "Mekhûl, Vâsile'den, Enes'ten ve Ebû Hind'den hadis işitmiştir. Onun sahâbeden bu üç kişi dışında hiç kimseden hadis işitmediği söylenmiştir." Selefi şeyhi Elbani hadis hakkında buyurmuştur: "Hadis sahihtir. Senedinin ravileri sikadır. Ancak Ca'fer b. el-Hâris hakkında ihtilaf vardır. O, Ebü'l-Eşheb el-Kûfî'dir. Ayrıca sened munkatı'dır. Çünkü Şamlı olan Mekhûl, Ebû Hüreyre'den hadis işitmemiştir. Bu hadisi, senedindeki zayıflığa rağmen, daha önce geçen Câbir, Huzeyfe ve İbn Ömer hadislerinden gelen şâhidleri sebebiyle sahih kabul ettim."[316]

- Ibn Mace el-Kazvini hadisi kendi "Sünen" (№92) eserinde Hz Cabir b. Abdullah el-Ensari'den rivayet etmiştir. İbn-i Mâce'nin hâşiyesi Miftâhü'l-Hâce'de bu hadis üzerinde şunlar yazılır: "Kaderi inkâr edenlerin Mecûsîlere benzetilmesinin sebebi budur ki: Mecûsîler Nur (ışık) ve Zulmet (karanlık) diye iki ilâha inanırlar. Hayırlı şeylerin Nur'dan ve şerlerin Zulmet'ten meydana geldiğine itikad ederler. Kaderciler de hayrı Allah'a, şerri de insan ve şeytana isnad ederler. Hâlbuki hayır olsun şer olsun, her şeyin yaratıcısı ve mûcidi Allah'tır. Öyle ise yaratılış ve icad yönünden her şeyi Allah'a isnad etmek gerekir. Ama hayır ve şerri işleme ve kazanma bakımından insana isnad etmek gerekir. Çünkü ikisinin de faili insandır." Ebû Dâvûd bu hadisi Huzeyfe (radıyallahu anh)'den ve ayrıca İbn-i Ömer (radıyallahu anh)'den rivayet etmiştir. Tirmizî de hadisi tahriç ederek "Hasen" olduğunu söylemiştir. Hâkim ise sahih olduğunu beyan etmiştir. İbn-i Hacer de bunun Müslim'in şartına göre "Sahih" olduğunu tahkik etmiştir.[317]

- Ebu Davud "Sünen"de (№4613) rivayet etmiştir ki, Nâfi' (r.a.) demiştir ki: (Hz. Abdullah) İbn Ömer'in kendisiyle mektuplaştığı Şamlı bir arkadaşı vardı. Abdullah İbn Ömer, onun kader inancını kabul etmediğini öğrenince ona şu mealde bir mektup yazdı: "Senin kader hakkında birtakım (inkârcı) sözler söylediğin (haberi) bana ulaştı. Binaenaleyh, sakın bir daha bana mektup yazma. Çünkü ben Rasûlullah ﷺ: 'Benim ümmetim içerisinde kaderi inkâr eden birtakım kavimler ortaya çıkacaktır' derken işittim."

Bu asrın Türkiye'nin ve Azerbaycan'ın en büyük Mecûsîleri Mustafa İslamoğlu ve Elşad Miri'dir.

1298) Âişe'den rivayet edildiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Ey Âişe! Yarım hurma ile de olsa ateşten korunun. Çünkü o, aç olanın ihtiyacını giderdiği kadar tok olanın da ihtiyacını giderir."

İmam Zehebî bu hadisi, Zekeriyyâ b. Yahyâ b. Manzûr'un münker rivayetlerinden biri olarak zikretmiştir. Zekeriyyâ metrûktur.[318]

İbn Hacer el-Askalânî "Fethu'l-Bârî"de şöyle demiştir: "Taberânî'de, Fedâle b. Ubeyd'den merfû olarak şu rivayet yer almaktadır: "Aranızla ateş arasına bir perde koyun; yarım hurma ile de olsa." Ahmed'de ise İbn Mes'ûd'dan merfû olarak sahih bir isnadla şu rivayet bulunmaktadır:

---

[316] Ebû Bekr Ömer b. Ebî Âsım "Kitâbü's-Sünne" - "Zılâlü'l-Cenne fî Tahrîci's-Sünne" tahkik ve ta'lîk: Muhammed Nâsırüddîn el-Elbânî, sayfa 151/№342, Mektebetül İslami.
[317] Haydar Hatipoğlu "Sünen-i ibni Mace tercemesi ve şerhİ" 1/163.
[318] "Mizan" 3/116.

“Sizden biri, yarım hurma ile de olsa yüzünü ateşten korusun.” Yine Ahmed’de, Âişe’den hasen bir isnadla şu rivayet nakledilmiştir: “Ey Âişe! Yarım hurma ile de olsa kendini ateşten koru. Çünkü o, aç olanın ihtiyacını giderdiği kadar tok olanın da ihtiyacını giderir.” Ebû Ya‘lâ da Ebû Bekir es-Sıddîk’tan buna benzer bir rivayet nakletmiştir. Bu rivayette şu ilave bulunmaktadır: “O, aç olan üzerindeki etkisini tok olan üzerinde de gösterir.”[319]

İmam Buhârî ve Müslim, hadisin ilk kısmını kendi eserlerinde rivayet etmiştir: “Adî b. Hâtim’den (radıyallahu anh) rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Ben Allah Rasûlü’nü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle derken işittim: ‘Bir hurmanın yarısıyla da olsa kendinizi ateşten koruyunuz.”[320]

1299) Ümmü Hâni (Radıyallâhü anhâ)’dan; şöyle demiştir: Ben, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)’in yanına giderek: “Yâ Resûlallah, bana (yapabileceğim nafile) bir amel göster (tavsiye buyur). Çünkü ben gerçekten yaşlandım, güç bakımından zayıfladım ve şişmanladım” dedim. Bunun üzerine O, şöyle buyurdu: “(Günde) yüz defa ‘Allahü ekber’ de, yüz defa ‘Elhamdü lillâh’ de ve yüz defa ‘Sübhânallah’ de. (Bu zikir sevab bakımından) Allah yolunda (savaş için) gemlenmiş, eğer vurulmuş yüz attan, (kurban edilen) yüz deveden ve (azâdlanan) yüz köleden hayırlıdır.”

Hadisi ibn Mace “Sünen”de (№3810) rivayet etmiştir. “Zevâid”de şöyle denilmiştir: “Bunun senedinde bulunan Zekeriyyâ isimli râvi zayıftır.” Zekeriyyâ b. Yahyâ b. Manzûr metruktur. Hâkim, bu hadisi “el-Müstedrek”te bu metrûk ravi yoluyla rivayet etmiş ve hadisin senedinin sahih olduğunu iddia etmiştir!

İmam Ahmed de bu hadisi “Müsned”inde[321] kendi isnadıyla rivayet etmiştir: “Abdullah şöyle demiştir: Babamın kitabında şunu buldum: ‘Bize Saîd b. Süleymân rivayet etti; dedi ki: Bize Mûsâ b. Halef rivayet etti; dedi ki: Bize Âsım b. Behdele, Ebû Sâlih’ten, o da Ümmü Hânî bt. Ebû Tâlib’den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yanıma uğradı. Ben de: “Yâ Resûlallah! Ben yaşlandım ve zayıfladım” yahut buna benzer sözler söyledim. “Bana oturduğum yerden yapabileceğim bir amel tavsiye et” dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Allah’ı yüz defa tesbih et. Bu, İsmailoğullarından azat edeceğin yüz köleye denktir. Allah’a yüz defa hamd et. Bu, Allah yolunda bineceğin, eyerlenmiş ve gemlenmiş yüz ata denktir. Allah’ı yüz defa tekbir et. Bu, gerdanlık takılmış ve kabul edilmiş yüz deve kurbanına denktir. Allah’tan başka ilâh olmadığına yüz defa şehadet et.” İbn Halef şöyle demiştir: Zannederim ki şöyle dedi: “Bu, gökle yer arasını doldurur. O gün hiç kimsenin ameli yükseltilmez; ancak senin yaptığın gibi bir amel getiren kimse müstesna.”’

Heysemî “Zevâid”de (17/77/№16867) senedin hasen olduğunu söylemiştir. Elbani “Sahih et-Terğîb ve’t-Terhîb”de[322] hadisin hasen olduğuna hükmetmiştir.

İmam Ahmed, “Müsned”inde (№26847) bu hadisi farklı bir metin ve isnadla da rivayet etmiştir: “Yûnus b. Muhammed bize rivayet etti; dedi ki: Ebû Ma‘şer bize rivayet etti, Müslim b. Ebî Meryem’den, o da Sâlih Mevlâ Vecze’den, o da Ümmü Hânî bt. Ebû Tâlib’den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına geldim ve: ‘Yâ Resûlallah!

[319] “Fethu’l-Bârî Şerhu Sahîhi’l-Buhârî” 4/237, tahkik Abdurrahman b. Nasir el-Berrak, Darut-Tayiba.
[320] “el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan” sayfa 336, №596.
[321] İmam Ahmed b. Hanbel “el-Müsned” hâmişinde “Kenzü’l-Ummâl fî Süneni’l-Akvâl” 6/433.
[322] Muhammed es-Saîd b. Besyûnî Zağlûl “el-Mevsûʿatü’l-Kübrâ li-Etrâfi’l-Hadîsi’n-Nebeviyyi’ş-Şerîf” 40/277, DKİ.

Ben ağırlaşmış bir kadınım. Bana oturduğum yerden söyleyebileceğim bir şey öğret' dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Yüz defa "Allahu ekber" de. Bu, senin için kabul edilmiş ve süslenmiş yüz deveden daha hayırlıdır. Yüz defa "Elhamdülillah" de. Bu, senin için Allah yolunda sevk ettiğin eyerlenmiş ve gemlenmiş yüz attan daha hayırlıdır. Yüz defa "Sübhânallah" de. Bu, senin için İsmailoğullarından azat edeceğin yüz köleden daha hayırlıdır. Yüz defa "Lâ ilâhe illallah" de. Bu, hiçbir günah bırakmaz ve hiçbir amel ona üstün gelemez."

Abdürrezzâk hadisi "el-Musannef"te (10/266/№4956) aktarmıştır: "Abdürrezzâk bize haber verdi, Ma'mer'den, o da Ebân'dan, o da Ebû Sâlih'ten, o da Ümmü Hânî'den rivayet ettiğine göre Ümmü Hânî, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) zayıflığından şikâyette bulundu. Bunun üzerine ona şöyle buyurdu: 'Yüz defa tesbih et. Bu, azat edeceğin yüz köleden daha hayırlıdır. Yüz defa hamd et. Bu, Allah yolunda üzerine bineceğin yüz attan daha hayırlıdır. Yüz defa tekbir getir. Bu, Allah'ın Beyti'ne hediye edeceğin yüz deveden daha hayırlıdır. Yüz defa da: "Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr" de. Bu, gökle yer arasındakilerden daha hayırlıdır. Senin söylediğin kadarını söyleyen veya buna ilave eden kimse dışında, hiç kimsenin ameli bundan daha üstün olarak yükseltilmez."[323]

Eban b. Ebi Eyyaş metruktur.

1300) Ebû Ahmed b. Muhammed b. Muhammed b. Yûsuf el-Cürcânî ile Abdullah b. Yûsuf el-Cürcânî el-İbendûnî şöyle demişlerdir: Bize zayıf ravilerden biri olan Ali b. Muhammed es-Sâiğ rivayet etti. O da bize Zekeriyyâ b. Yahyâ en-Nesâî'den rivayet etti: "Mâlik, Humeyd et-Tavîl'den, o da Enes'ten merfû olarak rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: 'Ey Ali! Dünyadan sakın. Çünkü kimin tokluğu artarsa meşguliyeti artar. Kimin meşguliyeti artarsa hırsı şiddetlenir. Kimin hırsı şiddetlenirse tasası çoğalır. Kimin tasası çoğalırsa unutur."

Bu rivayet bâtıldır. İmam Mâlik'e (rahimehullah) böyle bir rivayet isnad edilemez. Senedinde Zekeriyyâ b. Yahyâ b. el-Hâris bulunmaktadır. Dârekutnî onu zayıf kabul etmiştir.[324]

Imam Suyuti "Leal el-Masnua"da hadisi şöyle zikretmiştir: "Hatîb şöyle demiştir: "Ebû Nuaym el-Hâfız bize rivayet etti; dedi ki: Bize Ebû Ahmed Muhammed b. Ahmed b. Mekkî el-Cürcânî rivayet etti; dedi ki: Bize Ali b. Muhammed es-Sâiğ rivayet etti; dedi ki: Bize Zekeriyyâ b. Yahyâ b. el-Hars el-Kesâî rivayet etti; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes, Humeyd'den, o da Enes'ten rivayet ettiğine göre Enes şöyle demiştir: Ali, Nebî'nin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına geldi. Yanında bir deve vardı. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem): 'Bu deve nedir?' diye sordu. O da: 'Beni bunun üzerine Osman bindirdi' dedi. Bunun üzerine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Ey Ali! Dünyadan sakın. Çünkü kimin tokluğu artarsa meşguliyeti artar. Kimin meşguliyeti artarsa hırsı şiddetlenir. Kimin hırsı şiddetlenirse tasası çoğalır. Kimin tasası çoğalırsa Rabbini unutur.'"

Hatîb şöyle demiştir: "Bu hadis münkerdir. Onu yalnızca es-Sâiğ rivayet etmiştir. es-Sâiğ, el-Kesâî'den rivayet etmektedir. Kendisi çok zayıftır, el-Kesâî ise meçhuldür." (Ben Suyuti derim ki) el-Mîzân'da şöyle denilmiştir: "Bu rivayet bâtıldır. Mâlik'in böyle bir rivayeti nakletmesi mümkün değildir. Zekeriya el-Horasânî'yi Dârekutnî zayıf kabul etmiştir." Dârekutnî, Garâibü

[323] Tahkik Eyman Nasruddin el-Ezhari, DKİ.
[324] "Mizan" 3/117.

Mâlik'te de bunun bâtıl olduğunu söylemiştir. Lisânü'l-Mîzân'da ise şöyle denilmiştir: "Zekeriya meçhul değildir; bilakis şiddetli zayıflığıyla tanınmaktadır. En doğrusunu Allah bilir."[325]

1301) "Hayır eksilmekte, şer ise artmakta olduğu sürece devam edecektir."

Batıldır. Hadisi Ebu Yahya Zekeriyyâ b. Yahyâ el-Kinânî, Mâlik'ten, o da Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etmiştir. Ancak ona ulaşan isnad karanlıklarla doludur. Muhtemelen bu Zekeriyya ve Zekeriyyâ b. Yahyâ b. el-Hâris aynı kişidir.[326]

Mana bakımından benzer bir rivayeti İmam Buhârî, "Sahîh"inde (№6657) rivayet etmiştir: "Muhammed b. Yûsuf bize rivayet etti; dedi ki: Süfyân bize rivayet etti, ez-Zübeyr b. Adî'den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Enes b. Mâlik'in yanına gittik ve ona Haccâc'dan gördüğümüz eziyetleri şikâyet ettik. Bunun üzerine şöyle dedi: 'Sabredin. Çünkü size öyle bir zaman gelmeyecektir ki, ondan sonraki zaman daha kötü olmasın. Nihayet Rabbinize kavuşacaksınız.' Sonra şöyle dedi: 'Bunu Nebî'nizden (sallallahu aleyhi ve sellem) işittim.'"

Tirmizi "Sünen"de (№2206) rivayet etmiştir ki, Zübeyr b. Adîy (r.a.)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: Enes b. Mâlik'in yanına girdik ve Haccac'tan çektiklerimizden dolayı ona yakındık. Bunun üzerine şöyle dedi: "Rabbinize kavuşuncaya kadar geçecek hiçbir sene yoktur ki kendisinden sonra gelen yıllar onlardan beter olmasın bunu Peygamber ﷺ'den işittim."

Tirmizi hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

Beyhaki "Şuabul İman"da (2/553/№1589) aktardığı bir hadiste, Hubeyre b. Yerîm ile Ebu'l-Ahvas bildiriyor: Ebû Mes'ûd: "Yaşadığınız her bir yıl bir öneekinden daha kötü olacak" dedi. Ona: "Bazen bir yılımız bereketli geçiyor, başka bir yıl ise bereketsiz oluyor" dediklerinde, Ebû Mes'ûd: "Vallahi bundan kastım, sizin bereketiniz değildi. Bundan kastım ilmin ve âlimlerin gitmesidir. Geçen yıl Ömer vardı, bu yıl onun benzerini bana gösterin!" karşılığını verdi.

Imam Taberani "el-Mucem es-Sağır"de rivayet etmiştir: "Ali b. Abdülazîz bize rivayet etti; dedi ki: Müslim b. İbrâhim bize rivayet etti; dedi ki: Şu'be bize rivayet etti, ez-Zübeyr b. Adî'den, o da Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: 'Size öyle bir yıl gelmeyecektir ki, ondan sonraki yıl daha kötü olmasın. Biz bunu Nebî'nizden (sallallahu aleyhi ve âlihî ve sellem) işittik.'

Bu hadisi Şu'be'den yalnızca Müslim rivayet etmiştir. Bu rivayette Ali tek kalmıştır."

İsnadın tahlili:

1) Ali b. Abdülazîz b. el-Merzubân b. Sâbûr; imam, hâfız, sadûk Ebü'l-Hasen el-Begavî'dir. Mekke'de ikamet etmiştir. Hicrî iki yüz doksanlı yılların başlarında doğmuştur.

2) Müslim b. İbrâhim; imam, hâfız, sika, Basra'nın müsnidi Ebû Amr el-Ezdî el-Ferâhidî el-Basrî'dir. Mevlâları arasında yer almakta olup "el-Kassâb" lakabıyla tanınmıştır. Hicrî 130 yılı civarında doğmuştur.

3) Ebi Bistam Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Atakî; imam, hâfız'dır.

[325] "Leal el-Masnua" 2/264, DKİ.
[326] "Mizan" 3/117.

4) ez-Zübeyr b. Adî; allâme, sika, Ebû Adî el-Hemdânî el-Yâmî el-Kûfî'dir. Rey kadılığı görevinde bulunmuştur.

İsnadın bütün ravileri güvenilirdir.

1302) Şuayb b. Ahmed, Zekeriyyâ b. Yahyâ'dan rivayet etmiştir. Zekeriyyâ şöyle demiştir: Süleymân b. Erkam, ez-Zührî'den, o da Urve'den, o da Âişe'den merfû olarak rivayet ettiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim geceyi havuç yemiş olarak geçirirse, kulunç hastalığından emin olarak sabahlar."

Muhtemelen uydurmadır. Zekeriyyâ b. Yahyâ ed-Damîrî'nin rivayetidir. İmam Zehebî, onu ve şeyhi Şuayb b. Ahmed'i tanımadığını belirtmiştir.[327]

Hadisi farklı senedle İbn Beşküvâl'in[328] "el-Âs̱ârü'l-Merviyye fi'l-Etı'meti'l-Itriyye" (№114)[329] eserinde bulabildim. Bana Ebü'l-Hasen Abdurrahmân b. Abdullah haber verdi. O, Ebû Muhammed Kâsım b. Muhammed'den rivayet etti. O şöyle dedi: Bize Abdûs b. Muhammed rivayet etti. O şöyle dedi: Bize Abdurrahmân b. Abdullah el-Endelüsî, Hicaz yolu üzerinde imlâ yoluyla rivayet etti. O şöyle dedi: Bize Muhammed b. Hişâm b. el-Leys rivayet etti. O şöyle dedi: Bize Ebû Bekir Ahmed b. Ebî Hakîm el-Horasânî, Kızıldeniz'de rivayet etti. O şöyle dedi: Bize Abdülvâris b. İbrâhim rivayet etti. O şöyle dedi: Bize Ammâr b. Hârûn, Sâlih b. Ziyâd en-Nâcî'den, o da Süleymân b. Erkam'dan, o da ez-Zührî'den, o da Saîd b. el-Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet ettiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim geceyi karnında bir veya iki havuç olduğu hâlde geçirirse, kulunç ve zâtülcenb (bersâm) hastalığından emin olur."

Bu isnad, karanlık üstüne karanlıktır. İnna lillâhi ve innâ ileyhi râciûn. Süleymân b. Erkam bir şey değildir. Sâlih b. Ziyâd makbuldür, tanınmamaktadır. Ammâr b. Hârûn el-Basrî'nin hadisleri mahfuz değildir; hadis çalmakla itham edilmiştir. Abdülvâris b. İbrâhim ile talebesi Ahmed b. Ebî Hakîm ise meçhuldür.

1303) Ebû Dâvûd et-Tayâlisî şöyle rivayet etmiştir: "Bize Zem'a rivayet etti; o da Seleme b. Vehrâm'dan, o da İkrime'den, o da Ya'lâ b. Ümeyye'den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: 'Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) için bir yüzük yaptım. Bu işte bana hiç kimse ortak olmamıştır. Yüzüğün nakşı da "Muhammed Resûlullah" idi.'"

Bu hadisin senedinde Zem'a b. Sâlih bulunmaktadır.

Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn onu zayıf kabul etmiştir. Buhârî: "Hadislerinde muhalefet eder; İbn Mehdî sonraları onu terk etmiştir" demiştir. Nesâî: "Kuvvetli değildir; özellikle ez-Zührî'den rivayetlerinde çok hata yapar" demiştir. Ebû Dâvûd da onu zayıf kabul etmiştir.[330]

---

[327] "Mizan" 3/118.
[328] Ebü'l-Kāsım Halef b. Abdilmelik b. Mes'ûd b. Mûsâ b. Beşküvâl el-Hazrecî el-Ensârî el-Endelüsî (ö. 578/1183). Endülüslü tarihçi, fakih ve muhaddis.
[329] https://ketabonline.com/ar/books/3241/read?part=1&page=116&index=978237

[330] "Mizan" 3/119.

Buhari ve Müslim rivayet etmiştir ki, Abdullah ibnu Ömer -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem gümüşten bir mühür yüzük edindi. Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem vefat edene kadar bu yüzük O'nun elinde kaldı. Vefat ettikten sonra Ebû Bekir'in elinde oldu. Onun vefatından sonra Ömer'in elinde oldu. Sonra onun ölümünün ardından Osmân'ın elinde bulundu. Osman'ın elinde iken Erîs Kuyusu'na düştü. Bu mühür yüzüğün nakşı "Muhammedun Rasûlullâh" idi.[331]

İki şeyh rivayet ettikleri başka bir hadiste, Enes ibnu Mâlik -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: "Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem bir mühür yüzük edindi ve şöyle buyurdu: "Biz bir yüzük edindik ve üzerine de Muhammedun Rasûlullah nakşını nakşettirdik. Hiç kimse kendi yüzüğüne bunu nakşettirmesin." Ben şu anda Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellemin serçe parmağındaki yüzüğünü görür gibiyim."[332]

1304) Hayve b. Şüreyh ve başkaları, İbnü'l-Hâd'dan, o da Zümeyl'den, o da Urve'den, o da Âişe'den rivayet etmişlerdir. Âişe şöyle demiştir: "Hafsa ile bana yemek hediye edildi. Biz de oruçlu olduğumuz hâlde yedik ve orucumuzu bozduk. Bunun üzerine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem): "Onun yerine bir gün oruç tutun" buyurdu."

Hadis münkerdir. Senedinde Zümeyl bulunmaktadır. Buhârî onun hakkında: "Onunla hüccet kaim olmaz" demiştir.[333]

İmam-ı A'zam, İmam Mâlik, Hasen el-Basrî, Mekhûl ve İbrâhîm en-Nehaî ye göre nafile orucu bozmak caiz değildir. Özürsüz bozulduğu takdirde kazası lazım gelir. İbn Abdilberr, bir özürden dolayı nafile orucu bozana kaza lazım gelmeyeceği hususunda ulemanın ittifak ettiğini söylemiştir, İmam-ı A 'zam'dan meşhur olan rivayete göre ziyafete iştirak etmek özür sayılır.[334]

Başlanmış nafile orucunu çeşitli sebeplerle bozmak, o orucun kazasını vacip hâle getirir. Çünkü başlanmış bir ameli geçersiz kılmak yasaklanmıştır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin ve amellerinizi boşa çıkarmayın." (Muhammed 47/33) Dolayısıyla başlanmış bir orucun yeniden tutulması gerekir. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) de başladıkları orucu bozan Hz. Âişe ile Hz. Hafsa'ya şöyle buyurmuştur: "Bu bozduğunuz orucun yerine başka bir gün oruç tutun."[335]

- İmam Taberânî hadisi "el-Mu'cemü'l-Evsat"ta rivayet etmiştir: "es-Sâiğ bize rivayet etti; dedi ki: Bize Muhammed b. Bişr et-Tenîsî rivayet etti; dedi ki: Bize Hayve b. Şüreyh rivayet etti; dedi ki: Bana (Yezid b. Abdullah b. Usame) İbnü'l-Hâd, Urve'nin mevlâsı Zümeyl'den, o da Urve b. ez-Zübeyr'den, o da Âişe'den (radıyallahu anhâ) rivayet ettiğine göre Âişe şöyle demiştir: 'Bana ve Nebî'nin (sallallahu aleyhi ve sellem) hanımı Hafsa'ya bir yemek hediye edildi. O sırada oruçluyduk. Birimiz diğerine: "Orucunu bozmak ister misin?" dedi. O da: "Evet" dedi. Bunun üzerine orucumuzu bozduk. Daha sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yanımıza girdi. Biz de: "Yâ Resûlallah! Bize bir hediye geldi. Canımız çektiği için ondan yedik ve orucumuzu bozduk" dedik. Bunun üzerine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem): "Size bir günah yoktur. Onun

[331] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 796, №1354.
[332] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 797, №1355.
[333] "Mizan" 3/119.
[334] Ahmed Davutoğlu "Sahihi Müslim Tercüme ve Şerhi" 3/2424.
[335] es-Sağırcı "Delilleriyle Hanefi Fıkhı" sayfa 352.

yerine bir gün oruç tutun" buyurdu.' Bu hadisi, Urve'nin mevlâsı Zümeyl'den yalnızca İbnü'l-Hâd rivayet etmiş; Hayve de bu rivayette tek kalmıştır."

Mizzi "Tahzibül Kemal" eserinde nakletmiştir ki: Buhârî şöyle demiştir: "Zümeyl'in Urve'den hadis işittiği bilinmemektedir. Yezîd'in de Zümeyl'den hadis işittiği bilinmemektedir. Onunla hüccet kaim olmaz." Nesâî ise onun hakkında: "Pek tanınmış biri değildir" demiştir. Bu hadis, Zümeyl tarikiyle Ebû Dâvûd tarafından da "Sünen"inde (№2457) rivayet edilmiştir.

- İmam Ebu İsa et-Tirmizi "Sünen" (№735) eserinde rivayet etmiştir ki, Âişe (r.anha)'dan rivâyete göre, şöyle demiştir: "Ben ve Hafsa oruçluyduk, bize bir yemek getirildi. Yemek hoşumuza gitti ve ondan yedik Rasûlullah (s.a.v.) geldi, Hafsa babasının kızı olduğundan benden erken davranarak dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! İkimizde oruçlu idik bize bir yemek çıkarıldı hoşumuza gitti ondan yedik" Rasûlullah ﷺ; "O orucunuzun yerine başka bir gün oruç tutun" buyurdular.

Hadisin akabinde Tirmizi demiştir: "Salih b. Ebil Ahdar, Muhammed b. Ebû Hafsa bu hadisi Zührî, Urve ve Âişe'den aynı şekilde rivâyet etmişlerdir. Yine Mâlik b. Enes, Ma'mer, Ubeydullah b. Ömer, Ziyâd b. Sa'd hadis hafızı pek çok kimse Âişe'den mürsel olarak rivâyet etmişler olup, "Urve" yi zikretmemişlerdir. Bu daha sahihtir. Çünkü İbn Cüreyc'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir. Zührî'ye sordum: "Urve Âişe'den sana hadis aktardı mı? Urve'den bu konuda bir şey işitmedim fakat Süleyman b. Abdülmelik'in halifeliği döneminde bu hadisi Âişe'ye soranların bir kısmından işittim. Dedi. Ali b. İsa b. Yezîd el Bağdadî bu hadisi bize Ralh b. Ubâde yoluyla İbn Cüreyc'den naklederek aynı hadisi bize aktardı. Peygamber ﷺ'in ashabından ve sonrakilerden bazı ilim adamları bu hadisle amel ederek; "Nafile orucu bozan kimsenin kaza etmesi gerektiği kanaatindedirler." Mâlik b. Enes bunlardandır."

- Bezzar ve Taberani rivayet ettiği hadiste, Abdullah b. Ömer dedi ki: Hz. Aişe ve Hafsa, sabah oruçlu olarak uyanmışlardı; kendilerine yemek ikram edilince oruçlarını bozdular. Resftlullah ﷺ yanlarına geldiğinde ikisinden biri -zannedersen Hafsa- bu durumun hükmünü sordu. Resftlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Onun yerine başka bir gün oruç tutun."

Heysemi "Zevaid"te (5/454/№5227) demiştir: "İsnadında yer alan Hammad b. el-Velid isimli raviyi imamlar zayıf olmakla nitelemişlerdir. Ebu Hatim ise bu kişi hakkında "Şeyh" nitelemesi yapmıştır."

- Taberani "el-Mu'cemü's-Sağîr"de ise hadisi farklı bir senedle rivayet etmiştir: "Süleymân b. el-Muâfâ b. Süleymân bize rivayet etti; dedi ki: Bana babam rivayet etti; dedi ki: Bize Hattâb b. el-Kâsım, Husayf'tan, o da İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre: 'Nebî (sallallahu aleyhi ve âlihî ve sellem), oruçlu oldukları hâlde Âişe ile Hafsa'nın yanına girdi. Sonra çıktı ve tekrar döndüğünde onların yemek yediklerini gördü. Bunun üzerine: "Oruçlu değil miydiniz?" buyurdu. Onlar da: "Evet, fakat bize bu yemek hediye edildi. Hoşumuza gittiği için ondan yedik" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Yerine bir gün oruç tutun."' Bu hadisi Husayf'tan yalnızca Hattâb b. el-Kâsım rivayet etmiştir."

Senedinde Husayf b. Abdurrahman el-Hadremi isminde ravi vardır. Yahyâ b. Maîn onu sika kabul etmiştir. Nesâî: "Sâlihtir", demiştir. Ahmed b. Hanbel ise: "Hüccet değildir", değerlendirmesinde bulunmuştur. Ebû Hâtim onu "hafızası kötü" olarak nitelendirmiştir. Ebû Zur'a: "Sikadır", demiştir. İbn Hirâş da: "Onda bir beis yoktur", ifadesini kullanmıştır.

- İmam Taberani "el-Mucem el-evsat"ta şöyle rivayet etmiştir: "Ebu Hureyre bildiriyor: Oruçlu olan Aişe ve Hafsa'ya bir (yiyecek) hediye verilince onlar da o hediyeden yediler. Sonra bunu

Resftlullah ﷺ'e anlatblar. O da şöyle buyurdu: “Onun yerine başka bir gün oruç tutun. Bir daha da böyle bir şey yapmayın.”

El-Heysemi “Zevaid”te (5/454/№5228) buyurmuştur: “İsnadında yer alan Muhammed b. Ebi Seleme el-Mekki'nin bu hadisi sebebiyle zayıf addedildiği bildirilmiştir.”

- İmam Bezzar “Müsned”inde şöyle rivayet etmiştir: “Amr b. Alî bize rivayet etti; dedi ki: Abdullah b. Mesleme bize el-Ömerî’den, o da ez-Zührî’den, o da Urve’den, o da Âişe’den rivayet ettiğine göre Âişe şöyle demiştir: “Ben ve Hafsa bir sabaha oruçlu olarak girdik. Sonra bize bir yemek hediye edildi. O günlerde yemek kıt bulunduğu için biz de orucumuzu bozduk. Daha sonra bunu Resûlullah’a (sallallahu aleyhi ve sellem) anlattık. Bunun üzerine şöyle buyurdu: ‘Onun yerine bir gün oruç tutun.’”

Yine Hallâd b. Eslem bize rivayet etti; dedi ki: Bize Nadr b. Şümeyl, Sâlih b. Ebî’l-Ahdar’dan, o da ez-Zührî’den, o da Urve ve Amre’den, onlar da Âişe’den, o da Nebî’den (sallallahu aleyhi ve sellem) buna benzer bir rivayette bulunmuştur.

Bu hadisi ez-Zührî’den birden fazla ravi mürsel olarak rivayet etmiştir. Burada isimlerini zikrettiğimiz raviler ise onu müsned olarak rivayet etmişlerdir.”[336]

Bezzâr’ın ilk senedinde hadisi ez-Zührî’den el-Ömerî rivayet etmiştir. Bu ravi, Abdullah b. Ömer b. Hafs b. Âsım el-Ömerî’dir. Ali b. el-Medînî onu zayıf kabul etmiştir. Nesâî ise: “Pek kuvvetli değildir”, demiştir.

İkinci senedinde ise hadisi ez-Zührî’den Sâlih b. Ebî’l-Ahdar rivayet etmiştir. İbn Maîn, Buhârî ve Ebû Zur‘a onu zayıf kabul etmiştir.

Nesâî, hadisin rivayet yollarını zikrettikten sonra şöyle demiştir: “Doğru olan, ez-Zührî’nin Âişe ve Hafsa’dan yaptığı mürsel rivayettir.”[337]

1305) Leys b. Sa‘d, İbnü’l-Hâd’dan, o da Zümeyl’den, o da Urve’den rivayet etmiştir. Urve şöyle demiştir: “Tevrat’ta, anne ve babasına asi olan kimse lanetlenmiştir.”

Zümeyl zayıftır.

İmam Taberani “el-Mucem el-Evsat”ta rivayet etmiştir: “Muaz şöyle dedi: Bize Ebû Mus‘ab ez-Zührî rivayet etti. O dedi ki: Bize Muhriz b. Hârûn el-Kureşî, el-A‘rec’den rivayet etti. Ebu Hureyre'nin bildirdiğine göre Resulullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah, yedi göğün üzerinden yedi kişiye lanet etmiştir. Biri için laneti üç defa tekrarladı. Oysa onlardan her birine O'nun bir laneti yeterdi. -Sonra buyurdu ki:- Lut kavminin yaptığı ameli yapan (livatacı) melundur. Lut kavminin yaptığı ameli yapan melundur. Lut kavminin yaptığı ameli yapan melundur. Allah'tan başkasına kurban kesen melundur. Herhangi bir hayvanla cinsi münasebette bulunan melundur. Anne babasına isyan eden melundur. Anneyle kızını bir nikahta bulunduran (bir kadınla evlendikten sonra o kadının kızıyla evlenen) melundur. Arazinin sınırını değiştiren melundur. Efendilerinden başkasına kendini nispet eden (nesebini değiştiren azatlı köle) melundur.”

[336] “el-Bahrü’z-Zehhâr el-Müsemmâ Müsnedü’l-Bezzâr” 18/168/№123/147. DKİ.
[337] “el-Bahrü’z-Zehhâr el-Müsemmâ Müsnedü’l-Bezzâr” 18/168, dipnot 4.

El-Heysemi “Zevaid”te (11/103/№10636) demiştir: “Senedinde Muhriz -veya Muharrar- b. Harun bulunmaktadır ki; çoğunluk onu zayıf saymıştır. Tirmizi ise hadisini hasen addetmiştir. Diğer ravileri, Sahih'in ravileridir.”

Ben diyorum ki bu hadisin senedi cidden zayıftır. Muharrir b. Hârûn b. Abdullah b. Muharrir b. el-Hüdeyr el-Kureşî et-Teymî çok ağır ifadelerle cerh edilmiştir. Buhârî ve Nesâî onun hakkında: “Hadisleri münkerdir”, demişlerdir. Ebû Hâtim ise: “Kuvvetli değildir. Üç münker hadis rivayet etmektedir”, değerlendirmesinde bulunmuştur. Ebû Hâtim İbn Hibbân şöyle demiştir: “el-A‘rec’den ona ait olmayan rivayetler nakleder. Ondan rivayette bulunmak da, onunla ihticac etmek de helâl değildir.” (Bu hadisi Muharrir el-Arec’den aktarmıştır.) Dârekutnî ise onu zayıf kabul etmiştir.

Aynı tarikle Muhriz b. Hârûn el-Kureşî’nin el-A‘rec’den rivayet ettiği bu hadisi Beyhakî, “Şuʿabü’l-İmân”da (5/561/№5089) aktarmıştır.

Anne babaya itaat hakkında muteber rivayetler nakledilmiştir.

İmam Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir ki, Enes ibnu Mâlik -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve selleme büyük günâhlardan soruldu. Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: - “Allah’a şirk koşmak; haksız yere insan öldürmek, ana-babanın sözünü dinlememek, onlara karşı çıkmak ve onlara itaatsizlik etmektir. Günahların en büyüğünü sizlere haber vereyim mi? O yalan söz veya yalan yere şahitliktir.”[338]

İmam Ahmed ve Taberânî’nin rivayet ettikleri bir hadiste Amr b. Mürre el-Cühenî şöyle bildirmektedir: Bir adam Hz. Peygamber’in (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına gelerek: “Yâ Resûlallah! Ben Allah’tan başka ilâh olmadığına ve senin Allah’ın Resûlü olduğuna şehadet ettim, beş vakit namazı kıldım, malımın zekâtını verdim ve Ramazan orucunu tuttum” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) iki parmağını kaldırarak şöyle buyurdu: “Kim bu hâl üzere ölürse, anne babasına isyan etmedikçe, kıyamet günü peygamberler, sıddîklar ve şehitlerle beraber olacaktır.”

“Zevâid”de (13/523/№13429) şöyle denilmiştir: “Taberânî’nin iki isnadından birinin ravileri Sahîh ricalindendir.”

İmam Tirmizî, Sünen’inde (№1207) hasen-sahih-garîb hükmü verdiği bir hadiste şöyle rivayet etmiştir: “Enes’ten (radıyallahu anh) rivayet edildiğine göre Resûlullah ﷺ, büyük günahlardan birkaçını sayarak şöyle buyurdu: ‘Allah’a ortak koşmak, anne babaya asi olmak, adam öldürmek ve yalan söylemek yahut yalan şahitliğinde bulunmaktır.’”

İmam Taberânî’nin rivayet ettiğine göre Ma‘kıl b. Yesâr şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Şüphesiz Allah sizin için üç şeyi çirkin görmüştür: Annelere isyan etmeyi, kız çocuklarını diri diri toprağa gömmeyi ve vermeniz gereken şeyleri esirgemeyi.”

“Zevâid”de (13/523/№13430) hadisin ravilerinin Sahîh ricalinden olduğu belirtilmiştir.

İbn Ömer, Restllullah'ın ﷺ: “Üç kişi vardır ki kıyamet günü Allah onlara bakmaz: Anne babasına isyan eden, içkiye devam eden ve verdiğini başa kakan. Üç kişi de vardır ki cennete giremez: Anne babasına isyan eden, hanımını başkasına peşkeş çeken (deyyus) ve erkekleşen kadın” buyurduğunu rivayet etmiştir. Bir rivayette de şu ifade geçmektedir: “Erkeklere

[338] “el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan” sayfa 47, №55.

benzeyen erkekleşmiş kadın.” Bunu iki isnadla Bezzar rivayet etmiştir. İkisinin ravileri de güvenilir ravilerdir.[339]

1306) Zenfel el-Urfî el-Mekkî, İbn Ebî Müleyke’den, o da Âişe’den, o da Ebû Bekir’den rivayet etmiştir ki, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) bir iş yapmak istediğinde şöyle dua ederdi: “Allah’ım! Benim için hayırlı olanı takdir et ve onu benim için seç. (İşimi hayırlı eyle ve hayırlı olanı yapmayı nasip eyle ve benim için en hayırlı olanı tercih et.)”

İmam Bezzar hadisi “Müsned”inde rivayet etmiştir: “Muhammed b. el-Müsennâ şöyle rivayet etmiştir: “Bize İbrâhim b. Ömer b. Ebî’l-Vezîr rivayet etti. O dedi ki: Bize Ebû Abdullah Zenfel el-Urfî rivayet etti — Arafat’ta ikamet ederdi —. O dedi ki: Bize İbn Ebî Müleyke, Âişe’den, o da Ebû Bekir’den rivayet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) bir iş yapmak istediğinde şöyle dua ederdi: ‘Allah’ım! Benim için hayırlı olanı takdir et ve benim için seç.’”

Bu hadisin, Nebî’den (sallallahu aleyhi ve sellem) bu isnad ve bu lafızla sadece bu yoldan rivayet edildiğini biliyoruz. Zenfel’den birden fazla kişi hadis rivayet etmişse de bu hadis hususunda ona mutâbaat eden hiçbir ravi bulunmamaktadır.”[340]

Ebû Zur‘a’ya bu hadis sorulduğunda: “Bu münker bir hadistir. Zenfel’de zayıflık vardır. O bir şey değildir”, cevabını vermiştir.[341]Ibn Hacer el-Askalani hadisin senedin zayıf olduğunu söylemiştir.[342]

Bu hadisin senedinde Zenfel el-Urfî el-Mekkî bulunmaktadır. Yahyâ b. Maîn onun hakkında: “Bir şey değildir”, demiştir. Dârekutnî onu zayıf kabul etmiştir. Nesâî: “Sika değildir”, değerlendirmesinde bulunmuştur. Humeydî ise: “Çocuklar onunla oyun oynardı”, ifadesini kullanmıştır.[343] İmam Tirmizi “Sünen” (№3516) eserinde demiştir: “Bu hadis gariptir. Onu sadece Zenfel’in hadisi olarak biliyoruz. Zenfel, hadis ehline göre zayıftır. Ona Zenfel b. Abdullah el-Urfî de denilir. Arafat’ta ikamet ederdi. Bu hadisi tek başına rivayet etmiş olup bu rivayette kendisine mutâbaat eden bir ravi bulunmamaktadır.” Hâfız İbn Hacer, “Tehzîbü’t-Tehzîb”de Tirmizî’nin bu sözünü naklettikten sonra şöyle demiştir: “İbn Hibbân şöyle demiştir: ‘Az hadis rivayet etmesine rağmen rivayetlerinde münker hadisler bulunmaktadır. Bu sebeple onunla ihticac edilmez.’”[344]

Necmüddin el-Gazzi demiştir: “Pek çok defa tecrübe ettiğim hususlardan biri de şudur: Bu duayı istiharede yedi defa okuyup daha sonra gönlüme ilham olan şeyi yaptığımda başarı ve istikamet nasip olmuştur. Bu durum, İbnü's-Sünni'de yer alan bir rivayete de uygun düşmektedir. Enes'ten nakledilen bu rivayette Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: “Bir işe niyedendiğin vakit, o hususta yedi kere Rabbinle istiharede bulun. Sonra da gönlüne ilham edilene bak; zira hayır ondadır.”[345]

İmam Nesai, Ebu Davud ve Tirmizi (№480) rivayet ettikleri bir hadiste, Câbir b. Abdillah (r.a.)’den rivâyete göre: Rasûlullah ﷺ her işimizde bize Kur’ân’dan sûre öğretir gibi istihareyi

---

[339] “Mecmai Zevaid” 13/524/№13432.
[340] “el-Bahrü’z-Zehhâr” 2/129/№59, Maktabatül Ulum vel Hikam.
[341] Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs b. el-Münzir et-Temîmî el-Hanzalî er-Râzî (İbn Ebî Hâtim) “el-ʿİlel li’bn Ebî Hâtim” 5/445/№2101, Tahkik Sad b. Abdullah el-Humeyd ve Khalid b. Abdurrahman el-Cüreysi.
[342] Fetḥu’l-bârî bi-şerḥi Ṣaḥîḥi’l-Buḫârî” 21/222, Kitabu Dua, DKİ.
[343] “Mizan” 3/120.
[344] “Tuḥfetü’l aḥvezî şerḥu Câmiʿi’t-Tirmiẕî” 9/497/№3582, Darul Fikr.
[345] “Keşful Hafa” 1/463/№558.

öğretirdi ve şöyle derdi; “Sizden biriniz bir işi yapmak istediğinde farz namazdan başka iki rek’at namaz kılsın ve şöyle desin “Ey Allah’ım hakkımda hayırlısını bildiğin için ben de senden hakkımda hayırlısı ne ise onu bildirmeni isterim. Senin güç ve kuvvetinle beni güçlendirmeni isterim ve her şeyi senin büyük lûtfundan isterim. Çünkü senin her şeye gücün yeter benim ise hiçbir şeye gücüm yetmez, sen her şeyi bilirsin ben ise bilemem, akıl ve düşünmeyle bilinmeyecek her şeyi bilen sadece sensin. Ey Allah’ım şu yapacağım işin benim için dinim, yaşayışım ve işimin sonu hakkında hayırlı olduğunu biliyorsan -ki mutlaka bilmektesin- onu yapmayı bana kolay getir. Eğer bu iş benim için dinim, yaşantım ve işimin sonucu hakkında kötü olduğunu biliyorsan -ki mutlaka bilmektesin- onu benden uzaklaştır (veya bu günüm ve geleceğim şeklinde dedi) beni de ondan uzak eyle hayır nerede ise onu benim için takdir et ve ona razı et, beni diyerek, işi ne ise onu söyler.”

Ebu İsa hadis hakkında şöyle değerlendirme yapmıştır: “Câbir hadisi hasen sahih gariptir ve onu sadece Abdurrahman b. Ebil Mevalî yoluyla bilmekteyiz. Bu kimse Medineli bir ihtiyar olup güvenilir bir kimsedir. Süfyân ondan hadis rivayet etmiştir. Pek çok hadis imamı da yine ondan hadis rivayet etmiştir. İsmi Abdurrahman b. Zeyd b. Ebil Mevalî’dir. Bu konuda Abdullah b. Mes‘ûd ve Ebû Eyyûb’dan da hadis rivayet edilmiştir.”

1307) Zehdem b. el-Hâris et-Tâî. Behz b. Hakîm'den rivayette bulunmuştur. Tanınmamaktadır. Onun hadisi, “sidr ağacını (Hünnap ağacı) kesene lanet edilmesi” hakkındadır.[346]

İmam Ebu Davud “Sünen” eserinde (№5239) bu konuda şöyle bir hadis rivayet etmiştir: “Bize Nasr b. Ali rivayet etti. Ebû Üsâme, İbn Cüreyc'den, o Osman b. Ebî Süleyman'dan, o Saîd b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut‘im'den, o da Abdullah b. Habeşî'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kim bir sidr ağacını keserse, Allah onun başını ateşe eğdirir.”

Ebû Dâvûd'a bu hadisin manası sorulunca şöyle dedi: “Bu hadis muhtasardır. Manası şudur: Kim bir çölde yolcuların ve hayvanların gölgelendiği bir sidr ağacını haksız yere, boş yere ve zulmen keserse, Allah onun başını ateşe eğdirir. Bize Mahled b. Hâlid ve Seleme -yani İbn Şebîb- rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Abdürrezzâk rivayet etti. Bize Ma‘mer, Osman b. Ebî Süleyman'dan, o da Sakîf kabilesinden bir adamdan, o da Urve b. Zübeyr'den rivayet etti. O, hadisi Nebî ﷺ'e nispet ederek benzerini nakletti.” (Mürseldir)

İbnü’l-Kayyim, “Mevzû hadislerle ilgili genel kaideler” başlığı altında şöyle demiştir: “Bekârlığı öven hadislerin tamamı bâtıldır. Aynı şekilde sidr ağacının kesilmesini yasaklayan hadisler de böyledir. Akîlî şöyle demiştir: ‘Sidr ağacının kesilmesi hakkında sahih hiçbir şey yoktur.’ Ahmed b. Hanbel de: ‘Bu konuda sahih bir hadis yoktur.’ demiştir.”[347]

İmam Tahâvî bu hadisin mensuh olduğu görüşüne gitmiş ve hadisin ravilerinden biri olan Urve b. ez-Zübeyr’den sidr ağacını kestiğinin rivayet edildiğini delil göstermiştir.

“Urve b. ez-Zübeyr'den rivayet edilen birçok hadis-i şeriften, onun sidr ağaçlarını kesip kapı yaptığı anlaşılmaktadır. Urve b. Zübeyr'in oğlu Hişâm ise bu konuda şöyle demiştir: “İşte

[346] “Mizan” 3/120.
[347] “el-Menârü’l-Münîf fi’s Sahih va’d Daif” sayfa 82? Tahkik Abdurrahman b. Yahya el-Mualimi, Darul Asima.

bunlar, babamın kestiği sidr ağacından yapılmış kapılardır. İlim ehli de onun kesilmesinin câiz olduğu hususunda icmâ etmiştir."[348]

Mirkatü's-Süûd isimli eserde ise şöyle denilmektedir: "Ebu Sevr dedi ki: Ben Ebu Abdullah eş-Şâfiî'ye sidr ağacını kesmenin hükmünü sordum da; 'Bunda bir sakınca yoktur' dedi ve Hz. Peygamber'in: 'Onu Arabistan kirazı (sidr) ağacıyla karıştırılmış olan su ile guslettiriniz' hadisini delil getirdi." (Bu hadisi Kütüb-i Sitte'nin bütün yazarları rivayet etmiştir)

Ebû Süleyman el-Hattâbî'nin kitabında şöyle denilmektedir: "Müzenî'ye bu hadis sorulunca şöyle dedi: Bunun izahı şudur ki, Nebî ﷺ'e bir topluluğa, bir yetime veya Allah'ın kesilmesini yasakladığı bir kimseye ait olan bir sidr ağacını kesmeye kalkışan kişi hakkında soru sorulmuş, o da bu ağacı kesmeye yeltenen kimseye karşı sert davranarak onu kınamış ve böylece onun hakkında söylediği şeyi hak etmiş olmuştur. Bu durumda soru, hadisi işiten kimsenin işitmesinden önce sorulmuş olur. O kimse cevabı işitmiş, fakat soruyu işitmemiştir."[349]

Taberânî "el-Mu'cemü'l-Evsat"ta rivayet etmiştir. Hz. Ali şöyle demiştir: "Resûlullah ﷺ: 'Çık ve insanlara şunu ilan et: Sedir ağacını kesene Allah lanet etsin' buyurdu."

"Zevaid"te (13/436/№13277) bildirildiğine göre, hadisin senedinde metruk bir ravi olan İbrahim b. Yezid el-Hûzî bulunmaktadır.

Taberânî "el-Mu'cemü'l-Evsat"ta rivayet ettiği başka bir hadiste, Hz. Âişe annemizden rivayetle şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ: "Sedir ağacını kesenlerin yüzlerine cehennemde kaynar su dökülür" buyurdu.

"Zevaid"te (13/437/№13278) denilmiştir ki, ravilerin hepsi güvenilir ravilerdir.

Yasaklamanın –sabit olduğu kabul edildiğinde– doğru yorumu şudur ki, bu yasak iki durumla ilgilidir: Gölgesinden faydalanılan ağaçların kesilmesi ve Harem sınırları içerisindeki sidr ağaçlarının kesilmesi. Bunların dışında, kişinin evinde veya bahçesinde yetiştirdiği sidr ağacını kesmesinde ise bir sakınca yoktur.

1308) Ukaylî şöyle demiştir: Bize Muhammed b. Ali rivayet etti. Bize Zehdem b. el-Hâris rivayet etti. Bize Hafs b. Gıyâs rivayet etti. Bize Leys, Mücâhid'den, o da İbn Abbâs'tan, o da Übey b. Ka'b'dan merfû olarak rivayet ettiğine göre, Cebrâil bana geldi ve şöyle dedi: "Ey Muhammed! Sana senden önce hiç kimseye getirmediğim bazı kelimeler getirdim. Şöyle de: 'Ey güzeli ortaya çıkaran, çirkini örten ve günah sebebiyle hemen cezalandırmayan...'" Hadisin devamı vardır.

Hadisin senedinde Zehdem b. el-Hâris el-Mekkî bulunmaktadır. Kendisi hakkında cerh söz konusu edilmiştir.[350]

Hadisi İmam Hakim "el-Müstedrek" eserinde, ve Beyhaki "ed-Deavâtü'l-Kebîr" rivayet etmişlerdir. Hâkim Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Hâfız bize, 397 yılının Safer ayının ilk günü imlâ yoluyla rivayet etti. Ebü'l-Abbâs Muhammed b. Ahmed el-Mahbûbî bize Merv'de rivayet etti. Ahmed b. İsâ et-Tarsûsî bize rivayet etti. Ahmed b. Selmân el-Fakîh bize Bağdat'ta

---

[348] Muhammed Şemsü'l-Hak el-Azîmâbâdî "Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebî Dâvûd" 14/153, en-Nâşir Muhammed Abdülmuhsin el-Kütübî. Sâhibü'l-Mektebeti's-Selefiyye bi'l-Medîneti'l-Münevvere.
[349] "Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebî Dâvûd" 14/153-154.
[350] "Mizan" 3/120.

rivayet etti. İsmâil b. İshak el-Kâdî bize rivayet etti. Muhammed b. Sâlih b. Hânî bize rivayet etti. Fazl b. Muhammed eş-Şa'rânî bize rivayet etti. Hepsi şöyle dediler: İsmâil b. Ebî Üveys bize rivayet etti. Ahmed b. Muhammed b. Dâvûd es-San'ânî bize rivayet etti. Eflah b. Kesîr bana haber verdi. İbn Cüreyc bize rivayet etti. O da Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Cebrâil (a.s.), Nebî ﷺ'e şimdiye kadar benzeri bir surette hiç inmemiş olduğu kadar güzel bir surette, güler yüzlü ve sevinçli olarak indi ve şöyle dedi: "Selâm sana ey Muhammed!" Nebî ﷺ: "Selâm sana da olsun ey Cebrâil!" buyurdu. Cebrâil şöyle dedi: "Şüphesiz Allah beni sana bir hediye ile gönderdi." Nebî ﷺ: "Ey Cebrâil! O hediye nedir?" buyurdu. Cebrâil dedi ki: "Şöyle de: 'Ey güzeli ortaya çıkaran ve çirkini örten! Ey suç sebebiyle hesaba çekmeyen ve örtüyü yırtıp açığa vurmayan! Ey affı büyük olan! Ey bağışlaması güzel olan! Ey mağfireti geniş olan! Ey rahmetiyle iki elini açan! Ey her gizli konuşmanın sahibi! Ey her şikâyetin nihayeti! Ey affetmesi keremli olan! Ey ihsanı büyük olan! Ey nimetleri hak edilmeden önce başlatan! Ey Rabbimiz! Ey Efendimiz! Ey Mevlâmız! Ey bütün rağbetimizin nihayeti! Senden isterim ey Allah'ım ki yaratığını ateşle kavurma!'" Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Bu sözlerin sevabı nedir?" Daha sonra duadan sonraki hadisin geri kalan kısmını uzun olarak zikretti.

Hakim demiştir ki: "Bu hadis isnadı sahih olan bir hadistir. Çünkü ravilerinin tamamı Medineli ve güvenilir kimselerdir. Daha önce hadis imamları arasındaki, Şuayb b. Muhammed b. Abdullah b. Amr'ın dedesinden işitip işitmediği hususundaki ihtilafı zikretmiştim."

Senedinde Ahmed b. Muhammed b. Dâvûd es-San'ânî bulunmaktadır. İmam Zehebî, onun hâl tercemesinde bu hadis hakkında şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur: "Hâkim şöyle demiştir: 'Bu hadis isnadı sahih olan bir hadistir.' Ben derim ki: Hayır. O şöyle dedi: 'Çünkü ravilerinin tamamı Medinelidir.' Ben derim ki: Hayır. O şöyle dedi: 'Güvenilir kimselerdir.' Ben derim ki: Bu hadisin kusurunu Ahmed'e yüklüyorum. Eflah'a gelince, İbn Ebî Hâtim onu zikretmiş, ancak onu zayıf saymamıştır." Ben diyorum ki: Ahmed'in bu rivayetteki şeyhi olan Eflah b. Kesîr'e gelince, o meçhûlü'l-hâldir. İlaveten hadisin senedinde Amr b. Şuayb b. Muhammed b. Abdullah b. Amr b. el-As vardır. Alimlerimiz onun hakkında ihtilaf etmiştir. Ali b. el-Medînî, Yahyâ b. Saîd'den naklen şöyle demiştir: "Onun hadisi bizim nazarımızda zayıftır." Ali, İbn Uyeyne'den de şöyle nakletmiştir: "O, sadece babasından, o da dedesinden rivayette bulunurdu. İnsanların nezdinde onun hadisleri hakkında bazı tenkitler vardı." Ebü'l-Hasen el-Meymûnî şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'i şöyle derken işittim: "Onun bazı münker rivayetleri vardır. Biz onun hadislerini ancak i'tibar için yazarız. Yoksa hüccet olacak hadisler olarak değil." Aynı sorunlar İmam Beyhakî'nin sened zincirinde de mevcuttur.

Beyhaki hadisi farklı senedle "el-Esma ve's Sifat" kitabında rivayet etmiştir: "Ebû Nasr b. Katâde bize haber verdi. O dedi ki: Ebü'l-Fadl Ahmed b. Muhammed es-Sülemî el-Herevî'ye okunarak "Muhammed b. Abdurrahman es-Sâmî size rivayet etti" denildi. O da şöyle dedi: Bize Hâlid b. el-Heyyâc, babasından; o da Leys b. Ebî Süleym'den; o da Mücâhid'den; o da İbn Abbâs'tan (r.a.) rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Cebrâil (a.s.), Rasûlullah ﷺ'e şimdiye kadar benzeri görülmemiş en güzel bir surette geldi. Onu güler yüzlü ve sevinçli gördü; daha önce bunun benzeri görülmemişti. Cebrâil şöyle dedi: "Selâm sana ey Muhammed!" Rasûlullah ﷺ: "Selâm sana da olsun ey Cebrâil!" buyurdu. Cebrâil şöyle dedi: "Ey Muhammed! Şüphesiz Allah Teâlâ beni sana, senden önce hiç kimseye vermediği bir hediye ile gönderdi. Şüphesiz Allah Teâlâ sana ikramda bulunmuştur." Rasûlullah ﷺ: "Ey Cebrâil! O nedir?" buyurdu. Cebrâil dedi ki: "Arşının hazinelerinden bazı kelimelerdir. Şöyle de: 'Ey güzeli ortaya çıkaran ve çirkini örten! Ey suç sebebiyle hesaba çekmeyen ve örtüyü yırtıp açığa vurmayan! Ey affı büyük olan! Ey bağışlaması güzel olan! Ey mağfireti geniş olan! Ey rahmetiyle iki elini açan! Ey her gizli

konuşmanın sahibi! Ey her şikâyetin nihayeti! Ey affetmesi keremli olan! Ey ihsanı büyük olan! Ey nimetleri hak edilmeden önce başlatan! Ey Rabbim! Ey Efendim! Ey ümidim! Ey bütün rağbetimin nihayeti! Senden isterim ki yaratığını ateşle kavurma!'" Daha sonra bu sözlerin sevabına dair hadisi zikretti. Bu hadisi, Amr b. Şuayb'ın babasından, onun da dedesinden, Nebî ﷺ'den rivayet ettiği tarikle de rivayet etmiş bulunuyoruz. Bu güzel bir duadır. Bunun Nebî ﷺ'den sahih olarak rivayet edilmiş olması hususunda tereddüt vardır. Ebû Süleyman şöyle demiştir: "Allah'ın affının kereminden birinin de, kul bir günahtan tevbe ettiğinde onu silmesi ve yerine bir hasene yazması olduğu söylenmiştir." Ben derim ki: Allah Teâlâ'nın Kitabı'nda da şöyle buyrulmuştur: "Ancak tevbe eden, iman eden ve salih amel işleyenler müstesna. İşte Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir." Ayrıca Nebî ﷺ'den, Allah'ın affının keremini haber veren ve bundan daha beliğ olan rivayetler de sabit olmuştur. Bu da şu hadistedir..."[351]

Muhakik sened'in ciddi derecede zayıftır. Ravilerden Leys b. Ebû Süleym cerh edilmiştir. Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Leys b. Ebî Süleym'in hadisleri muztaribtir. Ancak insanlar ondan hadis rivayet etmişlerdir." Yine şöyle demiştir: "Yahyâ b. Saîd'in, Leys, İbn İshâk ve Hemmâm hakkındaki görüşünden daha kötü bir görüşe sahip olduğunu görmedim. Bu konuda hiç kimse ona karşı çıkamazdı." Abdullah b. Ahmed şöyle demiştir: Osman b. Ebî Şeybe'ye sordum. O da şöyle dedi: Cerîr'e Leys, Atâ b. es-Sâib ve Yezîd b. Ebî Ziyâd hakkında sordum. Şöyle dedi: "Leys daha çok hata ve karışıklık yapardı. Bunların arasında en istikrarlı olanı ise Yezîd'di." Abdullah dedi ki: Bunu babama sordum. O da: "Ben de Cerîr'in dediği gibi diyorum." dedi. Abdullah şöyle demiştir: Yahyâ b. Maîn bana şöyle dedi: "Leys, Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan daha zayıftır. Hadis hususunda Yezîd ondan üstündür." Muâviye b. Sâlih'in Yahyâ'dan rivayetine göre Yahyâ şöyle demiştir: "Leys zayıftır. Ancak onun hadisleri yazılır." Fellâs ve başkaları şöyle demiştir: "Yahyâ el-Kattân, ne Leys'ten ne de Haccâc b. Ertât'tan hadis rivayet ederdi. Buna karşılık Abdurrahman, Süfyân ve başkalarından onların hadislerini rivayet ederdi." İbnü'l-Medînî ve başkaları şöyle demiştir: Yahyâ'nın şöyle dediğini işittim: "Mücâlid, bana Leys ve Haccâc'tan daha sevimlidir." Ebû Ma'mer el-Kutay'î şöyle demiştir: "İbn Uyeyne, Leys b. Ebî Süleym'i zayıf sayardı."

İlaveten hadisin senedinde Hâlid b. el-Heyyâc vardır. Hâfız, "el-Lisân"da onun hâl tercemesinde şöyle demiştir: "Hâlid b. el-Heyyâc, Bistâm'dan, o da babasından ve başkalarından rivayette bulunmuştur. Ondan Herat halkı ve başkaları rivayette bulunmuştur. Süleymânî: 'Bir şey değildir.' demiştir." Söz bitti. İbn Hibbân onu güvenilir raviler arasında zikretmiştir.' Yahyâ b. Ahmed b. Ziyâd el-Herevî de şöyle demiştir: 'İbn Hâlid tarafından el-Heyyâc hakkında rivayet edilen münker hadislerin tamamı, el-Heyyâc'ın kendisindendir." Hâkim, Sâlih b. Herze'den şöyle rivayet etmiştir: "Herat'a geldim ve onların yanında çok sayıda münker hadis gördüm." Hâkim şöyle demiştir: "Herat halkının el-Heyyâc'tan rivayet ettiği hadisler münkerdir. Bu hususta kusur oğlu Hâlid'e aittir ve sorumluluk onun üzerindedir."[352]

1309) Zühre, Zeyd b. Sâbit'ten rivayette bulunmuştur. Dârekutnî şöyle demiştir: "Meçhuldür." Ben derim ki: Onun hadisi, orta namazın öğle namazı olduğuna dair mevkuf bir rivayettir.[353]

---

[351] "el-Esma ve's Sifat" sayfa 145/№90, tahkik Abdülmün'im b. Muhammed el-Hâşidî, Mektebetü's-Sevâdî li't-Tevzî'.
[352] Şeyh Mukbil b. Hadi el-Vadi "Terâcimü Ricâli'd-Dârekutnî fî Sünenihî el-Lezîne Lem Yütercem Lehum fi't-Takrîb" sayfa 215, №528.
[353] "Mizan" 3/120.

Allah Kuran buyurmuştur: “Namazları ve orta namazı aksatmadan kılın, huşû içinde Allah'ın huzurunda durun.” (Bakara süresi 238 ayet)

Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir ki, Hz Ali b. Ebi Talib şöyle dedi: “Hendek savaşında müşriklerle savaşla meşgul olan Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Allah müşriklerin evlerini ve mezarlarını ateşle doldursun! Onlar bizleri güneş battığı zamana kadar orta namazından alıkoydular.”[354]

İmam Tahâvî bu hadisi “Şerhu Meâni'l-Âsâr”da (1/524/№998) lafız ziyadesiyle aktarmıştır: “Zirr'den rivayete göre, Ali radıyallahu anh şöyle demiştir: Bizler Ahzâb (Hendek Savaşı'na katılan müşrik orduları) ile savaştık. Bu sebeple güneşin batmasına çok yakın bir vakte kadar bizi meşgul ettiler ve ikindi namazını kılamadık. Bunun üzerine Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: ‘Allah'ım! Bizi vustâ namazını kılmaktan alıkoyan bu kimselerin kalplerini ateşle doldur, evlerini ateşle doldur, kabirlerini ateşle doldur,’ dedi. Ali radıyallahu anh: ‘Biz onun (vustâ namazının) sabah namazı olduğunu düşünüyorduk,’ dedi.”

Hadisin akabinde İmam Tahâvî demiştir: “İşte Ali radıyallahu anh, onların Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu sözünü söylemeden önce vustâ namazının sabah namazı olduğunu zannettiklerini bildirmektedir. Nihayet o gün, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in bu sözlerini işitince, böylelikle bu namazın ikindi namazı olduğunu öğrenmiş oldular.”

Hadîsin mânâsına gelince; “Onlar, bizi orta namazdan alıkoydular...” fıkrasının mânâsı şudur: Kâfirler orta namazı kılmamıza mâni oldular. Çünkü onların yüzünden hendek kazmakla meşgul olduk ve dolayısıyla orta namazı kılmadık veya kılamadık.

el-Menhel yazarı, “Orta Namaz Bâbı”nda rivayet olunan Ali (Radıyallâhü anh)'nin hadîsini açıklarken şöyle der: “Hadis, orta namazın ikindi namazı olduğunu söyleyenler için delildir.

Ali, İbn-i Mes‘ûd, Ebû Eyyûb, İbn-i Abbâs, Ebû Saîd-i Hudrî, Ebû Hüreyre, Ubeyde es-Selmânî, Hasan-ı Basrî, İbrâhim en-Nehaî, Katâde, Dahhâk, el-Kelbî, Mukâtil, Ebû Hanîfe, Ahmed, Dâvûd, İbnü'l-Münzir (Radıyallâhü anhüm) ve birçok âlim bu görüştedir. Tirmizî: Ashabtan ve onlardan sonra gelenlerden âlimlerin ekserisinin kavli budur”, demiştir. El-Menhel yazarı bu arada mezkûr âlimlerin delillerini sırayla zikretmiş, daha sonra sözlerine devamla şöyle demiştir: “Ömer b. el-Hattâb, Muâz b. Cebel, Câbir, bir rivâyete göre İbn-i Abbâs ile İbn-i Ömer ve ashabtan sonra gelen âlimlerden Atâ, İkrime, Mücâhid, Rabî‘ b. Enes, Mâlik ve Şâfiî (Radıyallâhü anhüm), orta namazın sabah namazı olduğunu söylemişlerdir.”

el-Menhel yazarı, bu görüşteki âlimlerin delillerini ve gösterdikleri gerekçeyi beyan ettikten sonra şöyle der: “Orta namazın sabah namazı olduğunu söyleyen âlimlerin gösterdikleri deliller, orta namazın ikindi namazı olduğunu söyleyen âlimlerin delillerine denk gelecek durumdan uzaktır. Orta namazın ikindi namazı olduğu, merfû ve sahih olan hadislerde sarahaten bildirilmiştir.”

Nevevî, el-Mühezzeb'in şerhinde: “Sahih hadîslerin gerektirdiği sonuç, orta namazın ikindi namazı olduğudur. Muhtar olan da budur”, demiştir.

Şâfiî âlimlerinden el-Hâvî sahibi: Şâfiî, orta namazın sabah namazı olduğunu söylemiştir. Sahih hadisler de orta namazın ikindi namazı olduğunu tespit etmiştir. Şâfiî'nin mezhebi,

[354] “el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan” sayfa 224, №365.

sahih hadîse uymaktır. O hâlde Şâfiî'nin mezhebi, orta namazın ikindi namazı olmasıdır. Bazı arkadaşlarımızın sandıkları gibi orta namaz meselesi hakkında Şâfiî'nin iki kavli yoktur, demiştir.[355]

İmam Tahavi "Şerhul Meanil Asar"da demiştir ki: "Böylelikle, bizim birinci grup rivayetlerdeki: "Namazları ve özellikle orta namazı koruyun ve bir de ikindi namazını (koruyun)" şeklindeki rivayetlere dair yaptığımız yoruma uygun olarak, ikindi namazına aynı zamanda vustâ namazı ve asr namazı adlarının verildiği sabit olmaktadır. Böylelikle bu namazın ikindi namazı olduğu kanaatine sahip olanların görüşleri de sabit olmaktadır"[356]

İmam Tirmizî "Sünen"de (№181, 182), Abdullah b. Mes'ûd ve Semure b. Cündüb'den rivayet ettiğine göre, Peygamber ﷺ şöyle buyurmuştur: "Orta namaz, ikindi namazıdır."

Hadisin akabinde imam Ebu İsa demiştir: "Semure hadisi hasen sahihtir. Muhammed (el-Buhari) diyor ki: Ali b. Abdullah şöyle diyor: "Hasan'ın, Semure b. Cündüp'den rivâyet ettiği bu hadis sahihtir. Hasan, Semure'den hadis işitmiştir." Bu konuda Ali, Abdullah b. Mes'ûd, Zeyd b. Sabit, Âişe, Hafsa, Ebû Hüreyre, Ebû Haşim b. Utbe'den de birer hadis rivâyet edilmiştir. Peygamber ﷺ'in ashabından ve sonraki dönemlerden pek çok ilim adamının görüşü budur. Zeyd b. Sabit ve Âişe "Orta namaz öğle namazıdır" derler. İbn Abbâs ve İbn Ömer: "Orta namaz, sabah namazıdır" derler."

Tahavi "Şerhul Meanil Asar"da (1/527/№1006) şöyle rivayet etmiştir: "Kuheyl b. Harmele en-Nemirî'den, onun Ebu Hureyre'den ri vayet ettiğine göre, Ebu Hureyre Dımaşk'a gelip Devsli Ebu Külsüm hanedanına misafir oldu. Mescide gidip batı tarafında bir yere oturdu. Mescittekiler vustâ namazı hakkında müzakereye koyuldular ve bu hususta görüş ayrılığına düştüler. Bunun üzerine Ebu Hureyre dedi ki: Biz de, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in evinin önündeki avluda sizin görüş ayrılığına düştüğünüz gibi, bu namaz hakkında görüş ayrılığına düştük. Aramızda salih adam Ebu Haşim b. Utbe b. Rabia b. Abdişems de vardı. O: "Bunu ben sizin için öğreneceğim" dedi ve Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanına gitti. Ebu Haşim, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e çekinmeden çokça soru soran birisi idi. Huzura girmek için izin istedi ve Allah Rasulü'nün huzuruna girdi. Sonra çıkıp yanımıza geldi ve bize, bu namazın, ikindi namazı olduğunu haber verdi."

Tahâvî, vustâ namazının ikindi namazı olduğuna dair hadisleri zikrettikten sonra şöyle demiştir: "İşte bunlar, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den, vustâ namazının ikindi namazı olduğuna dair sahih bir şekilde ve mütevatir olarak gelmiş rivayetlerdir. Ayrıca Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabının ileri gelenlerinden birçoğu da böyle demiştir."[357]

1310) "Kim bir icâr üzerinde geceleyip de oradan düşerse, ondan zimmet kalkmıştır. Kim de deniz kabardığı zaman denize binerse..."

Ebû İmrân el-Cevnî, Züheyr b. Abdullah'tan, o da bir sahabîden merfû olarak rivayet etmiştir. Buhârî bu hadisi "el-Edebü'l-Müfred"de tahric etmiştir. Züheyr'in kim olduğu

[355] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 2/429, 431.
[356] 1/522.
[357] "Şerhul Meanil Asar" 1/528.

bilinmemektedir.[358] Züheyr b. Abdullah el-Basrî'dir. İbn Hibbân onu "es-Sikât" adlı eserinde zikretmiştir. Buhârî ise ondan yalnızca bu hadisi "el-Edeb" kitabında rivayet etmiştir.

Hadisin tam metnini İmam el-Mizzî "Tehzîbü'l-Kemâl"de zikretmiştir: "Kim bir icâr üzerinde geceleyip de oradan düşerek ölürse, ondan zimmet kalkmıştır. Kim de deniz çalkalandığı zaman, yani deniz kabardığı zaman denize biner ve helâk olursa, ondan zimmet kalkmıştır."

İbnü'l-Esîr "en-Nihâye"de demiştir: "Hadiste geçen: "Kim bir icâr üzerinde geceleyip de oradan düşerse, ondan zimmet kalkmıştır." ifadesindeki icâr — kesre ile ve şeddeli olarak okunur — etrafında düşeni engelleyecek bir şey bulunmayan dam demektir."[359] Ondan zimmet kalkmıştır, yani kendi kusuruyla öldüğü için ölümünden dolayı başkası sorumlu tutulmaz.

Şeyh Elbani "Sahih el-Edebü'l-Müfred"de hadise hasen hükmü vermiştir.[360]

İmam Ahmed benzer bir rivayeti "Müsned"inde aktarmıştır: Ezher b. el-Kâsım bize rivayet etti. Muhammed b. Sâbit bize rivayet etti. Ebû İmrân el-Cevnî şöyle dedi: Bana Muhammed'in ﷺ ashabından bazı kimseler rivayet etti. Biz Fars taraflarına gazaya çıkmıştık. Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kim üzerinde koruyucu bir engel bulunmayan bir evin damında geceleyip de düşerek ölürse, ondan zimmet kalkmıştır. Kim de denize çalkantılı olduğu sırada biner ve ölürse, ondan zimmet kalkmıştır."

El-Heysemi "Zevaid"te (13/391/№13177) buyurmuştur: "Bunu hocası İbrahim b. el-Kasım'dan Ahmed rivayet etmiştir. Ben onu tanımıyorum."

"Ben derim ki: Doğru şekli budur: Ezher b. el-Kâsım. Bu şekilde İmam Ahmed'in "Müsned"inde ve İbn Hacer el-Askalânî'nin "Etrâf"ında yer almıştır. Bu Ezher, Tehzîb ricâlinden olan Basralı Ebû Bekr er-Râsibî'dir."[361] Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, babasından naklen şöyle demiştir: "Sikadır." Nesâî de aynı şeyi söylemiştir. Ebû Hâtim ise: "Hadisi yazılan bir şeyhtir, ancak onunla ihticac edilmez." demiştir. Ebû Hâtim İbn Hibbân da onu "es-Sikât" adlı eserinde zikretmiş ve: "Hata yapardı." demiştir.

Yine İmam Ahmed "Müsned"inde şöyle rivayet etmiştir: "Ebu İmran el-Cevni anlatıyor: Biz Faris'te (İran'da) idik. Züheyr b. Abdillah adında bir kişi komutanımızdı. O dedi ki: Bir adam Hz. Peygamber' in ﷺ: "Kim bir evin korkuluğu bulunmayan damında geceler de düşüp ölürse, ondan zimmet (tazminat) kalkmıştır. Bir kimse deniz dalgalandıktan sonra yolculuğa çıkarsa o da zimmetten uzaktır» dediğini haber verdi."

El-Heysemi "Mecmai Zevaid"te (13/392/№13178) demiştir: "Hadisi merfu ve mevkuf olarak Ahmed rivayet etmiştir. Her ikisinin ravileri de Sahih ravileridir."

Beyhaki "Şuabul iman"da[362] rivayet etmiştir: "Ebû İmrân el-Cevnî der ki: Fars bölgesine doğru Züheyr b. Abdullah'ın komutasında savaşa çıkmıştık. Züheyr adamın birini etrafı çevrili olmayan bir damın üzerinde (uyurken) görünce bana: "Bu konuda bir şey işittin mi?" diye sordu. "Hayır!" karşılığını verdiğimde ise şöyle dedi: "Adamın birinin bana bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Etrafı çevrili olmayan bir yapının veya evin damında

---

[358] "Mizan" 3/122.
[359] Mecdüddîn Ebü's-Seâdât el-Mübârek b. Muhammed "en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîsi ve'l-Eser"
[360] Sayfa 464/№1194,909. Mektebetül Delil, 1418 H.
[361] Ebu Abdullah Halil b. Muhammed el-Arabi "el-Ferâid alâ Mecma'i'z-Zevâid: Tercemetü'r-Ruvât ellezîne Lem Ya'rifhum el-Hâfız el-Heysemî" sayfa 30/№12, Darul İmam Buhari.
[362] "Şuabul iman" 5/204/№4399.

yatan (ve düşüp ölen) kişiden zimmet kalkmıştır. Denizin dalgalı olduğu zamanlarda gemi yolculuğuna çıkan (ve ölen) kişiden de zimmet kalkmıştır" buyurmuştur."

Muhakik - Ravileri güvenilirdir, demiştir. İmam Darakutni "el-İlel" kitabda, bu hadis hakkında soruldukda, şöyle buyurmuştur: "Bu hadisi Hammâd b. Zeyd, Ebû İmrân el-Cevnî'den, o da Cündeb'den, o da Nebî ﷺ'den rivayet etmektedir. Başkaları ise onu Ebû İmrân'dan, o da Züheyr b. Abdullah'tan mevkuf olarak rivayet etmektedir. Doğru olan da budur. Kendisine: "Züheyr bir sahabî midir?" diye soruldu. O da: "Hayır", dedi."[363]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet edilmiştir. Ali b. Şeybân'dan da bize bildirildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Etrafı taşlarla çevrili olmayan bir evin damında uyuyan (ve düşüp ölen) kişiden zimmet kalkmıştır" buyurmuştur.[364]

1311) Züheyr b. el-Alâ, Atâ'dan, o da Evs b. Dam'ac'dan, o da İbn Abbâs'tan merfû olarak şu hadisi rivayet etmiştir: "Arapların çokluğu benim göz aydınlığımdır."

İbn Ebi Hatim hadisin uydurma olduğunu söylemiştir. Onun rivayetlerinden bazı hadisleri zikretmiş, ardından şöyle demiştir: "Bunlar uydurma hadislerdir. Bu şeyhle, yani Züheyr b. el-Alâ ile ilgilenilmez (ondan hadis alınmaz)." [365]

Hadis, daha geniş bir metinle de rivayet edilmiştir: "Arapların çokluğu ve iman etmeleri benim göz aydınlığımdır. Kim benim gözümü aydınlatırsa, ben de onun gözünü aydınlatırım."

Şeyh Elbani uydurma olduğunu söylemiştir.[366]

1312) Velîd b. Müslim şöyle demiştir: Bize Züheyr b. Muhammed el-Mervezî rivayet etti. Bize Zeyd b. Eslem şöyle dedi: "İbn Ömer'i elbisesinin düğmeleri açık olduğu hâlde namaz kılarken gördüm." Ayrıca şöyle dedi: "Nebî ﷺ'i de bunu yaparken gördüm."

Hadisi ibn Huzeyme "Sahih"inde rivayet etmiştir: "Ebû Tâhir bize rivayet etti. Ebû Bekir bize rivayet etti. Muhammed b. Yahyâ bize rivayet etti. Safvân b. Sâlih es-Sekafî bize rivayet etti. Velîd b. Müslim bize rivayet etti. Züheyr b. Muhammed bize rivayet etti. Zeyd b. Eslem şöyle dedi: "İbn Ömer'i düğmeleri çözülmüş hâlde namaz kılarken gördüm. Bunun üzerine kendisine bunu sordum. O da: "Nebî ﷺ'i bunu yaparken gördüm." dedi."

Ebû Tâhir bize rivayet etti. Ebû Bekir bize rivayet etti. Muhammed b. Yahyâ bize rivayet etti. Süleymân b. Abdurrahman bize rivayet etti. Velîd bu isnadla benzerini rivayet etti. Ancak bu rivayette: "Bunun üzerine kendisine bunu sordum." ifadesini zikretmedi. Bunun yerine: "Rasûlullah ﷺ'i düğmeleri çözülmüş hâlde namaz kılarken gördüm." dedi.[367]

---

[363] "el-İlel" 13/477/№3367, Tahkik Muhammed b. Nasr b. Muhammed ed-Dabusi, Darul İbn Hazm.
[364] "Şuabul iman" 5/204/№4399.
[365] "Mizan" 3/122; "el-ʿİlel li'bn Ebî Hâtim" 6/399/№2616, Tahkik Sad b. Abdullah el-Humeyd ve Khalid b. Abdurrahman el-Cüreysi.
[366] "Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Daîfe ve'l-Mevdûa ve Eserühâ's-Seyyi' fi'l-Ümme" №735.
[367] Ibn Huzeyme "Sahih" 1/402/№779, 780, Tahkik Muhammed Mustafa el-Azami, Mektebetül İslami.

Bu zincirle “Safvân b. Sâlih es-Sekafî bize rivayet etti. Velîd b. Müslim bize rivayet etti. Züheyr b. Muhammed” hadisi Hâkim “el-Müstedrek”te[368], ibn Hibban “Sahih”inde,[369] Beyhakî ise “es-Sünenü’l-Kübrâ”da rivayet etmiştir.

Şeyh Şuayb el-Arnavut hadis hakkında söylemiştir: “Senedi zayıftır. Ravileri güvenilir kimselerdir. Ancak Züheyr — ki o, Muhammed b. et-Temîmî el-Horasânî’nin oğludur — müstesnadır. Şam ehlinin ondan yaptığı rivayetler sağlam değildir. Bu sebeple hadis zayıf kabul edilmiştir.”

Muhakkik Dr. Muhammed Mustafa el-A‘zamî, hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir. Zira senedinde Züheyr b. Muhammed el-Horasânî vardır ve bu ravi hakkında zayıflık söz konusudur.

Bu Züheyr b. Muhammed et-Temîmî el-Mervezî’dir. Alimlerimizi bu ravi hakkında ihtilaf etmiştir. Ebû Hâtim: “Doğrulukla tanınan bir kimsedir. Ancak hıfzı zayıftır. Şam’da rivayet edilen hadisleri, Irak’ta rivayet edilen hadislerinden daha münkerdir.” demiştir. Nesâî: “Kuvvetli değildir.” demiştir. Tirmizî, “el-İlel”de şöyle demiştir: Buhârî’ye bu Züheyr’in hadisini sordum. O da: “Ben bu şeyhten uzak dururum. Sanki onun hadisi uydurmadır. Bana göre bu, Züheyr b. Muhammed değildir.” dedi. Ardından şöyle dedi: “Ahmed b. Hanbel bu şeyhi zayıf sayar ve: “Bu, ismini (ravilerin) yanlış nakletmiş olmaları gereken bir şeyhtir.”[370]

Beyhakî, Hâkim ve İbn Huzeyme’nin senedlerinde hadisi Züheyr’den Velîd b. Müslim eş-Şâmî rivayet etmiştir. Buhârî ve başkaları şöyle demiştir: “Şamlılar ondan münker hadisler rivayet etmişlerdir.”

Hâkim hadis hakkında şöyle demiştir: “Bu hadis, Buhârî ve Müslim’in şartına göre sahihtir. Ancak onlar bu hadisi rivayet etmemişlerdir.” Bu hususta imam yanılmıştır. Zira senedde yer alan Safvân b. Sâlih ed-Dımaşkî’den ne Buhârî ne de Müslim rivayet etmiştir.[371]

- Hadisi farklı senedle Ebu Yala ve Bezzar rivayet etmiştir: “Zeyd b. Eslem anlatmaktadır: Bir gün İbn Ömer'i düğmeleri çözük vaziyette gördüm (ve bunun sebebini sorduğumda). "Ben, Hz. Peygamber'i ﷺ düğmeleri çözük halde gördüm" dedi.

“Senedinde yer alan Amr b. Malik'i İbn Hibban “es-Sikat”ta zikredip bazen garib hadisler rivayet edip, hata yaptığını söylemiştir.”[372] Amr b. Mâlik b. Ömer er-Râsibî el-Ğaberî, künyesi Ebû Osman el-Basrî’dir. Abdurrahman b. Ebî Hâtim şöyle demiştir: Babamın şöyle dediğini işittim: “Ensârî zamanında ondan hadis yazdım. Ali b. Nasr bana onun hakkında bir şey söyledi.” Sanki onu zayıf saymıştı. O doğru sözlü biri değildi. Babam ondan hadis rivayet etmeyi terk etti. Aynı şekilde Ebû Zür‘a da ondan rivayet etmeyi terk etti.

el-Azîmâbâdî “Avnu'l-Ma'bûd”ta şöyle buyurmuştur: “İbn Ömer (radıyallahu anh) da gömleğinin düğmeleri çözük olurdu ve şöyle derdi: “Ben, Resûlullah’ı ﷺ gömleğinin düğmeleri çözük hâlde gördüm.” Bunu Bezzâr, hasen bir senedle rivayet etmiştir.”[373]

- Ebû Bekr Ahmed b. Amr ed-Dahhâk eş-Şeybânî hadisi kendi “el-Âhâd ve’l-Mesânî” kitabında muhtasar şekilde aktarmıştır: “Hişâm b. Ammâr bize rivayet etti. Velîd b. Müslim bize rivayet

---

[368] “Müstedrek” 1/368/№919, Darul Harameyn.
[369] “Sahih ibn Hibban bi tartib ibn Balban” 12/267/№5453, Şeyh Şuayb el-Arnavut , Müeseset Risale, Beyrut.
[370] “Mizan” 3/122-123.
[371] “Müstedrek” 1/369, muhakik dipnotu.
[372] “Mecmai Zevaid” 1/477/№814.
[373] Muhammed Şemsülhak el-Azîmâbâdî “Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebî Dâvûd” 11/269, DKİ.

etti. Züheyr bize rivayet etti. Zeyd b. Eslem şöyle dedi: “İbn Ömer’i (r.a.) gömleğinin düğmesi çözülmüş hâlde gördüm.”

İbn Musaffâ bize rivayet etti. Bakıyye bize rivayet etti. Şu‘be, Ueyne b. Abdurrahman’dan, o da babasından rivayet etti. O şöyle dedi: “İbn Ömer’i mescidde düğmeleri çözülmüş hâlde gördüm.”[374]

İlk rivayet ayni Züheyr b. Muhammed et-Temîmî yoluyla nakledilmiştir, sened bu sebebe göre zayıftır.

İkinci senedin tahlili:

1) İbn Musaffâ, bu Ahmed b. Musaffâ b. Behlul’dır. Salih bir kul, Hıms ehlinin hâfızı, imamı, âlimi, Ebû Abdullah el-Kureşî el-Hımsî’dir.

2) Bakiyye b. Velid. Alimler onun hakkında çok konuşmuşlardır. Onu en güzel şekilde özetleyenlerden biri Yakub b. Şeybe’dir. O şöyle demiştir: “Bakıyye b. el-Velîd, güvenilir ve hadisi hasen olan bir ravidir. Ancak bu, mâruf ravilerden rivayet ettiğinde böyledir. O, hadisi terk edilmiş ravilerden ve zayıf ravilerden de rivayet ederdi. Ayrıca onların isimlerini künyeleriyle, künyelerini de isimleriyle zikrederdi.” Muhammed b. Sa‘d şöyle demiştir: “Güvenilir ravilerden yaptığı rivayetlerde güvenilirdi. Ancak güvenilir olmayan ravilerden yaptığı rivayetlerde zayıftı.” Ahmed b. Abdullah el-Aclî ise şöyle demiştir: “Mâruf ravilerden rivayet ettiğinde güvenilirdir. Meçhul ravilerden rivayet ettikleri ise hiçbir değer taşımaz.”

3) Şu‘be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Atekî el-Ezdî. Hadis ilminde müminlerin emîridir.

4) Uyeyne b. Abdurrahman b. Cevşen el-Gatafânî el-Cevşenî. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, babasından naklen: “Onda bir sakınca yoktur, hadisi sahihtir”, demiştir. Abbas ed-Dûrî’nin Yahyâ b. Maîn’den nakline göre: “Onda bir sakınca yoktur”, demiştir. Başka bir yerde ise: “Sikadır”, hükmünü vermiştir.

5) Abdurrahman b. Cevşen el-Gatafânî. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, babasından naklen onun hakkında: “Meşhur değildir”, değerlendirmesinde bulunmuştur. Ebû Zur'a ise: “Sikadır”, demiştir.

Bu isnadın ravileri arasında hâfız ve imam derecesinde güvenilir kimseler bulunduğu gibi, genel olarak sikâ veya hadisi kabul edilen raviler de bulunmaktadır. Allah doğrusunu bilir.

İmam Ebu Davud “Sünen” eserinde (№4082) hadisin manasını destekleyen bir haber rivayet etmiştir: “Bize en-Nüfeylî ve Ahmed b. Yûnus (İmam, hüccet, hafız) rivayet etti. Onlar dediler ki: Bize Züheyr (ibn Muhammed ibn Hadic hafız, imam, sika) rivayet etti. Bize Urve b. Abdullah (b. Kuşeyr el-Cufi, Ebul Mihal el-Kufi, sika) rivayet etti. Bize Muâviye b. Kurre (b. İyas el-Muzani, sika) rivayet etti. Babam (İyas b. Hilal sahabi) bana rivayet etti: “Müzeyne (kabilesin)den bir toplulukla Resûlullah'a ﷺ varmıştım. (Müslüman olduğumuza ve Müslüman olarak kalacağımıza dair hepimiz) kendisine biat ettik. O sırada gömleğinin düğmeleri çözüktü. Kendisine biat ettik. Sonra (teberrüken) elimi gömleğinin yakasına soktum ve (iki kürek kemiği arasında bulunan peygamberlik) mühr(ün)e dokundum.”

[374] Ebû Bekr Ahmed b. Amr ed-Dahhâk eş-Şeybânî “el-Âhâd ve’l-Mesânî” sayfa 140, Tahkik Dr. Yahyâ Murâd, DKİ.

Ravi dedi ki: Muâviye ile oğlunu yazda ve kışta kesinlikle düğmeleri çözük olarak gördüm. Düğmelerini hiçbir zaman iliklemezlerdi."

1313) Velîd b. Müslim bize rivayet etti. Züheyr b. Muhammed, İbnü'l-Münkedir'den, o da Câbir'den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ bize Rahmân Sûresi'ni sonuna kadar okudu. Sonra şöyle buyurdu: "Size ne oluyor da sizi suskun görüyorum! Cinler sizden daha güzel karşılık veriyorlardı. Ben onlara: "Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (er-Rahmân, 55:13) ayetini her okuyuşumda onlar mutlaka: "Rabbimiz, nimetlerinden hiçbirini inkâr etmeyiz. Hamd yalnız Sanadır" derlerdi." [375]

Hadisi imam Tirmizi "Sünen" (№3291) eserinde rivayet etmiştir: "Câbir (r.a.)'den rivâyete göre, Rasûlullah ﷺ, ashabının yanına çıktı ve Rahman sûresini başından sonuna kadar okudu. Ashab: sustular. Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Cin gecesi bu sûreyi cinlere okudum onlar cevap bakımından sizden daha olumlu idiler sûre içersindeki: "O halde siz ey iki topluluk, Rabbinizin bunca nimetlerinden hangisini yalan sayabilirsiniz." Ayetine her geldikçe cinler: "Ey Rabbimiz, senin nimetlerinden hiçbirini inkar etmeyiniz sana hamdolsun" dediler.

Tirmizi hadis hakkında şöyle değerlendirme yapmıştır: "Bu hadis garibtir. Bu hadisi sadece Velid b. Müslim'in Züheyr b. Muhammed'den rivâyetiyle bilmekteyiz. Ahmed b. Hanbel diyor ki: Şam'a gelip yerleşen Züheyr b. Muhammed sanki Irak'ta kendisinden hadis rivâyet edilen bir kimse değil sanki o başka bir adamdır. Adı değiştirilmiş ve böylece kendisinden münker hadisler rivâyet edilmiştir. Muhammed b. İsmail'in de şöyle dediğini işittim: Şamlılar, Züheyr b. Muhammed'den münker hadisler rivâyet etmektedir. Iraklılar ise kendisinden makbul hadisler rivâyet etmektedirler."

İbn Adî şöyle demiştir: "Bunu birtakım kimseler çalmış ve Velîd'den rivayet ediyormuş gibi nakletmişlerdir. Bunlardan bazıları Süleyman b. Ahmed el-Vâsıtî, Ali b. Cemîl er-Rakkî, Amr b. Mâlik el-Basrî ve Bereke b. Muhammed el-Halebî'dir."[376]

İmam Hâkim, "Müstedrek"te[377] hadisi aynı zayıf ravi tarikiyle rivayet etmiş ve hadisin iki şeyhin şartına göre sahih olduğunu söylemiştir. Şeyh Elbânî, bu hadisi Tebrîzî'nin "Mişkâtü'l-Mesâbîh" adlı eserinde (№761) ve "Sahîh ve Daîf Süneni't-Tirmizî"de (№3291) hasen kabul etmiştir.[378]Mulla Ali el-Kari el-Hanefi demiştir: "Tirmizî rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Bu garip bir hadistir." İbn Hacer ise şöyle demiştir: "Ancak başkalarının da ifade ettiği gibi sahih bir hadistir."[379]

1314) Velîd bize rivayet etti. Züheyr b. Muhammed bize rivayet etti. İbnü'l-Münkedir bize rivayet etti. O da Câbir'den merfû olarak rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Üç kişinin namazı Allah katında kabul edilmez ve onların hiçbir salih ameli semaya yükseltilmez: Efendisinden kaçan köle geri dönünceye kadar, kocası kendisinden razı oluncaya kadar kocasının öfkesini üzerine çeken kadın ve ayılıncaya kadar sarhoş olan kimse."

---

[375] "Mizan" 3/123.
[376] "Mizan" 3/123.
[377] 2/558/№3823, Darul Harameyn.
[378] İbn Kesir "Tafsir Kuran el-Azım" 7/352, dipnot 2, Tahkik el-Elbani, el-Kitabul Alami lin-Neşr, Beyrut.
[379] "Mirkat el-Mefatih" 2/541, DKİ.

Züheyr b. Muhammed et-Temîmî el-Mervezî' rivayetidir. İbn Hacer el-Askalani "Takrib"de söylemiştir: "Züheyr b. Muhammed et-Temîmî, Ebü'l-Münzir el-Horasânî'dir. Şam'a yerleşmiş, ardından Hicaz'a gitmiştir. Kendisi sikadır. Ancak Şam ehlinin ondan yaptığı rivayetler sağlam değildir. Bu yüzden zayıf kabul edilmiştir. Buhârî, Ahmed'den naklen şöyle demiştir: "Şamlıların kendisinden rivayet ettiği Züheyr, başka bir Züheyr'dir." Ebû Hâtim ise şöyle demiştir: "Şam'da iken ezberinden rivayet etti ve çok hata yaptı." Hicrî 162 yılında vefat etmiştir."[380] Bu hadisi Züheyr'den Velîd b. Müslim eş-Şâmî rivayet etmiştir.

İmam Taberânî hadisi "el-Mu'cemü'l-Evsat"ta aktarmıştır: "Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Üç kişi vardır ki, ne namazları kabul edilir ne de kendileri için Allah'a bir hasene yükselir: Ayılıncaya kadar sarhoş, kocasının kendisine kızgın olduğu kadın, geri dönünceye ve elini efendisinin eline koyuncaya kadar kaçak köle.""

el-Heysemî "Mecma'u'z-Zevâid"te (7/569/№7667) demiştir: "Ravilerden Abdullah b. Muhammed b. Akîl'in hadisi hasendir. Kendisinde zayıflık bulunmaktadır. Diğer ravileri güvenilir kimselerdir." Bu konuda imam ile aynı fikirde değilim. Zira bu hadisin senedinde de Velîd b. Müslim – Züheyr b. Muhammed zinciri vardır. Ayni zincir ile hadisi ibn Huzeyme "Sahih"inde, Beyhaki "Sünen el-Kübra"da (1/389), ve "Şuabul İman"da (5/625/№5202; 8/305/№8353) rivayet etmiştir.

İmam Taberânî hadisi "el-Mu'cemü'l-Evsat" ve "el-Mu'cemü's-Sağîr"de aktarmıştır: "İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «İki kişi vardır ki namazları başlarından öteye geçmez: Efendisine geri dönünceye kadar efendisinden kaçan köle ve (tekrar itaate) dönünceye kadar kocasına isyan eden kadın.»"

el-Heysemî "Mecma'u'z-Zevâid"te (7/570/№7668) demiştir: "Hadisin ravileri güvenilir kimselerdir."

İmam Tirmizi "Sünen"de (№360) benzer hadisi farklı senedle rivayet etmiştir: "Muhammed b. İsmâil bize rivayet etti. Ali b. Hasan bize rivayet etti. Hüseyin b. Vâkıd bize rivayet etti. Ebû Gâlib bize rivayet etti. Ebû Ümâme'den işittiğine göre o şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Üç kişinin namazı kulaklarını aşmaz: Efendisinden kaçan köle geri dönünceye kadar, kocası kendisine öfkeli olarak geceleyen kadın ve kendilerini istemedikleri hâlde onlara imamlık yapan kimse."

Ebû Îsâ şöyle demiştir: "Ebû Gâlib'in, bu hadisi bu yönden hasen garibtir. Ebû Gâlib'in ismi ise Hazevver'dir." İbn Hacer şöyle demiştir: "Bu, hasen garip bir hadistir."[381]Şeyh Elbani "Sünen et-Tirmizi"nin tahkikinde hadise hasen hükmü vermiştir.[382]

Bu konuda ayrıca İbn Abbâs'tan da bir rivayet vardır. İbn Mâce (№971), Resûlullah'tan ﷺ şöyle rivayet etmiştir: "Üç kişi vardır ki namazları başlarından bir karış yükselemez: Bir kavim, imamlığından hoşlanmadığı halde onlara imamlık eden adam, kocası kendisine kızgın olduğu halde geceleyen kadın ve bir birine küs duran iki kardeş." Irâkî şöyle demiştir: "Bu hadisin

[380] İbn Hacer el-Askalani "Taḳrîbü't-Tehẕîb" sayfa 342/№2060. Thk Ahmed Şağif Pakistani, Darul Asima.
[381] "Mirkat el-Mefatih" 3/179, DKİ.
[382] Sayfa 98, №360, Mektebetül Maarif.

isnadı hasendir."[383] "Hadisin isnadının sahih ve ricalinin sikalar olduğu, "Zevâid" de bildirilmiştir."[384]

İbn Mâce el-Kazvînî'nin (№970) aktardığı başka bir hadiste, Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan (radıyallâhü anhümâ) rivayet edildiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Üç kişi vardır ki hiçbir namazı makbul değildir: Bir kavim, imamlığından hoşlanmadığı hâlde onlara imamlık eden adam, namaza hep arkasından (yani vakti kaçırdıktan sonra) gelen adam ve âzat edilmiş olan şahsı köle olarak kullanan adam."

Şerhi "el-Menhel"de şu bilgi vardır: "Hadisteki "Makbul olmayışı" ifadesinden maksat şu olabilir: Allah onların namazlarını geçerli saymaz. Dolayısıyla namazları namaz sayılmaz. Yani onlar namaz borcunu ödemiş olmazlar. "Makbul olmayışı" tabiri ile onların namazlarından hiçbir sevabın hâsıl olmayacağı manası kastedilmiş olabilir. Bu takdirde onların kıldıkları namaz bir sevab kazandırmamış olur. Fakat sahih olup olmadığı hususu anlaşılamaz. Çünkü sevap kazandırmayan bir namaz borç yerine geçebilir, geçmeyebilir. Namazı makbul olmayan üç kişiden birisi, bir cemaat imamlığından hoşlanmadığına rağmen onlara imamlık eden şahıstır. Hadisteki tehdit, onun imamlık etmesinin haramlığına delâlet eder. Cemaatin hoşlanmayışı dinî bir sebepten ileri geldiği takdirde muteberdir. Şer'i sebeplerden başka nedenlerle imamlığından duyulan hoşnutsuzluk muteber değildir. Yani hadisteki tehdit bu hâle şümullü değildir. Kezâ şer'i bir sebebe dayanan hoşnutsuzluk cemaatin çoğunluğunca duyulduğu takdirde muteberdir. Kalabalık bir cemaat içinden 2-3 kişinin hoşnutsuzluğu dikkate alınmaz. Cemaatin hoşnutsuzluğu hususunda din sahasında bilgili olanların sözü dikkate alınır. Cemaat içinde bulunan cahillerin sözü tutarsızdır." Sindî de: "Hoşlanmayışın tutarlılığı, imamlığa ehil olmadığı hâlde zorla bu göreve geçenlere mahsustur. İmamlığa liyakatli olan kimsenin imamlığından hoşlanmayan şahıslar kınanmalıdır. Böyle imamın görevi bırakması söz konusu değildir, diye yorum yapanlar olmuştur. Şöyle de denilebilir: İmamlığa daha liyakatli olan kimse varken ondan nispeten az liyakatli olan şahsın imamlığı almasında cemaatin rızası dikkate alınmalıdır." Namazı makbul olmayan ikinci kişi ise namazı zamanında kılmayıp vakti çıktıktan sonra kılan kişidir. Bazı âlimler: "Namaz vakti çıktıktan sonra namaza duran adamdan maksat, namazı kazaya bırakan değil, namazı geciktirmeyi ve cemaat namazdan çıktıktan sonra namaz kılmayı alışkanlık hâline getiren kimsedir," demişlerdir. Namazı makbul olmayan üçüncü şahıs ise âzat edilmiş olan bir şahsı köleleştiren kimsedir. Bu şahıs, kölesini âzat ettiği hâlde durumu gizleyerek veya inkâr ederek onu köle imiş gibi kullanır. Yahut âzat ettiği hâlde zorla onu köle gibi çalıştırır.[385]

1315) Ebû Dâvûd et-Tayâlisî rivayet etti: Bize Züheyr b. Muhammed haber verdi. O da Mûsâ b. Verdân'dan, o da Ebû Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kişi, dostunun dini üzeredir. Öyleyse sizden her biri kiminle dostluk kurduğuna dikkat etsin."[386]

Bu hadisi Ahmed, Tirmizî (№2378), Ebû Dâvûd ve Beyhakî "Şuabul Imân"da rivayet etmiştir. Tirmizî şöyle demiştir: "Bu hadis hasen-garîbdir." Nevevî ise isnadının sahih olduğunu söylemiştir. Tîbî şöyle demiştir: Nevevî bu hadisi "Riyâzü's-Sâlihin"de zikretmiştir. Müellifin bu

[383] Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkânî "Neylü'l-Evtâr" 3/188, DKİ.
[384] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 3/262.
[385] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 3/260-261.
[386] "Mizan" 3/124.

hadisi eserine alıp üzerinde ayrıntılı durmasının amacı, bu hadise yöneltilen tenkitleri bertaraf etmek ve onu uydurma zannedenlerin vehmini gidermektir.

Süyûtî ise şöyle demiştir: Bu hadis, Hâfız Sirâceddin el-Kazvînî'nin el-Meşâbîḥ hakkında tenkit ettiği hadislerden biridir. O, bu hadisin uydurma olduğunu söylemiştir. Buna karşılık Hâfız İbn Hacer el-Askalânî, ona verdiği cevapta hadisin Tirmizî tarafından hasen, Hâkim[387] tarafından ise sahih kabul edildiğini belirtmiştir."[388]

Ebû Hâtim ibn Hibban (Allah ondan razı olsun) şöyle demiştir: "Bir kimsenin hâlini, ahlâkını ve gerçek karakterini tanımanın en güçlü delillerinden biri, kimlerle sohbet ettiğine ve kimleri dost edindiğine bakmaktır. Çünkü kişi, dostunun dini üzeredir. Gökteki kuşlar da ancak kendi cinsleriyle bir araya gelirler."[389]

1316) Muhammed b. Ebü's-Serî bize rivayet etti. Velîd, Züheyr b. Muhammed'den, o da İbnü'l-Münkedir'den, o da Câbir'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ, Hasan ile Hüseyin'i doğumlarının yedinci gününde sünnet ettirmiştir.[390]

El-Heysemi "Mecmai Zevaid"te (6/431/№6200) demiştir: "Hadisi Taberani, "el-Mu'cemu's-sağır"de tamamını, "el-Mu'cemu'l-kebir"de ise Sünnet bahsinin ihtisarıyla rivayet etmiştir. Ravilerden Muhammed b. Ebü's-Serî İbn Hibban güvenilir kabul ederken başkaları, kendisinde zayıflık olduğunu bildirmiştir." Bu Muhammed b. Ebü's-Serî, Ebû Abdullah Muhammed b. Mütevekkil el-Askalâni'dir. İbn Hibbân şöyle demiştir: "Hâfızlardandı." İbn Adî onu "Çok hata yapardı." sözleriyle değerlendirmiştir. Ebû Hâtim ise "Hadisi zayıftır." hükmünü vermiştir.

Ayni isnadla hadisi imam Beyhaki "es-Sünen el-Kübra"da rivayet etmiştir. Murtazâ ez-Zebîdî (rahimehullah) şöyle demiştir: "Yedinci günde sünnet edilmesi hususunda bir rivayet nakledilmiştir. Bu sözle, Taberânî'nin el-Muʿcemü's-Saġîr'de zayıf bir senedle rivayet ettiği şu hadise işaret edilmektedir: Resûlullah ﷺ, Hasan ile Hüseyin için akîka kurbanı kesmiş ve onları yedinci günde sünnet ettirmiştir. Bu hadisi ayrıca Hâkim rivayet etmiş ve isnadını sahih kabul etmiştir. Beyhakî de Âişe'den gelen rivayetle nakletmiştir." Bu değerlendirme Irakî'ye aittir."[391]

Ebû Hureyre -Allah ondan razı olsun-şöyle dedi: Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Beş şey fıtrattandır: Çocukları sünnet etmek, avret yeri ve koltuk altı kıllarını tıraş etmek, tırnakları kesmek ve bıyığı kısaltmak."[392]

İmam Taberânî, "el-Muʿcemü'l-Evsat"ta rivayet ettiğine göre Abdullah b. Abbas şöyle demiştir: "Yedi şey, çocukla ilgili sünnetlerdendir: Yedinci günde isim vermek, sünnet etmek, üzerinden doğum kalıntılarını gidermek, kulağını delmek, akîka kurbanı kesmek, akîkanın kanını üzerine sürmek ve başındaki saçların ağırlığınca altın veya gümüş tasadduk etmektir." Ravileri güvenilir kimselerdir.[393]

---

[387] "Müstedrek" 4/171, Darul Marifah.
[388] "Mirkat el-Mefatih" 9/223/№5019, DKİ.
[389] Ebû Ḥâtim Muḥammed b. Ḥibbân el-Büstî "Ravżatü'l-Ukalâ" sayfa 117, DKİ.
[390] "Mizan" 3/124.
[391] Muhammed b. Muhammed el-Hüseynî ez-Zebîdî "İthâfü's-Sâdeti'l-Müttakîn bi Şerhi İhyâi Ulûmi'd-Dîn" 6/201, DKİ.
[392] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 123, №145.
[393] "Mecmai Zevaid" 6/432/№6204.

1317) Muhammed b. Süleyman Bûme bize rivayet etti. Züheyr b. Muhammed, Vudayn b. Atâ'dan, o da Cünâde'den, o da Ebû'd-Derdâ'dan rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kim saçını siyaha boyarsa, Allah kıyamet gününde onun yüzünü karartır.”

Ebû Hâtim: “Bu uydurma bir hadistir.” demiştir. İbn Abdilberr ise: “Züheyr b. Muhammed, bütün hadis âlimlerine göre zayıftır.” değerlendirmesinde bulunmuştur.

Ben (Zehebi) derim ki: Hayır. Aksine Buhârî ve Müslim, ondan hadis rivayet etmişlerdir.[394]

Hadisi imam Tabarani rivayet etmiştir, el-Heysemi “Mecmai Zevaid”te (8/532/№8814) şöyle değerlendirme yapmıştır: “Senedinde yer alan Vudayn b. Ata'yı Ahmed, İbn Main ve İbn Hibban güvenilir saymış, derece bakımından bunlardan daha aşağı olanlar ise zayıf kabul etmiştir. Diğer ravileri, güvenilir kimselerdir.”

Abdurrauf el-Munavi “Feyzül Kadir”de demiştir: “Bu rivayet, Vudayn'in Cünâde'den, onun da Ebû'd-Derdâ'dan yaptığı rivayet yoluyla nakledilmiştir. Zeynüddin el-Irâkî, Şerhu't-Tirmizî'de: “Bu rivayette Vudayn b. Atâ bulunmaktadır ki zayıf bir râvidir.” değerlendirmesinde bulunmuştur. İbn Hacer ise Fethu'l-Bârî'de: “Senedi zayıftır.” demiş, el-Mîzân'da da Ebû Hâtim'in: “Bu uydurma bir hadistir.” sözünü nakletmiştir. Bunun sebebi, senedinde Caʿfer b. Muhammed b. Faddâl'ın (ed-Dekkāk) bulunmasıdır. Zehebî onun hakkında: “Dârekutnî onu yalancılıkla itham etmiştir.” demiştir. Senedde ayrıca Muhammed b. Süleyman b. Ebû Dâvûd bulunmaktadır. Ebû Hâtim onun hakkında: “Hadisleri münkerdir.” değerlendirmesinde bulunmuştur. Cünâde'yi ise Ebû Zür'a zayıf kabul etmiştir.”[395]

Şeyh el-Mubarekfuri şöyle buyurmuştur: “Bunlardan biri de Ebû'd-Derdâ'dan merfû olarak rivayet edilen şu hadistir: “Kim saçını siyaha boyarsa, Allah kıyamet gününde onun yüzünü karartır.” Bu hadisi Taberânî ile İbn Ebû Âsım rivayet etmiştir.

Bir diğeri ise İbn Ömer'den merfû olarak rivayet edilen şu hadistir: “Sarı boya müminin, kırmızı boya Müslümanın, siyah boya ise kâfirin boyasıdır.” Bu hadisi Taberânî[396] ile Hâkim rivayet etmiştir.

Bir başka rivayet de Amr b. Şuayb'ın, babasından, onun da dedesinden merfû olarak naklettiği şu hadistir: “Saçındaki beyazlığı siyahla değiştiren kimseye Allah nazar etmez.” Hâfız bu hadisi “Lisânü'l-Mîzân”da zikretmiştir.

Bu üç hadise, hiçbirinin ihticaca elverişli olmadığı; zira her birinin zayıf olduğu cevabı verilmiştir. Birincisine gelince, daha önce de geçtiği üzere Hâfız, “Fethu'l-Bârî”de onu zayıf kabul etmiştir. (Hafız hadisi leyin saymıştır) İkincisi hakkında Münâvî, “et-Teysîr”de onun münker olduğunu söylemiştir. Üçüncüsünün senedinde ise Muhammed b. Müslim el-Anberî bulunmaktadır. “Mîzân” ve “Lisân”da belirtildiği üzere o da zayıf bir râvidir.”[397]

İmam Taberânî, el-Muʿcemü'l-Evsat'ta İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah ﷺ'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Âhir zamanda kıllarını siyaha boyayan bir kavim olacaktır. Allah kıyamet gününde onlara (rahmet nazarıyla) bakmayacaktır.” Ben (Heysemî) derim ki:

---

394 “Mizan” 3/124.
395 “Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi's -ṣaġīr” №8658.
396 El-Heysemî, Zevâid'de (8/533/№8815) bu hadisi Taberânî'den naklederek Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan rivayet etmiş ve senedinde tanımadığı râvilerin bulunduğunu söylemiştir.
397 “Tuḥfetü'l aḥveẕî şerḥu Câmiʿi't-Tirmiẕî” 5/441, Darul Fikr.

“Ebû Dâvûd bu hadisi “Allah onlara (rahmet nazarıyla) bakmayacaktır.” ifadesi olmaksızın rivayet etmiştir.” Heysemî'ye göre Taberânî'nin rivayet ettiği bu hadisin isnadı ceyyiddir.[398]

Imam Nesai “Sünen es-Suğra”da (№4988) rivayet etmiştir: “İbn Abbas (r.a)’tan rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Son zamanlarda (kıyamete yakın zamanlarda) güvercinlerin gerdanı gibi sakallarını siyaha boyayanlar çıkacaktır, onlar Cennet kokusunu alamayacaklardır.”

Müslim “Sahih”inde (№2102/79), Ebu Davud, ibn Mace ve Nesai (№4989) rivayet etmişlerdir ki: “Câbir (r.a)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Mekke fethi günü Ebu Bekir’in babası Ebu Kuhafe’yi getirdiler saç ve sakalları bembeyaz olmuştu. Bunu görünce Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Bu saç ve sakallarınızı bir şeylerle boyayın fakat siyah renkle boyamayın.”

Buhari ve Müslim rivayet ettikleri bir hadiste, Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Yahudiler ve Hıristiyanlar ak saçlarını ve sakallarını boyamazlar. Siz onlara muhalefet ediniz.”[399]

“Kadı Iyâz diyor ki: “Sahâbe ve tâbiûnun selefi, saç boyamak ve boyanın cinsi hususunda ihtilaf etmiştir. Bazıları boyamayı terk etmenin efdal olduğunu söylemiş ve Peygamber'den sallallahu aleyhi ve sellem ağaran saçları değiştirmeyi yasak ettiğine dair hadis rivayet etmişlerdir. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ağaran saçlarını değiştirmemiştir. Bu kavil, içlerinde Ömer, Ali ve Übeyy'in de bulunduğu bazı ashâbdan radıyallahu anhum rivayet edilmiştir. Bazıları saç boyamanın efdal olduğunu söylemişlerdir. Sahâbe ile tâbiûndan ve onlardan sonra gelenlerden bir cemaat saçlarını boyamıştır. Delilleri, Müslim ve başkalarının rivayet ettiği hadislerdir. Sonra bunlar ihtilaf etmiş ve ekserisi saçlarını sarıya boyamıştır. İbn Ömer, Ebû Hureyre ve diğerleri bunlardandır. Bu kavil, Hz. Ali'den de rivayet edilir. İçlerinden bir cemaat saçlarını kına ve kütüm denilen boya ile, bazıları za'ferânla, bir cemaat de siyah boya ile boyamıştır. Bu, Hz. Osman'la Hz. Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin, Ukbe b. Âmir, İbn Sîrîn ve bazı zevattan rivayet edilmiştir.”

Bu bâbda Taberânî de şunları söylemiştir: “Doğrusu şudur ki Peygamber'den sallallahu aleyhi ve sellem gerek ağaran saçların boyanması, gerekse bundan nehyedilmesi bâbında rivayet edilen hadislerin hepsi sahihtir. Bunların arasında tenakuz da yoktur. Boyama emri, Ebû Kuhâfe gibi saçları fazla ağaranlaradır. Nehiy ise henüz saçı ağarmaya başlayanlaradır. Selefin boyayı boyamama hususundaki ihtilafı, kendilerinin değişik hâllerine göredir. Bununla beraber, bu hususta ki emir ve nehiy bilicma vücûb için değildir. Bundan dolayıdır ki selef bu hususta birbirini tenkit etmemiştir. Boyama veya boyamama hususunda nâsih ve mensuh bulunduğunu söylemek caiz değildir.”

Kadı Iyâz ve bazı ulema bu meseleyi iki şekilde hülâsa etmiştir:

1- Bir yerde saç boyamak âdetse, saçları boyamamak o âdete karşı çıkmak ve böylece şöhret bulmaktır ki mekruhtur. Aksi de böyledir. Yani bir yerde ağaran saçları boyamamak âdetse, orada saç boyamak mekruh olur.

[398] “Mecmai Zevaid” 8/525/№8793.
[399] “el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan” sayfa 799, №1362.

2- Bu iş, ağaran saçın hâline göre değişir. Bir kimsenin ağaran saçları tertemiz olup boyalı saçtan daha güzel durursa, bu kimsenin saçlarını boyamaması evlâdır. Böyle değil de çirkin ve iğrenç bir manzara arz ediyorsa, boyamak evlâdır."[400]

Peygamber ﷺ'in sünnetini en iyi bilen kimselerin başında Ehl-i beyti gelmektedir.

İmam Taberânî'nin rivayet ettiğine göre Caʿfer b. Muhammed, babasından naklen Hz. Hasan b. Ali'nin saçlarını siyaha boyadığını rivayet etmiştir. Taberânî'nin bir başka rivayetinde ise Enes'ten nakledildiğine göre Hz. Hüseyin, saçını çivit yaprağı ile siyaha boyardı. Her iki rivayetin râvileri de Sahîh'in râvileridir.[401]

1318) "Tuzun, ateşin ve suyun verilmesini engellemek helâl değildir."

Bu hadisin senedinde Züheyr b. Merzûk bulunmaktadır. İbn Maîn onun hakkında: "Tanınmamaktadır." değerlendirmesinde bulunmuştur. Buhârî ise: "Hadisi münkerdir." yorumunu yapmıştır.[402]

Hadisi Taberânî "el-Muʿcemü'l-Evsat"ta tam ve İbn Mâce (№2474) muhtasaran rivayet etmiştir: "Hz. Âişe bildiriyor: Dedim ki: 'Yâ Resûlallah! Engellenmesi haram olan şey nedir?' 'Su, tuz ve ateştir.' buyurdu. Dedim ki: 'Hadi suyu anladık; tuz ve ateşin hikmeti nedir?' Şöyle buyurdu: 'Tuz veren kişi, o tuzun kullanıldığı şeylerin hepsini vermiş gibidir. Ateş veren kişi, o ateşin pişirdiği şeylerin hepsini vermiş gibidir. Kim suyun bulunduğu bir ortamda, bir müslümana bir içimlik su verirse bir köle azat etmiş gibi olur. Kim de suyun bulunmadığı bir ortamda, bir müslümana bir içimlik su verirse ona hayat vermiş gibi olur.'"

El-Heysemi "Mecmai Zevaid"te (5/234/№4732) demiştir: "İsnadında yer alan Zuheyr b. Merzuk, Buhari'ye göre mechuI ve hadisleri münker birisidir."

Diyorum ki, bu rivayette Züheyr'in şeyhi olan Ali b. Zeyd b. Cüd'ân da zayıf bir râvidir.

Şeyh el-Mubarekfuri demiştir: "Ebû Hureyre hadisine gelince, İbn Mâce onu sahih bir senedle şu lafızla rivayet etmiştir: "Üç şeyin verilmesi engellenmez: Su, otlak ve ateş."

Âişe hadisine gelince, İbn Mâce onu şu lafızla rivayet etmiştir: Âişe dedi ki: "Yâ Resûlallah! Engellenmesi helâl olmayan şey nedir?" Buyurdu ki: "Su, tuz ve ateştir." Hadisin devamı vardır. Ancak isnadı zayıftır.

Enes hadisine gelince, Taberânî onu "el-Muʿcemü'ṣ-Ṣaġîr"de şu lafızla rivayet etmiştir: "Engellenmesi helâl olmayan iki haslet vardır: Su ve ateş." Ebû Hâtim "el-İlel"de: "Bu münker bir hadistir." değerlendirmesinde bulunmuştur.

İbn Amr hadisine gelince, Taberânî onu hasen bir senedle rivayet etmiştir. Telhîṣ'te, İhyâü'l-Mevât bölümünde de bu şekilde zikredilmiştir."[403]

Allame Sindi demiştir: "Âlimlerden bir cemaat hadisin zâhirini tutarak: Su, ot ve ateş hiç bir sûrette kimsenin malı sayılamaz, satılamaz ve temlik edilemez, demiştir. Fakat âlimler arasmda meşhur olan kavle göre ottan maksad kimsenin özel malı olmayıp umûma âit ot kısmıdır.

---

[400] Ahmed Davudoğlu "Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi" 5/4163-4164.
[401] "Mecmai Zevaid" 8/530-531/№8808, 8809.
[402] "Mizan" 3/124.
[403] "Tuḥfetü'l aḥveẕî şerḥu Câmiʿi't-Tirmiẕî" 4/491-492, Darul Fikr.

Sudan maksad da, mâliki olmayan gökten inen sular, kaynak sulan ve nehir - çay sularıdır. Ateşten maksad ise, sâhibsiz arâziden toplatılıp yakılan odunlardan hâsıl olan ateştir. Şâyet bir adam bir suyu alıp kablarına koymak sûretiyle mâliki durumuna geçerse, bunu satması câizdir. Ot ve ateş de böyledir, demiştir."[404]

1319) Ziyâd b. Ebîh, Emevi devlet adamı.

Onun sahâbî olduğu bilinmemektedir. Hicret yılında doğmuştur. İbn Hibbân, "ed-Duafâ"da şöyle demiştir: "Zâhir hâli günah işlemekle mâruf idi. İlim ehli de bu durumda olan kimselerin rivayetleriyle ihticac edilmeyeceği konusunda icmâ etmiştir." İbn Asâkir ise onun hakkında şöyle demiştir: "Resûlullah ﷺ'i görmemiştir. Ebû Bekir döneminde Müslüman olmuş, Muâviye tarafından Irak valiliğine tayin edilmiştir." Bu kişi, Ziyâd b. Sümeyye olarak da bilinir. Ayrıca Ziyâd b. Ubeyd de denilmiştir. Muâviye onu nesebine katıp kardeşi olduğunu iddia edince, kendisine Ziyâd b. Ebû Süfyân denilmeye başlanmıştır. [405] İmam Hüseyin'in katlinde başrol oynayan Ubeydullah b. Ziyâd'ın babasıdır.

"Rivayete göre Ebû Süfyân Tâif'e gelmiş, sarhoş olmuş ve bir fahişe istemişti. Bunun üzerine, Ubeyd ile evli olan Sümeyye ile birlikte olmuş, Ziyâd da bu ilişkiden dünyaya gelmiştir. Muâviye onun zamanının eşsiz şahsiyetlerinden biri olduğunu görünce gönlünü kazanmak istemiş, onu nesebine katmış ve: "O, babamın sulbündendir." demiştir."

İbn Sîrîn şöyle demiştir: Ziyâd, Ebû Bekre'ye: "Müminlerin Emîri'nin beni şu ve şu hususta kendi nesebine katmak istediğini görmüyor musun? Hâlbuki ben Ubeyd'in nikâhlı eşi üzerinde doğdum ve ona benziyordum. Sen de Resûlullah ﷺ'in: 'Kim kendisini babasından başkasına nisbet ederse, cehennemdeki yerine hazırlansın.' buyurduğunu biliyorsun." dedi. Ertesi yıl ise Muâviye onu kendi nesebine katmıştır."[406]

Bu şahıs hakkındaki değerlendirmeler, İbn Hibbân'ın ileri sürdüğü kadar tek yönlü değildir. Nitekim İmam Zehebî, "Siyeru Aʿlâmi'n-Nübelâ" adlı eserinde onun hakkında şu bilgileri nakletmektedir: Ziyâd, görüşü, aklı, dirayeti, siyasî zekâsı ve keskin kavrayışıyla öne çıkan seçkin devlet adamlarındandı. Asalet ve liderlik hususunda darbımesel hâline gelmişti. Aynı zamanda güçlü bir kâtipti. Muğîre ile İbn Abbâs'ın da kâtipliğini yapmıştı. Şaʿbî şöyle demiştir: "Ziyâd'dan daha etkili hitabet eden birini görmedim." Kubeysa b. Câbir ise: "Meclisi Ziyâd'dan daha bereketli, sohbeti daha cömert ve içi dışına ondan daha uygun olan bir kimse görmedim." demiştir. Ebû İshâk es-Sebîî de: "Hayatım boyunca Ziyâd'dan daha hayırlı bir kimse görmedim." demiştir.

Bununla birlikte, acımasız bir insandı. Ebû'ş-Şa'sâ: "Ziyâd, kendi arzusuna muhalefet edenlere karşı Haccâc'tan daha acımasızdı." demiştir. Hasan el-Basrî de şöyle demiştir: "Hasan b. Ali'ye, Ziyâd'ın Basra'da Hz. Ali'nin taraftarlarını aratıp öldürttüğü haberi ulaşınca ona beddua etti." İbn Şevzeb şöyle demiştir: İbn Ömer'e, Ziyâd'ın Muâviye'ye: "Irak'ı sağ elimle kontrol altına aldım; sol elim ise boştur." diye yazdığı ve Hicaz'ın da kendisine verilmesini istediği haberi ulaşınca şöyle dua etti: "Allah'ım! Eğer öldürülmek kefâret ise, İbn Sümeyye'yi öldürülerek değil, eceliyle öldür." Bunun üzerine parmağında tâun çıktı ve öldü. rivayet edildiğine göre,

---

[404] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 7/12.
[405] "Mizan" 3/125.
[406] Şemseddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî "Siyeru Aʿlâmi'n-Nübelâ" 3/495, thk Şuayb el-Arnavut, Müessesetü'r-Risâle.

hicrî 53 yılında Kûfe halkını Hz. Ali'den beri olduklarını açıklamaya zorlamak için toplamış, fakat o sırada tâuna yakalanmıştır.” [407]

İbn Abdilberr el-Maliki “el-İstîʿâb”da şöyle demiştir: “Doğum tarihi hakkında ihtilaf edilmiştir. Bir görüşe göre hicret yılında doğmuştur. Bir başka görüşe göre ise hicretten önce doğmuştur.

Ayrıca Bedir günü doğduğu da söylenmiştir. Künyesi Ebû'l-Muğîre'dir. Sahâbî değildir ve kendisinden herhangi bir rivayet de nakledilmemiştir.

Dünyevî işlerinde akıllı, siyasî zekâya sahip ve güçlü bir hatipti. Dünya ehli nezdinde itibar ve yüksek bir mevkiye sahipti.”[408]

1320) Yûnus b. Ebû İshâk, babasından, o da Ziyâd b. Ümeyye'den rivayet ettiğine göre Ziyâd şöyle demiştir: “Elli yaşına kadar yaşayıp da vücudunun bir yerinde ağrı hissetmeden bir gece geçiren kimse olmamıştır.”

Ziyâd b. Ümeyye, hâli bilinmeyen bir tâbiîdir.[409]

1321) Ebû'l-Melîh er-Rakkî, Ziyâd b. Beyân'dan, o da Ali b. Nüfeyl'den, o da Saîd b. el-Müseyyeb'den, o da Ümmü Seleme'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Mehdî benim Ehl-i beytimdendir; Fâtıma'nın soyundandır.”

Hadisi İmam Ebu Davud “Sünen” (№4284) eserinde rivayet etmiştir: “Ahmed b. İbrâhim bize rivayet etti. Abdullah b. Caʿfer er-Rakkî bize rivayet etti. Ebû'l-Melîh el-Hasan b. Ömer, Ziyâd b. Beyân'dan, o da Ali b. Nüfeyl'den, o da Saîd b. el-Müseyyeb'den, o da Ümmü Seleme'den rivayet ettiğine göre Ümmü Seleme şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ'i şöyle buyururken işittim: “Mehdî benim soyumdandır; Fâtıma'nın evladındandır.”

Abdullah b. Caʿfer şöyle demiştir: “Ebû'l-Melîh'in Ali b. Nüfeyl'i övdüğünü, onun salih bir kimse olduğunu söylediğini işittim.”

İbn Mace “Sünen”de (№4086) rivayet etmiştir: “Ebû Bekir b. Ebû Şeybe bize rivayet etti. Ahmed b. Abdülmelik bize rivayet etti. Ebû'l-Melîh er-Rakkî, Ziyâd b. Beyân'dan, o da Ali b. Nüfeyl'den, o da Saîd b. el-Müseyyeb'den rivayet ettiğine göre Saîd şöyle demiştir: Ümmü Seleme'nin yanında bulunuyorduk. Mehdî hakkında konuşmaya başladık. Bunun üzerine Ümmü Seleme şöyle dedi: “Resûlullah ﷺ'i şöyle buyururken işittim: ‘Mehdî, Fâtıma'nın evladındandır.’”

İmam Hâkim hadisi “el-Müstedrek”te[410], Taberânî ise el-Muʿcemü'l-Kebîr'de rivayet etmiştir. Bu rivayetlerin tamamı Ziyâd b. Beyân tarikiyle gelmiştir. Nesâî, Ziyâd b. Beyân er-Rakkî hakkında: “Kendisinde bir sakınca yoktur.” değerlendirmesinde bulunmuştur. Zehebî ise: “Onun rivayet ettiği hadis sahih değildir.” demiştir. Buhârî de onun hadisinin senedi hakkında: “İncelenmesi gerekir.” yorumunu yapmıştır.[411]

---

[407] “Siyeru Aʿlâmi'n-Nübelâ” 3/495-496, thk Şuayb el-Arnavut, Müessesetü'r-Risâle.
[408] Ebû Ömer Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed b. Abdilberr “el-İstîʿâb fî Maʿrifeti'l-Aṣḥâb” 2/100, DKİ.
[409] “Mizan” 3/126.
[410] 4/557, Darul Marifah.
[411] “Mizan” 3/126.

Mehdî hakkında sahih, hasen ve zayıf rivayetler bulunmaktadır. Onun geleceğine dair rivayetlerin toplamı mütevâtir derecesine ulaşmaktadır.

Imam Kettani "Naẓmü'l-Mütenâsir" (№289) kitabında "Beklenen Fâtimî Mehdi'nin ortaya çıkması" ile ilgili hadisler babında, demiştir: "Birden fazla âlim, Hâfız Sehâvî'den Mehdî hakkındaki hadislerin mütevâtir olduğunu nakletmiştir. Sehâvî de bunu "Fetḥu'l-Muġîs" adlı eserinde zikretmiştir.

Şeyh Cessûs'un "Şerḥu'r-Risâle" adlı eserinde ise şöyle denilmektedir: "Mehdî hakkında rivayet edilen hadisler vardır. Sehâvî, bunların mütevâtir derecesine ulaştığını zikretmiştir."

"Şerḥu'l-Mevâhib"de ise Ebû'l-Hüseyin el-İbrî'nin "Menâḳıbü'ş-Şâfiʿî" adlı eserinden şu nakil yapılmaktadır: "Mehdî'nin bu ümmetten olacağı ve İsâ'nın onun arkasında namaz kılacağına dair haberler mütevâtir olarak rivayet edilmiştir."

"Meġānî'l-Vefâ bi Meʿânî'l-İktifâ" adlı eserde Şeyh Ebû'l-Hüseyin el-İbrî'nin şu sözü nakledilmektedir: "Mehdî'nin geleceğine, yedi yıl hüküm süreceğine ve yeryüzünü adaletle dolduracağına dair haberler, râvilerinin çokluğu sebebiyle Resûlullah ﷺ'den mütevâtir olarak nakledilmiş ve yaygınlık kazanmıştır."

Hanbelî âlimi Şeyh Muhammed b. Ahmed es-Seffârînî'nin Şerḥu'l-ʿAḳîde adlı eserinde ise şöyle denilmektedir:

"Mehdî'nin çıkışı hakkında rivayetler son derece çoğalmış, nihayet mânevî tevâtür derecesine ulaşmıştır. Bu husus Ehl-i sünnet âlimleri arasında yaygınlık kazanmış, hatta onların itikad esaslarından biri kabul edilmiştir." Ardından Mehdî hakkında sahâbeden bir topluluğun rivayet ettiği bazı hadisleri zikretmiş ve şöyle demiştir: "Adı geçen sahâbîlerden ve burada adı geçmeyen diğer sahâbîlerden farklı rivayetlerle, ayrıca onlardan sonra gelen tâbiîlerden de çok sayıda rivayet nakledilmiştir. Bunların tamamı bir araya geldiğinde kesin bilgi ifade etmektedir. Bu sebeple Mehdî'nin çıkacağına iman etmek vaciptir. Bu, ilim ehli nezdinde kabul edilmiş ve Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in akaid kitaplarında yer almıştır."[412]

Taberânî, "el-Muʿcemü'l-Evsat"ta rivayet etmiştir: Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:"Ümmetim arasında Mehdî zuhur edecek ve en az yedi yıl ya da sekiz veya dokuz yıl hüküm sürecektir. O dönemde ümmetim, daha evvel hiç tatmadıkları nimetleri tadacaklardır. Allah üzerlerine gökten bol bol yağmur yağdıracak, yeryüzü hiçbir bitkiyi içinde saklamayıp bitirecektir. Yığın yığın mal (para) kazanılacaktır. Öyle ki bir kişi kalkıp: "Ey Mehdî! Bana mal ver." dediğinde o da: "Al!" diyecektir."

Râvileri güvenilirdir.[413]

1322) Ziyâd b. Ebi Hassân, Enes'ten, merfû olarak, darda kalanın imdadına yetişmek hakkında rivayet etmiştir.

[412] "Naẓmü'l-Mütenâsir fi'l-Ḥadîsi'l-Mütevâtir" №289.
[413] "Mecmai Zevaid" 12/629/№12411.

Kastedilen hadis şudur: Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kim darda kalmış bir kimsenin imdadına yetişirse, Allah ona yetmiş üç mağfiret yazar. Bunlardan biri bütün işlerinin düzelmesine vesile olur; diğer yetmiş ikisi ise kıyamet günü onun derecelerini yükseltir.”

El-Heysemi “Mecmai Zevaid”te (13/652/№13705) demiştir: “Ebu Ya'la ve Bezzar rivayet etmiştir. İkisinin isnadında da Ziyad b. Ebi Hassan vardır ki metruk bir ravidir.”

Bu Ziyâd b. Ebi Hassân en-Nebatî el-Vâsıtî’dir. Hâkim onun hakkında: “Enes ve başkalarından uydurma hadisler rivayet etmiştir.” değerlendirmesinde bulunmuştur. Şuʿbe onu şiddetle tenkit etmiş ve yalancılıkla itham etmiştir. Dârekutnî ise: “Metrûktur.” demiştir. Ebû Hâtim ve diğer bazı muhaddisler de: “Onun rivayetleriyle ihticac edilmez.” değerlendirmesinde bulunmuşlardır.[414]

İbn Asâkir, “Târîḫu Medîneti Dımaşk”ta (10/427)[415] aynı râvi tarikiyle bu hadisi muhtasaran rivayet etmiştir.

1323) Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivâyete göre, Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Cennet'te gövdesi altından olmayan hiçbir ağaç yoktur.”

Tirmizî hadisi “Sünen”de (№2525) rivayet etmiş ve hasen garîb olduğunu belirtmiştir.

Senedinde Ziyâd b. el-Hasen b. Furât et-Temîmî el-Kûfî el-Kazzâz bulunmaktadır. Ebû Hâtim onun hakkında: “Hadisi münkerdir.” değerlendirmesinde bulunmuştur. İbn Hibbân ise onu es-Sikât'ta zikretmiştir.[416]

Şeyh Elbani hadisi sahih olduğunu söylemiştir.

1324) İbn Adî şöyle demiştir: İbn Nâciye bize rivayet etti. İbnü'l-Müsennâ ile Hasan b. Hâlid es-Sükerî de bize rivayet ettiler. Her ikisi de şöyle dedi: Ziyâd b. er-Rebîʿ bize rivayet etti. Abbâd b. Kesîr eş-Şâmî, Füseyle adındaki bir kadından, o da babasından rivayet ettiğine göre babası şöyle demiştir: “Resûlullah ﷺ'e: ‘Bir kimsenin kendi kavmini sevmesi asabiyet midir?’ diye sordum. Resûlullah ﷺ: ‘Hayır. Asabiyet, kişinin kendi kavmine zulümde yardım etmesidir.’ buyurdu.”

İbnü'l-Müsennâ şöyle demiştir: “Onun (yani o kadının), Vâsile'nin kızı olduğu söylenmektedir.”

Hadisi ibn Mace “Sünen”de (№3949), Ahmed “Müsned”inde, Beyhaki “Edeb”de, Taberani “el-Mücem el-Kebir”de, ibn Ebi Şeybe “el-Musannef”te rivayet etmiştir.

Hepsinin senedinde Ziyâd b. er-Rebîʿ bulunmaktadır. Buhârî onun hakkında: “Hadisinin senedi incelenmeye muhtaçtır.” değerlendirmesinde bulunmuştur. İbn Adî ise: “Ben onda bir sakınca görmüyorum.” demiştir. Ahmed onun hakkında: “Kendisinde bir sakınca yoktur.” değerlendirmesinde bulunmuştur. Ebû Dâvûd ise: “Güvenilir bir râvidir.” demiştir.[417]

[414] “Mizan” 3/128.
[415] Thk Mustafa Abdulkadir Ata, DKİ.
[416] “Mizan” 3/129.
[417] “Mizan” 3/129.

İslâmda taassup yoktur. Yâni kişi körü körüne ve şuursuzca kabilesine, akrabasına ve kavmine yardıma koşamaz, ulu orta onlar için başkasına kızamaz. Başka bir deyimle müslüman, hak mı bâtıl mı olduğunu bilmediği bir dâvâ peşinde koşamaz. Haksızlık eden kişi babası da olsa ondan yana çıkamaz.

1325) ʿÂrim bize rivayet etti. Ziyâd b. er-Rebîʿ bize rivayet etti. Hârûn b. Sevvâde el-Becelî, bazı arkadaşlarından rivayet ettiğine göre Cerîr b. Abdullah şöyle demiştir: "Mâide sûresi indirildikten sonra Müslüman oldum. Buna rağmen Resûlullah ﷺ'in mestleri üzerine mesh ettiğini gördüm."

İmamımız Nuʿmân b. Sâbit Ebû Hanîfe şöyle demiştir: "Mestler üzerine mesh etmek, bu hususta vârid olan hadislere göre caizdir. Mukim için bir gün bir gece, yolcu için ise üç gün üç gecedir. Bu konudaki hadisler mütevâtire yakın derecede olduğundan, bunu inkâr eden kimsenin küfre düşmesinden korkulur."[418]

Ebu Hanîfe derki: "Mestler üzerine mesh etmeyi kabul etmeyen kimsenin küfre düşmesinden korkarım. Çünkü bu konuda rivayet edilen hadisler tevâtür derecesindedir."[419]

İmam Kettânî, "Naẓmü'l-Mütenâsir"de (№ 32), mestler üzerine mesh etmenin caiz olduğuna dair hadislerin 65 sahâbî tarafından rivayet edildiğini zikretmiştir. İbn Abdilber, "İstizkâr"da, der ki: "Mestler üzerine mesh etme" ile ilgili hadisi, Hz. Peygamber ﷺ'den, 40 kadar sahabe rivayet etmiştir. İbnü'l-Münzîr, Hasen el-Basrî'nin şöyle söylediğini nakletmiştir: "Resulullah ﷺ'in, 'Mestler üzerine mesh ettiğini', onun sahabelerinden 70 kişi bana haber vermiştir." Ebu'l-Kasım ibn Mende, "Tezkîre" adlı eserinde, bu hadisi, rivayet edenlerin isimlerini kaydettiğine göre; (bunların isimleri,) 80 sahabiye ulaşmıştır."

1326) el-Kavârîrî bize rivayet etti. Ziyâd b. er-Rebîʿ bana rivayet etti. el-Hadramî, Nâfiʿden, o da İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre İbn Ömer şöyle demiştir: "Resûlullah ﷺ bize aksırdığımızda: 'Elhamdülillâhi alâ külli hâl' dememizi öğretti."

Osman b. Ebû Şeybe de bu hadisi Ziyâd'dan rivayet ederek onu desteklemiştir.

(Zehebi) Derim ki: Ebû Abdullah (Buhârî), "el-Câmiʿu'ṣ-Ṣaḥîḥ"inde Ziyâd'ın rivayetleriyle ihticac etmiştir. Ziyâd, Ebû İmrân el-Cevnî, Âsım b. Behdele ve bir topluluktan rivayette bulunmuştur.[420]

Hadisi cüzi farkla İmam Tirmizi "Sünen"de (№2738) rivayet etmiştir: "Nafi' (r.a.)'den rivâyete göre, adamın biri İbn Ömer'in yanı başında aksırdı ve "elhamdü lillah vesselamü ala Rasulillah" = Allah'a hamd Rasûlüne selam olsun dedi. Bunun üzerine İbn Ömer şöyle dedi: Ben elhamdülillah vesselamü ala Rasülillah mı diyorum Rasûlullah ﷺ bize böyle öğretmedi. Bize "elhamdülillahi ala külli hal" = Her zamanda ve her zeminde Allah'a hamdolsun dememizi öğretti."

---

[418] "İmam-ı Azam'ın Beş Eseri" sayfa 67, tercüme Mustafa Öz.
[419] "Naẓmü'l-Mütenâsir fi'l-Ḥadîsi'l-Mütevâtir" №32. Tercümede 31.
[420] "Mizan" 3/130.

Tirmizî: “Bu hadis garibtir. Bu hadisi sadece Ziyâd b. Rabi’in rivâyetiyle bilmekteyiz”, söylemiştir.

Şeyh Muhammed el-Mubarekfuri hadisin şerhinde şöyle buyurmuştur: “Bu hadiste, aksıran kimsenin: “Elhamdülillâhi alâ külli hâl.” demesi gerektiği ifade edilmektedir. Taberânî'nin Ebû Mâlik el-Eşʿarî'den merfû olarak rivayet ettiği hadiste de: “Sizden biri aksırdığında: “Elhamdülillâhi alâ külli hâl” desin.” buyrulmuştur. Ebû Dâvûd da Ebû Hüreyre'den buna benzer bir rivayet nakletmiştir. Nesâî ise Hz. Ali'den merfû olarak: “Aksıran kimse: “Elhamdülillâhi alâ külli hâl” der.” hadisini rivayet etmiştir. İbnü's-Sünnî de Ebû Eyyûb'dan benzer bir rivayet nakletmiştir. Ahmed ile Nesâî'nin Sâlim b. Ubeyd'den merfû olarak rivayet ettikleri hadiste ise: “Sizden biri aksırdığında: “Elhamdülillâhi alâ külli hâl” veya “Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn” desin.” buyrulmuştur. İlim ehlinin bir grubu bu görüşü benimsemiştir. Bir başka grup ise Buhârî'nin Ebû Hüreyre'den rivayet ettiği: “Sizden biri aksırdığında “Elhamdülillâh” desin.” hadisine dayanarak, buna ilave yapılmaması gerektiğini söylemiştir. Diğer bir grup ise: “Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn.” denileceğini ifade etmiştir. Bu da İbn Mesʿûd'dan rivayet edilen bir hadiste yer almaktadır. Bu hadisi Buhârî, el-Edebü'l-Müfred'de, Taberânî ise kendi eserinde rivayet etmiştir. Her iki lafzı bir araya getiren rivayetler de nakledilmiştir.”[421]

İmam Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir ki, Enes ibnu Mâlik -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellemin yanında iki kişi hapşırdı. Bunun üzerine Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem birine “yerhamukellâh” (Allah sana merhamet etsin) dedi. Diğerine ise bir şey demedi. Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve selleme bunun sebebi sorulduğunda şöyle buyurdu: “Bu adam hapşırdıktan sonra “Elhamdulillâh” dediği için ben de ona “yerhamukellâh” dedim. Diğeri hapşıran ise “Elhamdulillâh” demediği için ben de kendisine “yerhamukellâh” demedim.[422]

İmam Ebu Davud “Sünen” (№5033) eserinde şöyle rivayet etmiştir: “Mûsâ b. İsmâʿîl bize rivayet etti. Abdülazîz b. Abdullah b. Ebû Seleme bize rivayet etti. Abdullah b. Dînâr, Ebû Sâlih'ten, o da Ebû Hüreyre'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Sizden biri aksırdığında: “Elhamdülillâhi alâ külli hâl.” desin. Kardeşi veya arkadaşı da ona: “Yerhamükellâh.” desin. O da buna karşılık: “Yehdîkümullâhu ve yuslihu bâleküm.” desin.”

Nevevî, el-Ezkâr'da şöyle demiştir: “Âlimler, aksıran kimsenin aksırmasının hemen ardından “Elhamdülillâh.” demesinin müstehap olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Şayet “Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn.” derse daha güzel olur. Eğer “Elhamdülillâhi alâ külli hâl.” derse bu daha faziletlidir.”[423]

1327) Ziyâd b. Ebi Sevde, kardeşi Osman'dan, o da Resûlullah ﷺ'in azatlısı Meymûne'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Beytü'l-Makdis'in kandillerinde yakılmak üzere oraya zeytinyağı gönderiniz.”

Bu hadis çok münkerdir. Saîd b. Abdülazîz, bu hadisi Ziyâd'dan, o da Meymûne'den rivayet etmiştir. Bu rivayet mürseldir. Sevr b. Yezîd ise aynı hadisi Ziyâd'dan muttasıl olarak rivayet

---

[421] “Tuḥfetü'l aḥvezî şerḥu Câmiʿi't-Tirmizî” 8/10, Darul Fikr.
[422] “el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan” sayfa 1141, №1884.
[423] Muhammed b. Ali el-Mekkî İbn Allân es-Sıddîkî “el-Fütûḥâtü'r-Rabbâniyye ʿale'l-Eẕkâri'n-Neveviyye” 5-6/9, Tahkik: Dr. Abdülmünʿim Halîl İbrâhim, DKİ.

etmiştir. Abdülhak (el-İşbili) ise: “Bu hadis kuvvetli değildir.” değerlendirmesinde bulunmuştur. İbnü'l-Kattân şöyle demiştir: “Ziyâd ile Osman, rivayetleri hakkında tevakkuf edilmesi gereken kimselerdendir.” (Zehebi) Derim ki: Bu Meymûne'nin, Meymûne bint Saʿd olduğu da, Meymûne bint Saʿîd olduğu da söylenmiştir. Kütüb-i Sitte'de kendisinden dört hadis rivayet edilmiştir ve bu dört hadisin tamamı münkerdir. Birincisini az önce zikrettik. İkincisi: “Zinadan doğan kimsede hayır yoktur.” Üçüncüsü, Ramazan'da eşini öpen kimse hakkındadır. Orada: “Orucu bozulmuştur.” denilmektedir. Dördüncüsü ise ailesi dışındaki kimselere süslenerek kadın hakkındadır.[424]

İmam Zehebî'nin bu râvinin tercemesinde zikrettiği ilk hadise gelince:

İmam Beyhakî onu “es-Sünenü'l-Kübrâ”da şu lafızla rivayet etmiştir: “el-Hüseyn b. Muhammed er-Rûzebârî bize haber verdi. Muhammed b. Bekr bize haber verdi. Ebû Dâvûd bize rivayet etti. en-Nüfeylî bize rivayet etti. Miskîn, Saîd b. Abdülazîz'den, o da İbn Ebi Sevde'den, o da Resûlullah ﷺ'in azatlısı Meymûne'den rivayet ettiğine göre Meymûne şöyle demiştir:

“Yâ Resûlallah! Beytü'l-Makdis hakkında bize fetva ver.” Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Oraya gidin ve içinde namaz kılın.” O sırada o beldeler savaş hâlindeydi. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Eğer oraya gidip içinde namaz kılamazsanız, kandillerinde yakılmak üzere oraya zeytinyağı gönderin.”

İmam Ebu Davud “Sünen”de (№4204): “en-Nüfeylî bize rivayet etti. Miskîn, Saîd b. Abdülazîz'den, o da Ziyâd b. Ebi Sevde'den, o da Resûlullah ﷺ'in azatlısı Meymûne'den rivayet ettiğine göre Meymûne şöyle demiştir:“Yâ Resûlallah! Beytü'l-Makdis hakkında bize fetva ver.” Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Oraya gidin ve içinde namaz kılın.” O sırada o beldeler savaş hâlindeydi. “Eğer oraya gidip içinde namaz kılamazsanız, kandillerinde yakılmak üzere oraya zeytinyağı gönderin.”

İbn Kattan demiştir: “Saîd b. Abdülazîz'in bu hadisi Ziyâd'dan gerçekten işitip işitmediğini, yoksa tedlis yaparak “an” lafzıyla mı rivayet ettiğini de bilmiyorum. Nitekim Sevr b. Yezîd ile Muâviye b. Sâlih de bu hadisi Ziyâd'dan rivayet etmişlerdir ve onların rivayetinde bu ilave bulunmamaktadır. (Zehebi) Derim ki: Bu nasıl olabilir? Hâlbuki bu ilave onların rivayetinde de, hatta lafızlarında da bulunmaktadır.”[425]

Aynı isnad yoluyla, yani Ziyâd b. Ebi Sevde'den, o da Resûlullah ﷺ'in azatlısı Meymûne'den gelen rivayeti, Taberânî “el-Kebîr” ve “el-Evsat”ta, İmam Ahmed ise “Müsned”inde rivayet etmiştir.

El-Heysemi hadisi “Mecmai Zevaid”te, Hafız Ebu Yalanin tarikiyla rivayet etmiştir: “Ebû Mûsâ İshâk b. İbrâhim el-Herevî bize rivayet etti. Îsâ b. Yûnus bize rivayet etti. Sevr b. Yezîd, Ziyâd b. Ebi Sevde'den, o da kardeşinden, o da Meymûne'den rivayet ettiğine göre Meymûne şöyle demiştir: “Yâ Resûlallah! Beytü'l-Makdis hakkında bize bilgi verir misin?” diye sordum. “Orası toplanma ve dağılma yeridir. Oraya namaz kılmak için gidin. Çünkü orada kılınan bir namaz, bin namaz gibidir.” karşılığını verdi.“Yâ Resûlallah! Oraya gidemeyen kişi ne yapmalı?” diye sordum. Buyurdu ki: “Oraya gidemeyen kişi (oranın yağ lambasıyla) aydınlatılması için oraya zeytinyağı hediye etsin. Oraya zeytinyağı hediye eden oraya gitmiş gibidir.”

---

[424] “Mizan” 3/131-132.
[425] “Mizan” 3/132.

Ebû Dâvûd'da hadisin bir parçası yer almıştır. Hadisi, Ebû Yaʿlâ rivayet etmiştir. Râvileri güvenilirdir."[426]

İmam İbn Mace hadisi kendi "Sünen" (№1407) eserinde şöyle rivayet etmiştir: "İsmâil b. Abdullah er-Rakkî bize rivayet etti. İsâ b. Yûnus bize rivayet etti. Sevr b. Yezîd, Ziyâd b. Ebi Sevde'den, o da kardeşi Osman b. Ebû Sevde'den, o da Resûlullah ﷺ'in azatlısı Meymûne'den rivayet ettiğine göre Meymûne şöyle demiştir: "Yâ Resûlallah! Beytü'l-Makdis hakkında bize fetva ver." dedim. Resûlullah ﷺ buyurdu ki: "Orası mahşer ve neşir yeridir. Oraya gidin ve içinde namaz kılın. Çünkü orada kılınan bir namaz, başka bir yerde kılınan bin namaz gibidir." Ben: "Ya oraya gitmeye gücüm yetmezse?" dedim. Resûlullah ﷺ buyurdu ki: "Oraya kandillerinde yakılmak üzere zeytinyağı hediye et. Kim bunu yaparsa, sanki oraya gitmiş gibidir."

"Zevâid"de şöyle denilmiştir: "Ebû Dâvûd bunun bir kısmını rivayet etmiştir. İbn Mâce'nin senedi sahihtir; râvileri de sika kimselerdir. Bu sened, Ebû Dâvûd'un rivayetindeki senetten daha sahihtir. Çünkü Ziyâd b. Ebi Sevde ile Meymûne (r.a.) arasında Osman b. Ebû Sevde bulunmaktadır. İbn Mâce, senedinde bunu açıkça belirtmiştir. Selâhaddin de el-Merâsîl'de bunu açıklamıştır. Ebû Dâvûd'un senedinde ise râvi Osman b. Ebi Sevde hazfedilmiştir."

Zevâid türünden olan bu hadîsin şerhinde Sindî şöyle der: Beytü'l-Makdis hakkında fetva soran Meymûne (radıyallâhu anhâ)'nin maksadının, namazda Beytü'l-Makdis'e karşı durma hükmü neshedilerek müslümanların kıblesi Kâbe olunca, Beytü'l-Makdis'te namaz kılmanın mübah olup olmadığını öğrenmek olabilir. Hatta maksadının bu olduğu kuvvetle umulur. Hadîsin: "Orası mahşer ve menşer arzıdır." ifadesindeki mahşer ve menşerden maksat kıyâmet günüdür. Yani kıyâmet günü halk onun yakınında toplanır. Hadîsler buna delâlet eder.

Beytü'l-Makdis ve Mescid-i Aksâ, Kudüs'teki meşhur mescidin isimleridir. Bu mescidde kılınan namazın, diğer mescidlerde kılınan bin namaz gibi olduğuna dair buradaki hükümden Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Harâm müstesnâdır.

Bu hadise göre bu mescidde kılınan namaz, fazilet bakımından Mescid-i Nebevî'de kılınan namaz gibidir.

Meymûne (radıyallâhu anhâ)'nin "Oraya kadar gitmeye gücü yetmezse" şeklinde sorduğu soruya karşılık verilen cevapta, o mescidin aydınlatılmasında kullanılmak üzere zeytinyağının hediye edilmesi hâlinde, oraya kadar gidilmiş gibi sevabın kazanılacağı bildirilmiştir." [427]

Medine Mescidi'nde kılınan namaz, Mescid-i Aksâ'da kılınan namazdan nass ile daha üstündür.

İmam Taberânî, "el-Muʿcemü'l-Evsat"ta Hz. Ebû Zer'den rivayet etmiştir ki, Resûlullah ﷺ'in yanında kendi aramızda: "Resûlullah ﷺ'in mescidi mi, yoksa Beytü'l-Makdis mi daha üstündür?" diye konuşurken Hz. Peygamber ﷺ şöyle buyurdu: "Benim şu mescidimde kılınan bir namaz, orada kılınan dört namazdan daha faziletlidir. Orası ne güzel namaz kılınacak bir yerdir. Bir kimsenin, Beytü'l-Makdis'i görebileceği ok atımı kadar bir araziye sahip olması, bütün dünyaya sahip olmasından daha hayırlıdır."

---

[426] "Mecmai Zevaid" 6/269/№5872.
[427] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 4/223.

Râvileri Sahih'in ricalidir.[428]

Allah bu mübarek beldeleri siyonist köpeklerin esaretinden en kısa zamanda kurtarsın.

1328) “Zinadan doğan kimsede hayır yoktur.”

İmam Zehebi söylediği gibi, hadis münkerdir.[429] Kur'ân'a göre hiçbir kimse başkasının günahını yüklenmez. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Hiç kimse bir başkasının günah yükünü yüklenmez.” (Enam süresi 164 ayet)

İbn Mâce hadisi “Sünen”de (№ 2531) şu lafızla rivayet etmiştir: “Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)’in âzatlı câriyesi Meymûne bint Saʿd'dan (radıyallahu anhâ) rivâyet edildiğine göre, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) zinâ çocuğunu âzat etmenin (sevabı) soruldu. Bunun üzerine O buyurdu ki: “Savaşta giydiğim bir çift ayakkabı, zinâ çocuğunu âzat etmekten daha hayırlıdır.”

Zevâid'de şöyle denilmiştir: “Bunun senedinde Ebû Yezîd ed-Dabbî (eserde 'Dınnî' şeklinde yazılmıştır ki, bu bir hatadır) bulunur. İbn Abdilgani, onun hadislerinin münker olduğunu; Buhârî ise onun meçhul olduğunu söylemiştir. Zehebî de aynı değerlendirmede bulunmuştur. Dârekutnî de onun tanınmadığını ifade etmiştir.” [430]

Munavi hadisi kendi kitabında zikretmiştir: “Bu hadisin senedinde Zeyd b. Cübeyr bulunmaktadır. Zehebî onun hakkında şöyle demiştir: “Ebû Yezîd ed-Dabbî, Meymûne bint Saʿd'dan rivayet etmiştir. Kendisi meçhuldür ve rivayet ettiği hadis sahih değildir.”[431]

İbnül Esir “Nihaye”sinde hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.[432]

Ebû Yezîd Zeyd b. Cübeyr ed-Dabbî tarikiyle bu hadisi İmam Ahmed “Müsned”inde, Hâkim “el-Müstedrek”te ve Taberânî “el-Kebîr”de rivayet etmiştir.

El-Azîzî, “Câmiü's-Sağîr”in şerhinde: “Zinâ çocuğundan maksat, baba ve anası gibi kötü yola düşen, onlar gibi zinâ ve fuhuşla iştigal eden gayr-i meşrû çocuktur.” demiştir. Eş-Şeyh demiş ki: “Bu hadisin buyurulmasının sebebi şudur: Meymûne (radıyallahu anhâ), kötü hâlli köleyi âzatlamanın durumunu Resûl-i Ekrem'e (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) sormuş, O da böyle cevap buyurmuştur.”

Hadîsin mânâsı şöyle olur: Bir çift ayakkabı ile cihad etmenin sevabı, kötü hâlli zinâ çocuğunu âzatlamanın sevabından fazladır.

Bunun sebebi de şudur: Kötü hâlli zinâ çocuğu kölelikte tutulduğu takdirde bu hâlden menedilebilir. Hadisten kastedilen mânâ şöyle de olabilir: Cihad için bir çift ayakkabı satın almak, zinâ çocuğu olup kötü hâlli bir köleyi satın alıp âzatlamaktan daha sevaptır.

---

[428] “Mecmai Zevaid” 6/270/№5874.
[429] “Mizan” 3/132.
[430] “Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi” 7/122.
[431] “Feyżü’l-ḳadîr şerḥ u’l-Câmiʿi’ṣ -ṣaġîr” №9279.
[432] Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî el-ʿAzîmâbâdî “Avnü'l-Maʿbûd Şerḥu Süneni Ebî Dâvûd” 6/187, DKİ.

Sindî de: “Bana öyle geliyor ki hadisten maksat, zinâ çocuğu olan köleyi âzatlamanın sevabının azlığıdır. Bunun sebebi şu olabilir: Genellikle zinâ çocuğu kötü hâlli olur. Böyle bir kişiye iyilik etmenin sevabı azdır. Bu da liyakatli olmayana iyilik etmek gibidir.” der.

Hattâbî, bu hadîsin bir benzeri hakkında: “Bu hadîs muhtelif şekillerde yorumlanmıştır. Bir yoruma göre bu hadîs belirli bir kötü kişi hakkında buyurulmuştur.” der.[433]

1329) Ramazan'da eşini öpen kimsenin orucu bozulmuştur.

Zehebi hadisin münker olduğunu söylemiştir.[434] “Öpmek veya dokunmak sonucu boşalma gerçekleşirse, bir ölçüde şehvet tatmin edildiği için oruç bozulur, ancak şehvet tam olarak gerçekleşmediği için kaza gerekmez.”[435]

1330) “Ailesi dışındaki kimselere süslenerek” kadın hakkında hadis.

Zehebi rivayetin münker olduğunu söylemiştir.[436] Hadisi İmam Tirmizi “Sünen”de (№1167) kitabında, ve Taberani “el-Kebir”de rivayet etmiştir: “Sa’d’ın kızı Meymûne (r.anha)’dan rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Kendi ehli dışında ziynetlenerek gösteriş yapan kadının durumu, kıyamet gününde hiçbir nuru olmayan karanlık gibidir.”

Tirmizi demiştir: “Bu hadisi sadece Musa b. Ubeyde’nin hadisinden bilmekteyiz. Musa b. Ubeyde ise kendisi çok doğru bir kimse olmakla beraber hadis konusunda zayıf sayılmıştır. Bazı râvîler bu hadisi merfu olmaksızın Musa b. Ubeyde’den rivâyet etmektedirler.”

İsmail el-Acluni “Keşful Hafa”da (4/185/№2765) hadisin senedin zayıf olduğunu söylemiştir.

1331) Ziyad b. Abdullah, İdrîs el-Evdî’den, Avn b. Ebû Cuhayfe'den, o da babasından rivayet ettiğine göre babası şöyle demiştir: “Bilâl, Minâ'da ezanı ikişer ikişer okudu. Resûlullah ﷺ de ikameti aynı şekilde (ikişer ikişer) okudu.”

Hadis münkerdir. Senedinde Ziyâd b. Abdullah et-Tufeyl el-Bekkâî el-Kûfî bulunmaktadır. Ahmed, “Hadisi, doğru sözlü kimselerin hadisleridir.” demiştir. İbn Maîn ise onun megāzî rivayetlerinde bir sakınca bulunmadığını, ancak diğer rivayetleri için aynı şeyin söylenemeyeceğini belirtmiştir. İbnü'l-Medînî'ye göre bu râvi zayıftır. “Kendisinden hadis yazdım, sonra rivayetini terk ettim.” demiştir. Ebû Hâtim ise onunla ihticac edilemeyeceğini ifade etmiştir. Ebû Zürʿa, “Sadûktur.” derken, Nesâî onu zayıf görmüş, bir başka yerde de “Kuvvetli değildir.” değerlendirmesinde bulunmuştur. İbn Saʿd, hadis ehlinin nezdinde zayıf kabul edilmesine rağmen kendisinden rivayette bulunulduğunu kaydetmiştir. Sâlih Cezere ise aslında zayıf olduğunu, buna rağmen megāzî rivayetlerinde en sağlam râvilerden biri sayıldığını söylemiştir.[437]

---

[433] “Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi” 7/122.
[434] “Mizan” 3/132.
[435] Esad Muhammed Said es-Sağırcı “Delilleriyle Hanefi Fıkhı” sayfa 363.
[436] “Mizan” 3/132.
[437] “Mizan” 3/133-134.

Hâfız Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî hadisi kendi "et-Taḥḳīḳ fî Eḥâdîsi'l-Ḫilâf" kitabında zikretmiştir ve şöyle bir yorum yapmıştır: "Bunu Ziyâd, İdrîs el-Evdî'den rivayet etmiştir. Ancak bu rivayette hata etmiştir. Yahyâ b. Maîn: "Ziyâd hiçbir değeri olmayan bir râvidir." demiştir. İbnü'l-Medînî ise: "Ondan rivayette bulunmam." demiştir. Eğer denilirse ki Ahmed'in bir rivayette onu sika kabul ettiği, Ebû Zur'a'nın da "Sadûktur." dediği nakledilmiştir; deriz ki: Cerh, ta'dîle takdim edilir."[438]

1332) Ziyâd b. Abdullah et-Tufeyl, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî'den, o da İbnü'l-Müseyyeb'den, o da Ömer'den rivayet ettiğine göre: "Resûlullah ﷺ Hendek günü güneş batıncaya kadar namaz kılmadı."

Rivayet sahihdir. Iki şeyh hadisi kendi "Sahih"lerinde Hz Ali b. Ebu Talib'den aktarmıştır: "Hendek savaşında müşriklerle savaşla meşgul olan Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Allah müşriklerin evlerini ve mezarlarını ateşle doldursun! Onlar bizleri güneş battığı zamana kadar ikindi namazından alıkoydular."[439]

1333) Ziyâd b. Abdullah et-Tufeyl, Atâ b. es-Sâib'den, o da Saîd'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre, bir adam şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! Rabbin boya yapar mı?" Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Evet. Hiç solmayan bir boyayla; kırmızı, sarı ve beyaz."

Senedinde Ziyad b. Abdullah vardır. "Ziyâd b. Abdullah b. et-Tufeyl el-Âmirî el-Bekkâî, Ebû Muhammed el-Kûfî. Sadûktur. Megāzî rivayetlerinde güvenilir ve sağlamdır. Ancak İbn İshâk dışındaki rivayetlerinde zayıflık (leyîn) vardır. Vekîʿ'in onu yalanla itham ettiği de sabit değildir. Buhârî, ondan yalnızca bir yerde mütâbaat maksadıyla rivayette bulunmuştur. Sekizinci tabakadandır. Hicrî 183 yılında vefat etmiştir."[440]

Ebû Nuaym el-İsfahânî "Ḥilyetü'l-evliyâ" rivayet etmiştir ki: Bize Ebû Ahmed rivayet etti. O dedi ki: Bize Ahmed b. Mûsâ rivayet etti. O dedi ki: Bize İsmâîl b. Saîd rivayet etti. O dedi ki: Bize Cerîr, Eş'as el-A'mâ ve Ya'kūb'dan, onlar da Ca'fer b. Ebû'l-Muğîre'den, o da Saîd b. Cübeyr'den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: İsrâil oğulları Hz. Mûsâ'ya: "Rabbin uyur mu?" diye sorunca, Mûsâ: "Allah'tan korkun!" dedi. İsrâil oğulları: "Rabbin namaz kılar mı?" diye sorunca, Mûsâ: "Allah'tan korkun!" dedi. İsrâil oğulları: "Rabbin boya kullanır mı?" diye sorunca, Mûsâ: "Allah'tan korkun!" dedi. Bunun üzerine Allah, Mûsâ'ya: "İsrâil oğulları Rabbinin uyuyup uyumadığını soruyorlar. İki cam şişe alıp her birini bir avucuna koy ve gece boyu ayakta kal" diye vahyetti. Mûsâ denileni yaptı. Gecenin büyük bir bölümü geçtikten sonra Mûsâ'nın uykusu geldi ve dizlerinin üzerine çöktü. Gece bitmek üzereyken bir daha uyku bastırdı ve yere düştü. Yere düşünce elindeki şişeler de düşüp kırıldı. Bunun üzerine Allah: "Ben uyusam gökler ile yer düşer ve bu iki şişenin kırılması gibi her şey helak olurdu" buyurdu. "Allah, O'ndan başka ilah olmayan, kendisini uyuklama ve uyku tutmayan, diri, her an yaratıklarını gözetip durandır..." ayeti de bu konuda nazil olmuştur. Allah devamında şöyle buyurdu: "Rabbinin boya kullanıp kullanmadığını soruyorlar. Kırmızı, beyaz, siyah bütün

[438] Cemâlüddîn Ebü'l-Ferec Abdurraḥmân b. Alî el-Cevzî "et-Taḥḳīḳ fî Eḥâdîsi'l-Ḫilâf" 1/305, DKİ.
[439] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 224, №365.
[440] İbn Hacer el-Askalani "Taḳrîbü't-Tehẕîb" sayfa 346/№2096.

boyaları kullanırım. Rabbinin namaz kılıp kılmadığını soruyorlar. Meleklerimle birlikte peygamber ve elçilerime salât ederiz. Benim namazım budur."[441]

İbn Ebû Hâtim bunu muhtasaran merfû olarak rivayet etmiştir: "Bize Ebû Bekir b. el-Kāsım b. Atıyye rivayet etti. O dedi ki: Bize Ahmed b. Abdurrahmân ed-Deşteki rivayet etti. O dedi ki: Babam, babasından rivayet etti. O dedi ki: Bize Eş'as, Ca'fer b. Ebû'l-Muğîre'den, o da Saîd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre: İsrâiloğulları: "Ey Mûsâ! Rabbin boyar mı?" dediler. Mûsâ: "Allah'tan korkun!" dedi. Bunun üzerine Rabbi ona şöyle seslendi: 'Ey Mûsâ! Sana Rabbin boyar mı diye sordular. De ki: Evet. Ben kırmızıyı, beyazı, siyahı ve bütün renkleri boyarım. Bütün renkler Benim boyamamdandır.' Bunun üzerine Allah, Nebîsi ﷺ'e şu âyeti indirdi: "Allah'ın boyası. Allah'tan daha güzel boyayan kim vardır? Biz yalnız O'na kulluk edenleriz." Benzeri bir rivayet Sâlim b. Ebû'l-Ca'd'dan da nakledilmiştir.[442]

Ebü'ş-Şeyh el-İşbehânî hadisi "el-ʿAẓame"de rivayet etmiştir: "Bize Abdurrahmân b. Ebû Hâtim rivayet etti. O dedi ki: Bize Ahmed b. el-Kāsım b. Atıyye rivayet etti. O dedi ki: Bize Ahmed b. Abdurrahmân ed-Deşteki rivayet etti. O dedi ki: Babam, babasından rivayet etti. O dedi ki: Bize Eş'as, Ca'fer b. Ebû'l-Muğîre'den, o da Saîd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre: "İsrâiloğulları: 'Ey Mûsâ! Rabbin salât eder mi?' diye sordular. Mûsâ: 'Allah'tan korkun!' dedi. Ardından: 'Rabbin uyur mu?' diye sordular. Mûsâ yine: 'Allah'tan korkun!' dedi. Daha sonra: 'Rabbin boyar mı?' diye sordular. Mûsâ yine: 'Allah'tan korkun!' dedi.

Bunun üzerine Rabbi, Mûsâ'ya şöyle seslendi: 'Ey Mûsâ! Sana Rabbin salât eder mi diye sordular. De ki: Evet. Ben ve meleklerim peygamberlerime ve resullerime salât ederiz.' Bunun üzerine Allah Teâlâ, Nebîsi ﷺ'e: 'Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler...' âyetini sonuna kadar indirdi.

Sana Rabbin uyur mu diye de sordular. Eline iki cam şişe al ve gece boyunca ayakta dur.' Mûsâ –Nebîmize ve ona salât ve selâm olsun– emredileni yaptı. Gecenin üçte biri geçince uykusu bastırdı ve dizlerinin üzerine düştü. Ardından kendine gelerek şişeleri sıkıca tuttu. Gecenin sonuna doğru tekrar uykusu bastırınca iki cam şişe elinden düşüp kırıldı. Bunun üzerine Allah Teâlâ şöyle buyurdu: 'Ey Mûsâ! Eğer ben uyusaydım, gökler yerlerin üzerine düşer ve senin elindeki iki cam şişenin helâk olduğu gibi onlar da helâk olurdu.' Bunun üzerine Allah Teâlâ, Nebîsi ﷺ'e Âyetü'l-Kürsî'yi indirdi.

Sana Rabbin boyar mı diye de sordular. De ki: Evet. Ben kırmızıyı, beyazı, siyahı ve bütün renkleri boyarım. Bütün renkler benim boyamamdandır.' Bunun üzerine Allah Teâlâ, Nebîsi ﷺ'e: 'Allah'ın boyası! Allah'tan daha güzel boyayan kim vardır?...' âyetini sonuna kadar indirdi."[443]

Rivayetin ortak râvisi olan Ca'fer b. Ebû'l-Muğîre hakkında İbn Hacer, "Takrîbü't-Tehzîb"de: "Sadûktur, ancak vehimleri vardır." demiş ve onu beşinci tabakadan saymıştır. Bu hadisi o ibn Cübeyr'den rivayet etmiştir, İbn Mende şöyle demiştir: "Saîd b. Cübeyr'den yaptığı rivayetlerde kuvvetli değildir."[444]

---

[441] Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî (ö. 430/1038) "Ḥilyetü'l-evliyâʾ ve ṭabaḳātü'l-asfiyâ" 3/379, Oçak.
[442] el-İmâm el-Ḥâfıẓ ʿAbdurraḥmân b. Muḥammed b. İdrîs er-Râzî İbn Ebî Ḥâtim "Tefsîru'l-Kurʾâni'l-ʿAẓîm Müsneden ʿan Resûlillâh ﷺ ve'ṣ-Ṣaḥâbe ve't-Tâbiʿîn" 1/245/№1314, thk Esad Muhammed et-Tayib.
[443] Sayfa 452,№22/138, Darul Asima.
[444] "Silsiletü'l-Eḥâdîsi'ḍ-Ḍaʿîfe ve'l-Mevżûʿa ve Eserihâ's-Seyyiʾ fi'l-Ümme" 3/124.

Senedde ayrıca Eş'as b. Sevvâr el-Kindî en-Neccâr el-Kûfî de bulunmaktadır. Hadis âlimleri onun hakkında farklı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Amr b. Alî şöyle demiştir: "Yahyâ ile Abdurrahmân ondan hadis rivayet etmezlerdi. Ben de Abdurrahmân'ın onun hadislerinin üzerini çizdiğini gördüm." Abdullah b. Ahmed, babası Ahmed b. Hanbel'den naklen şöyle demiştir: "Eş'as b. Sevvâr, hadis rivayeti bakımından Muhammed b. Sâlim'den daha iyidir. Bununla birlikte kendisi de zayıf bir râvidir." Ebû Zur'a ise onun hakkında: "Leyyindir." demiştir. Nesâî ile Dârekutnî de onu zayıf kabul etmişlerdir.

Bununla birlikte Ebû Nuaym'ın rivayetinde Ca'fer b. Ebû'l-Muğîre'den yalnızca Eş'as değil, Ya'kūb el-Kummî de rivayette bulunmaktadır. Ya'kūb b. Abdullah el-Kummî hakkında da hadis âlimleri farklı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Nesâî: "Onda bir beis yoktur." demiş, Taberânî onu sika kabul etmiş, Dârekutnî ise: "Kuvvetli değildir." demiştir. İbn Hibbân da onu "es-Sikāt" adlı eserinde zikretmiştir. Ayrıca Ebû Nuaym el-İsfahânî, Cerîr'in onu gördüğünde: "İşte bu, Firavun hanedanının müminidir." dediğini nakletmiştir.

Rivayetin muhtevası, İsrâiliyyât türü haberlere daha yakın görünmektedir. Senedi sahih kabul edilse bile, daha isabetli olan bunun mevkuf olarak değerlendirilmesidir. En doğrusunu Allah bilir.

1334) Ziyâd b. Abdullah et-Tufeyl, Atâ b. es-Sâib'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet ettiğine göre, Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Saflarınızı sıklaştırın. Çünkü şeytan, saflardaki boşluklarda durur."

Ebû Nuaym hadisi "el-Ḥilye"de[445] şu isnadla rivayet etmiştir: Bize Ahmed b. Ca'fer b. Selem rivayet etti. O dedi ki: Bize Ahmed b. Alî el-Ebbâr rivayet etti. O dedi ki: Bize Muhammed b. Harb rivayet etti. O dedi ki: Bize Ubeyde, Atâ b. es-Sâib'den, o da er-Rekāşî'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet ettiğine göre, Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Safları sıklaştırın. Çünkü şeytan saflardaki boşluklarda durur."

Ebû Nuaym ardından şöyle demiştir: "el-Ebbâr bu hadisi Atâ'dan, er-Rekāşî vasıtasıyla rivayet etmiştir. Ebû'l-Ahvas ise onu Atâ'dan, er-Rekāşî'yi zikretmeksizin doğrudan Enes'ten rivayet etmiştir."

Heysemî şöyle demiştir: "Rivayetin râvileri güvenilir kabul edilmiştir." Bu sebeple musannif (Suyuti) de hadisi sahih olduğuna işaret eden rumuzla zikretmiştir.[446] Elbani hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

Buhari ve Müslim rivayet etmiştir ki, Nebi ﷺ şöyle buyurdu: " Saflarınızı, düzeltin, şayet saflarınızı düzeltmezseniz Allah yüzlerinizi birbirine çevirir." (Yani ara nıza düşmanlık, kin konur ve kalpleriniz birbirine çevrilir.)[447]

1335) Bize Hâşim rivayet etti. O dedi ki: Bize Mansûr, Hakem'den, o da Ziyâd b. Mâlik'ten rivayet ettiğine göre, Ali ile Abdullah şöyle demişlerdir: "Kırân haccı yapan kimse iki tavaf ve iki sa'y yapar."

---

[445] 3/53, DKİ.
[446] "Feyżü'l-ḳadīr şerḥ u'l-Câmiʿi'ṣ -ṣaġīr" №4374.
[447] "el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan" sayfa 175, №250.

Ziyâd b. Mâlik. Hüccet değildir. Buhârî şöyle demiştir: “Onun Abdullah'tan semâı bilinmemektedir. Hakem'in de ondan semâı bilinmemektedir.”[448]

İbn Ebû Şeybe, “el-Muṣannef”te Âmir b. Şerâhîl eş-Şa‘bî'den rivayet etmiştir. O şöyle demiştir: “Kırân haccı yapan kimse iki tavaf ve iki sa‘y yapar.”[449]

İbn Hibbân, “Sahih”inde “Kırân haccı yapan kimsenin iki tavaf yapacağını iddia edenlerin görüşünü çürüten rivayet” başlığı altında şu hadisi zikretmiştir: Bize Muhammed b. Abdurrahmân es-Sâmî ile el-Mufaddal b. Muhammed b. İbrâhim el-Cündî rivayet ettiler. Onlar dediler ki: Bize Ahmed b. Ebû Bekir ez-Zührî rivayet etti. O dedi ki: Bize ed-Derâverdî, Ubeydullah b. Ömer'den, o da Nâfi‘den, o da İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur:“Kırân haccı yapan kimse, hac ile umreyi birleştirdiğinde her ikisi için tek bir tavaf yapar. Ardından da haccından çıkıncaya kadar ihramdan çıkmaz.”[450] İsnadda cerhi gerektirecek bir râvi bulunmamaktadır.

İmam Tahavi “Şerhul Meanil Asar”da (4/108) demiştir: “Bu hadisi rivayet ederken hata yapan ed-Derâverdî (Abdulaziz b. Muhammed)’dir. Böylelikle Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem’e hadisi hatalı olarak nispet etmiştir. Bu hadis, asıl itibariyle İbn Ömer’in sözüdür. Hadis hafızları bunu bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bununla birlikte onlar ed-Derâverdî’nin (Abdulaziz b. Muhammed’in), Ubeydullah’tan nakletmiş olduğu rivayetleri asla delil olarak göstermezler. Peki onlar bu hususta bunu nasıl delil gösterebilirler?”

Allâme Zeylaî, konuya dair hadisleri eşsiz eseri “Naṣbü'r-Râye fî Taḫrîci Eḥâdîsi'l-Hidâye”de şöyle değerlendirmiştir: “Bu konudaki rivayetlerden biri de Nesâî'nin “es-Sünenü'l-Kübrâ”sında, Hz. Ali'nin Müsnedi'nde yer almaktadır. Hammâd b. Abdurrahmân el-Ensârî, İbrâhim b. Muhammed b. el-Hanefiyye'den rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: “Babamla birlikte tavaf ettim. Hac ile umreyi birleştirmişti. Her biri için iki tavaf ve iki sa‘y yaptı. Bana Ali'nin de böyle yaptığını anlattı. Ali de bunu kendisine Resûlullah ﷺ'in böyle yaptığını haber verdiğini söylemişti.”

“et-Tenkîḥ” müellifi ise bu rivayet hakkında şöyle demiştir: “Bu isnadda yer alan Hammâd hakkında Ezdî zayıf hükmü vermiştir. İbn Hibbân ise onu “es-Sikāt”ında zikretmiştir. Bazı hadis hâfızları ise onun meçhul olduğunu söylemişlerdir. Bu sebeple hadis, onun bulunduğu isnad dolayısıyla sahih değildir.”

Bu konuda bir başka hadis de Dârekutnî tarafından rivayet edilmiştir. Hasan b. Umâre, Hakem'den, o da Mücâhid'den, o da İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, İbn Ömer hac ile umreyi birleştirmiş, her ikisi için iki tavaf ve iki sa‘y yapmış, ardından şöyle demiştir: “Ben Resûlullah ﷺ'i de aynen benim yaptığım gibi yaparken gördüm.”

Dârekutnî aynı hadisi Hasan b. Umâre, Hakem'den, o da İbn Ebû Leylâ'dan, o da Ali'den rivayet ederek nakletmiştir. Rivayette Ali şöyle demiştir: “Nebî ﷺ'in kırân haccı yaptığını, iki tavaf ve iki sa‘y yaptığını gördüm.”

Dârekutnî bu iki rivayetin ardından şöyle demiştir: “Bu iki hadisi Hasan b. Umâre'den başka kimse rivayet etmemiştir. Hasan b. Umâre ise metrûktur. Üstelik kendisi, İbn Abbâs'tan bunun aksini de rivayet etmiştir.”

---

[448] “Mizan” 3/136.
[449] 8/431/№14524, thk Muhammed Avvame, Darul Kible.
[450] Ebu Hatim Muhammed b. Hibban el-Busti “el-Müsnedü'ṣ-Ṣaḥîḥ ʿale't-Teḳāsîm ve'l-Envâ” 4/410/№5743, DKİ.

Ardından Dârekutnî, Hasan b. Umâre'nin Seleme b. Küheyl'den, onun da Tâvûs'tan rivayet ettiğine göre, İbn Abbâs'ın şöyle dediğini nakletmiştir: “Hayır, Allah'a yemin olsun ki Resûlullah ﷺ hac ile umre için yalnızca bir tavaf yapmıştır. O hâlde Resûlullah ﷺ'in iki tavaf yaptığını söyleyen kimseyi bana getirin.”

Aynı rivayeti Ukaylî de “Kitâbü'd-Ḍuʿafâ”ında ikinci isnadla rivayet etmiştir. Şöyle demiştir: “Bize Abdullah b. Muhammed b. Sâlih es-Semerkandî rivayet etti. O dedi ki: Bize Yahyâ b. Hakîm el-Mukavvim rivayet etti. O dedi ki: Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'ye: ‘Re'y ehlinin önde gelenlerinden Muhammed b. Hasan bize Hasan b. Umâre'den, o da Hakem'den, o da İbn Ebû Leylâ'dan, o da Ali'den bu hadisi rivayet etti.’ dedim. Bunun üzerine Ebû Dâvûd şöyle dedi: ‘Bu da kim? Şu'be, Hasan b. Umâre'yi yerin dibine geçirirdi.’”

Ukaylî, ardından Hasan b. Umâre'nin zayıflığı üzerinde uzun uzadıya durmuştur.

Dârekutnî de bu hadisi Hafs b. Ebû Dâvûd'dan, o da İbn Ebû Leylâ'dan, o da Hakem'den, o da Abdurrahmân b. Ebû Leylâ'dan, o da Ali'den benzeri lafızlarla rivayet etmiştir. Ardından şöyle demiştir: “Bu isnadda yer alan Hafs zayıftır. İbn Ebû Leylâ ise hıfzı zayıf, vehmi çok olan bir râvidir.”

Dârekutnî aynı hadisi ayrıca Îsâ b. Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali'den, o da babasından, o da dedesinden, o da Ali'den rivayet ederek nakletmiştir. Rivayette Ali şöyle demiştir: “Nebî ﷺ kırân haccı yaptı; iki tavaf ve iki saʿy yaptı.” Ardından Dârekutnî şöyle demiştir: “Îsâ b. Abdullah'a Mübârek de denilir. Kendisi hadis rivayetinde metrûktur.”

Bu konuda bir başka hadis de Dârekutnî tarafından Ebû Bürde Amr b. Yezîd'den, o da Hammâd'dan, o da İbrâhim'den, o da Alkame'den, o da Abdullah'tan rivayet edilmiştir. Rivayette Abdullah şöyle demiştir: “Resûlullah ﷺ umresi ve haccı için iki tavaf ve iki saʿy yaptı. Ebû Bekir, Ömer, Ali ve İbn Mesʿûd da böyle yaptılar.”

Dârekutnî bu rivayet hakkında şöyle demiştir: “Ebû Bürde metrûktur. Ondan aşağıdaki isnadda yer alan râviler de zayıftır.”

Bu konuda bir başka hadis de Dârekutnî tarafından Muhammed b. Yahyâ el-Ezdî'den, o da Abdullah b. Dâvûd'dan, o da Şu'be'den, o da Humeyd b. Hilâl'den, o da Mutarrif'ten, o da İmrân b. Husayn'dan rivayet edilmiştir. Rivayette İmrân b. Husayn şöyle demiştir: “Nebî ﷺ iki tavaf ve iki saʿy yaptı.”

Dârekutnî bu rivayet hakkında şöyle demiştir: “Muhammed b. Yahyâ'nın bu hadisi ezberinden rivayet ettiği ve metninde yanıldığı söylenmiştir. Bu isnadla rivayet edilen doğru metin, ‘Nebî ﷺ hac ile umreyi birleştirdi.’ şeklindedir. Bu rivayette tavaf ve saʿyden söz edilmemektedir. Ayrıca onun daha sonra tavaf ve saʿy lafzını terk ederek hadisi doğru şekliyle rivayet ettiği de söylenmiştir. Nitekim Muhammed b. İbrâhim b. Neyrûz bize Muhammed b. Yahyâ el-Ezdî'den, aynı isnadla, ‘Nebî ﷺ hac ile umreyi birleştirdi.’ şeklinde rivayet etmiştir.

Dârekutnî devamında şöyle demiştir: “Muhammed b. Yahyâ'ya başkaları da muhalefet etmiş ve bu rivayette tavaf ile saʿyden söz etmemişlerdir. Nitekim Ahmed b. Abdullah b. Muhammed el-Vekîl ile Muhammed b. Mahled bize rivayet ettiler. Onlar dediler ki: Bize el-Kāsım b. Muhammed b. Abbâd el-Mühellebî rivayet etti. O dedi ki: Bize Abdullah b. Dâvûd, o da Şu'be'den, aynı isnadla, ‘Nebî ﷺ hac ile umreyi birleştirdi.’ şeklinde rivayet etmiştir.”

Eserler kısmında ise Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, “Kitâbü'l-Âs̱âr”ında şöyle rivayet etmiştir: “Bize Ebû Hanîfe rivayet etti. O dedi ki: Bize Mansûr b. el-Mu‘temir, İbrâhim en-Nehaî'den, o da Ebû Nasr es-Sülemî'den, o da Ali b. Ebû Tâlib'den rivayet ettiğine göre Ali şöyle demiştir: ‘Hac ve umreye birlikte niyet ettiğinde, her biri için iki tavaf yap ve Safâ ile Merve arasında her biri için iki sa‘y yap.’”

Mansûr şöyle demiştir: “Daha sonra Mücâhid ile karşılaştım. O, kırân haccı yapan kimse için tek tavaf yapılacağı yönünde fetva veriyordu. Ben de bu hadisi ona naklettim. Bunun üzerine şöyle dedi: ‘Eğer bunu daha önce işitmiş olsaydım, iki tavaftan başka bir fetva vermezdim. Artık bundan sonra da yalnızca bununla fetva veririm.’”

Beyhakî de “el-Maʿrife”de Şâfiî tarikiyle şu rivayeti nakletmiştir: “Bize bir kişi, Ca‘fer b. Muhammed'den, o da babasından, o da Ali b. Ebû Tâlib'den rivayet ettiğine göre Ali, kırân haccı yapan kimse hakkında: ‘İki tavaf yapar.’ demiştir.”

Şâfiî bu rivayeti şöyle açıklamıştır: “Bununla kastedilen, Mekke'ye geldiğinde Beyt'i tavaf edip Safâ ile Merve arasında sa‘y etmesi, ardından da ziyaret tavafı için Beyt'i yeniden tavaf etmesidir.”

Beyhakî ise şöyle demiştir: “Bu konuda Ali'den rivayet edilenlerin en sahihi, Mâlik b. Hâris'in Ebû Nasr vasıtasıyla Ali'den rivayet ettiği hadistir. Orada: ‘Daha sonra her ikisine birlikte ihrama girer ve her biri için iki tavaf yapar.’ denilmektedir. Bu rivayeti Süfyân b. Uyeyne, Mansûr'dan, o da İbrâhim'den, o da Mâlik b. Hâris'ten rivayet etmiştir. Sevrî ile Şu'be de aynı şekilde rivayet etmişlerdir. Bazıları ise Mansûr'un bunu doğrudan Mâlik b. Hâris'ten rivayet ettiğini söylemiştir. Bu rivayetin anlamı, Şâfiî'nin açıkladığı şekilde anlaşılmaya daha uygundur.”

Abdurrahmân b. Ebû Nasr b. Amr da babasından, onun da: “Kırân haccı yapan kimse iki tavaf yapar.” dediğini rivayet etmiştir. Ancak Buhârî bu rivayet hakkında: “Sahih değildir.” demiştir.

İbnü'l-Münzir ise şöyle demiştir: “Ali'den, İbn Ömer'in görüşüne aykırı sahih bir rivayet sabit değildir. Bu rivayeti yalnızca Mâlik b. Hâris, Ebû Nasr vasıtasıyla Ali'den nakletmiştir. Ebû Nasr ise meçhul bir kimsedir. Kaldı ki rivayet sahih kabul edilse bile, Resûlullah ﷺ'in şu sözü tercih edilmeye daha layıktır: ‘Hac ile umreye birlikte ihrama giren kimseye, her ikisi için bir tavaf ve bir sa‘y yeterlidir.’”

İbn Ebû Şeybe, “el-Muṣannef”inde şöyle rivayet etmiştir: “Bize Hâşim, Mansûr b. Zâzân'dan, o da Hakem'den, o da Ziyâd b. Mâlik'ten rivayet ettiğine göre, Ali ile İbn Mes‘ûd, kırân haccı yapan kimse hakkında şöyle demişlerdir: ‘İki tavaf ve iki sa‘y yapar.’” Yine şöyle rivayet etmiştir: “Bize Hafs b. Gıyâs, Haccâc'dan, o da Hakem'den, o da Amr'dan rivayet ettiğine göre, Hasan b. Ali şöyle demiştir: ‘Hac ile umreyi birlikte eda ettiğinde iki tavaf ve iki sa‘y yap.’”[451]

Imam Buhari, Tirmizi “Sünen”de (948) ve ibn Mace şöyle rivayet emtiştir: “İbn Ömer (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Her kim hac ve umreyi bir niyetle yapmaya niyet eder ve ihrama girerse ihramdan çıkıncaya kadar her ikisi için de bir tavaf ve bir sa'y yapması yeterlidir.”

[451] Cemâlüddîn Abdullah b. Yûsuf ez-Zeylaʿî “Naṣbü'r-Râye fî Taḫrîci Eḥâdîsi'l-Hidâye” 3/126-129, DKİ.

Tirmizi hadis hakkında buyrmuştur: “Bu hadis hasen sahih garibtir. Pek çok kişi bu hadisi Ubeydullah b. Ömer’den rivâyet ediyor ve hadisin senedini Rasûlullah ﷺ’e kadar ulaştırmıyorlar ki. O rivâyet daha sahihtir.”

Ebu Davud, Nesai ve Tirmizi (№947) rivayet ettikleri başka bir hadiste, Hz Cabir b. Abdullah el-Ensari demiştir: “Rasûlullah ﷺ, bir ihram ve bir niyet ile Haccı Kıran yaptı hac ve umresi için tek bir tavaf yaptı.”

Tirmizi hadisin hasen sahih olduğunu belirtmiştir. Sahabe ve tabiinden bazı ilim adamları uygulamalarını bu hadisle yaparlar ve derler ki: Haccı Kıran yapan kimse umresi ve haccı için tek tavaf yapar. Şâfii, Ahmed ve İshâk bu görüştedir. Sahabe ve tabiin döneminden bazı ilim adamları ise: “İki tavaf ve iki sa'y yapar” derler. Sûfyân es Sevrî ve Küfelilerin görüşü böyledir.

1336) Ziyâd b. Müleyk, künyesi Ebû Sükeyne'dir. Hakkında açık bir ta‘dîl veya cerh nakledilmemiş olup, mestûr bir râvidir. Bu sebeple hadisi rivayet edilmeye elverişli kabul edilmiştir. Kendisinden Ca‘fer b. Burkān ile Ebû Bekir b. Ebû Meryem rivayette bulunmuşlardır. “Habeşliler size ilişmedikçe onları kendi hâllerine bırakın.” hadisini tek başına rivayet etmiştir.[452]

Hadisi Ebu Davud “Sünen”de (4302) rivayet etmiştir: “Bize Îsâ b. Muhammed er-Remlî rivayet etti. O dedi ki: Bize Damre, es-Seybânî'den, o da Ebû Sükeyne 'den – ki muharrerlerden bir adamdır –, o da Nebî ﷺ'in ashabından bir zâttan rivayet ettiğine göre, Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: “Habeşliler size ilişmedikçe onları kendi hâllerine bırakın. Türkler de size ilişmedikçe siz de onları kendi hâllerine bırakın.” Şeyh Elbani hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

İmam Nesai hadisi uzun şekilde aktarmıştır (№3125): “Hürriyetine kavuşturulanlardan Ebû Sükeyne, Peygamber ﷺ'in ashabından bir kişiden naklederek şöyle diyor: Hendek savaşı için Rasûlullah ﷺ, hendek kazılmasını emretmişti. Hendek kazımı sırasında önlerine büyük bir kaya çıktı. Bunun üzerine Rasûlullah ﷺ kalkıp kazmayı aldı, cübbesini çıkardı ve bir kenara koydu. En‘âm sûresi 115. âyetini: “Zira Rabbinin verdiği söz doğruluk ve adaletle yerine getirilmiştir. Onun vaadlerini engelleyebilecek hiçbir güç yoktur ve yalnızca O'dur her şeyi duyan ve bilen.” okuyarak taşa vurdu. Taşın üçte biri koptu. Selmân-ı Fârisî ayakta Rasûlullah ﷺ'e bakıyordu. Rasûlullah ﷺ'in kayaya vuruşuyla şimşek gibi bir kıvılcım çıktı. Sonra ikinci defa yine vurdu ve En‘âm sûresi 115. âyetini okudu. Diğer üçte biri de kırılmış oldu. Yine bir kıvılcım çıktı. Selmân da o kıvılcımı görmüştü. Sonra üçüncü kez kayaya vurdu ve yine En‘âm sûresi 115. âyetini okudu. Kalan üçte biri de kırıldı. Rasûlullah ﷺ hendekten çıktı, cübbesini alıp oturdu. Selmân: “Ey Allah'ın Rasûlü! Sen her taşa vurduğunda kıvılcım çıkıyordu.” dedi. Rasûlullah ﷺ ona: “Ey Selmân! Çıkan kıvılcımı gördün mü?” buyurdu. Selmân: “Seni hak din üzere gönderen Allah'a yemin olsun ki gördüm.” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah ﷺ: “Kayaya ilk vuruşumda bana Kisrâ'nın şehirleri ve çevresindeki pek çok yer gösterildi. Öyle ki sanki gözlerimle görüyor gibiyim.” buyurdu. Bunun üzerine sahabeden orada bulunanlar: “Ey Allah'ın Rasûlü! Allah'a dua et de oraların fethedilmesini bize nasip etsin, oraları bize ganimet olarak versin. Beldelerini ellerimizle teslim almamızı bize nasip etsin.” dediler. Rasûlullah ﷺ de bu şekilde dua etti ve sözüne şöyle devam etti: “Kayaya ikinci sefer vurduğumda Kayser'in şehirleri ve çevresi bana gösterildi. Öyle ki adeta gözlerimle görüyor gibiydim.” Bunun üzerine

[452] “Mizan” 3/137.

oradakiler: “Ey Allah'ın Rasûlü! Dua et de oraların fethini Allah bize nasip etsin, onların memleketlerini bize ganimet olarak versin ve o şehirlerin idarelerini bizim elimize geçirsin.” dediler. Yine Rasûlullah ﷺ aynı şekilde dua etti. Sözüne devamla şöyle buyurdu: “Üçüncü defa kayaya vurduğumda Habeş şehirleri ve çevresindeki kasabalar bana gösterildi. Öyle ki sanki gözlerimle görüyorum.” dedi ve konuşmasına şunları ekledi: “Habeşliler size dokunmadıkça siz de onlara dokunmayın. Türkler size bir şey yapmadıkça siz de onlara dokunmayın.”

Hadisin ikinci parçası hakkında, İmam Şevkânî "Fevâid" kitabında şöyle buyurmuştur: “Türkler sizi(nle savaşmayı) bıraktıkları sürece, siz de (onlarla savaşmayı) bırakın.” İbn Hibbân dedi ki: “İsnadında Mesleme b. Hafs el-Esedî vardır, hadis uydurur.” İbnü'l-Cevzî de: “Bu hadis uydurmadır.” dedi. Ebü'ş-Şeyh bunu "Kitâbü'l-Fiten"'de tahrîc etmiştir. et-Taberânî ise başka bir yoldan rivayet etmiştir.”[453]

1337) “Kim aç olan bir mümini doyururs...”

Hadisi İmam Tirmizi “Sünen”de (№2449) rivayet etmiştir: “Ebû Saîd eI Hudrî (r.a.)’den rivayete göre Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Bir mü’min, aç bir mü’mini doyurursa Allah o kimseyi Cennet meyveleriyle doyuracaktır, Yine bir mü’min, susuz kalan bir mü’mine bir şeyler içirip susuzluğunu giderirse Allah kıyamette en güzel meşrubattan olan “Rahık-ı Mahtûm”dan içirecektir. Yine bir mü’min, elbiseye ihtiyacı olan bir mü’mini giydirirse Allah’ta ona Cennetin yemyeşil elbiselerinden giydirecektir.”

Tirmizi demiştir: “Bu hadis garibtir. Bu hadis Atıyye’den ve Ebû Saîd eI Hudrî’den mevkuf olarak ta rivayet edilmiş olup bu rivayet daha sağlam ve makbuldür.”

Hadisin senedinde Ebû'l-Cârûd Ziyâd b. el-Münzir el-Hemedânî bulunmaktadır. Hadis âlimleri onu şiddetle tenkit etmişlerdir. Yahyâ b. Maîn onun hakkında: “Kezzâbdır.” demiştir. Nesâî ve başkaları ise: “Metrûktur.” hükmünü vermişlerdir. İbn Hibbân şöyle demiştir: “Râfizî idi. Fezâil ve mesâlib konusunda hadis uydururdu.” Dârekutnî de: “Asıl adı Münzir b. Ziyâd'dır. Metrûktur.” demiştir.

Cârûdiyye fırkası da ona nispet edilmektedir. Bu fırka, Ali'nin sahabenin en faziletlisi olduğuna inanmış, Ebû Bekir ile Ömer'den teberrî etmiş ve imametin yalnızca Fâtıma'nın evladına mahsus olduğunu iddia etmiştir.[454]

Ebû Dâvûd da bu hadisi başka bir isnadla rivayet etmiş ve hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır. Münzirî ise şöyle demiştir: “Bu rivayetin senedinde Ebû Hâlid Muhammed b. Abdurrahmân, diğer adıyla ed-Dâlânî bulunmaktadır. Hakkında birçok âlim övgüde bulunmuş, birçok âlim de onu tenkit etmiştir.”[455]

İmam Ahmed hadisi "Müsned"inde rivayet etmiştir: Bize Hasan rivayet etti. O dedi ki: Bize Züheyr, Sa‘d Ebû'l-Mücâhid et-Tâî'den, o da Atıyye b. Sa‘d el-Avfî'den, o da Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre, onu Nebî ﷺ'e merfû olarak rivayet ettiğini zannediyorum. Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: “Her kim susuzluk hâlindeki bir mümine bir içim su verirse, Allah da kıyamet günü ona mühürlü rahikten içirir. Her kim aç olan bir mümini doyurursa, Allah da

[453] “Fevaid el-Mecmua” sayfa 508, №182.
[454] “Mizan” 3/137.
[455] “Tuḥfetü'l aḥveẕî şerḥu Câmiʿi't-Tirmiẕî” 7/146.

ona cennet meyvelerinden yedirir. Her kim çıplak bir mümine bir elbise giydirirse, Allah da ona cennetin yeşil elbiselerinden giydirir."

Atıyye b. Sa'd el-Avfî zayıftır.

1338) İmam Tabari kendi tefsirinde rivayet etmiştir: "Bize İbn Humeyd rivayet etti. O dedi ki: Bize Îsâ b. Ferkad, Ebû'l-Cârûd'dan, o da Muhammed b. Ali'den rivayet ettiğine göre, Allah Teâlâ'nın Beyyine sûresindeki: "İşte onlar yaratılmışların en hayırlılarıdır." âyeti hakkında Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Ey Ali! Onlar, sen ve senin Şiilerindir."

Ebû'l-Cârûd Ziyâd b. el-Münzir el-Hemedânî kezzabdır.

1339) Sabâh b. Sehl - zayıftır - Ziyâd b. Meymûn'dan, o da Enes'ten rivayet ettiğine göre, Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Hamile kalan her kadına, hamileliği süresince huşû ile gece ibadet eden ve gündüz oruç tutan kimsenin ecri kadar sevap yazılır. Doğum yaptığında ise emzirdiği her emzirme karşılığında kendisine bir köle âzat etmiş gibi ecir verilir. Bir erkek de eşiyle birlikte olup guslettiğinde, Allah onunla meleklere karşı iftihar eder."

Muhtemelen uydurma rivayetdir. Senedinde Ziyâd b. Meymûn es-Sekafî el-Fâkihî bulunmaktadır. Kendisine Ziyâd Ebû Ammâr, Ziyâd b. Ebû Ammâr ve Ziyâd b. Ebû Hassân da denilmiştir. Onu, ilk bakışta tanınmaması için bu farklı isimlerle tedlis ederek zikrederlerdi. Hadis âlimleri onu şiddetle tenkit etmişlerdir. Leys b. Abde şöyle demiştir: "İbn Maîn'i şöyle derken işittim: 'Ziyâd b. Meymûn az da olsa çok da olsa hiçbir değer taşımaz.'" Yine İbn Maîn onun hakkında: "Hiçbir şey değildir." demiştir. Yezîd b. Hârûn ise: "Yalancı idi." demiştir. Buhârî: "Onu terk ettiler." derken, Ebû Zür'a: "Hadisi son derece zayıftır." demiştir. Dârekutnî de onu "zayıf" olarak değerlendirmiştir. Ebû Dâvûd ise onunla görüştüğünü ve kendisinin: "Allah'tan bağışlanma diliyorum; bu hadisleri ben uydurdum." dediğini nakletmiştir. Bişr b. Ömer ez-Zehrânî şöyle demiştir: "Ebû Ammâr künyesiyle bilinen Ziyâd b. Meymûn'a Enes'ten rivayet ettiği bir hadis hakkında soru sordum. Bunun üzerine şöyle dedi: 'Beni Yahudi veya Hristiyan sanın! Enes'ten rivayet ettiğim hadislerden vazgeçtim. Ben Enes'ten hiçbir şey işitmedim.'"[456]

1340) Muhammed b. el-Hâris Sadere rivayet etti. O dedi ki: Bize Müfaddal b. Fudâle, Ebû Urve'den, o da Ziyâd Ebû Ammâr'dan, o da Enes'ten rivayet ettiğine göre, Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah, cuma günü Müslümanlardan hiçbir kimseyi bağışlamadan bırakmaz."

Ziyâd Ebû Ammâr kezzabdır.[457]

Hadisi İmam Taberani "el-Mucem el-Evsat"ta farklı senedle rivayet etmiştir: "Hadisi İmam Taberânî "el-Muʿcemü'l-Evsat"ta farklı bir senedle rivayet etmiştir:

[456] "Mizan" 3/141.
[457] "Mizan" 3/141.

Bize Abdülmelik b. Yahyâ b. Bekîr rivayet etti. O dedi ki: Bana babam rivayet etti. O dedi ki: Bize Müfaddal b. Fudâle, Ebû Urve'den, o da Ebû Ammâr'dan, o da Enes'ten rivayet ettiğine göre, Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah, cuma günü Müslümanlardan hiçbir kimseyi bağışlamadan bırakmaz.”

Taberânî ardından şöyle demiştir: “Bu hadis, Resûlullah ﷺ'den sadece bu isnadla rivayet edilmiştir. Bu rivayette tek kalan Yahyâ b. Bekîr'dir. Bana göre Ebû Urve, Ma‘mer b. Râşid; Ebû Ammâr ise Ziyâd en-Nümerî'dir.”

El-Heysemî, "Mecmai Zevaid"de (3/411/№2998) şöyle demiştir: “Taberânî'nin şeyhi dışında, râvilerinin tamamı Sahih'in râvileridir.”

Taberânî'nin senedinin tahlili:

1) Abdülmelik b. Yahyâ el-Mahzûmî meçhûlü'l-hâldir. Onun hakkında hadis âlimlerinden herhangi bir bilgiye ulaşamadım.

2) Yahyâ b. Abdullah b. Bekîr hakkında Zehebî, "Siyer"inde şöyle demiştir: “Ebû Zekeriyyâ el-Kureşî el-Mahzûmî, imam, muhaddis, hâfız ve sadûk bir râvidir. Buhârî ile Müslim ondan hadis rivayet etmiş, İbn Hibbân da kendisini "es-Sikāt" adlı eserinde zikretmiştir. Ebû Hâtim ise: ‘Onunla ihticâc edilmez. Bununla birlikte bu ilmi iyi bilen bir kimseydi.’ demiştir. Nesâî'ye göre ise zayıftır. Zehebî bu değerlendirmeyi tenkit ederek şöyle demiştir: “Nesâî'nin onda ne gördüğünü bilmiyorum ki onu zayıf saymıştır. Hatta bir defasında: “Sika değildir.” demiştir. Ancak bu cerh kabul edilemez. Zira Buhârî ile Müslim ondan ihticâc etmişlerdir. Ben de onun münker sayılabilecek herhangi bir hadisini bilmiyorum.”

3) Müfaddal b. Fudâle b. Ubeyd b. Sümâme hakkında hadis âlimleri övgüyle söz etmişlerdir. İshâk b. Mansûr'un nakline göre Yahyâ b. Maîn: “Sikadır.” demiştir. Abbâs ed-Dûrî'nin Yahyâ b. Maîn'den nakline göre ise: “Doğru sözlü bir kimsedir. Eli veya ayağı kırılan bir kimse kendisine geldiğinde onu tedavi ederdi. Ayrıca değirmen taşı da yapardı.” demiştir. Ebû Zür'a: “Onda bir beis yoktur.” demiş, Ebû Hâtim ile Abdurrahmân b. Yûsuf b. Harâş ise onu: “Hadis rivayetinde sadûktur.” sözleriyle değerlendirmişlerdir. Ebû Saîd b. Yûnus da şöyle demiştir: “Mısır'da iki defa kadılık yapmıştır. Fazilet ve dindarlık sahibi bir kimseydi. Hadis rivayetinde sika, vera sahibi bir râviydi.” Ayrıca Ahmed b. Şuayb en-Nesâî de onun adının geçtiği bir mecliste kendisini övmüş ve sika kabul etmiştir.

4) Ma‘mer b. Râşid hakkında Zehebî şöyle demiştir: “İmam, hâfız, şeyhülislâm Ebû Urve b. Ebû Amr el-Ezdî'dir. Basralı olup daha sonra Yemen'e yerleşmiştir.”

5) Ziyad Ebu Ammar kezzabdır.

1341) İbn Ebü'l-Fadl el-Abbâs b. el-Fadl el-Ensârî rivayet etmiştir: Bize Hişâm b. Ziyâd rivayet etti. O dedi ki: Bana babam, Mahcen Mevlâ Osman'dan rivayet ettiğine göre, Osman şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ'i şöyle buyururken işittim: “Kim darda kalan bir borçluya mühlet verir veya onun borcunu bağışlarsa, Allah da onu kendi gölgesinde gölgelendirir.”

Hadisin senedinde Ziyâd Ebû Hâşim bulunmaktadır. Buhârî onu “leyyin” olarak değerlendirmiştir. Kendisinden yalnızca oğlu Hişâm b. Ziyâd rivayet etmiştir. İbn Adî, "el-Kâmil"de şöyle demiştir: “İbn Hammâd'ın şöyle dediğini işittim: Mahcen, Osman b. Affân'ın

mevlâsıdır. Osman'dan rivayet etmiştir; ancak ondan yaptığı rivayet sahih değildir. Bu da onun tek rivayetidir."

Ahmed ve Ebû Ya'lâ rivayet etmişlerdir ki, İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kim duasının kabul edilmesini ve üzüntüsünün giderilmesini istiyorsa, eli dar olan kimsenin sıkıntısını gidersin." Ahmed'in râvileri güvenilir kimselerdir.[458]

İmam Tirmizî, "Sünen"de (№1306) rivayet etmiştir ki: Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayete göre o şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kim darda kalan borçluya zaman tanır veya alacağının tamamını ya da bir kısmını borçluya bağışlarsa, Allah onu kıyamet günü, hiçbir gölgenin bulunmadığı günde, Arşının gölgesinde gölgelendirir."

Tirmizî hadisin hasen sahih olduğunu söylemiş ve şöyle demiştir: "Bu konuda Ebû'l-Yeser, Ebû Katâde, Huzeyfe, İbn Mes'ûd, Ubâde ve Câbir'den de hadis rivayet edilmiştir."

Taberânî "el-Muʿcemü'l-Kebîr"de hasen bir senedle, rivayet ettiği hadiste, Ebû'l-Yeser diyor ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) üzerine şahitlik ederim ki ben onun şöyle buyurduğunu işittim: "Kıyamet gününde Allah'ın gölgesinde gölgelenecek olan insanların ilki bir adamdır ki, eli darda olan kişinin mühletini (borcunu ödeyebilmesi için) uzatır. Ta ki o kişi (ödeyecek) bir şey bulur ya da ondan talep ettiği borcunu sadaka yerine sayar ve şöyle der: "Senin bana olan borcun Allah rızası için sadakadır." Ardından (borcunun yazılı olduğu) borç senedini yırtar."[459]

1342) "Kubâ Mescidi'nde kılınan bir namazın sevabı, bir umre sevabı gibidir."

Zehebi hadisin münker olduğunu söylemiştir.[460] Şeyh el-Mubarekfuri itiraz ederek, söylemiştir: "Ben derim ki: Bu hadisin hangi gerekçeyle münker sayıldığını bilmiyorum. Zira onu, Sehl b. Huneyf ile Ka'b b. Ucre'nin hadisleri desteklemektedir."[461] İbn Hacer el-Askalani[462], ibn Kesir ve Mulla Ali el-Kari[463] hadisin sahih olduğunu söylemiştirler.

İmam Tirmizi kendi "Sünen"de (№324), ibn Ebi Şeybe "el-Musannef"te, ve ibn Mace "Sünen"de(№1411) rivayet etmiştir: "Bize Muhammed b. el-Alâ Ebû Küreyb ile Süfyân b. Vekî' rivayet ettiler. Onlar dediler ki: Bize Ebû Üsâme, Abdülhamîd b. Ca'fer'den rivayet etti. O dedi ki: Bize Benî Hatme'nin mevlâsı Ebû'l-Edred rivayet etti. O, Nebî ﷺ'in ashabından olan Üseyd b. Zuhayr'ı, Nebî ﷺ'den naklederek şöyle derken işitmiştir: "Kubâ Mescidi'nde kılınan bir namazın sevabı, bir umre sevabı gibidir."

Tirmizî ardından şöyle demiştir: "Bu konuda Sehl b. Huneyf'ten de hadis rivayet edilmiştir. Üseyd'in hadisi hasen garîbdir. Üseyd b. Zuhayr'dan sahih olarak bundan başka bir hadis bilmiyoruz. Bu hadisi de yalnızca Ebû Üsâme'nin, Abdülhamîd b. Ca'fer'den yaptığı rivayet yoluyla biliyoruz. Ebû'l-Ebred'in adı ise Ziyâd'dır ve Medinelidir."

---

458 "Mecmai Zevaid" 7/53/№6664.
459 "Mecmai Zevaid" 7/56/№6670.
460 "Mizan" 3/143.
461 "Tuḥfetü'l aḥveẕî şerḥu Câmiʿi't-Tirmiẕî" 2/280.
462 "Mirkat el-Mefatih" 2/373/№695, DKİ
463 İmâdüddîn Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Ömer İbn Kesîr "Ḳaṣaṣü'l-Ḳurʾân" sayfa 332, thk Ali Ahmed AbdulAl et-Tahtavi, DKİ.

Ebû'l-Ebred ez-Ziyâd el-Medenî, Benî Hatme'nin mevlâsı hakkında hadis âlimlerinden herhangi bir cerh veya ta'dîl değerlendirmesine ulaşamadım. Bu sebeple hâli meçhuldür. Zehebî de bu rivayeti "Mîzânü'l-İʿtidâl"de onun hâl tercemesinde zikretmiştir.

Tirmizî'nin de zikrettiği gibi, bu konuda Sehl b. Huneyf'ten de bir hadis rivayet edilmiştir. İbn Mâce onu "Sünen"de (№1412) rivayet etmiştir: Bize Hişâm b. Ammâr rivayet etti. O dedi ki: Bize Hâtim b. İsmâîl ile Îsâ b. Yûnus rivayet ettiler. Onlar dediler ki: Bize Muhammed b. Süleymân el-Kirmânî rivayet etti. O dedi ki: Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneyf'i şöyle derken işittim: Sehl b. Huneyf dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kim evinde abdest aldıktan sonra Kubâ Mescidi'ne gelir ve orada bir namaz kılarsa, kendisi için bir umre sevabı kadar ecir vardır."

1343) Ebû Ca'fer er-Râzî, Rebî' b. Enes'ten, o da dedeleri Zeyd ile Ziyâd'dan rivayet ettiğine göre, onlar Ebû Mûsâ'nın şöyle dediğini işitmişlerdir: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Vücudunda halûktan bir iz bulunan kimsenin namazı kabul edilmez."

Hadisin senedinde Ziyâd bulunmaktadır, bu rivayet dışında kendisinin tanınmadığını belirtmişlerdir.

Ebû Dâvûd hadisi "Sünen"inde (№4178), Ahmed "Müsned"inde, Beyhaki "es-Sünen el-Kübra"da, Bezzar "Müsned"inde rivayet etmiştir: Bize Züheyr b. Harb el-Esedî rivayet etti. O dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah b. ez-Zübeyr el-Esedî rivayet etti. O dedi ki: Bize Ebû Ca'fer er-Râzî, Rebî' b. Enes'ten, o da dedeleri Zeyd ile Ziyâd'dan rivayet ettiğine göre, onlar Ebû Mûsâ'nın şöyle dediğini işitmişlerdir: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Allah Teâlâ, vücudunda halûktan bir iz bulunan bir kimsenin namazını kabul etmez."

Ebû Dâvûd şöyle demiştir: "Onun dedeleri Zeyd ile Ziyâd'dır."

Ebû Ca'fer er-Râzî, Îsâ b. Abdullah b. Mâhân'dır. Ali b. el-Medînî, Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn'in bu şahıs hakkında söyledikleri sözler birbirini tutmamaktadır. İbnü'l-Medînî onun için bir seferinde "sika", bir seferinde ise "karıştırıyor" demiştir. İmam Ahmed bir seferinde "Kuvvetli değil." derken, başka bir seferinde "Hadisi sâlihtir." demiştir. Yahyâ b. Maîn de bir defa "Sika.", başka bir defa ise "Hadisi yazılır, ama hata eder." demiştir. Ebû Zür'a er-Râzî: "Çok yanılır.", Fellâs da: "Hıfzı kötüdür." demiştir. İbnü'l-Münzir'in bu naklettikleri, râvilerden Ebû Ca'fer er-Râzî'nin tenkide maruz kalmış biri olduğunu ifade etmektedir.

Hadisin zâhiri, halûk sürünerek namaz kılan kişinin namazının makbul olmadığını ifade etmektedir. Ancak maksat hadisin zâhiri değildir. Seyyid Cemâleddîn, hadisten maksadın, halûk süren kişinin kadına benzediği için kâmil namazın sevabını kaçıracağı olduğunu söyler. İbn Melek de hadisin, halûk sürünmeyi men etmek için bir tehdit olarak vârid olduğunu belirtir.[464]

1344) Resûlullah ﷺ kabre üç defa toprak atmıştır.

Hadisi Beyhaki "es-Sünen el-Kübra"da rivayet etmiştir: "Ebû Dâvûd'un "el-Merâsîl" adlı eserinde zikrettiğine göre, Ahmed b. Menî', Hammâd b. Hâlid'den, o Hişâm b. Sa'd'dan, o

[464] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi.

Ziyâd'dan, o da Ebû'l-Münzir'den rivayet etmiştir ki, Resûlullah ﷺ kabre üç defa toprak atmıştır.

Bunu bize Ebû Bekir Muhammed b. Muhammed haber verdi. Ona Ebû'l-Hüseyn el-Fesevî haber verdi. Ona Ebû Ali el-Lü'lüî rivayet etti. O da Ebû Dâvûd'dan naklederek aynı rivayeti zikretmiştir."[465]

Senedde yer alan Ziyâd tanınmamaktadır. Ondan sadece Hişâm b. Sa'd rivayette bulunmuştur.[466]

Bu habere şahit olarak şu rivayetleri de eklemek mümkündür.

İmam Beyhakî ve Dârekutnî "es-Sünen" adlı eserlerinde rivayet etmişlerdir: "Bize Ebû Abdullah el-Hâfız ile Ebû Bekir Ahmed b. el-Hasen el-Kādî rivayet ederek şöyle dediler: Bize Ebû'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kūb rivayet etti. Bize Muhammed b. İshâk rivayet etti. Bize Ali b. Hafs el-Medâinî rivayet etti. Bize el-Kāsım b. Abdullah —yani el-Ömerî—, Âsım b. Ubeydullah'tan, o Abdullah b. Âmir b. Rebîa'dan, o da babasından rivayet etti. O şöyle demiştir: "Osman b. Maz'ûn'un defnedildiği sırada Nebî ﷺ'i gördüm. Onun cenaze namazını kıldı, üzerine dört tekbir aldı ve kabir başında ayakta dururken elleriyle üç avuç toprak attı."

Bu isnadı zayıftır. Ancak, Ca'fer b. Muhammed'in babasından, onun da Nebî ﷺ'den mürsel olarak rivayet ettiği bir şâhidi bulunmaktadır. Ayrıca Ebû Hureyre'den merfû olarak da rivayet edilmiştir. En doğrusunu Allah bilir."[467]

Bize Ebû Abdullah el-Hâfız ile Ebû Bekir b. el-Hasen rivayet ederek şöyle dediler: Bize Ebû'l-Abbâs rivayet etti. Bize Muhammed b. İshâk rivayet etti. Bize Nuaym b. Hammâd rivayet etti. Bana Muhammed b. Humeyr, Muhammed b. Ziyâd el-Elhânî'den, o da Ebû Ümâme'den rivayet etti. Ebû Ümâme şöyle demiştir: "Bir adam vefat etti. Allah katında kendisine fayda verecek, bir kabre attığı üç avuç topraktan başka hiçbir iyiliği bulunmuyordu. Bunun üzerine günahları bağışlandı."

Bu konuda mevkuf hasen bir rivayettir. [468]

Bize Ebû Nuaym rivayet etti. Bize Şerîk, Ebû Mâlik el-Eşcaî'den, o da Umeyr b. Saîd'den rivayet ettiğine göre, Umeyr b. Saîd, Ali'nin (radıyallahu anh) İbn Mükeffef'in kabrine iki veya üç avuç toprak attığını görmüştür. [469]

Imam Taberani "el-Mucem el-Kebir"de rivayet etmiştir: "Amir b. Rabia bildiriyor: Resülullah (sallalahu aleyhi ve sellem)' in Osman b. Maz'ün'un cenaze namazını dört tekbir getirerek kıldırdığını ve kabrinin başında bekleyip üzerine üç defa toprak döktüğünü gördüm."

El-Heysemi "Zevaid"de (4/484/№4184) demiştir: "İsnadında yer alan Kasım b. Abdillah el-Umari metruktur."

İmam Şâfiî şöyle demiştir: "Kabrin kenarında bulunan kimse, elleriyle üç avuç toprak atsın."

İmam Beyhaki "Marifetü's-Sünen ve'l-Âsâr" şöyle rivayet etmiştir: "Bize Ebû Bekir, Ebû Zekeriyyâ ve Ebû Saîd rivayet ederek şöyle dediler: Bize Ebû'l-Abbâs rivayet etti. Bize er-Rebî'

---

[465] 3/575/№6729, thk Muhammed Abdulkadir Ata, DKİ.
[466] "Mizan" 3/144.
[467] "es-Sünen el-Kübra" 3/575/№6730.
[468] "es-Sünen el-Kübra" 3/575/№6731.
[469] "es-Sünen el-Kübra" 3/575/№6733.

rivayet etti. Bize İmam Şâfiî rivayet etti. Bize İbrâhim b. Muhammed, Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından rivayet ettiğine göre, Nebî ﷺ cenaze üzerine iki eliyle birlikte üç avuç toprak attı.[470] Bu rivayeti ayrıca "el-Merâsîl"de de Ebû'l-Münzir'den[471] naklettik. Buna göre Resûlullah ﷺ kabre üç defa toprak attı. Bu rivayet, başka bir tarikle de zayıf olmakla birlikte muttasıl olarak rivayet edilmiştir. Bu konuda ayrıca Ali, İbn Abbâs ve Ebû Ümâme'den de rivayet naklettik."[472]

Ebu Ishak eş-Şirazi şöyle buyurmuştur: "Kabrin kenarında bulunan kimsenin kabre üç avuç toprak atması müstehaptır. Çünkü Nebî ﷺ kabre üç avuç toprak atmıştır."[473]

1345) Ebû Sâlih şöyle demiştir: Bana Leys b. Sa'd rivayet etti. Bana Ziyâde b. Muhammed el-Ensârî, Muhammed b. Ka'b'dan, o da Fedâle b. Ubeyd'den, o da Ebû'd-Derdâ'dan rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Allah, gecenin son üç saati kaldığında iner. İlk saatte, kendisinden başka hiç kimsenin bakmadığı kitaba bakar; dilediğini siler, dilediğini sabit bırakır. İkinci saatte ise, kendi meskeni olan Adn'e bakar. Orada kendisiyle birlikte yalnızca peygamberler, sıddîklar ve şehitler bulunur. Orada, hiçbir insanın kalbine gelmemiş nimetler vardır. Daha sonra gecenin son saatinde dünya semasına iner ve şöyle buyurur: 'Bağışlanma dileyen yok mu ki onu bağışlayayım? İsteyen yok mu ki ona vereyim? Bana dua eden yok mu ki duasına icabet edeyim?' Bu, fecir doğuncaya kadar devam eder." [474]

Hadisi Hibetullāh el-Lâlekâî "Şerḥu uṣûli iʿtiḳādi Ehli'ş-sünne ve'l-cemâʿa" rivayet etmiştir: "Bize Muhammed b. Abdurrahman b. el-Abbâs rivayet etti. O şöyle dedi: Bize Abdullah b. Muhammed b. Ziyâd rivayet etti. O şöyle dedi: Bize Muhammed b. Abdülmelik rivayet etti. O şöyle dedi: Bize Abdullah b. Sâlih Ebû Sâlih rivayet etti. O şöyle dedi: Bana Leys rivayet etti. O şöyle dedi: Bana Ziyâde b. Muhammed el-Ensârî, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den, o da Fedâle b. Ubeyd'den, o da Ebû'd-Derdâ'dan rivayet etti. Ebû'd-Derdâ şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu:"Allah, geceden geriye son üç saat kaldığında iner. İlk saatte, kendisinden başka hiç kimsenin bakmadığı kitaba bakar; dilediğini siler, dilediğini sabit bırakır. Sonra ikinci saatte Adn'e bakar. Orası, kendisinin ikamet ettiği meskenidir. Orada kendisiyle birlikte yalnızca peygamberler, şehitler ve sıddîklar bulunur. Orada hiçbir gözün görmediği ve hiçbir insanın kalbine gelmeyen nimetler vardır. Daha sonra gecenin son saatinde iner ve şöyle buyurur: 'Bağışlanma dileyen yok mu ki onu bağışlayayım? İsteyen yok mu ki ona vereyim? Bana dua eden yok mu ki duasına icabet edeyim?' Bu, fecir doğuncaya kadar devam eder."

İmam Zehebi demiştir: "Bu lafızlar münkerdir. Bunları Ziyâde'den başka hiç kimse rivayet etmemiştir. Ayrıca, "Gökte olan Rabbimiz Allah'tır..." diye başlayan rukye hadisini de aynı isnadla tek başına rivayet etmiştir. Ziyâde, Ziyâde b. Muhammed el-Ensârî'dir. Buhârî ve Nesâî onun hakkında şöyle demiştir: "Hadisleri münkerdir."[475]

---

[470] Ravi İmam Muhammed el-Bâkır, Nebî ﷺ'in vefatından sonra dünyaya gelmiştir. Bu sebeple rivayetin senedi kopuktur (munkatıdır).
[471] Ebû Hâtim, "el-İlel" adlı eserinde şöyle demiştir: "Ebû'l-Münzir meçhuldür." Bkz "Neylü'l-Evtâr min Ehâdîsi Seyyidi'l-Ahyâr Şerhu Münteka'l-Ahbâr" 3/88, DKİ.
[472] "Marifetü's-Sünen ve'l-Âsâr" 3/186-187, DKİ.
[473] Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf eş-Şîrâzî (ö. 476/1083) "el-Muhezzeb fi Fikhil Imam eş-Şafii" 1/255, thk Zekeriya Umeyrat, DKİ.
[474] "Mizan" 3/145.
[475] "Mizan" 3/145.

El-Heysemi “Mecmai Zevaid”de (17/279/№17251) demiştir: “Taberani “el-Mu'cemu'l-kebir” ile “el-Mu'cemu'l-evsat”ında[476] ve Bezzar yakın metinle rivayette bulundu. Ravilerden Ziyad b. Muhammed el-Ensari'nin hadisleri münkerdir.”

Hadisin sahih lafzı şöyledir: “Ebu Hureyre -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Rabbimiz Tebâreke ve Teâlâ gecenin son üçte birinde her gece dünya semâsına iner ve şöyle der: Kim bana dua ederse ona icabet ederim. Kim benden bir şey isterse onu ona veririm. Her kim de benden bağışlanma dilerse onu bağışlarım.”[477]

İmam Ahmed, "el-Müsned" adlı eserinde rivayet etmiştir: “Ebû Hureyre, Resûlullah'ın ﷺ şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Allah, gecenin son üçte birinde dünya semasına iner ve: «Bana dua eden kimdir ki duasını kabul edeyim? Benden mağfiret dileyen kimdir ki onu bağışlayayım? Benden rızık isteyen kimdir ki ona rızık vereyim? Sıkıntısının giderilmesini isteyen kimdir ki sıkıntısını gidereyim?» buyurur. Bu, tan yeri ağarıncaya kadar devam eder.”’

Ravileri Sahih'in ravileridir.[478]

Başka bir hadiste Hz. Ali rivayet etmiştir ki, Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: “Eğer ümmetime ağır gelmeyecek olsaydı, her namaz vakti misvak kullanmalarını emreder ve yatsı namazını gecenin ilk üçte birine tehir ederdim. Zira gecenin üçte biri geçince Allah, dünya semasına iner ve tan ağarana kadar bir münadi şöyle bağırır: «İsteyen yok mu? İstediği verilsin. Dua eden yok mu? Duasına icabet edilsin. Hasta olan yok mu? Şifa istesin de kendisine şifa verilsin. Günahkâr yok mu? İstiğfar etsin de kendisine mağfiret edilsin.»”

el-Heysemî, "Mecmau'z-Zevâid"de (17/277/№17247) şöyle demiştir: “Bunu Ahmed ve ‘Tövbe eden yok mu?’ ilavesiyle Ebû Ya'lâ rivayet etmiştir. Ravileri güvenilirdir. İbn İshâk burada semâ yoluyla rivayette bulunduğunu (yani tedlis ihtimali olmaksızın rivayet ettiğini) ifade etmiştir.”

Ahmed, Bezzâr, Taberânî ve Ebû Ya'lâ rivayet etmiştir ki, Cübeyr b. Mut'im, Resûlullah'ın ﷺ şöyle buyurduğunu nakleder: “Allah, her gece dünya semasına iner ve şöyle buyurur: «İsteyen yok mu? İstediğini vereyim. İstiğfar eden yok mu? Mağfiret edeyim.» Bu durum tan ağarmasına kadar devam eder.”

Ravileri Sahih'in ravileridir.[479]

Imam Ebül Hasan el-Eşari – rahmetullahi aleyh, “Ashab-ı hadis ve Ehl-i Sünneti”n akidesini beyan ederken, şöyle demiştir: “Ehl-i hadis ve's-sünnetin görü şünün özeti şudur: Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, resullerini Allah katından gelen her şeyi ikrar etmek. Bunlar, Resulullahtan ﷺ güvenilir ravilerin rivayet ettikleri hiçbir şeyi reddetmezler.”[480]

Yine İmam Eşari buyurmuştur: “Onlar (Ashabı Hadis ve Ehli Sünnet), Resülullahdan ﷺ gelen “Allah dünya semasına iner ve şöyle der: Bagışlanma dileyen yok mu” gibi hadisleri, Resülullahdan ﷺ geldigi gibi tasdik ederler.” [481]

---

[476] 6/238/№8635, DKİ.
[477] “el-Lülüü vel Mercan fi ma ittafaka bihi şeyhan” sayfa 253, №434.
[478] “Mecmai Zevaid” 17/277/№17248.
[479] “Mecmai Zevaid” 17/276/№17246.
[480] Eşarî “İlk Dönem İslam Mezhepleri” - “Makalatül İslamiyyin ve İhtilaful Musallin” sayfa 237, Kabalcı yayinları.
[481] “İlk Dönem İslam Mezhepleri” sayfa 239-240.

Konu, İmam Zehebî'nin zikrettiği rukye hadisine gelince:

Bu hadisi el-Hakim “Müstedrek” eserinde, ve Ebu Davud (№3892) rivayet etmiştirler: “Bize Yezîd b. Hâlid b. Mevheb er-Remlî rivayet etti. Bize Leys, Ziyâde b. Muhammed'den, o Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den, o Fedâle b. Ubeyd'den, o da Ebû'd-Derdâ'dan rivayet etti; dedi ki: Rasûlullah ﷺ 'ı şöyle derken işittim: “Sizden kimin bir tarafı ağınrsa, veya bir (din) kardeşi, ona hastalığından dolayı müracaat edecek olursa; 'Ey göklerdeki Rabbimiz, (senin) ismin ve zâtın (noksan sıfatlardan) münezzehtir. Rahmetin gökte (her tarafa şâmil) olduğu gibi emrin de hem gökte hem de yerde (hâkim)dir. Rahmetini yere de indir. Bizim (büyük olan günah(lar)ımızı ve hatalarımızı bağışla. Sen temiz kimselerin Rabbisin. Şu ağrıya rahmet (denizinden) bir rahmet, şifa (hazine)nden bir şifa indir.” diye dua etsin. (Allah'ın izniyle) ağrıdan kurtulur.”

Şeyhül İslam ibn Teymiyye “Vasitiye”sinde hadisin hasen olduğunu söylemiştir.[482] Hâkim şöyle demiştir: “Bu hadisin râvilerinin tamamı, Ziyâde b. Muhammed dışında, Buhârî ile Müslim'in kendileriyle ihticâc ettiği râvilerdir. Ziyâde b. Muhammed ise Mısır ehlinden bir şeyhtir, hadisleri azdır.”[483]Hafız b. Ahmed al-Hakami “Meâricü'l-Kabûl”[484] demiştir: “Bunun benzeri, daha önce rukyeler bölümünde birçoğu geçtiği üzere, sahih hadislerde Rasûlullah ﷺ'den rivayet edilen dualar ve ta'vizlerdir. Bunlardan biri de şu hadistir: “'Ey göklerdeki Rabbimiz, (senin) ismin ve zâtın (noksan sıfatlardan) münezzehtir...”

1346) Zeyd b. Eslem, Ömer'in mevlâsıdır. İbn Adî'nin onu “el-Kâmil” adlı eserinde zikretmesine hayret edilir. Zira o güvenilir ve hüccet bir râvidir. Hammâd b. Zeyd'den şu rivayeti nakletmiştir: “Medine'ye geldim. İnsanlar Zeyd b. Eslem hakkında konuşuyorlardı. Bunun üzerine Ubeydullah b. Ömer bana şöyle dedi: “Kur'ân'ı kendi re'yiyle tefsir etmesi dışında onun hakkında herhangi bir kusur bilmiyoruz.”[485]

1347) Ebû'd-Derdâ'dan rivayet edildiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah, peygamberlerin bedenlerini toprağın yemesini haram kılmıştır. Allah'ın Nebîsi hayattadır ve rızıklandırılmaktadır.”

İbn Mace “Sünen”de (№1636) rivayet etmiştir ki: “Evs bin Evs (es-Sakafî) (Radıyallâhü anh)’den rivâyet edildiğine göre; Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu, demiştir: “Şüphesiz Cuma günü en fazîletli günlerinizdendir. Âdem (Aleyhisselâm) onda yaratılmıştır. Nafha (ikinci sûr üfürülmesi) ondadır. Ve Sa'ka (birinci sûr üfürülmesi) ondadır. Artık onda benim üzerime bol bol salâvat getiriniz. Çünkü (o günkü) salâvatınız bana sunulur.” Bir adam:

— Yâ Resûlallah! Senin bedenin yer tarafından yenmişken (Şeddâd (Radıyallâhü anh), dedi ki) yâni çürümüşken bizim salâvatımız nasıl sana sunulur? diye sordu. O:

— “Allah, Peygamberlerin cesedlerini yemesini yere yasak etmiştir.” buyurdu.”

---

[482] Şeyh Abdülaziz b. Nasr er-Reşid “et-Tenbîhâtü's-Seniyye ale'l-Akîdeti'l-Vâsıtıyye” sayfa 169, Darul Reşid.
[483] “Müstedrek” 1/477/№1273, Darul Harameyn.
[484] “Meâricü'l-Kabûl bi-Şerhi Süllemi'l-Vusûl ilâ İlmi'l-Usûl” sayfa 310, DKİ.
[485] “Mizan” 3/145.

Hadisi Ebû Dâvûd "es-Sünen"de, İmam Ahmed "el-Müsned"de, Dârimî "es-Sünen"de, İbn Ebî Şeybe "el-Musannef"te, Beyhakî "es-Sünenü'l-Kübrâ"da, Hâkim "el-Müstedrek"te ve İbn Huzeyme "es-Sahîh"inde rivayet etmiştir.

Dr. Hamza Ahmed ez-Zeyn hadise sahih hükmü vermiştir.[486] Hâkim şöyle demiştir: "Bu hadis, Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahihtir. Ancak onu rivayet etmemişlerdir."[487]Munziri senedin iyi olduğunu söylemiştir, Ali el-Kari söylemiştir ki, hadisin farklı lafızlarla rivayet edilmiş çok sayıda tariki bulunmaktadır.[488]

Hadisin ikinci kısmına gelince, Burhânüddîn el-Lekânî şöyle demiştir: "Ben derim ki: "Allah'ın Nebîsi hayattadır ve rızıklandırılmaktadır." sözü, bazı râvilerin sözlerinden hadise girmiş bir ilavedir (müdrectir). Zira sabit olan, peygamberlerin vefattan sonraki hayatıdır; rızıklandırıldıkları ise sabit değildir. Ayrıca bu hadis, sadece Evs'un rivayetinden sahih olarak nakledilmiştir ve bu ifade o rivayette yer almamaktadır."[489]

Allame Sindi[490] – rahimahullah, hadisin şerhinde demiştir: "Bunda şüphe edilmemelidir. Zira şehitler hakkında da bunun benzeri sabit olmuştur. Peygamberler için ise evleviyetle böyledir. Peygamberlerin hayatına dair birçok hadis rivayet edilmiştir. Bunlardan biri de Rasûlullah ﷺ'in Mûsâ'yı kabrinde namaz kılarken görmüş olmasıdır. Bunun dışında da başka rivayetler vardır."[491]

İmam Müslim hadisi "Sahih"inde (№ 2375) rivayet etmiştir: "Bize Heddâb b. Hâlid ile Şeybân b. Ferrûh rivayet etti. (Dediler ki:) Bize Hammâd b. Seleme, Sâbit el-Bünânî ile Süleymân et-Teymî'den, onlar da Enes b. Mâlik'ten naklen rivayet etti ki, Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Ben, yürütüldüğüm gece Kesîbü'l-Ahmer'in yanında Mûsâ'ya geldim. -Heddâb'ın rivayetinde: 'Yanından geçtim.' denilmiştir.- O, kabrinde ayakta namaz kılıyordu."

1348) Abdullah'dan rivayet edilmiştir. O şöyle demiştir: Rasûlullah ﷺ'in yanında yılan sokmasına karşı okunan bir rukye zikredildi. Bunun üzerine: "Onu bana göster." buyurdu. Ben de onu okudum: "Bismillâh. Şecce Karniyye, Milha fî Bahr-i Kaftâ." Bunun üzerine Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Bunlar, Süleyman'ın haşerat üzerine aldığı ahitlerdir. Bunda bir sakınca görmüyorum." Abdullah şöyle dedi: Alkame'nin yanında bulunan bir adamı yılan soktu. Alkame ona bu rukyeyi okudu. Adam sanki bağından çözülmüş gibi iyileşti.

Bu konuda, tespit edebildiğim kadarıyla hadis Abdullah b. Mes'ûd, Abdullah b. Zeyd ve Câbir'den (radıyallâhu anhüm) rivayet edilmiştir.

Abdullah b. Mes'ûd'un hadisine gelince:

Taberânî hadisi "el-Mucem el-Evsat"ta şu isnadla rivayet etmiştir: "Bize Muhammed b. Ahmed b. el-Berrâ rivayet etti. O dedi ki: Bize Muâfâ b. Süleymân rivayet etti. O dedi ki: Bize Mûsâ b. A'yen, Zeyd b. Bekr b. Huneys'ten, o İsmâîl b. Müslim'den, o Ebû Ma'şer'den, o İbrâhim'den, o

---

[486] "Sıhâhu'l-Ehâdîs fîmâ İttefeka Aleyhi Ehlü'l-Hadîs" 3/388/№10337, 10338, 10339, DKİ.
[487] "Müstedrek" 5/23/№8745, Darul Harameyn.
[488] "Mirkat el-Mefatih" 3/415/№13-1366, DKİ
[489] Burhânüddîn İbrâhim el-Mısrî el-Mâlikî el-Lekânî "Umdetü'l-Mürîd li Cevhereti't-Tevhîd el-Müsemmâ bi'ş-Şerhi'l-Kebîr" 4/1914, thk Beşir Burman, DKİ.
[490] Ebü'l-Hasen Nûruddîn Muhammed b. Abdilhâdî es-Sindî et-Tettevî (ö. 1138/1726). Hindistanlı muhaddis.
[491] Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî ibn Mâce "Sünenü İbn Mâce mea'l-Fehâris" 2/304/№1636, thk Mahmûd Muhammed Mahmûd Hasan Nassâr, DKİ.

da Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayet etti. Abdullah b. Mes'ûd şöyle demiştir: Nebî ﷺ'in yanında yılan sokmasına karşı okunan bir rukye zikredildi. Bunun üzerine: 'Onu bana gösterin.' buyurdu. Onlar da şu rukyeyi okudular: 'Bismillâh. Şecce Karniyye, Milha Bahr-i Kaftâ.' Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Bunlar, Süleyman'ın haşerat üzerine aldığı ahitlerdir. Bunda bir sakınca görmüyorum.' Abdullah b. Mes'ûd dedi ki: Alkame'nin yanında bulunan bir adamı yılan soktu. Alkame ona bu rukyeyi okudu. Adam sanki bağından çözülmüş gibi iyileşti."

Ardından Taberânî şöyle demiştir: "Bu hadisi Ebû Ma'şer'den yalnızca İsmâîl b. Müslim, İsmâîl'den yalnızca Zeyd b. Bekr, Zeyd'den de yalnızca Mûsâ b. A'yen rivayet etmiştir."

Heysemî ise "Mecma'u'z-Zevâid"de (8/369, № 8446) senedinde tanımadığı bir ravinin bulunduğunu belirtmiştir. Senedinde yer alan Zeyd b. Bekr el-Cevzî hakkında Ezdî şöyle demiştir: "Hadisleri son derece münkerdir."[492] Şeyhi İsmâîl b. Müslim el-Mekki de zayıftır.

Abdullah b. Zeyd'in hadisine gelince:

es-Sâlihî "Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd"da şöyle demiştir: "Taberânî, "el-Mu'cemü'l-Kebîr"de hasen bir senedle Abdullah b. Zeyd'den -Allah ondan razı olsun- rivayet etmiştir. Abdullah b. Zeyd şöyle demiştir: Rasûlullah ﷺ'e zehirli hayvan sokmasına karşı okunan bir rukyeyi arz ettik. O da buna izin verdi ve şöyle buyurdu: "Bu, sadece ahitlerden ibarettir. Rukye ise: Bismillâh. Şecne Karniyye, Milha Kaftâ'dır."[493]

Muhtemelen bu ya müellifin bir yanılgısı ya da bir yazım hatasıdır. Taberânî'nin eserlerinde, Abdullah b. Mes'ûd dışında bu hadisi rivayet eden Zeyd b. Abdullah olup.

Taberani hadisi "el-Evsat"ta rivayet etmiştir: "Mutlib b. Şuayb bize rivayet etti. Abdullah b. Sâlih bize rivayet etti. Leys bize, Hasan b. Ebil Hasen el-Basrî'den, o da Abdullah b. Zeyd'den rivayet etti. Abdullah şöyle demiştir: "Rasûlullah ﷺ'e zehirli hayvan sokmasına karşı okunan bir rukyeyi arz ettik. O da buna izin verdi ve şöyle buyurdu: 'Bu, sadece ahitlerden ibarettir.' Rukye ise şöyledir: 'Bismillâh. Şecne Karniyye, Milha Bahr-i Kaftâ."

El-Heysemi "Zevaid"de (8/369/№8447) isnadın hasen olduğunu söylemiştir.

Doğrusu, bu hadiste geçen râvi Zeyd b. Abdullah'ın kim olduğunu tespit etmekte zorlandım. El-Hasan b. Ebi'l-Hasan el-Basrî, meşhur zâhid Hasan el-Basrî'dir. Hasan el-Basrî tedlîs yapmakla meşhurdur ve bu hadisi muan'an sîgasıyla rivayet etmiştir. Sahabi Abdullah b. Zeyd'in hicrî 32 yılında vefat ettiği, Hasan el-Basrî'nin ise hicrî 110 yılında yaklaşık 88-89 yaşında öldüğü dikkate alındığında, Hasan el-Basrî Abdullah b. Zeyd vefat ettiğinde yaklaşık 10-11 yaşlarındaydı. Dolayısıyla ikisinin görüşmüş olması zaman bakımından mümkündür. Ancak hadis usulü açısından bunun kabul edilebilmesi için Hasan el-Basrî'nin gerçekten Abdullah b. Zeyd'den hadis işittiğinin ispat edilmesi gerekir. Bununla birlikte, İmam Mizzî'nin "Tehzîbü'l-Kemâl" adlı eserinde Hasan el-Basrî'nin şeyhleri arasında Abdullah b. Zeyd zikredilmemektedir.

Senedin başka bir sorunu, Leys b. Sa'd'ın kâtibi Abdullah b. Sâlih'tir. Hadis imamları hakkında farklı değerlendirmelerde bulunmuştur. Ali b. el-Medînî şöyle demiştir: "Abdullah b. Sâlih'ten rivayet ettiğim hadisleri sildim ve ondan hiçbir şey rivayet etmiyorum." Abdülmü'min b. Halef en-Nesefî de şöyle nakletmiştir: "Ebû Ali Sâlih b. Muhammed'e Ebû Sâlih, yani Leys'in kâtibi

[492] "Mizan" 3/146.
[493] Muhammed b. Yusuf es-Salihi eş-Şami "Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd" 12/205, DKİ.

Abdullah b. Sâlih hakkında sordum. O da: “Yahyâ b. Maîn onu sika kabul ediyordu. Bana göre ise hadis rivayetinde yalan söylüyordu.” dedi.” Ebû Hafs İbn Şâhîn ise dedesinin kitabından, o da Ahmed b. Muhammed b. el-Haccâc b. Ruşdeyn b. Sa'd'dan naklen şöyle rivayet etmiştir: “Ahmed b. Sâlih'i Abdullah b. Sâlih hakkında: “İtham altındadır, hiçbir değeri yoktur.” derken işittim.” Ayrıca onun hakkında son derece ağır ifadeler kullandığını da nakletmiştir. Nesâî ise: “Güvenilir değildir (Leyse bi-sika).” demiştir.

Cabir’in hadisine gelince:

İbn Hacer el-Askalânî, "el-İsâbe" adlı eserinde Ebü'l-Müzekker er-Râkî'nin biyografisinde şöyle demiştir: “Bu kişinin adı zayıf bir hadiste geçmektedir. Bu hadisi et-Tirmizî el-Hakîm, "Nevâdirü'l-Usûl" adlı eserinin seksen üçüncü aslında, zayıf râvilerden biri olan el-Arzemî yoluyla, Ebû'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den rivayet etmiştir. Câbir şöyle demiştir: Medine'de Ebü'l-Müzekker künyesiyle tanınan bir adam vardı. Akrep sokmasına karşı rukye yapardı ve Allah da bununla şifa verirdi. Bunun üzerine Nebî ﷺ ona: “Ey Ebü'l-Müzekker! Bu okuduğun rukye nedir? Bana onu arz et.” buyurdu. O da: "Şecce Karniyye Milha Bahr Kaftâ." dedi. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ: "Bunda bir sakınca yoktur." buyurdu ve ardından: "Bunlar, Süleyman b. Dâvûd'un haşerat üzerine aldığı ahidlerdir." dedi.” el-Hakîm şöyle demiştir: Bize bunun Himyer dilinde olduğu zikredildi. Daha sonra Muğîre tarikiyle, o da İbrâhim'den, o da el-Esved'den şu rivayeti nakletmiştir: "Bunlar Himyerce kelimelerdir.” [494]

Lakin bu hadisin inşAllah ki bir aslı vardır. Zira İmam Müslim, “Sahih”inde (No: 2199) şöyle rivayet etmiştir: “Bana Muhammed b. Hâtim rivayet etti. (Dedi ki:) Bize Ravh b. Ubâde rivayet etti. (Dedi ki:) Bize İbn Cüreyc rivayet etti. (Dedi ki:) Bana Ebü'z-Zübeyr haber verdi. Kendisinin Câbir b. Abdullah'ı şöyle derken işittiğini söyledi: Nebî ﷺ, Amr oğullarına rukye yapmaları için ruhsat verdi. Ebü'z-Zübeyr dedi ki: Ben Câbir b. Abdullah'ı ayrıca şöyle derken işittim: Bizden bir adamı akrep sokmuştu. Biz Resûlullah ﷺ ile birlikte oturuyorduk. Bunun üzerine bir adam: 'Yâ Resûlallah! Ona rukye yapayım mı?' diye sordu. Resûlullah ﷺ: 'Sizden kim din kardeşine fayda sağlayabilirse bunu yapsın.' buyurdu.”

Bu konuda esas şudur, Peyğamber (sallalahu aleyhi ve sellem) başka bir hadiste söylediği gibi: “İçerisinde şirk olmadıkça rukyede bir beis yoktur.”[495]

En güzel rukye ise şüphesiz Kur'an'dır. İmam Tirmizî (No: 2063), Ebû Dâvûd ve İbn Mâce rivayet etmişlerdir ki, Ebû Saîd el-Hudrî'den (r.a.) rivayete göre şöyle demiştir: “Resûlullah ﷺ bizi bir müfreze olarak göndermişti. Bir kabilenin yerleşim yerine uğradık ve bizi misafir etmelerini istedik, fakat bizi ağırlamadılar. Derken kabile reisini akrep soktu. Bunun üzerine bize gelerek: 'Aranızda akrep sokmasına karşı rukye yapacak bir kimse var mı?' dediler. Ben de: 'Evet, ben varım. Fakat bize koyun verirseniz kabile başkanınızı okuyup iyileştirebilirim.' dedim. 'Size otuz koyun veririz.' dediler. Biz de kabul ettik ve Fâtiha sûresini yedi kere okudum. Kabile başkanı derhal iyileşti, biz de koyunları aldık. Bu sefer koyunları almamız konusunda içimize şüphe düştü ve: 'Resûlullah ﷺ'e varıncaya kadar acele etmeyelim.' dedik. Resûlullah ﷺ'in yanına varınca yaptığımızı ona anlattım. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Fâtiha sûresinin bu tür hastalıklarda okunacağını nereden bildin? Koyunları alın, bana da bir hisse ayırın.” Tirmizî: “Bu hadis hasendir.” demiştir.

---

[494] “el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe” 7/304/№10517, DKİ.
[495] Müslim “Sahih” №2200.

1349) Muhammed b. Humeyr, Zeyd b. Cübeyre'den, o da Dâvûd b. el-Husayn'dan, o da Nâfi'den, o da İbn Ömer'den merfû olarak rivayet etmiştir. Hadiste şöyle buyrulmaktadır: “Camilerde bulunmaması gereken hususlar şunlardır: Camiler geçiş yolu olarak kullanılmamalı, içlerinde silah çekilmemeli, sergi yayılmamalı, ok atılmamalı, içlerinden et geçirilmemeli, had cezası uygulanmamalı, kısas gerektiren yaralar infaz edilmemeli ve pazar yeri olarak kullanılmamalıdır.”

Ibn Mâce hadisi “Sünen”inde (No: 748) şu lafızla rivayet etmiştir: "Mescitte şu şeyler yapılmamalıdır: Mescit yol edinilemez, orada silah çekilip çıkarılamaz, orada yaya kiriş bağlanamaz, orada ok atılamaz, içinden çiğ et geçirilemez, orada had cezası uygulanamaz, orada hiçbir kimseye kısas cezası tatbik edilemez ve orası çarşı edinilemez."

Râvi Zeyd b. Cübeyre'nin zayıflığı üzerinde âlimler ittifak etmişlerdir. Ayrıca İbn Abdilberr de onun zayıflığı konusunda âlimlerin icmâ ettiğini nakletmiştir. Bu sebeple Zevâid'de hadisin isnadının zayıf olduğu belirtilmiştir.[496] Hafız ibn Hacer el-Askalani “Fetḥu’l-bârî”de senedin zayıf olduğunu söylemiştir[497]

Bu Zeyd b. Cübeyre, Ebû Cübeyre el-Ensârî’dir. Buhârî ve diğer muhaddisler onu “metrûk” olarak nitelendirmişlerdir. Ebû Hâtim, “Hadisi yazılmaz.” değerlendirmesinde bulunmuştur. İbn Adî ise, “Rivayetlerinin çoğuna mutâbaat edilmemektedir.” ifadesini kullanmıştır. Nesâî onun hakkında: "Sika değildir." demiştir.[498]

"Mescit yol edinilemez." cümlesinden maksat, mescidin iki veya daha fazla kapısı bulunduğu takdirde, bir kapısından girip diğer kapısından çıkmak suretiyle onun geçiş yolu olarak kullanılmamasıdır.

“... Orada yaya kiriş bağlanamaz.” cümlesinden maksat ise, mescitte yay ve kirişle meşgul olunarak yayın denenmesi için kirişin bağlanıp bırakılmamasıdır. Çünkü bu şekilde denendiğinde ses çıkarır. Eğer bu ses namaz kılanlardan herhangi birinin dikkatini dağıtmayacaksa, bununla meşgul olmak mekruhtur. Şayet namaz kılanların huşûunu bozacak veya namazlarını şaşırmalarına sebep olacaksa, bu davranış haram sayılır. Mescitte ok atılması hükmü de aynıdır.

“İçinden çiğ et geçirilemez.” ifadesine gelince; eğer çiğ etten kan damlayıp mescidin döşemesini necis etme ihtimali bulunmuyorsa, çiğ eti mescitten geçirmek mekruhtur. Böyle bir ihtimal kuvvetle mevcutsa, bu davranış haram olur.

Had cezasının uygulanmaması ve kısas cezasının mescitte infaz edilmemesinin sebebi ise açıktır.

“... Orası çarşı edinilemez.” cümlesinden maksat, mescitte alışveriş yapılmamasıdır. [499]

[496] “Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi” 2/564.
[497] “Fetḥu’l-bârî bi-şerḥi Ṣaḥîḥi’l-Buḫârî” 15/49, Darul Fikr.
[498] “Mizan” 3/147.
[499] “Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi” 2/564.

1350) Bekıyye, Nâfi' b. Yezîd'den, o bana Ebû Cübeyre'den tahdîs etti, o Dâvûd b. Husayn'dan, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den merfû olarak rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kim bir mümini kasten öldürürse Allah'a küfretmiş olur.”[500]

İbn Kesîr tefsirinde şöyle demiştir: “Münker bir hadistir. İsnadı hakkında çok ağır tenkitlerde bulunulmuştur.”[501] Bekiyye tedlîs yapmakla meşhurdur ve bu hadisi muan'an sîgasıyla rivayet etmiştir. Ebû Cübeyre el-Ensârî metruktur. Davud b. Husayn ciddi tenkide uğramiştır.

1351) Abbâd er-Ravâcnî bize tahdîs etti. O dedi ki: İsmâîl b. Ayyâş bize Zeyd b. Cübeyre'den, o Dâvûd b. Husayn'dan, o İbn Ebî Râfi'den, o da Ali'den merfû olarak rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Ehl-i beytimin, Ensâr'ın ve Arapların hakkını tanımayan kimse şu üç sınıftan birine mensuptur: Ya münafıktır, ya zinadan doğmuştur ya da annesi ona temiz olmayan bir hâlde hamile kalmıştır.”

Hadisi İmam Beyhakî "Şuabü'l-Îmân"da (2/496/№1500) rivayet etmiştir. Ardından Beyhakî şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Zeyd b. Cübeyre hadiste güçlü biri değildir. Doğrusunu Allah bilir.”

Zannımca uydurma bir rivayettir. Zeyd b. Cübeyre'nin zayıflığı üzerinde âlimler ittifak etmişlerdir. Dâvûd b. Husayn hakkında ihtilaf edilmiştir. Ebû Hâtim onun hakkında: “Güçlü bir râvi değildir. Mâlik ondan rivayet etmiş olmasaydı, hadisi terk edilirdi.” demiştir. Ebû Ahmed İbn Adî ise: “Hadisleri sâlihtir. Kendisinden güvenilir bir râvi rivayet ettiğinde rivayeti sâlihtir. Ancak ondan zayıf bir râvi rivayet ederse durum değişir.” değerlendirmesinde bulunmuştur. Şu hadisi de ondan metrûk bir râvi rivayet etmiştir.

1352) Abdülmelik b. Muhammed bize tahdîs etti. O dedi ki: Zeyd b. Cübeyre bize Yahyâ b. Saîd'den, o Enes'ten merfû olarak rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kadınlarınızın en hayırlıları iffetli ve kocasına karşı şiddetli arzu duyan kadınlardır.” Deylemî şu ziyadeyi rivayet etmiştir: "İffetini koruyan ve kocasına karşı cinsel arzusu güçlü olan."

Zeyd b. Cübeyre metruktur.[502] İmam Zehebî, "Siyer" adlı eserinde, İsmâîl b. Ayyâş'ın hal tercemesinde bu hadisi farklı bir isnadla nakletmiştir: Ebü'l-Yemân, İsmâîl b. Ayyâş'tan, o Yahyâ b. Saîd'den, o da Enes b. Mâlik'ten merfû olarak rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Kadınlarınızın en hayırlıları iffetli ve kocasına karşı arzusu güçlü olan kadınlardır." Ardından bu rivayet hakkında: “Bu münker bir hadistir.” değerlendirmesinde bulunmuştur.[503] Münâvî, “Feyzü'l-Kadîr”de şöyle demiştir: “Bu isnadda Abdülmelik b. Muhammed es-Sagânî bulunmaktadır. İbn Hibbân onun hakkında: 'Onunla ihticâc edilmesi câiz değildir.' demiştir. Ayrıca senedde Zeyd b. Cübeyre de vardır. Zehebî onun hakkında: 'Onu terk ettiler.' demiştir. Bu hadisi İbn Lâl da rivayet etmiş, Deylemî ise onun tarikiyle, bunu açıkça belirterek eserine almıştır. Musannif (Suyuti) bunu asıl kaynağına nispet etseydi daha

[500] “Mizan” 3/148.
[501] Nisa süresi 92 tefsiri.
[502] “Mizan” 3/148.
[503] “Siyeru Aʿlâmi'n-Nübelâ” 8/326, Tahkik: Şuayb el-Arnaût, Müessesetü'r-Risâle.

isabetli olurdu."[504] Süyûtî, "ed-Dürrü'l-Mensûr"da, ve Alusi tesfirinde[505] bu hadisi İbn Adî'den nakletmiş ve isnadının zayıf olduğunu belirtmiştir.[506]

1353) Yahyâ b. Eyyûb, Zeyd b. Cübeyre'den, o da Dâvûd b. Husayn'dan, o da Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ yedi yerde namaz kılmayı yasaklamıştır. Hadisin devamı vardır.

Hadisi Tirmizi (№346), ve ibn Mace "Sünen" (№746) eserinde rivayet etmiştir: "İbn Ömer (r.a.)'den rivâyet edilmiştir: "Rasûlullah ﷺ yedi yerde namaz kılmayı yasaklamıştır. Çöplükler, hayvan kesim yerleri, mezarlıklar, yol ortası, hamam ve banyolar, deve ahırları ve Kâbe'nin damında."

İbnül Münzir demiştir: "Bu hadis sabit değildir. Çünkü onu rivayet eden râvi Zeyd b. Cübeyre'dir."[507] Tirmîzî: İbn Ömer hadisinin senedi bu şekilde pek sağlam değildir. Hadisin râvilerinden Zeyd b. Cabir hafızası yönünden tenkid edilmiştir, demiştir.

Zeyd b. Cübeyre metruktur. Dâvûd b. Husayn hakkında ihtilaf edilmiştir. Ebû Ahmed İbn Adî ise: "Hadisleri sâlihtir. Kendisinden güvenilir bir râvi rivayet ettiğinde rivayeti sâlihtir. Ancak ondan zayıf bir râvi rivayet ederse durum değişir." değerlendirmesinde bulunmuştur. Şu hadisi de ondan metrûk terk edilmiş bir ravi rivayet etmiştir.[508]

1354) Zeyd b. Habbâb, Süfyân'dan, o Ebû İshâk'tan, o Ebü'l-Ahvas'tan, o da Abdullah'tan merfû olarak rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Size iki şifayı tavsiye ederim: Kur'ân ve bal."

Hadisi ibn Mace "Sünen"de (№3452) rivayet etmiştir: "Alî b. Seleme bize tahdîs etti. O şöyle dedi: Zeyd b. Habbâb bize tahdîs etti. O, Süfyân'dan, o Ebû İshâk'tan, o Ebü'l-Ahvas'tan, o da Abdullah'tan rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Size iki şifayı tavsiye ederim: Bal ve Kur'ân."

Zevâid'de şöyle denilmiştir: "Bunun senedi sahih olup râvilerl sıkâ zâtlardır."[509]

Hâkim hadisi "el-Müstedrek"te, Zeyd b. el-Hubâb yoluyla rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Bu isnad, Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahihtir. Ancak her ikisi de bu rivayeti eserlerine almamıştır. Vekîʿ b. Cerrâh ise bunu Süfyân'dan mevkûf olarak rivayet etmiştir."[510] Zehebî de "et-Telhîs"te Hâkim'in bu hükmünü onaylamıştır. Ebû Nuaym hadisi "Hilyetü'l-Evliyâ"da rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Bu rivayet, Sevrî'nin hadisleri arasında gariptir. Onu Sevrî'den sadece Zeyd b. el-Habbâb rivayet etmiştir." İmam Beyhakî bu rivayeti "Şuabul İmân"da (3/356/№ 2345) naklettikten sonra şöyle demiştir: "Zeyd b. el-Hubâb bu hadisi merfû olarak rivayet etmiştir. Ancak doğru olan, bunun İbn Mesʿûd'un sözü olmasıdır."

---

[504] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi'ṣ -ṣaġīr" № 4093.
[505] "Rûḥu'l-Meʿânî" 27/142, İdâretü't-Tabâatü'l-Münîre, Beyrut – Lübnan.
[506] 6/226, DKİ.
[507] Ebû Bekr Muhammed b. İbrâhîm b. el-Münzir en-Nîsâbûrî (ö. 318/930 [?]) "el-Evsat fi's-Sünen ve'l-İcmâʿ ve'l-Kıyâs" 2/191.
[508] "Mizan" 3/148.
[509] "Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi" 9/206.
[510] 4/222/№13 – 7435, DKİ.

Bu hadisi Süfyân'dan bir topluluk mevkûf olarak rivayet etmiştir. Bu hadisin senedinde yer alan Zeyd b. Habbâb, muhaddisler tarafından sika ve sadûk olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte İbn Maîn, onun Sevrî'den rivayet ettiği hadislerin maklûb olduğunu belirtmiş, Ebû Hâtim ise çok hata yaptığını söylemiştir. Süfyân es-Sevrî'den, isnad bakımından münferit kalan bazı rivayetleri bulunmaktadır.[511]

İmam Hâkim, hadisi "el-Müstedrek"te farklı bir isnadla da rivayet etmiştir: “Ebû Bekir b. İshâk el-Fakîh bize haber verdi. O dedi ki: Abdullah b. Ahmed b. Hanbel bize haber verdi. O dedi ki: Abdullah b. Muhammed b. İshâk bize tahdîs etti. O, Ebül Ahvas'tan, o da Abdullah'tan (ra) rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: “Size iki şifayı tavsiye ederim: Bal ve Kur'ân.”

Ardından Hâkim şöyle demiştir: “Bu hadis, Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahihtir. Ancak her ikisi de bu hadisi rivayet etmemiştir.”[512]

Bu rivayetin senedinde yer alan Abdullah b. İshâk b. Muhammed en-Nâkid hakkında, İbn Hibbân'ın onu “es-Sikât”ta zikretmesi dışında herhangi bir cerh veya taʿdîl değerlendirmesine rastlayamadım. Senedin geri kalan râvileri ise maruf ve sikadır.

İbn Ebi Şeybe “el-Musannef”te[513], ve yine el-Hakim “Müstedrek”te[514] bu hadisi mevkuf olarak rivayet etmiştirler: “Ebû Bekir bize tahdîs etti. O şöyle dedi: Ebû Muâviye ile İbn Nümeyr bize, A‘meş'ten, o Hayseme'den, o da Esved'den rivayet ettiğine göre Abdullah şöyle demiştir: “Size iki şifayı tavsiye ederim: Kur'ân ve bal.”

1355) Zeyd b. Habbâb, Dâvûd b. Müdrik'ten -ki o tanınmış bir râvi değildir-, o Urve'den, o da Âişe'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ, Müzeyne kabilesinden ziynetler içinde salınarak mescitte yürüyen bir kadının yanından geçti ve şöyle buyurdu: “Benî İsrâil ancak kadınlarını süsledikleri zaman lanetlenmiştir...” Hadisin devamı vardır.

İbn Mâce hadisi “Sünen”de (№4001) aktarmıştır: “Âişe'den (radıyallâhu anhâ) rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ (bir defa) mescidde otururken Müzeyne (kabilesin)den süslü, mescidin içinde (bile) eteğini sürüyüp böbürlenerek yürüyen bir kadın (mescide) girdi. Bunun üzerine Peygamber ﷺ şöyle buyurdu: 'Ey insanlar! Kadınlarınızı mescide (gittiklerin)de süslü elbise giymekten ve böbürlenmekten menediniz. Çünkü İsrâiloğulları, kadınları mescitlere (gittiklerin)de süslü elbise giyip böbürleninceye kadar lanetlenmediler.”

Zevâid'de şöyle denilmiştir: “Bunun senedinde Dâvûd b. Müdrik bulunur. Zehebî, "Tabakāt" kitabında bu râvinin tanınmayıp meçhul bir kimse olduğunu söylemiştir. Râvi Mûsâ b. Ubeyde de zayıftır.”[515]

---

511 “Mizan” 3/148 – 149.
512 “Müstedrek” 4/222/№14 – 7436.
513 8/66/№24038, Mektebetül Rüşd.
514 4/223/№15 – 7437.
515 “Sünen-i İbni Mace tercemesi ve şerhi” 10/222/№4001.

1356) Zeyd b. Habbâb, Kâmil'den, o Saîd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ iki secde arasında şöyle dua ederdi: “Rabbim! Beni bağışla, bana merhamet et, beni yücelt ve eksikliğimi gider.”

Bu senedle hadisi İmam Tirmizî (№284, 285), Ebû Dâvûd (№850) ve Hakim “Müstedrek”te nakletmiştir. İmam Hakim hadis hakkında demiştir: “Bu hadis, isnadı sahih olan bir hadistir. Ancak Buhârî ile Müslim onu rivayet etmemiştir. Ebü'l-Alâ Kâmil b. el-Alâ hadisleri Kûfeli râviler arasında derlenen râvilerdendir.”[516] Ebû Îsâ et-Tirmizî şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Bu hadis garibtir. Hasan b. Ali el-Hallâl (el-Hulvânî), Yezîd b. Hârûn ve Zeyd b. Habbâb da bu hadisin bir benzerini Kâmil Ebü'l-Alâ'dan rivayet etmişlerdir. Aynı şekilde Ali'den (ra) de bu şekilde rivayet edilmiştir. İmam Şâfiî, Ahmed ve İshâk, farz ve nafile bütün namazlarda bu duanın okunmasını caiz görmüşlerdir. Bazı ilim ehli ise bu hadisi Kâmil'den, Ebü'l-Alâ vasıtasıyla mürsel olarak rivayet etmişlerdir.”

Şeyh allame el-Mubarekfuri, buyurmuştur: “Bu hadisi sadece Kâmil Ebü'l-Alâ rivayet etmiştir. Tirmizî, hadis hakkında sahih veya zayıf olduğuna dair herhangi bir hüküm vermemiştir. Hâkim ise onu rivayet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir. Ebû Dâvûd da bu hadis hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır. Münzirî, "Telhîşu's-Sünen"de şöyle demiştir: "Bu hadisi Tirmizî ve İbn Mâce de rivayet etmiştir." Ardından Tirmizî'nin, "Bu hadis garibtir..." sözünü nakletmiş, sonra da şöyle demiştir: "Kâmil, Ebü'l-Alâ'dır. Ebû Ubeydullah Kâmil b. el-Alâ et-Temîmî es-Saʿdî el-Kûfî de denilmiştir. Yahyâ b. Maîn onu sika kabul etmiş, başkaları ise onun hakkında tenkitte bulunmuştur." Münzirî'nin sözü burada sona ermektedir.

Ben derim ki: İbn Adî şöyle demiştir: “Önceki âlimlerin onun hakkında herhangi bir değerlendirmesine rastlamadım. Rivayetlerinin bazılarında hoş karşılamadığım bazı hususlar gördüm. Bununla birlikte onun hakkında bir sakınca olmadığını ümit ediyorum.” Nesâî ise: “Kuvvetli değildir.” demiş, başka bir yerde ise: “Onda bir sakınca yoktur.” demiştir. İbn Hibbân da şöyle demiştir: “Senedleri ters çeviren ve mürsel rivayetleri merfû olarak rivayet eden kimselerdendi.” Bu ifade “el-Mîzân” ve diğer ricâl kitaplarında da yer almaktadır.

Nesâî'nin “Kuvvetli değildir.” sözü müphem bir cerhtir. Üstelik bu, onun “Onda bir sakınca yoktur.” sözüyle de çelişmektedir. İbn Hibbân'ın, “Senedleri ters çeviren...” sözü ise cerhedici değildir. Çünkü onun bu konudaki yaklaşımı, yerinde açıklandığı üzere, müteşeddid ve aşırıdır. Dolayısıyla bu hadis sahih olmasa bile hasen derecesinin altına düşmez. En doğrusunu Allah Teâlâ bilir.”[517]

İbn Ebû Şeybe "el-Musannef"te rivayet etmiştir: Ebû Bekir bize tahdîs etti. O şöyle dedi: Ebü'l-Ahvas bize tahdîs etti. O, Ebû İshâk'tan, o da Hâris'ten, o da Ali'den rivayet ettiğine göre Ali, iki secde arasında şöyle derdi: “Rabbim! Beni bağışla, bana merhamet et, eksikliğimi gider ve beni yücelt.” (Rabbi'ğfir lî verhamnî vecburnî verfa'nî.)

Ma'mer b. Süleymân bize tahdîs etti. O, Berd'den, o da Mekhûl'den rivayet ettiğine göre Mekhûl, iki secde arasında şöyle derdi: “Allah'ım! Beni bağışla, bana merhamet et, eksikliğimi gider ve bana rızık ver.” (Allâhümme'ğfir lî verhamnî vecburnî verzuknî.)[518]

---

[516] 1/395/№1006, Darul Harameyn.
[517] “Tuḥfetü'l aḥvezî şerḥu Câmiʿi't-Tirmizî” 4/56.
[518] “el-Musannef” 2/267/№8837, 8838, DKİ.

1357) Ebû Nuaym bize tahdîs etti. Zeyd b. Habbân, Zührî'den, o da Saîd b. el-Müseyyeb'den rivayet ettiğine göre Ömer, oruçlu kimsenin (karısını) öpmesini yasaklar ve şöyle derdi: "Resûlullah ﷺ için mevcut olan masumiyet, başkası için söz konusu değildir."

Taberânî hadisi "el-Mucem el-Evsat"ta[519] rivayet etmiştir: Fudayl b. Muhammed el-Melatî bize tahdîs etti. O şöyle dedi: Ebû Nuaym el-Fadl b. Dükeyn bize tahdîs etti. O şöyle dedi: Zeyd b. Habbân er-Rakkî bize tahdîs etti. O, Zührî'den, o da Saîd b. el-Müseyyeb'den, o da Ömer b. el-Hattâb'dan rivayet ettiğine göre Ömer, oruçlu kimsenin öpmesini yasaklar ve şöyle derdi: "Hiçbiriniz için, Resûlullah ﷺ'e verilmiş olan masumiyet söz konusu değildir."

Taberânî şöyle demiştir: "Bu hadisi Zührî'den yalnızca Zeyd b. Habbân rivayet etmiştir."

El-Heysemi "Mecmai Zevaid"de (5/336/№4960) şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Bu senedde Zeyd b. Habbân er-Rakkî bulunmaktadır. İbn Hibbân ve başkaları onu sika kabul etmişlerdir. Bununla birlikte hakkında tenkit de bulunmaktadır."

Hanbel şöyle demiştir: "Bu râvi hakkında Ebû Abdullah'a sordum. O da: "Hadisi terk edilmiştir. Rivayet edildiğine göre sarhoş oluncaya kadar içki içerdi." dedi." Dârekutnî ise: "Zayıftır." demiştir. Ma'mer de şöyle derdi: "Bize, bozulmadan önce rivayette bulundu." Osmân b. Saîd ise İbn Maîn'den naklen: "Sikadır." demiştir. Kevsec de İbn Maîn'den naklen: "Bir şey değildir." demiştir. İbn Hibbân onu "es-Sikât"ta zikretmiştir. İbn Adî şöyle demiştir: "Onun hakkında bir sakınca görmüyorum."

İbn Mace, Ebu Davud ve Tirmizi (№727) rivayet etmiştir ki, Âişe (r.anha)'dan rivâyet edilmiştir: "Rasûlullah ﷺ oruçlu olduğu aylarda hanımlarını öperdi."

İmam Tirmizi demiştir: "Âişe hadisi hasen sahihtir. Bu konuda Ömer b. Hattâb, Hafsa, Ebû Saîd, Ümmü Seleme, İbn Abbâs, Enes ve Ebû Hüreyre'den de hadis rivâyet edilmiştir. Oruçlunun hanımını öpmesi konusunda sahabe ve tabiin dönemi ilim adamları değişik görüşler ortaya koymuşlardır. Bir kısmı ihtiyar kimsenin öpmesine izin verirken orucunu tehlikeye düşürme korkusundan dolayı genç olanlara izin vermezler ve cinsel ilişki olmaksızın beraber olmayı ise daha tehlikeli bulurlar. Bazı ilim adamları ise öpmek orucu bozmaz fakat sevâbını azaltır derler. Kişi kendisine hâkim olduğu zaman öpebilir derler, kendisine güvenemeyen kimsenin ise orucunu tehlikeye düşürmemesi için öpmeyi terk etmesi gerektiğini söylerler. Sûfyân es Sevrî ve Şâfii bunlardandır."

İmam Ahmed "Müsned"inde şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah ﷺ'in o zamanlar henüz küçük olduğundan yüzünü okşadığı ve Ashâb-ı Kirâm'a da ulaşmış olan Abdullah b. Sa'lebe b. Suayr el-Uzrî dedi ki: "Daha ileriye giderim endişesiyle (oruçlu iken) öpmekten beni sakındırırlardı. Müslümanlar bugün de beni öpmekten sakındırıyor ve şöyle diyorlar: "Resûlullah ﷺ, hiç kimsenin sahip olmadığı bir şekilde Yüce Allah tarafından bu konuda muhafaza edilmekteydi.""

Râvileri sahih ricâlidir.[520]

---

[519] 3/405/№4956, DKİ.
[520] "Mecmai Zevaid" 5/335/№4957.

İmam Tirmizî (№729), İbn Mâce ve Ebû Dâvûd'un rivayet ettiğine göre Âişe'den (r.anhâ) şöyle rivayet edilmiştir: “Resûlullah ﷺ oruçlu iken hanımlarını öper ve onlarla sevişirdi. Ancak o, şehvetine en çok hâkim olan kimseydi.” Tirmizî şöyle demiştir: “Bu hadis hasen sahihtir. Ebû Meysere'nin ismi Amr b. Şurahbîl'dir. Hadiste geçen ‘li irbihi’ kelimesinin anlamı, kendisine ve şehvetine hâkim olmasıdır.”

İmam Taberani “el-Mucem el-Kebir”de rivayet etmiştir ki, ibn Abbas şöyle demiştir: “Yaşlının oruçluyken öpmesine izin verildi. Gence ise yasaklandı.” Ravileri Sahih ricalıdır.[521]

1358) Ali b. Muhammed el-Mısrî el-Vâiz şöyle dedi: Bize Muhammed b. Kâmil ez-Zeyyât imlâ yoluyla tahdîs etti. Bize Zeyd b. el-Hasen tahdîs etti. Bize Mâlik, Nâfi‘den, o da İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Bir kimse gündüzünü oruçla geçirir ve gecesini ibadetle ihyâ ederse, Allah onu niyeti üzere haşreder.”

Bu rivayet münkerdir. Mâlik'ten bu şekilde rivayet edildiği bilinmemektedir. Senedinde Zeyd b. el-Hasen el-Mısrî bulunmaktadır. Mâlik'ten münker rivayetler nakletmiştir ve kim olduğu bilinmemektedir.[522]

1359) Kays b. er-Rebî‘, Habîb b. Ebû Sâbit'in rivayet ettiğine göre, o Eyyûb b. Mûsâ'nın rivayet ettiğine göre, o Zeyd b. el-Havârî'nin rivayet ettiğine göre, o da Enes'ten merfû olarak şöyle rivayet etmiştir: “Yakında felç insanlar arasında öyle yayılacaktır ki, onun yerine tâunu temenni edeceklerdir.”

Münkerdir. Senedinde Herat kadısı, Zeyd b. el-Havârî el-A‘mâ, Ebû'l-Havârî el-Basrî bulunmaktadır. İbn Maîn onu “sâlih” olarak nitelendirmiştir. Bir başka yerde “Hiçbir değeri yoktur.” demiştir. Yine başka bir yerde “Zayıftır, hadisi yazılır.” ifadelerini kullanmıştır. Ebû Hâtim de “Zayıftır, hadisi yazılır.” demiştir. Dârekutnî onu “sâlih” olarak değerlendirmiştir. Nesâî ise onu zayıf saymıştır. İbn Adî şöyle der: “Muhtemelen Şu‘be ondan daha zayıf bir kimseden rivayette bulunmamıştır.” Sa‘dî ise onu “mütemâsik” olarak nitelendirmiştir.[523]

Hadisi Osman ed-Dani “Sünen”de rivayet etmiştir: “Bize Seleme b. Dâvûd tahdîs etti. Şöyle dedi: Bize Muhammed b. Abdullah eş-Şâfiî tahdîs etti. Şöyle dedi: Bize Muhammed b. Ahmed b. en-Nadr tahdîs etti. Şöyle dedi: Bize Velîd b. Şücâ‘ tahdîs etti. Şöyle dedi: Bize Musannif b. Selâm, Bekıyye'den, o Habîb b. Ebû Sâbit'in rivayet ettiğine göre, o Havârî b. Ziyâd'ın rivayet ettiğine göre, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet ettiğine göre, o şöyle dedi: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Felç yaygınlaşacak, öyle ki insanlar onun yerine tâunu temenni edeceklerdir.”[524]

el-Havârî b. Ziyâd el-Atekî el-Basrî: Meçhuldür.

---

[521] “Mecmai Zevaid” 5/338/№4964.
[522] “Mizan” 3/150.
[523] “Mizan” 3/151.
[524] Osman b. Saîd b. Osman b. Ömer Ebû Amr ed-Dânî (ö. 444 h.) “Kitâbü's-Süneni'l-Vâride fi'l-Fiten ve Ğavâilihâ ve's-Sâ‘ati ve Eşrâtihâ” thk Dr. Rızâullah b. Muhammed İdrîs el-Mübârekfûrî, Dâru'l-Âsıme, Riyad.

Muhtemelen “Havârî b. Ziyâd” ibaresi bir tashif veya istinsah hatasıdır. Doğru şekli “Zeyd b. el-Havârî” olmalıdır.

1360) Selâm et-Tavîl, Zeyd el-A‘mâ'nın rivayet ettiğine göre, o Katâde'nin rivayet ettiğine göre, o da Enes'ten merfû olarak şöyle rivayet etmiştir: “Müezzinin imamlık yapması hoş görülmez.”[525]

Zeyd b. el-Havârî el-A‘mâ zayıf bir râvidir. Selam et-Tavil metruktur.

İbnü'l-Cevzî bunu “el-ʿİlel”de (1/397) zikretmiş ve bu hususta Enes ile Câbir'den gelen iki hadisin sahih olmadığını söylemiştir. Enes hadisine gelince, İbn Adî şöyle demiştir: “Bu, Katâde'den rivayet edilen münker bir hadistir. Muhtemelen kusur Selâm'dan, Zeyd'den veya her ikisinden kaynaklanmaktadır.” Yahyâ şöyle demiştir: “Selâm ve Zeyd hiçbir şey değildir.” Buhârî ve Nesâî şöyle demiştir: “Selâm metrûktur.” İbn Hibbân şöyle der: “Zeyd, Enes'ten aslı olmayan uydurma rivayetler nakleder. Öyle ki, insanın kalbine bunları kasten uyduranın kendisi olduğu düşüncesi doğar.” Câbir hadisine gelince, senedinde el-Muallâ bulunmaktadır. Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne ve Saʿdî onu yalancılıkla itham etmiştir. İbnü'l-Mübârek şöyle demiştir: “Hadis uydururdu.” Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: “Hadisi terk edilmiştir, rivayeti uydurmadır, yalandır.” Yahyâ şöyle demiştir: “Yalanla tanınan ve hadis uyduran kimselerdendir.”

1361) Selâm, Zeyd el-A‘mâ'nın rivayet ettiğine göre, o Muâviye b. Kurre'nin rivayet ettiğine göre, o da Ma'kıl b. Yesâr'dan merfû olarak şöyle rivayet etmiştir: “Kim ayın on yedisine denk gelen salı günü hacamat yaptırırsa, bu onun için bir yıl boyunca şifa olur.”[526]

El-Heysemi “Mecmai Zevaid”de (8/310/№8333) buyurmuştur: “Hadisi Taberânî rivayet etmiştir. Senedinde yer alan Zeyd b. Ebî'l-Havârî el-A‘mâ'yı Dârekutnî ve başkası güvenilir kabul etmiş olup çoğunluğa göre zayıftır. Diğer râvileri Sahîh'in râvileridir.” Ibn Hacer “Takrîbü't-Tehzîb”de (sayfa 352/№2143) zayıf olduğunu söylemiştir.

Zeyd el-A‘mâ' zayıftır. Ebû Zür'a şöyle demiştir: “Güçlü değildir. Hadisleri gevşektir, zayıftır.” Ebû Hâtim ise şöyle demiştir: “Hadisleri zayıftır. Hadisleri yazılır, ancak kendisiyle ihticâc edilmez.” İlaveten senedinde olan Selam et-Tavil metruktur.

Muhammed Abdurrauf el-Munavi hadisin akabinde söylemiştir: “Zehebî, “el-Mühezzeb (fi İhtisâri's-Süneni'l-Kebîr)”de şöyle demiştir: “Senedinde Selâm et-Tavîl bulunmaktadır ve o metrûktur. Ayrıca senedinde Yezîd (Zeyd?) el-A‘mî de bulunmaktadır ve o zayıftır. İbn Hibbân da bunu “ed-Duafâ”da Enes hadisi olarak rivayet etmiştir. Hâfız Irâkî şöyle demiştir: Her iki rivayetin isnadı aynıdır; ancak râvisi hakkında sahâbî cihetinden ihtilaf edilmiştir. Her ikisinde de Yezîd el-A‘mî bulunmaktadır ve o zayıftır. Bu babda ayrıca Beyhakî’nin Enes’ten merfû olarak rivayet ettiği şu ceyyid hadis de vardır: “Kim ayın on yedisi geçtikten sonraki salı günü hacamat yaptırırsa, Allah ondan bir yılın hastalığını çıkarır.” Zehebî, “el-Mühezzeb”de şöyle demiştir: Senedi ceyyidir; bununla birlikte hadiste nekâret bulunmaktadır.”[527]

---

[525] “Mizan” 3/151.
[526] “Mizan” 3/152.
[527] “Feyżü’l-ḳadîr şerḥ u’l-Câmiʿi’ṣ -ṣaġîr” 6/34/№8327.

İmam Nevevî, “el-Mecmûʿ Şerhu'l-Mühezzeb”de konu hakkında şöyle değerlendirme yapmıştır: “Hacamatın vakti hakkında: Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kim ayın on yedisi, on dokuzu ve yirmi birinde hacamat yaptırırsa, bu her hastalık için şifa olur.” Ebû Dâvûd bunu Müslim'in şartına uygun hasen bir isnadla rivayet etmiştir. İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Hacamat yaptırmanız için en hayırlı vakit ayın on yedisi, on dokuzu ve yirmi biridir.” Beyhakî bunu zayıf bir isnadla rivayet etmiştir. Ma'kıl b. Yesâr'dan, Nebî ﷺ'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “Kim ayın on yedisinde, salı günü hacamat yaptırırsa, bu bir yılın hastalığına ilaç olur.” Bunu Beyhakî rivayet etmiş ve zayıf saymıştır. Enes'ten merfû olarak şu rivayet edilmiştir: “Kim ayın on yedisi geçtikten sonra gelen salı günü hacamat yaptırırsa, Allah ondan bir yılın hastalığını çıkarır.” Beyhakî bunu zayıf saymıştır. Kîse bint Ebû Bekre'den rivayet edildiğine göre babası, ailesini salı günü hacamat yaptırmaktan men eder ve Resûlullah ﷺ'den, “Salı günü kan günüdür. O günde öyle bir saat vardır ki kan durmaz.” diye rivayette bulunurdu. Ebû Dâvûd bunu zayıf bir isnadla rivayet etmiştir. Beyhakî de rivayet etmiş ve şöyle demiştir: “İsnadı güçlü değildir.” Ardından şöyle demiştir: “Bu rivayette yer alan yasaklama mevkûftur, merfû değildir.” Süleyman b. Erkam'ın, Zührî'den, onun Saîd b. Müseyyeb'den, onun da Ebû Hureyre'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kim çarşamba ve cumartesi günü hacamat yaptırır da alaca hastalığına yakalanırsa, kendisinden başkasını kınamasın.” Bu rivayet zayıftır. Beyhakî onu rivayet etmiş ve şöyle demiştir: “Süleyman b. Erkam zayıftır.” Ardından şöyle demiştir: “Bu hadis ayrıca İbn Sem'ân ve Süleyman b. Yezîd tarafından da Zührî'den muttasıl olarak rivayet edilmiştir. Bu rivayet de zayıftır. Zührî'den mahfûz olarak rivayet edilen ise Nebî ﷺ'den munkatı' olarak rivayet edilmiştir.”

Atâf b. Hâlid'in, Nâfi'den, onun da İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Cuma gününde öyle bir saat vardır ki, o vakitte hacamat yaptıran hiçbir kimse yoktur ki, mutlaka kendisine iyileşmeyeceği bir hastalık isabet etmiş olmasın.” Bu rivayet çok zayıftır. Beyhakî onu rivayet etmiş ve zayıf saymıştır. Şöyle demiştir: “Atâf b. Hâlid zayıftır.” Ardından şöyle demiştir: “Yahyâ b. el-Alâ er-Râzî —ki metrûktur— bunu Hüseyin b. Ali'den kendi isnadıyla merfû bir hadis olarak rivayet etmiştir. Bu ise hiçbir şey değildir.” Sonuç olarak, belirli bir günde hacamat yaptırmayı yasaklayan hiçbir rivayet sabit olmamıştır. En doğrusunu Allah Teâlâ bilir.”[528]

1362) Nuaym b. Hammâd bize tahdîs etti, dedi ki: Abdürrahîm b. Zeyd el-Ammî, babasından, o Saîd b. el-Müseyyeb'den, o da Ömer'den merfû olarak rivayet etti: “Ashabımın benden sonra ihtilaf edeceği hususlar hakkında Rabbime sordum. Bunun üzerine Allah bana vahyetti: ‘Ey Muhammed! Ashabın benim katımda yıldızlar mesabesindedir. Onların bir kısmı diğerlerinden daha parlaktır. Kim onların ihtilaf ettikleri hususlardan herhangi birini alırsa, benim katımda hidayet üzeredir.’”

İmam Beyhakî hadisi “el-Medhal ilâ's-Süneni'l-Kübrâ”da rivayet etmiştir: Ebû Abdillâh el-Hâkim bize haber verdi, dedi ki: Ebü'l-Abbâs Muhammed b. Yaʿkûb bize tahdîs etti. Bekr b. Sehl bize tahdîs etti. Yine Ebû Bekr b. el-Hâris el-Fakîh bize haber verdi, dedi ki: Ebû Muhammed b. Hayyân el-İsfahânî bize haber verdi. Hamza Ebû Alî el-Bağdâdî bize tahdîs etti. Her ikisi dediler ki: Nuaym b. Hammâd bize tahdîs etti. Abdürrahîm b. Zeyd el-Ammî bize

[528] Muhyiddîn Ebû Zekeriyyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî “el-Mecmûʿ Şerhu'l-Mühezzeb” 10/78, thk Âdil Ahmed Abdülmevcûd ve diğerleri.

tahdîs etti, babasından, o Saîd b. el-Müseyyeb'den, o da Ömer'den (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Rabbime, benden sonra ashabımın ihtilaf edeceği hususlar hakkında sordum. Bunun üzerine bana vahyetti: ‘Ey Muhammed! Ashabın benim katımda gökteki yıldızlar mesabesindedir. Onların bir kısmı diğerlerinden daha parlaktır. Kim onların üzerinde bulunduğu ihtilaflardan herhangi bir şeyi alırsa, benim katımda hidayet üzeredir.’”

Zehebi demiştir: “Bu bâtıldır. Abdürrahîm'i terk etmişlerdir. Nuaym ise münker rivayetleri olan bir kimsedir.”[529] Zeyd el-A‘mâ' zayıftır.

Muhammed Ebü'l-Mehâsin el-Kâvûkcî demiştir: “İbn Hacer de “Tahrîcü'l-Muhtasar”da şöyle demiştir: “Garîb bir hadistir. Bezzâr'a bu hadis sorulmuş, o da: “Bu sözün Nebî ﷺ'den nakledildiği sahih değildir.” demiştir.”[530]

Mulla Ali el-Kari “Mirkat”ta buyurmuştur: “İbn Mâce bunu rivayet etmiştir — Celâleddîn es-Süyûtî, “Tahrîcü Ehâdîsi'ş-Şifâ”da böyle zikretmiştir. Ancak yaptığım araştırmaya rağmen onu İbn Mâce'nin “Sünen”inde bulamadım. İbn Hacer el-Askalânî ise “Tahrîcü Ehâdîsi'r-Râfiî”de, "Kazâ Edebi" bölümünde bu hadisi zikretmiş, hakkında uzun uzadıya konuşmuş ve onun zayıf, hatta son derece zayıf olduğunu belirtmiştir. Hatta İbn Hazm'dan naklen onun uydurma ve bâtıl olduğunu zikretmiştir. Bununla birlikte Beyhakî'den de şu sözü nakletmiştir: “Müslim'in rivayet ettiği hadis bunun manasının bir kısmını desteklemektedir.” Burada Resûlullah'ın ﷺ şu sözüne işaret etmektedir: “Yıldızlar gök için bir emniyettir...” hadisi.

İbn Hacer şöyle demiştir: “Beyhakî doğru söylemiştir. Bu hadis, sahâbenin yıldızlara benzetilmesinin sahih olduğunu göstermektedir. Ancak onlara uymaya gelince, bu husus açıkça anlaşılmamaktadır. Evet, yıldızlarla yol bulma anlamından buna bir işaret çıkarılabilir.”

Ben (Ali el Kari) derim ki: Görünen odur ki hidayet bulmak, onlara uymanın bir sonucudur.

Ardından şöyle demiştir: “Hadisin zâhirinden anlaşılan, sahâbenin tükenmesinden sonra ortaya çıkacak fitnelere, sünnetlerin silinmesine, bid'atlerin ortaya çıkmasına ve yeryüzünün çeşitli bölgelerinde zulmün yayılmasına işaret ettiğidir.”[531]

Taberânî, el-Muʿcemü'l-Evsat'ta, Alî b. Ebî Talha tarikiyle İbn Abbâs'tan (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Yıldızlar gökyüzünün emniyeti, ashabım ise ümmetimin emniyetidir.”

Senedi ceyyiddir. Fakat Ali b. Talha, İbn Abbas'tan hadis dinlememiştir.[532]

1363) Ahmed b. Ebî Gâlib bize haber verdi, dedi ki: Abdülazîz b. Alî bize haber verdi. Ebû Tâhir el-Muhallis bize haber verdi. Muhammed b. Hârûn el-Hadramî bize tahdîs etti. Zeyd b. Saîd bize tahdîs etti. Ebû İshâk bize haber verdi, A‘meş'ten, o Mücâhid'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: “Kim bir mümine sevinç verirse bana sevinç vermiş olur. Kim bana sevinç verirse Allah katında bir ahid edinmiş olur. Kim de Allah katında bir ahid edinirse, ateş ona ebediyen dokunmaz.”

---

[529] “Mizan” 3/152.
[530] “Kitâbü'l-Lü'lü'i'l-Mersûʿ fîmâ Kîle Lâ Asle Lehû ev Bi-Aslihî Mevdû” sayfa 41.
[531] “Mirkat el-Mefatih” 11/163, DKİ.
[532] “Mecmai Zevaid” 16/445/№16394.

İmam Zehebî bu haber hakkında: “Bu bâtıldır.” demiştir.[533]

Muellif, “Muʿcemü'ş-Şüyûh”ta hadisi cüzî farkla rivayet etmiştir: “Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ‘Kim bir mümine sevinç verirse beni sevindirmiş olur. Kim beni sevindirirse benim katımda bir ahid edinmiş olur. Kim de benim katımda bir ahid edinirse ateş ona ebediyen dokunmaz.’” Hadisin akabinde İmam Zehebî şöyle buyurmuştur: “Bu, münker bir hadistir. Bu hadisi yalnızca Zeyd b. Saîd rivayet etmiştir. Senedin diğer râvileri ise güvenilir ve önde gelen râvilerdir. Dolayısıyla illet, Zeyd'dir. Onu cerh veya ta‘dîl eden herhangi bir kimseye rastlamadım.”[534]

1364) Dâvûd b. Atâ şöyle dedi: Zeyd b. Abdülhamîd b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb bize tahdîs etti; Süleymân b. Ali b. Abdullah b. Abbâs'tan, o da babasından, o da Abdullah b. Abbâs'tan rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ Receb ayının tamamında oruç tutmayı yasaklamıştır.

Hadisi ibn Mace “Sünen”de (№1743) ve Taberani “el-Mucem el-Kebir”de rivayet etmiştir.

Dâvûd b. Atâ zayıftır.[535] Senedinde Zeyd b. Abdülhamîd b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî el-Medenî bulunmaktadır. İbn Hibbân, “es-Sikât” adlı eserinde onun hakkında şöyle demiştir: “Zeyd b. Abdülhamîd, Hattâb oğullarından bir zattır.” İbn Hibbân'ın onu zikretmesi dışında, bu ravi hakkında herhangi bir cerh veya ta‘dîle rastlayamadım.

Münâvî hadisi kendi eserinde zikretmiş ve sıhhati hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Zehebî, İbnü'l-Cevzî gibi şöyle demiştir: “Bu hadis sahih değildir. Bu hadisi yalnızca Dâvûd b. Atâ rivayet etmiştir. Muhaddisler onu zayıf kabul etmişlerdir. Buhârî ve başkaları ise: ‘Metrûktur.’ demiştir.” Bundan dolayı müellif (Suyuti) de hadisin zayıf olduğuna işaret etmiştir.”[536]

Esma bintu Ebi Bekir'in kölesi Abdullah şöyle demiştir: Esma beni Abdullah b. Ömer'e gönderdi ve ona şu mesajı iletti: “Bana ulaşan bilgiye göre sen şu üç şeyi haram kabul ediyormuşsun: Elbisenin desenli olmasını, erguvan renkli semer ve Recep ayı boyunca oruç tutmak.” Abdullah bana şöyle dedi: “Recep konusunda söylediklerine gelince, bütün günleri oruçlu geçiren kimse nasıl böyle der.” İmam Nevevi şöyle demiştir: İbn Ömer'in Recep ayı orucu hakkında söyledikleri, onun bu konuda kendisine nispet edilen ve bu ayda oruç tutmanın haram olduğuna dair görüşü reddettiğini gösterir. Çünkü İbn Ömer, bayram ve teşrik günleri hariç her gün oruç tutardı. Onun gibi babası Hz. Ömer, Hz. Aişe, Ebu Talha ve daha başka İslam büyükleri de bu şekilde oruç tutarlardı.[537]

Hâfız İbn Hacer şöyle demiştir: “Receb ayının tamamını veya bir kısmını oruç tutmanın fazileti hakkında delil olmaya elverişli sahih hiçbir hadis varit olmamıştır.”[538]

---

[533] “Mizan” 3/153.
[534] Sayfa 469, DKİ.
[535] “Mizan” 3/154.
[536] “Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi's -ṣaġīr” 6/332 №9487.
[537] es-Sağırcı “Delilleriyle Hanefi Fıkhı” sayfa 354.
[538] Sâlih Abdüssemîʿ el-Âbî el-Ezherî “Cevâhirü'l-İklîl Şerhu Muhtasari'l-Allâme Halîl” 1/205, thk Muhammed Abdülazîz el-Hâlidî, DKİ.

1365) Ebû'l-Muvaffak Muhammed b. Muhammed en-Nîsâbûrî, Zeyd b. Abdullah b. Muhammed ez-Zâhid'den, o da Belûtîlerin şeyhi olarak şöyle rivayet etmiştir: İbrâhim b. Hâtim et-Tüsterî bize tahdîs etti. Ali b. Hüseyin b. İshâk bize tahdîs etti. Babam bize tahdîs etti. Muhammed b. İbrâhim eş-Şâmî bize tahdîs etti. Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî bize tahdîs etti. Süfyân es-Sevrî, Leys'ten, o da Mücâhid'den, o da Selmân'dan rivayet ettiğine göre Selmân şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ'e kırk hadis hakkında sordum. O şöyle buyurdu: "Kim bu kırk hadisi ümmetim için ezberlerse cennete girer ve peygamberler ile âlimlerle birlikte haşrolur." Ben: "Yâ Resûlallah! Bunlar hangi hadislerdir?" dedim. O da şöyle buyurdu: "Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaba, peygamberlere, dirilişe, hesaba, mahşere, şefaate ve kadere iman etmendir. Her gece vitir namazını kılmandır. Anne ve babana asi olmamandır..." Ardından şöyle buyurdu: "Kısa boylu kimseye 'Ey kısa!' deme." Sonra geri kalanını zikretti.

Bu yalandır. Senedinde Zeyd b. Abdullah b. Mesʿûd el-Hâşimî, Ebü'l-Kâsım bulunmaktadır.

Nebâtî onun hakkında şöyle demiştir: "Âdâb konusunda uydurulmuş kırk hadis rivayet etmekle itham edilmiştir." Zehebî şöyle demiştir: "Ben derim ki: O, Ebü'l-Hayr b. Rifâa'dır. Allah ona hayır vermesin." Ebü'l-Feth Selem b. Eyyûb er-Râzî, Rey'de hicrî 400 yılından sonra ondan bu bâtıl Kırk Hadis rivayetini dinlemiştir.[539]

Munavi şöyle buyurmuştur: "İbn Hacer şöyle demiştir: "'Kim ezberlerse...' hadisi on üç sahâbîden rivayet edilmiştir. İbnü'l-Cevzî bunların tamamını el-ʿİlel adlı eserinde zikretmiş ve hepsinin zayıflığını ortaya koymuştur. Münzirî ise bu hadis hakkında müstakil bir cüz kaleme almıştır. Ben de bu hadis hakkındaki değerlendirmelerimi el-İmlâ adlı eserimde özetledim. Daha sonra rivayet yollarını müstakil bir cüzde bir araya getirdim. Bu rivayet yollarının tamamında, hadisin sıhhatine zarar veren bir illet bulunmaktadır."[540]

1366) Ârim, Hammâd'dan, o da Ali b. Zeyd'den, o da Zeyd b. İyâd'dan, o da Îsâ b. Hattân er-Rakâşî'den, o da Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: "Zinadan doğan çocuklar, kıyamet günü maymun ve domuz suretinde haşrolunacaklardır."

Senedinde Zeyd b. İyâd bulunmaktadır. Basralı olup eski râvilerdendir. Eyyûb es-Sahtiyânî onun hakkında tenkitte bulunmuştur.

Allame Kurtubi kendi tefsirinde demiştir: "Resûlullah ﷺ'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Zinadan doğan kimse, onun çocuğu ve onun torunu cennete giremez." Abdullah b. Ömer de Resûlullah ﷺ'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Zinadan doğan çocuklar kıyamet günü maymun ve domuz suretinde haşrolunacaklardır." Meymûne şöyle demiştir: Resûlullah ﷺ'i şöyle buyururken işittim: "Ümmetim arasında zinadan doğan çocuklar yaygınlaşmadıkça ümmetim hayır üzere olmaya devam edecektir. Onlar arasında zinadan doğan çocuklar yaygınlaşınca Allah'ın onları umumi bir azapla kuşatması yaklaşır." İkrime ise şöyle demiştir: "Zinadan doğan çocuklar çoğaldığında yağmur kesilir." Ben derim ki: **Birinci ve ikinci hadisin sahih bir senede sahip olduğunu zannetmiyorum.** Meymûne hadisine ve İkrime'nin sözüne gelince; Sahîh-i Müslim'de, Nebî ﷺ'in hanımı Zeyneb bint Cahş'tan şöyle rivayet edilmiştir: "Nebî ﷺ bir gün korku içinde, yüzü kızarmış olarak çıktı ve şöyle buyurdu: 'Allah'tan başka ilâh

[539] "Mizan" 3/154-155.

[540] "Feyżü'l-ḳadîr şerḥ u'l-Câmiʿi'ṣ -ṣaġîr" №8637.

yoktur. Yaklaşan bir şerden dolayı Arapların vay hâline! Bugün Ye'cûc ve Me'cûc seddinden şu kadar bir gedik açıldı.' Sonra başparmağı ile onun yanındaki parmağını halka yaparak gösterdi." Zeyneb dedi ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Aramızda salih kimseler bulunduğu hâlde helâk mi olacağız?" dedim. O da şöyle buyurdu: "Evet, kötülük çoğaldığında." Bu hadisi Buhârî rivayet etmiştir. "Kötülüğün çoğalması"ndan maksat, zinanın ve zinadan doğan çocukların yaygınlaşmasıdır. Âlimler bunu bu şekilde açıklamışlardır."[541]

[541] "el-Câmiʿ li-Ahkâmi'l-Kurʾân" 9/176, Darul Fikr.